

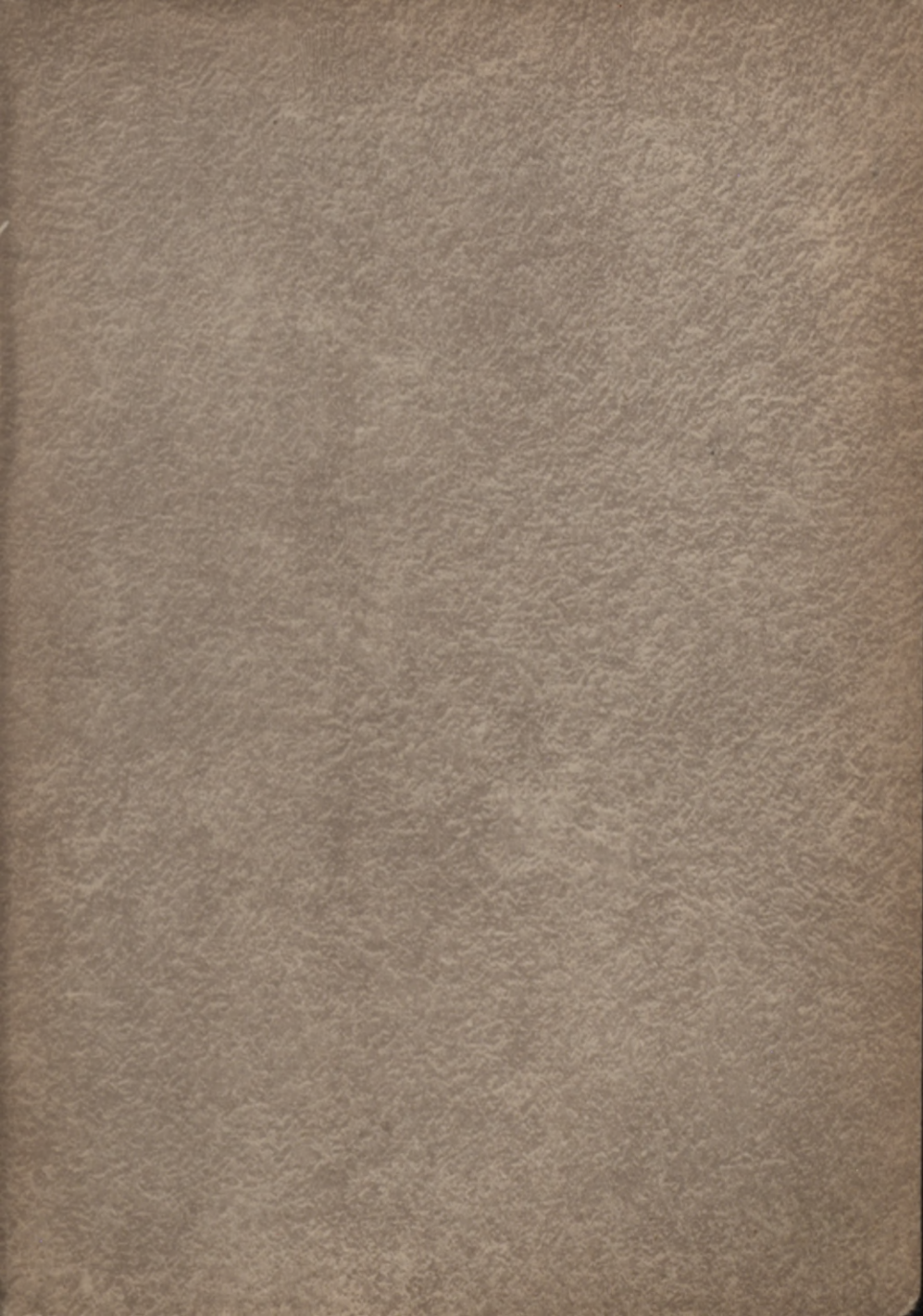
3
-314

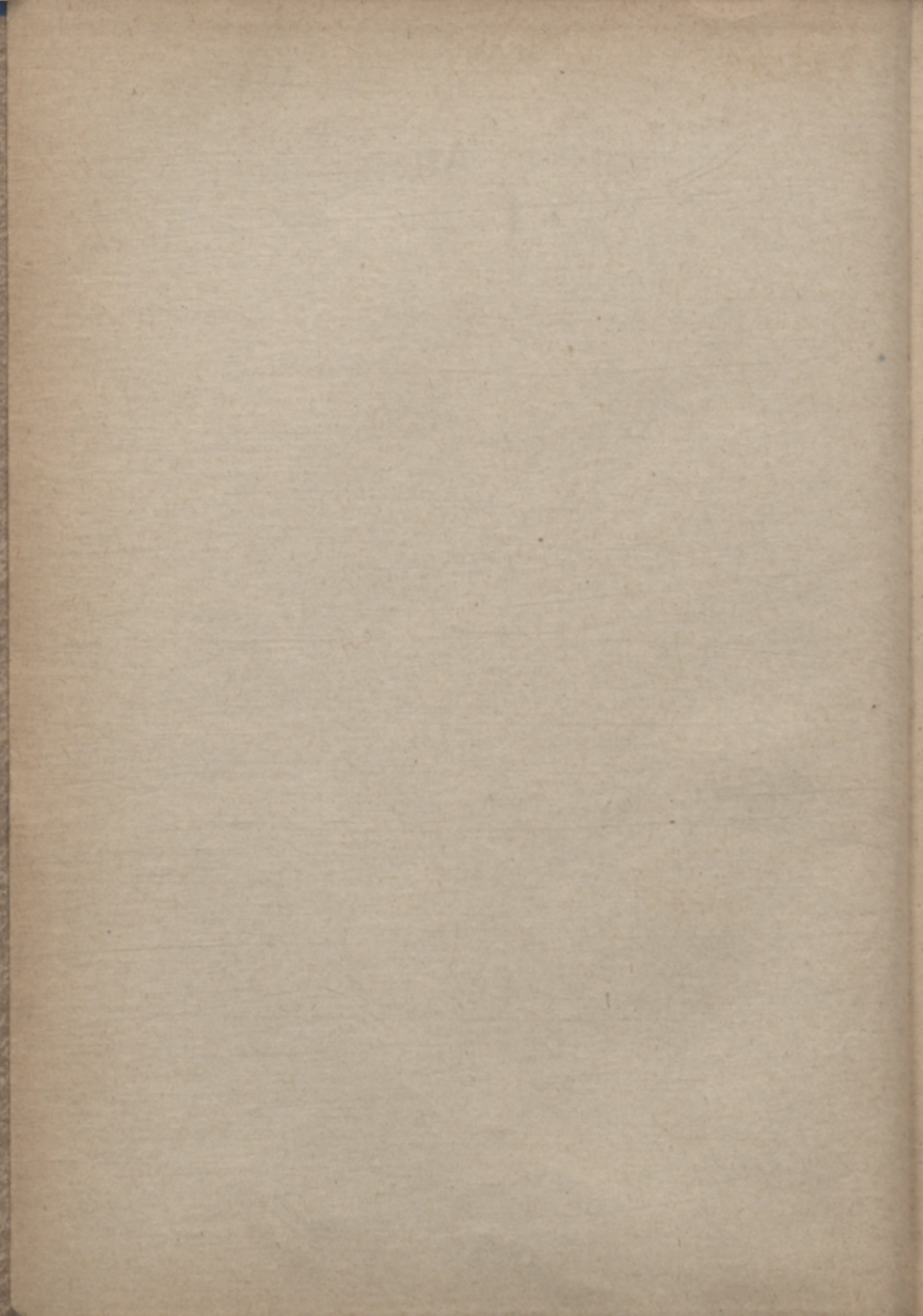
L. Ausējs

CELI UZ LAIMI

2892

4-

13 VIII 219

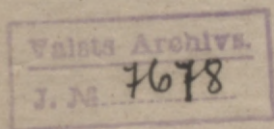
64

3 Longīns Ausējs
314

Ceļi uz laimi

Dzīves māksla

2. papildināts iespiedums

1937

Grāmatu apgādniecība A. Gulbis, Rīgā

Priekšvārdi otrajam iespaidumam.

Neesam vēl paguvuši sagatavot iespiešanai dzīves mākslas otro grāmatu, kad jau radās vajadzība pēc pirmās grāmatas otra iespaiduma: tā tiešām atradusi atbalsi lasītājos, jo galīgi izpirkta dažu mēnešu laikā. Tas pamudinās autorus drīzāk laist atklātībā nākamās daļas.

„Celi uz laimi“ otrā iespaidumā iznāk pārlabotā un paplašinātā veidā.

1936. g. Mārtiņdienā.

I. Ievads.

1. Apstājies un padomā!

Apstāsimies uz vienu acumirkli, uz vienu īsu acumirkli! Apstāsimies savā drudžainā steigā un nemierā, kādā aizvadām dienu pēc dienas, kādā traucamies pretim nākotnei.

Vienalga, vai pilniem malkiem baudām pašlaik dzīvi, vai plosa mūs dzīves apnikums — apstāsimies uz acumirkli savās baudās vai izmisumā.

Vai kvēlojam mīlā vai naidā, vai esam sapņu vai rūpju varā — apstāsimies savā mīlā vai naidā, savos sapņos vai rūpēs.

Vai kāpjam pašlaik panākumu un slavas augstumos, vai grimstam neveiksmju purvā — apstāsimies uz acumirkli savos panākumos vai neveiksmēs.

Un ja pašlaik tikai veram dzīves vērtus, lai ar jaunības straujumu dotos tanī iekšā — arī tad apstāsimies uz acumirkli savā straujumā.

Apstāsimies uz vienu acumirkli, lai paceltos mazliet pāri sev un paraudzītos sevī no augšas. Apstāsimies, lai vienu acumirkli iegremdētos sevī un saskatītu savus dziļākos pamatus. Apstāsimies, lai — saskatītu sevi, pazītu sevi!

Jo daudz ko mēs zinām un pazīstam, bet nezinām un nepazīstam sevi. Vēl ļaunāk: ļoti bieži nemaz necenšamies, pat izvairāmies sevi pazīt. Mēs dodam pie-nācīgu godu visām zinātnēm, bet aizmirstam pašu galveno zinātni — pazīt sevi, sevi taisni tādu, kāds katrs iesviests pasaulē; ne sevi vispār, bet sevi — taisni šeit un tagad.

Tā rodas tas savādais stāvoklis, ka mēs gan zinām ļoti daudz par visu, kas apkārt mums, bet pārāk maz

— kas mūsos pašos. Mēs sveram zemes lodi un debesu spīdekļus, kā arī mērījam pasaules telpu, bet neprotam svērt un novērtēt savu dzīvi. Mēs protam atrisināt neskaitāmus sarežģītus vienādojumus, tik mūsu pašu dzīves vienādojums paliek neatrisināts. Mēs esam atklājuši neskaitāmas mirdzošas pasaules debess dzīlēs, bet neprotam atklāt zvaigznes, kas mirdz mūsu sirdī. Mēs protam savaldīt un izmantot dažādus dabas spēkus, bet neprotam savaldīt un izmantot spēkus, kas mīt mūsos pašos.

Kādēļ? Gluži vienkārši: mums taču nav laika par to pat padomāt. Mūsu dzīve tik īsa! Mums jāsteidzas tā izmantot — kad gan lai būtu laiks pie sevis uzkavēties!

Apstāsimies tomēr savā steigā — kaut tikai uz vienu īsu acumirkli. Apstāsimies, lai paraudzītos sevī, lai pazītu sevi! Atcerēsimies: jau priekš vairāk nekā divi tūkstošiem gadiem uz Apollona tempļa Delfos stāvēja uzrakstīts: Pazīsti pats sevi! Un atēnietis Sōkrats, kas šim padomam sekoja, kļuva viens no lielākiem sengrieķu gara milžiem un — viens no laimīgākiem cilvēkiem!

Varbūt, šim pašam aicinājumam sekojot, pietiks īsa acumirkļa, viena vērīga skata, lai arī mēs savu dzīvi ieraudzītu pavisam citā gaismā. Varbūt tā drudžainā steiga, kas liekas mums pašlaik tik dabīga un nenovēršama, piepeši zaudēs visu savu jēgu. Varbūt tās sāpes, kas liekas tik bezgalīgas, pazaudēs savu asumu. Varbūt tās ilgas, kas sacēlušas mūsos tādu nemieru, pazaudēs savu pievilcību. Varbūt no tām baudām, kas mūs pašlaik vilina, mēs steigšus novērsīsimies. Varbūt — un taisni gribētos cerēt — radīsies jaunas atziņas, kas strauji pārgrozīs visu mūsu dzīves gaitu un tās līdzšinējo saturu.

Tādēļ izrausimies — kaut vai uz īsu acumirkli — no tā izjūtu, dziņu un pārdzīvojumu jūklā, kurā virpuļojam un kuŗu saucam par dzīvi, lai apskaidrotu skatu paraudzītos sevī un apkārt sev. Nav jēgas dzīvei, ja nesam skaidrībā: ko īsti gribam no tās, ko tā var dot, un kā ir iegūstamas tas, ko dzīve var dot. Nav jēgas peldēt dzīves straumē kā skaidai, kas nezina, kurp

vilpi un vĕji to aiznesīs. Bet mĕrĕktiecĭga, skaista un pilnvĕrtĭga mĕsu dzĭve varĕs kļūt tikai tad, ja mĕcĭsimies pazĭt sevi un mĕcĭsimies — mĕkslu dzĭvot.

2. Dzĭves mĕksla.

Lai cilvĕks kļutu labs ārstš, nepieciešamas ilgas un nopietnas studijas un rūpĭga prakse; lai kļutu vijolvirtuōzs — nepietiek ar vijoli, lociņu un labu gribu, bet vajadzĭga arī ilga un laba skola. Tāpat tas ir ar jebkuŗu arodu: vajadzĭgs daudz trenĕties, lai iegūtu attiecĭgās mĕkas. To labi apzināties un saprotam katrs.

Bet vai tad ar dzĭvi ir citādāki! Vai nopietnāko no visām zinātnĕm — dzĭves zinātni un lielāko no visām mĕkslām — dzĭves mĕkslu var iemĕcĭties un prast bez kādām nopietnām studijām, bez rūpĭgas skolas, bez vingrinājumiem un treniņa?

Diemžĕl, ļoti daudzi domā, ka var. Bez kādas sagatavošanās, pat bez nopietnām pĕrdomām viņi jūtas gatavi dzĭvei, jūtas lietpratĕji visos dzĭves jautājumos, uzlūko sevi par dzĭves mĕksliniekiem un — dzĭvo. Dzĭvo gan, bet uz katra soļa mĕs arī redzam šās paviršības rezultātus: tik maz patiesu dzĭves mĕkslinieku un tik daudz dzĭves diletantu; tik maz skaisti un laimĭgi nodzĭvotu mūžu un tik daudzas sakropļotas dzĭves!

Daudzi negrib atzĭt savas kļūdas, bet uzveļ visas savas neveiksmĕs — liktenim. Tas ir ļoti parocĭgs vĕrdiņš, ar ko viegli attaisnot un izskaidrot savas neveiksmĕs. Protams, arī liktenim sava nozĭme, bet vĕl vairāk tās paša cilvĕka brĭvajam garam, kas var noteikt cilvĕka dzĭves gaitu tādu vai citādu.

Ir arī daudzi, kas atzĭst savas kļūdas, un tādĕl tik bieži dzirdam sakām: „Kaut jel varĕtu dzĭvot dzĭvi otru reizi! Kaut jel varĕtu sākt vĕl visu no sākuma!“ Blauņa Pazudušajā dĕlā Krustiņš sirdssāpĕs un izmisumā sauc: „Kāpĕc ar neizdevušos dzĭvi nevar darĭt tāpat kā ar neizdevušos cimdu: izārdĭt un adĭt no jauna?“

Dzĭvi sĕkdami un to dzĭvodami, bieži vien cilvĕki smagi kļūdas. Tikai pĕc daudziem gadiem nāk atziņa —

dzīve nepareizi sāka un vadīta. Nu cilvēks būtu gatavs dzīvot citādi — saprātīgāki, apdomīgāki, lietderīgāki, bet — nu jau ir par vēlu! Zaudēts laiks, zaudēti spēki un veselība, zaudētas visas iespējas — zaudēta līdzšinējā dzīve, sagandēta arī nākamā. Gan tagad ir atziņas, kā īsti būtu jādzīvo; ja varētu dzīvi sākt otru reizi — tā būtu pilnīgāka, laimīgāka. Bet — cilvēks dzīvo dzīvi tikai vienu reizi, tikai reizi! Izlietais ūdens nav sasmelams. Daudz, kas pazaudēts, nav vairs atgūstams. Izdarītais nav vairs pārvēršams nebijušā.

Tā ir tūkstošu cilvēku traģēdija, kas atkārtojas no paaudzes uz paaudzi. Katrs cilvēks iegūst savā mūžā daudz vērtīgu atziņu, kā dzīve būtu bijusi jādzīvo. Bet gandrīz katrs nākamais nepiesavinās un neizmanto savu priekšgājēju piedzīvojumus un atziņas. Gandrīz katrs nākamais atkārtot visas tās pašas kļūdas, ko pielaidis viņa priekšgājējs, un tāpat par vēlu iegūst istās atziņas. Daudzas citas zināšanas piesavināmies gluži neapziņāti, pārņemdami tās gatavā veidā no saviem priekšgājējiem. Vienīgi dzīves mākslā negribam atzīt nekādas autoritātes, nepalaujamies uz savu priekšgājēju novērojumiem, piedzīvojumiem un atziņām, bet izraugāmies paši savus ceļus, un paši no jauna tos pārbaudām. Visas tās atziņas, ko ieguvuši daudzu paaudžu laikā mūsu priekšgājēji dažādās zinātnēs, piemēram, ķīmijā, fizikā, matemātikā u. t. t., un darba paņēmienos — mēs katrs vairs nepārbaudām, bet pārņemam un izlietojam praktiskā dzīvē jau gatavā veidā, lai ietaupītu laiku, lai izvairītos no liekas maldīšanās un kļūdu atkārtšanas. Vienīgi dzīves mākslā gandrīz ikviens grib sākt visu no jauna, ar visiem vērtīgiem meklējumiem un kļūdām, tā vērtīgi un nelietderīgi zaudējot daudz laika, enerģijas un, bieži vien — arī sevi un savu dzīvi.

Te arī meklējami cēloņi, kādēļ pasaulē arvien tik daudz nelaimīgu cilvēku, tik daudz kļūmīgi sāktu, sakropļotu un sagandētu dzīvju. Sevišķi tas sakāms par latviešu jaunatni, kas ļoti daudzos gadījumos dzīvo citos dzīves apstākļos nekā tās vecāki — aiziet no laukiem pilsētās, uzsāk pavisam citu dzīves veidu u. t. t. Tādā ceļā tā izklūst ārā no agrāko paaudžu tradīcijām, vēl

neieklūdama citu aprindu tradīcijās, un tai patstāvīgi jāmeklē savi ceļi, kas bieži vien ievēdz dzīves purvājā — ne tik daudz no ārējo panākumu, kā no cilvēka iekšējās dzīves viedokļa.

Lai tas tā nebūtu, lai cilvēku dzīves kļūtu reiz pilnvērtīgākas un laimīgākas, jānāk vienreiz paaudzei, kas piesavinātos arī dzīves mākslu tāpat kā visas citas zināšanas, jo dzīves māksla nav tik vienkārša un viegla, ka ar to katrs pats saviem spēkiem vien var tikt galā. Taisni otrādi — dzīves māksla ir tik sarežģīta, ka viena cilvēka dzīve un prāts vien nevar to pietiekoši labi un laimīgi atrisināt. Tikai balstoties uz paaudžu paaudžu un neskaitāmu atsevišķu indivīdu piedzīvojumiem un pārdzīvojumiem, varam radīt atziņas, ko var likt katras dzīves pamatā. Bet tad arī būtu vislielākā neprātība šās atziņas apšaubīt un to vietā labāk likt vieglprātīgus mēģinājumus. Dzīves mākslas pamatos jāliek neapšaubāmas atziņas, kuŗu robežās tad var risināties katras atsevišķas dzīves veidojumi. Līdz ar to dzīves mākslas piesavināšanās pamats ir šo pamatatziņu piesavināšanās — tā sakot, to pārvēršana mūsu miesā un asinīs — lai tad tās praktiski izlietotu savas personīgās dzīves izveidošanai.

Dzīves māksla ir grūta, bet svētīga māksla, un tās piesavināšanās jāuzsāk jau agrā jaunībā. Tādēļ šī grāmata, kas runās par dzīves mākslu — par to, kā padarīt savu dzīvi laimīgāku, pilnvērtīgāku un skaistāku — vispirma kārtā veltīta jaunatnei.

Tā grib būt mūsu jaunatnes sirsnīgs biedrs, kas pārrunātu ar viņu svarīgākās dzīves problēmas, kas palīdzētu jaunatnei atrast savas vēlēšanās, dziņas un tieksmes tajos virzienos, kur tās var gūt savu skaistāko un svētīgāko piepildījumu; kas palīdzētu jaunatnei izvēlēties ceļus, lai, ejot šos ceļus, tās jaunības straujums un spēks neizsīktu un nesadruptu sārņos, bet patiesi piepildītu vēlēšanās un ilgas, kas katra krūtīs. Tā jaunatne, kas prastu apvienot savu karsto sirdi ar īstu dzīves mākslu, varētu darīt brīnumus, varētu būt paaudze, kas nes jaunu, pilnīgāku un laimīgāku laikmetu.

Bet dzīves māksla nav vajadzīga tikai jaunatnei vien: dzīves māksla nepieciešama katram, un piesavināties to nekad nav par vēlu. Lai kas būtu piedzīvots un pārdzīvots, vēl vienmēr dzīvi var padarīt vērtīgāku un saturīgāku. Pagātnes kļūdas gan var padarīt laimīgu dzīvi grūtāk iespējamu, bet neiespējama tā nav nekad. Tāpēc šī grāmata veltīta arī tiem, kas dzīvē jau vīlušies vai kļūdījušies, kam dažbrīd jau liekas, ka viņu dzīve galīgi sadragāta, ka viņiem no nākotnes nav vairs ko gaidīt. Šī grāmata grib būt arī viņu, vīlušos, sirsnīgs draugs, kas palīdzēs apsvērt pārdzīvoto un meklēt, kā vieglāk tikt pāri pagātnes kļūdām, kā atrast dzīvei jaunus pamatus, kā pārvarēt visas dzīves grūtības, kā izsargāties no liktenīgām kļūdām, kā pasargāt sevi no vilšanās, dzīves apnikuma un izmisuma, kā padarīt dzīvi bagātu un krāšņu savā saturā un — laimīgu. Ir vērts to piesavināties, ir vērts to mācīties — no šūpuļa līdz kapam. Šai mākslai ziedotais laiks nekad nebūs jānožēlo. Nekad!

3. Laime.

Dzīves mākslas mērķis ietverams vienā vārdā. Vienā vārdā, ko klusībā lolojis katrs — bagāts vai nabags, slims vai vesels, jauns vai vecs. Katrs to gaidījis, cerējis, karsti ilgojies. Tas katra cilvēka mērķis, nevienā neizdziestoša tieksme un vēlēšanās. Laime! Laimīgam būt!

Tiklīdz bērns nāk pasaulē, mēs jau novēlam viņam laimi, novēlam to arī viņa vecākiem. Protams, visvairāk bērna vecāki vēlas, lai viņu bērns būtu laimīgāks, nekā viņi paši bijuši. Bērns sāk iet skolā — vēlam viņam laimīgas skolas gaitas. Jaunieši dodas laulības dzīvē — novēlam viņiem laimīgu kopdzīvi. Jaunu gadu uzsākot, vēlam cits citam laimīgu gadu; sūtām saviem draugiem un paziņām laimes novēlējumus vārda un dzimumdienā. Laime, laimīgs — šo vārdu atkārtojam tik bieži! Ne par velti V. Olavs saka: „Vē-

lēšanās justies laimīgam ir tikpat vajadzīga kā ēšana un dzeršana, ko nevar ne ar kādiem sprediķiem apkarot.“

Bet cik ir to, kas laimi sasnieguši? Cik ir laimīgo, kur viņi ir? Vai vispār laime jel maz ir? Un kur? Un ja tā ir — kā tā iegūstama?

Šie visi ir tā saucamie mūžīgie jautājumi, kas jau gadsimteņiem ilgi cilāti no paaudzes uz paaudzi, no agras jaunības līdz sirmam vecumam. Tie ir jautājumi, kas mocījuši cilvēku miljonus, bet uz kuriem tikai retais atradis pareizo atbildi.

Ir ļoti daudzi, kas saka: laimes nav! Ir tikai illūzijas, ne laime.

Šīs grāmatas mērķis — rādīt, ka laime tomēr ir.

Citi saka: laime gan ir, bet tā uzsmaida tikai retam. Ir tikai nedaudzi dzīves lutekli, bet visu pārējo plecus spiež rūpes un raizes, sāpes un ciešanas. Ir tikai nedaudzi laimīgie, kuŗu dzīve gaiša un saulaina, bet citu mūžīgais pavadonis ir trūkums un neveiksmes, un viņu dzīve ir auksta un pelēka. Laime nav iegūstama, bet ir likteņa untums, nejaušība, un cilvēks ir bezspēcīgs šo likteņa rotaļu grozīt. Cilvēks nav nekas vairāk kā rotaļlieta dabas spēku, likteņa vai citas kādas nezināmas varas rokās. Ir veltīgi cīnīties pret savu likteni.

Šīs grāmatas nolūks ir rādīt, ka arī tas nav taisnība. Cilvēks nav tikai rotaļlieta nezināmu spēku rokās. Cilvēkā pašā mīt spēki, kas var viņu darīt laimīgu. Katrā cilvēkā mīt šie spēki, tā tad katrs glabā pats sevī laimes atslēgas. Tikai vajag tās izlietot. Laimīgs kļūst var katrs — katrs ir pats savas laimes kalējs.

Vēl saka: laime, varbūt, ir, bet tā nav ilgstoša. Ir tikai īsi laimes acumirkļi un gaŗa ciešanām, rūpēm, neveiksmēm pilna dzīve. Šī grāmata rādīs, ka laime var būt ilgstoša. Tā var būt tāda, ko nesatricina nekādas nejaušības, neiznīcina pārsteigumi un neizdzēš laiks.

Bet kur tad tā ir? Kā tā sasniedzama?

Arī par to un taisni par to grib runāt šī grāmata, rādot arī cilvēkus, kas izpratuši laimi un ieguvuši to. Dzīves māksla pastāv no divām lielām daļām: no mākslas izprast laimi un no mākslas iegūt laimi. Par abām tām runās turpmākās lappuses.

II. Ko sauc par laimi un kur tā meklējama?

1. Ko sauc par laimi?

Parasti par laimi sauc kādu nejaušu ārēju notikumu, kas var sagādāt iekšēju prieku, pacilātības, vispār, laimes izjūtu, laimes pārdzīvojumu. Kāds viņš nējis lielāku naudas summu loterejā — cik viņš laimīgs, spriež citi. Citam labi attīstās un sekmīgi darbojas viņa pasākums — kāda viņam laime, domā citi, un bieži bez pamata. Par laimes gadījumiem uzskata pat tos, kur nav notikusi vai ir novērsta kāda nelaime, piem., kājai slidot, kāds kritis, bet kritiens bijis laimīgs — nav nekādu nopietnāku bojājumu. Slimais būtu laimīgs, ja viņš atkal kļūtu vesels; trūkcietējs justos aplaimots, ja varētu novērst savu trūkumu; iemīļoties būtu „septītās debesīs“ (it kā augstākā laimes pakāpē!), ja atrastu pretmīlestību. Māte jūtas laimīga, ja iet labi viņas bērniem, un ar prieku gatava nest upurus savu bērnu labā. Dzejnieks ir laimīgs, ja lasa viņa dzejas un par tām sajūsminās; dziedātājs — ja atrod atbalsi klausītājos; rūpnieks — ja plaukst viņa uzņēmums; vispār — ikviens darbinieks sasniedz zināmu laimes pakāpi, ja viņa darbu vaiņago panākums.

Tā redzam, cik dažādi var būt ārējie laimes ietekmētāji — daži cilvēkiem pietiek novērst nelaimes, ciešanas, bēdas, lai jau rastos laimes pārdzīvojums; citiem jādod arī kas pozitīvs klāt parastajam līdzsvara vai vienaldzības stāvoklim, lai cilvēks varētu justies laimīgs.

Uzskatu dažādību par laimes ārējiem apstākļiem savā laikā jau ļoti jauki attēlojis sengrieķu vēsturnieks Herodots teikā par Lidijas ķēniņu Kroisu, kas bija sla-

vens ar savu lielo bagātību. Kādreiz pie Kroisa ieradies grieķu prātnieks atēnietis Solons. Kroiss, cienīdams Solonu kā gudru cilvēku, izrādījis viņam visus savus zelta un dārgakmeņu krājumus un vaicājis, kurš pēc Solona domām, esot laimīgākais cilvēks pasaulē. Kroiss sagaidījis minam viņa vārdu, bet Solons nosaucis atēnieša Tella vārdu, aizrādīdams, ka Tells bijis mēreni turīgs, dzīvojis savas dzimtenes labklājības laikā, viņam bijuši labi bērni, un viņš kritis kaujas laukā, cīnīdamies par tēviju. Vēl par laimīgiem cilvēkiem Solons atzinis divus grieķu jaunekļus (Kleobiju un Bitonu), kas vairākas reizes uzvarējuši vingrošanas sacīkstēs un bez tam izdarījuši šādu goda darbu: viņu māte bijusi priestere, un tai kādreiz, svētku dienā, noteiktā laikā vajadzējis ierasties templī, bet nebijis vēršu, ko jūgt ratos; tad abi jaunekļi ņēmuši ratus un aizvilkuši māti uz svētku vietu, noskriedami 45 stadijas (apm. 9 km). Māte par to lūgusi dievieti Heru, lai viņas dēliem piešķirtu vislielāko laimi. Jaunekļi, noguruši no ceļa, vakarā cieši aizmiguši, un dieviete viņiem uzsūtījusi pēkšņu nāvi. Uz Kroisa jautājumu, vai Solons viņu netur par laimīgu, pēdējais atbildējis, ka nevienu cilvēku priekš viņa nāves vēl nevarot saukt par laimīgu.

Tā tad ārējie laimes apstākļi var būt dažādi, bet tomēr visiem kopējs tas, ka tie atraisa iekšējo pārdzīvojumu — laimes izjūtu, un tas ir vissvarīgākais apstāklis. Katrs pats to zina vislabāk, kāds tas ir, tāpat kā ikviens vislabāk pats apzinās savus citus pārdzīvojumus — dusmas, skumjas u. tml. Tāpēc par laimi sauksim iekšējo īpatnējo līdzsvaru, apmierinājuma, prieka, pacilātības stāvokli. Kā tas rodas, par to tad nu runāsim turpmāk.

2. Kur parasti meklē laimi?

Kā jau minējām, uzskati par laimi ir stipri dažādi, un ļoti dažādi ir arī ceļi, kā to meklē. Pa lielākai tiesai laimi meklē dažādos ārējos apstākļos.

Vieniem, piemēram, liekas, laimi dod bagā-

tī b a. Manta, bagātība viņu acīs ir tas pats, kas laime. Viņi redz: kam manta, tas spēj iegūt visu, spēj apmierināt visas savas vēlēšanās, un — tā taču ir laime! Tā tad: kas bagāts, tas laimīgs. Un kas grib kļūt laimīgs, tam jākļūst bagātam. Daudziem šāda atziņa liekas tik skaidra un neapšaubāma, ka viņi nemaz vairs tālāk nedomā, bet iet bez apdomāšanās šo laimes iegūšanas ceļu. Viņi iet un iet, līdz beidzot redz — tā bijusi tikai malduguns, kas viņus vilinājusi; kas solījusi visu, bet — pievīlusi.

Daudzi, ļoti daudzi meklē laimi b a u d ā s un arī mantu uzskata tikai kā līdzekli baudu iegūšanai. Baudās viņi redz īsto dzīves jēgu un saturu. Tomēr arī šajās laimes meklēšanas gaitās ātri vien uzpeld daudzi „bet“.

Proti, baudas gan dod patīkamas izjūtas, bet katrai baudai ir arī savas robežas un — savas sekas. Tādēļ tik bieži cilvēkam, kas meklējuši laimi baudās, nākas smagi vilties. Laime, patiesa laime nav un nedrīkst būt tikai laimīgi acumirkļi vien, kam seko vilšanās un ciešanas, bet tai jābūt ilgstošai laimes izjūtai, ko nekas nesatricina. Turpretim bauda ir tikai pārejoša, īslaicīga laimes izjūta, kam bieži seko pavisam nepatīkamas sekas, pavisam nepatīkama reakcija. Cik stabila var būt, piemēram, gardēža laime, kas dibina to uz izjūtām, kuņas dod viņam izsmalcinātie ēdieni un dzērieni? Viņš atkarīgs nevien no sava maka, bet arī no sava kuņģa. Pietiek šim kuņģim sabojāties vai makam iztukšoties, un — visa laime pagalam. Bet pie tā agri vai vēl nonāk gandrīz katrs gardēdis.

Katras baudas, bet jo sevišķi katras pārmērības dabisks rezultāts ir jutekļu notrulinājums, apatija un kopsummā tas, ko tik bieži dzīvē sauc par dzīves apnikumu. Turklāt tā tas ir — labākā gadījumā. Ļoti bieži izpriežas noved pie daudz traģiskākiem rezultātiem, galīgi sadragā cilvēka dzīvi.

Arī s l a v a daudziem šķiet laimes kalngali. Tā vilina un apreibina viņus tik lielā mērā, ka viņi gatavi slavas dēļ nest vislielākos upurus. Bet dzīve rāda — tālāk mēs pakavēsimies pie visām šīm dzīves mald-

ugunīm tuvāk — cik nedroši ir slavas pamati un cik nedroša ir arī laime, kas uz šiem pamatiem celta.

To pašu varam teikt par tā saukto sabiedrisko stāvokli, kuŗa „iekaŗošanu“ tik daudzi stāda par savas dzīves mērķi, meklēdami tajā laimi.

Jau paviršs skats uz dzīvi atklāj, ka parastā laimes meklēšana — meklēšana vienīgi ārējos apstākļos, zināmu ārēju apstākļu pielīdzināšana pašai laimei — ir klūmīgs pārpratums, kas neved pie laimes, bet gan, taisni otrādi, daudzus cilvēkus padara vēl nelaimīgākus. Vēlāk, tuvāk pakavējušies pie šiem šķietamiem ceļiem uz laimi, par šo patiesību pārliecināsimies vēl dziļāk.

3. Kā meklējama laime?

Vasaras nakts. Uz galda deg spoŗa spuldze. Pa atvērto logu ielido tauriņš un, aplidojis pāris aplus, metas virsū spuldzei. Kā noreibis viņš sitas pret spuldzes stiklu, cenzdamies iekļūt tās mirdzumā, līdz bezspēcīgi pakrīt sakropļotiem spārnjiem. „Neprātīgais!“ sakām mēs, noraudzīdamies spuldzes upurī.

Bet kā tad ir dzīvē ar mums pašiem — cilvēkiem? Vai arī starp mums nav tūkstoši tādu pat bezprāŗu, kas tikmēr sitas pret kādas spuldzes stikliem, līdz pakrīt bez spēka, salauztiem spārnjiem, dzīves putekļos?

Tūkstoši cilvēku savās laimes meklējumu gaitās nedz apsveŗ, nedz pārdomā, kurp viņi iet, bet seko pirmam nejauŗam impulsam, pirmam nejauŗam mirdzumam, kas saistījis viņu uzmanību. Ieraudzījis kādu mirdzoŗu spuldzi, kas to apŗilbina, cilvēks pat neparodomā, ko viņam tā liesma var dot, kas spuldzē mirdz. Viņā ir tikai neprātīga tieksme tuvoties uzmanību saistījuŗam mirdzumam, iemantot to, un viņš bez apdomāŗanās seko savai tieksmei. Viņš iedomājas, ka šis mirdzums dos viņam bezgalīgu laimi, un viņš tic savām iedomām bez kritikas un bez analizes. Viņš atsitas pret stiklu, kas attur no pieskārŗanās liesmai, bet tas viņu tikai vēl vairāk satrauc. Ar divkārŗu spēku viņš cīnās

lidz pakrīt salauzts, sakropļots, izmisis. Un viņš pazudina sevi — maldu tēla dēļ. Viņš neprātīgi cīnās un iet bojā mirdzuma dēļ, kas — arī iegūts nekā viņam nebūtu devis.

Piemērs no dzīves. Krietns jauneklis iemīlējies skaistā jaunavā, kas arī pret viņu nav vienaldzīga. Tās skaistums viņu tā apžilbinājis, ka viņš neredz cita nekā, kā vienīgi viņas valdzinātāju ārieni. Arī vēl pēc tam, kad jaunava pagriež viņam muguru, atradusi jaunu pielūdzēju, kas var viņas dēļ šķiesties ar naudu. Kā neprātīgs pirmais pielūdzējs cīnās tomēr viņas mīlas dēļ, bet viņa izsmej un apvaino savu pielūdzēju. Tas viss vēl tomēr viņu neved pie prāta. Jaunava šķiet viņam viņa vienīgā laime. Dabūjis zināt, ka iemīlotā saderinājusies ar otru pielūdzēju, viņš garīgi sabruk: tagad zaudēts viss, laimes vairs nav... Jauneklis nošaujas. Romānus parasti šai vietā mēdz nobeigt. Bet dzīve nav romāns — tā vienmēr turpinās. Un šajā gadījumā turpinājums tāds: jaunava apprecas ar savu otru pielūdzēju un — isā laikā padara sava vīra dzīvi par elli. Skaistā čaulā slēpjas raksturs, kas spējīgs sabojāt ikkuŗa cilvēka dzīvi. Bet kā dēļ tad nu viņas pirmais pielūdzējs ir aizgājis no dzīves? Vai tā bija viņa laime, ko viņš bija zaudējis? Taču nē! Tā tad viņš aizgāja bojā tikai maldu tēla dēļ! Ieguvis iedomāto laimi, viņš nepavisam nebūtu ieguvis to, ko viņš bija iedomājies iegūt, bet gan — savu nelaimi. Tā tad viņš īstenībā nogalinājies tādēļ, ka nav varējis iegūt savu nelaimi. Tur nav vairs nekā „romantiska“. Tikai bēdīga vieglprātība un mulķība, kas arvien vēl atkārtojas dažādās variācijās.

Cits piemērs. Krietna, bet nabadzīga meitene. Viņas draudzenei „uzsmaida laime“: to apprec kāds bagātnieks. Draudzene dzīvo tagad lepnā namā, staigā zidā, rīko greznas viesības. Meitenes sirdsmiers un dzīvesprieks kopš šās dienas pagalam. Tā gan apprecas ar trūcīgu, bet krietnu darbinieku, kas viņai bija paticis; viņas vīrs ir cilvēks ar zelta sirdi, kas savu sievu mīl un viņas dēļ uzpurējas, bet viņa nejūtas laimīga. Viņai neiziet no prāta draudzenes „laime“. Vienmēr viņa

redz savā acu priekšā grezno namu, kurā dzīvo viņas draudzene, lieliski iekārtoto dzīvokli, draudzenes balles tērpus... Cik viņa būtu laimīga, ja viņa būtu draudzenes vietā! Viņa lido savās domās ap draudzenes laimi un sadauza sevi pret šās spuldzes stikliem. Un viņas draudzene? Tā ir dziļi nelaimīga sievietē! Viņa kļuvusi bagāta, viņai „netrūkst nekā“... Bet viņas vīrs ir brutāls cilvēks, kas viņu morāliski spīdzina un pazemo. Viņa tomēr ir par lepnu, lai kādam savas ciešanas atklātu. Viņa rāda smaidošu seju, lai tikai neviens neredzētu, kā viņa cieš. Bet viņas draudzene sadauza savus spārnus, raudzīdamās — maldu tēlā.

Tāds ir garīgi aklo cilvēku liktenis, kuriem laimes jēdziens pa lielākai tiesai pilnīgi neskaidrs. Viņi piešķir laimes izskatu katrai savai iedomai. Tādēļ ik uz soļa savās laimes meklējumā gaitās viņi viļas, jo īstenībā nemaz neaptver, ko viņi vēlas un kā ilgojas. Kam laimes jēdziens tik nenoteikts un neskaidrs, tam ātri tas mainās savā veidā un saturā. Vēl šodien laime šķiet tāda, bet rītu jau pavisam citāda. Un kas šodien liekas bezgalīga laime — rītu nav vairs nekas. Kā šodien cilvēks tik neprātīgi ilgojies, to rītu viņš jau nolād. Viss iekārotais liekas laime, bet iegūtais — itin nekas. No vienas iekārošanas cilvēks traucas pretim nākošai, bet laimes vietā iegūst tikai mūžīgu nemieru un neapmierinātību — ne to svētīgo nemieru, kas dzen uz varoņdarbiem, bet to nejēdzīgo nemieru, kas saplosa dvēseli.

Neskaitāmi piemēri rāda, cik bēdīgi ir šādi laimes meklējumu rezultāti. Tie arī rāda, kā cilvēks aptumšo savu pašcieņu. Tādēļ, ja negribam pārvērsties tauriņā, kas neapzinās, ko tas dara; ja gribam saudzēt savu pašcieņu un gribam nopietni meklēt laimi, — mūsu gaitām jābūt pavisam citādām. Tad mums vispirmā kārtā jāapzinās: laime nav iegūstama, akli sekojot katram pirmam impulsam, iedomai vai iekārei. Lai iemantotu laimi, nepieciešams vispirms skaidrs un pareizs jēdziens par laimi. Neskaidra maldu tēla vietā acu priekšā jāstāv skaidram īstenības tēlam. Tālāk — uzskatot kādu ceļu, skaidri jāapzinās un jāapsver, kurp šis ceļ mūs ved, ko tas gala iznākumā var dot. „Uz labu laimi“

laime nav iegūstama: laime reti kad nāk nelūgta, tā — jāiegūst, jāiekaŗo ilgā, grūtā cīņā, vispirms ar sevi pašu.

Pirms padoties kādam vilinājumam, kas šķiet mums laimes avots, apsvērsim gala iznākumu un visas iespējas. Nav vērts sākt kādu ceļu vai cīņu, ja cīņa norisināsies tikai maldu tēla dēļ. Viss tas, ko gribam darīt, kam gribam sekot, jāpārdzīvo vispirms domās un jāpārdzīvo līdz galam. Katram konkrētam gadījumam jāpielāgo arī citu cilvēku pārdzīvojumi un atziņas: jāapsver visas varbūtības un jāaptver visas sekas. Tad neiespējamo būsīm padarījuši sev iespējamu: varēsīm dzīvi dzīvot divas reizes. Pārdzīvojuši katru savu nodomu līdz galam domās un smēlušies pienācīgas atziņas, varēsīm dzīvot „otru dzīvi“ tā, kā domās gūtās atziņas mūs mācījušas.

Lai spilgtāk izceltu starpību starp abām šām laimes meklējumu gaitām, salīdzināsim divu jaunekļu dzīvi. Viens no tiem, degdams „baudīt dzīvi“, uzsāk to bez kādām nopietnām pārdomām, bez kādas kritikas. Viņš akli seko savām dziņām un paraugiem, kas pirmie duras viņam acīs. Viņš nododas flirtam un uzdzīvei. Jūtas apmierināts un lepns uz sevi. Viņš taču nepaliek palik citiem, viņš arī ir „brīvs no aizspriedumiem“, kā tas taču „pieaugušam cilvēkam pieklājas“. Viņš jūtas „pilntiesīgs“ un „pilnvērtīgs“ un metas bez apdomāšanās dzīves dubļos — pārliecībā, ka tā jau ir īsta vīrišķība, varonība un laime. Un pāris gados viņš sevi ir notriecis — fiziski un garīgi sakropļojis. Viss tas, kas vēl nesen viņam bija licies kā „īsta dzīve“, tagad sāk jau riebties; tas redz, ka ir staigājis maldu tekas. Viņš saprot tagad, ka tā nebija dzīve, bet dzīves dubļi, kuros viņš iestidzis, bet viņam nav vairs spēka no tiem pacelties. Viņš ir tad viens no tiem daudziem, kas labprāt sāktu dzīvi no jauna, bet tas taču nav vairs iespējams. Nekāda prieka viņam nav vairs par visu to, kas vēl nesen viņam likās tik pievilcīgs un labs, bet viņš nespēj vairs nekā grozīt. Viņš meklē aizmīršanos, bet sagādā sev tikai jaunus pašpārmējumus. Viņš ir viens no tiem

tauriņiem, kas salauztiem spārniem mētājas dzīves putekļos.

Arī otrs jauneklis grib baudīt dzīvi un izjust laimi. Bet viņš akli neseko katram pirmam impulsam un katram ārēji spilgtākam paraugam. Viņš dzīvo divas dzīves: vienu domās, kur viņš izstaigā un pārdzīvo dažādas tekas, un otru reālā dzīvē, kur viņu jau vada domu dzīvē gūtās atziņas. Viņa reālā dzīve tā tad ir jau zināmā mērā pārbaudīta, parlabota dzīve.

Viņu neaizrauj un nevilina drauga jūsmīgie stāsti par tā pārdzīvojumiem un dēkām, dažādām „uzvarām“ un „sasniegumiem“, jo viņš redz vairāk nekā viņa sajūsminātais draugs. Viņš redz, ka tas ir tikai viens posms, ko pārdzīvo pašlaik viņa draugs, un pāri sava drauga pleciem savās domās viņš redz arī nākamos posmus. Viņš redz cilvēkus, kas priekš kāda laika dzīvojuši tāpat kā viņa draugs un tāpat ir jūsmojuši par savu izlaidīgo dzīvi kā viņa draugs, bet tagad — vairs ne jūsmo. Viņš redz sava drauga dzīvi ne tikai šai vienā „pievilcīgā“ posmā, bet līdz galam, un drauga dēkas viņu vairs neaizrauj, drauga acumirkļīgā labsajūta viņu neiespaido. Pārredzēdams visus šās dzīves posmus, viņš redz, cik naīva un tuvredzīga ir viņa drauga sajūsma. Cik maz ir īstenībā viņā vīrišķības, dzīves gudrības un jēgas. Drauga „oriģinālitate“ nav nekas cits kā bezgaršīgs bēdīgu paraugu atdarinājums; viņa „vīrišķība“ ir glēvulīga padošanās savām dziņām; viņa „panākumi“ ir naīvas iedomas, par kuņiem viņš pats vēlāk rūgti raudās; viņš iedomājas pārvarējis aizspriedumus, bet patiesībā nonācis visbēdīgāko aizspriedumu varā; viņa „dzīves gudrība“ ir tikai galīgs paškritikas trūkums un oarīga aklība.

Otrs jauneklis, izstaigājis domās sava drauga dēku ceļus, apzināsies un zinās: šādus ceļus reālā dzīvē viņš nestaigās. Viņš nevēlas vieglas acumirkļīgas uzvaras, kas rīt jau var pārvērsties zaudētā kaujā. Viņš, cenzdamies iegūt laimi, neapmierināsies tā, kā viņa draugs, ar to, ko pirmā acumirkli var paķert vai sagrābt, bet rīkosies kā tālredzīgs karavadonis, kas gatavs paciesties.

nest upurus, ja tas vajadzīgs, bet tuvojas savam mērķim un uzvarām droši un noteikti.

Tādi ir tie divi veidi, kā pieiet dzīvei, kā meklēt laimi. Ikvienam ir brīva izvēle izraudzīties vienu no tiem. Kas vēlas būt tauriņš, kas vēlas „izbaudīt dzīvi bez aizspriedumiem“, t. i. bez kritikas un bez prāta — tam ceļš ir vaļā! Vai viņus atturēs no nodomātām gaitām šī grāmata — jāšaubās. Bet tomēr izlasīt to derēs arī „tauriņiem“. Kad spārni jau būs aplauzti, tad viņi lasīs to ar lielāku uzmanību un svētību: tā tomēr vēl noderēs — ļoti noderēs, vismaz spārnu salāpīšanai.

Bet tie, kas grib sekot otram paraugam, dzīvot dzīvi ar jēgu un saturu, kļūt laimīgi — lai lēnām un ar apdomu šķir arī nākamās lappuses.

4. Kur atrodams īstais laimes avots?

Zviedrijas karalis Gustavs Ādolfs ir teicis: „Meklē laimi savā sirdī; ja tur to neatradīsi, neatradīsi nekur.“

Patiešām, kamēr mēs meklēsim stabilus laimes pamatus tikai ārpus mums, visas mūsu pūles būs veltas. Ārējā pasaulē laimes atslēgas neatradīsīm. Īstais laimes avots meklējams pašā cilvēkā. Tikai tas, kas būs gremdējies savas dvēseles dziļākos ūdeņos, atradīs īsto ceļu uz laimi, atradīs negaistošu laimi.

Divas lielas vērtības, divi lieli spēki glabājas mūsu dvēselē, un laimīgs būs ikviens, kas abus šos spēkus būs atradis un atraisījis — un tikai tas!

Vispirms, ikvienā no mums — lai kas mēs esam — ir kāds iekšējais vērtētājs, kam liela un nemitīga ietekme uz visu mūsu dzīvi. Par katru mūsu domu un darbu, par katru soli šis vērtētājs dod savu spriedumu.

Daudzreiz par šiem spriedumiem uztraucamies un pat dusmojamies, jo iekšējais vērtētājs pretojas daudziem mūsu nodomiem. Tas neatzīst ļoti daudzus darbus, kas mums liekas ļoti patīkami; tas nesaudzīgi kritizē daudzus nodomus, kas mūs ļoti vilina; viņš neatzīst daudzus pārdzīvojumus, kas mums liekas jauki, un irōnizē par nolūkiem, kas šķiet mums cēli un labi.

Mūsu tieksmes un dziņas bieži nonāk sadursmē ar autoritatīvo iekšējo vērtētāju. Tādēļ ir brīži, kad aizbāžam ausis, lai nedzirdētu viņa balsi. Tas tomēr ir vēltīgi — šo balsi nevar apklusināt. Mēs mēģinām ar loģisku secinājumu virknēm vai ar rūgtu ironiju viņa secinājumus apgāzt vai apšaubīt. Arī tas ir velti: še mūsu daiļrunība un veikli sakombinētie pierādījumi, ar kādiem varam pārliecināt un apmānīt citus, neizdodas. Iekšējais vērtētājs nav ne pārliecināms, ne pārkliedzams — viņa secinājumi ir nemaldīgi un stipri kā klints. Tad gadas, ka kļūstam pret to tik asi un spītīgi, ka nepiegriežam viņam vairs nekādas vērības un sekojam savām tieksmēm. Tas tomēr mums dārgi maksā: vērtētājs neapklusē, viņš nosoda mūs — un šie konflikti sagādā mums visdziļāko sarūgtinājumu, sāpīgākās izjūtas.

Pavisam citādas izjūtas pārņem mūs, kad mūsu domas un darbi sakrīt ar vērtētāja atzinumiem. Tie ir dziļa miera un laimes sajūtas brīži. Kamēr vien mūsu domas un darbi atrod mūsu iekšējā vērtētāja atbalstu un atzinību — mēs esam laimīgi. Tā nav vairs tikai pārejoša tīksmes izjūta, kādu sniedz mums mūsu jutekļi baudu brīžos, bet dziļa apmierinājuma un gaiša piepildījuma izjūta, kas ieaužas uz visiem laikiem mūsu dvēselē. Baudu sniegtās izjūtas iemirdzas mūsos un atkal izgaist, bet izjūtas, ko dod mūsu iekšējā vērtētāja atzinīgais vārds, kā dārgakmeņi nogulstas mūsu dvēselē un paliek tur un mirdz visu mūžu. Vienmēr to mirdzums sagādā mums patīkamas izjūtas, tikko tam savās atmiņās pieskaņamies. Jo lielāks ir šo uzkrāto dārgakmeņu skaits, jo bagātāka ir mūsu dvēsele. Mēs varam būt ārēji gluži nabagi, vientuļi, atstāti — tomēr esam laimīgi, jo mūsu sirds ir gaiša un saulaina.

Brīnīška vara piemīt vērtētājam, kas mīt iekš mums. Kaut nevaram izprast visā pilnībā viņa būtību, kā nevaram izprast visā pilnībā arī savas dvēseles būtību, tomēr vienu redzam: ka tas ir spēks, kas izprot dzīves likumus un kārtību labāk par mums, kas ved mūs pretim kādai lielākai pilnībai, gaišākai izjūtai. Jo lielāka saskaņa valda starp viņu un mums — jo gaišāka ir mūsu dzīve, jo tuvāki esam tam, ko var saukt par īstu laimi.

„Tā vien izliekas,“ saka amerikāņu dzejnieks un domātājs Emersons, „ka cilvēks pastāvīgi dzirdētu aiz sevis balsi, bet viņš nevar galvu pagriezt un runātāju redzēt. Šī balss runā visās valodās, visiem cilvēkiem, bet neviens vēl nekad nav redzējis pašu runātāju. Ja cilvēks padodas pilnīgi šai balsij, to pieņem pie sevis tā, ka to domās vairs neatšķir no sevis, viņam izliksies, ka viņš pats ir šī balss, ka viņš salējies kopā ar to. Un jo kārāki viņš klausīsies šai balsī, jo vairāk gudrības viņš no tās smelsies; šī balss beidzot pieaugs par tik dziļu un svinīgu skaņu, kas atklās viņam istu laimību.“

Mūsu iekšējais vērtētājs māca mūs pareizi izprast dzīvi un tās parādības, atšķirt graudus no pelavām, patiesi labo no ļauna. Un starpība starp to, ko par labu un ļaunu atzīst vai nu apkārtējā sabiedrība, vai mūsu pašu tieksmes un dziņas, vai arī mūsu iekšējais vērtētājs, daudzkārt ir ļoti liela. Neļausim tāpēc pasaules spriedumiem un vērtējumiem mūs maldināt, bet katrā gadījumā isto un augstāko vērtējumu meklēsim paši savā sirdsbalsī. Atcerēsimies vienmēr un katrreiz, ka tikai tad labs darbs ir patiešam labs, ja tas mums sagādā tīru un paliekošu iekšēju prieku un apmierinājumu, ja tas ir darbs, ko mēs nekad — ne šodien, ne rīt, mūsu garastāvoklim mainoties — nenozēlojam.

Viens īstas laimes pamats tā tad ir visu mūsu domu un darbu pilnīga saskaņa ar mūsu iekšējo vērtētāju — dievišķo dzirksteli, kas kvēlo ikviena sirdī. Kā vēlāk redzēsim, tuvāk pie šiem jautājumiem pakavējoties, sekošana sava vērtētāja padomiem vēl nenozīmē askētismu — katras kaislības un dziņas apspiešanu. Arī dziņas var dzīvei daudz ko dot, var padarīt to pilnvērtīgāku un skaistāku; tās var būt un ir vērtīgs līdzeklis, kā padziļināt un izdaļot savu laimi, bet tām gan vienmēr jābūt saskaņotām ar mūsu sirdsbalsi, t. i. tām jābūt tādām un tādā veidā izmantotām, lai tās nerada iekšēju pretrunu, vilšanos un nožēlošanu.

Mūsu dvēselē glabājas vēl otrs brīnišķs spēks: spēks izjust tā vai citādi katru lietu, katru parādību ārpus mums. Katrai lietai tās īsto vērtību piešķir vienīgi mūsu dvēsele: vienu un to pašu lietu

vai parādību varam izjust kā patīkamu un varam arī izjust kā nepatīkamu; no mūsu dvēseles atkarājas, vai viena un tā pati parādība dara mūs laimīgus vai nelaimīgus vai atstāj vienaldzīgus. Tā izskaidrojams, kāpēc viena acīs, piemēram, mantai ir tik liela vērtība, kurpretim otra acīs tai nav gandrīz nekādas vērtības. Tā izskaidrojams, kāpēc viens nevar justies laimīgs, būdams bagāts un varens, kurpretim otrs pat nabadzībā jūtas laimīgs. Tā arī izskaidrojams, kāpēc vienā mirklī kāda dziesma, ko dzirdam, vai skats, ko redzam, var darīt mūs neizsakāmi laimīgus, bet citā brīdī — modināt skumju noskaņu. Kā noskaņota mūsu dvēsele, kādā virzienā un cik spēcīgi izpaužas tās radītājs spēks — no tā arī atkarīga mūsu laimes izjūta. Ārējie apstākļi ir tikai it kā spoguļi, kas uztver gaismu, ko izstaro mūsu pašu dvēsele, un jo gaišāk mirdz mūsu dvēsele, jo gaišāku mūsu dzīvi padara atspoguļotā gaisma.

Protams, arī ārējie apstākļi savukārt var ietekmēt mūsu dvēseli, var tā tad mūsu laimi padziļināt vai aptumšot — un dzīves mākslā ietelp uzdevums atrast ceļus un līdzekļus, kā pasargāt savu dvēseli no nelabvēlīgām ārējām ietekmēm vai atbrīvot ceļu labvēlīgām ietekmēm. Izšķirēja nozīme stabilas laimes ēkas radīšanā tomēr arvien ir nevīs ārējiem apstākļiem, bet cilvēka dvēselei. Tajā glabājas, pirmkārt, visu darbu un gaitu īstā mēraukla un, otrkārt, lielais spēks — katru ārējo parādību pārkausēt iekšējā laimes izjūtā.

Jau senās Romas gudrais valdnieks — filozofs Marks Aurēlijs teicis: „Raugies sevī. Iekšā ir labā avots; vienmēr tas var burbuļot, tikai tev vienmēr jārok.“ Raksim arī mēs vienmēr savā dvēselē, lai no tās plūst, veldzējot mūsu dzīvi, viss labais, kas viņā aplēpts.

Turpmākās nodaļās runāsim par dažādiem ceļiem uz laimi, kas var mūs tai tuvināt vai attālināt no tās, var laimi sagraut vai padziļināt — par šķietamiem un īstiem ceļiem uz laimi. Arvien tomēr atcerēsimies tikko pārrunāto, tās pamatatzīņas, kas lai mūs vadītu katra ceļa novērtējumā:

Istais laimes avots nav ārējā pasaulē, bet pašā cilvēkā — viņa dvēselē. Tajā atrodama, pirmkārt, visu lietu un gaitu pareizā mēraukla un, otrkārt, spēks redzēt un izjust visu tā, kā to prasa mūsu laime. Šī iekšējā spēka atraisīšana un izveidošana un mūsu darbu un domu cieša saskaņa ar iekšējo vērtējumu ir laimīgas dzīves pamatu pamats.

Ārējie apstākļi ir tikai palīglīdzeklis dvēseles spēku pilnīgākai atraisīšanai un materiāls dvēseles ceļamās laimes ēkas izveidošanai. Ārējie apstākļi vien nevar cilvēku darīt laimīgu.

III. Šķietamie ceļi uz laimi.

Jau konstatējām, ka laimes meklēšana ārējos apstākļos ir — tikai šķietamie ceļi uz laimi, kas noved nevis pie laimes, bet pie vilšanās. Ir tomēr svarīgi pakavēties tuvāk arī pie šiem šķietamiem ceļiem: pirmkārt, tādēļ, ka tie ir visparastākie ceļi, kurus ejot cilvēki cer atrast laimi, un, otrkārt, tādēļ, ka iedziļināšanās maldu ceļos dod iespēju labāk izprast īstos ceļus uz laimi. Domās pārstaigājuši visus šos maldu ceļus, būsim pasargājuši sevi no daudzām liekām un kaitīgām ilūzijām. Sagrāvuši tos elkus, kas saista pie sevis tik daudz cilvēku uzmanību, varēsim arī labāk un vieglāk koncentrēt savu uzmanību īsto ceļu virzienā.

Šķietamos ceļus uz laimi esam iedalījuši trijās galvenās grupās: 1) maldugunis, 2) savas laimes celšana, netikumīgā kārtā postot citu labklājību un laimi, 3) laimes meklēšana pirms atsvabināšanās no zemiskām jūtām. Pārstaigāsim šeit visus šos ceļus, lai — dzīvē tie vairs nebūtu jāstaigā.

1. Maldugunis.

a. Manta un bagātība.

Manta un nauda! Kāda izcila loma piekrīt šiem diviem vārdiem visas cilvēces un katra atsevišķa cilvēka dzīvē! Kāda milzīga vērība un uzmanība vienmēr piegriezta šām divām lietām, kā saistīti pie tām katra cilvēka, katras tautas un visas cilvēces skati! Naudas un mantas iegūšana, no vienas puses, naudas un mantas „taisnīga“ sadalīšana, no otras puses — gadsimteņiem tās ir likušās un bijušās svarīgākās problēmas, kas aizrāvušas visus cilvēkus, sacēlušas neskaitāmus karus un revolūcijas, nebeidzamas cīņas tautu, šķiru un atse-

višķu cilvēku starpā. Straumēm ir lijušas asinis šo problēmu atrisināšanas un nokārtošanas labā, bet nekad tās nav atradušas savu atrisinājumu. Nav it neviena elka, kam katrs cilvēks un visi cilvēki vēl būtu tik daudz upurus nesuši, kā šim vienam pašam elkam, iznākumā tomēr iegūdami tikai laimes kvēpus. Miljonus cilvēku ir kārdinājusi un vilinājusi šī malduguns, miljonus — pazudinājusi.

Protams, katram cilvēkam ir nepieciešams zināms minimāls mantas daudzums, lai viņš varētu eksistēt. Cilvēkam, kam nav pat tik daudz turības, lai varētu apmierināt savas visnepieciešamākās vajadzības — apgādāt sev pajumti, apģērbu un barību, ļoti grūti būs justies laimīgam. Zināmaj turībai, vispār, mantai ir arī tai ziņā pozitīva nozīme, ka turīgam cilvēkam iespējams dzīvot veselīgākos dzīves apstākļos — mitināties plašākā un gaišākā dzīvoklī, ēst spēcīgāku barību, nodoties vairāk atpūtai, pilnīgāk izmantot sauli, ūdeni un gaisu nekā trūcīgam; bagātākam vieglāk pieejama izglītība, ceļojumi pa svešām zemēm, māksla u. tml., vispār, tāds nodarbošanās veids, kas viņam vairāk pa prātam, kas labāk ļauj izraisīt cilvēka spēkus viņam vēlamākā virzienā, saskaņā ar iedabām. Tas viss ir lielas priekšrocības. Tāpēc manta var būt uguns, kas silda, kas padziļina cilvēka laimi, bet var arī kļūt un bieži kļūst par malduguni, kas ievēd mūklājā.

Par malduguni manta kļūst galvenā kārtā tādēļ, ka cilvēku vairums pārvērtē tās nozīmi. Par naudu var iegūt visu — tā vēl šodien spriež miljoni, bet tie, kas to sarausuši, pārlicinās, ka viņi maldījušies. Par naudu gan var iegūt daudz — un tomēr bezgala maz. Par naudu var nopirkt cilvēkus, bet vai par naudu var nopirkt istu, patiesu draugu? Par naudu var nopirkt pilis, bet vai par naudu var nopirkt sev īstas mājas? Par naudu var nopirkt mīlas kvēpus, bet vai par naudu var nopirkt patiesu mīlestību? Par naudu var nopirkt dažādas baudas, bet vai par naudu var nopirkt laimi? Bagātība ir sātānisks maldu tēls, kas solās dot visu, bet kad tā iegūta — dod pārāk maz. Tā kārdina cilvēku, kamēr viņam tās nav, un — sadedzina cilvēku, kad tā

iegūta, bieži atstādama pāri tikai dziļu vilšanos, tukšumu un pelnus.

Bieži dzīvē vērojam šādu ainu. Vēlēdamies iemantot laimi, cilvēks cenšas iedzīvoties mantā. Viņš ir krietns cilvēks, grib tikt pie mantas godīgā ceļā, ar savu darbu. Viņš strādā, uzcītīgi strādā. Ir arī taupīgs — un viņa manta vairojas. Tomēr — paiet dienas, paiet gadi — laime paliek nesasniegta. Taisni otrādi — cilvēks kļūst arvien vairāk neapmierināts, arvien īgnāks. Jo vairāk mantas sakrāts, jo vairāk cilvēkam liekas, ka viņas vēl arvien par maz. Desmiti citi apkārt viņam ir vēl turīgāki, ir vēl bagātāki — tie ir tie laimīgie! — un lai laime būtu sasniegta, jānokļūst līdz šo citu stāvoklim. Bet gala nav. Arvien atrodas tādi, kas ir vēl bagātāki, arvien tā tad mērķis paliek nesasniegts. Manta ir kā jūras ūdens: jo vairāk to dzer, jo vairāk slāpst. Un visu mūžu, līdz pat kapa malai cilvēku nomoka šīs slāpes. Līdz pat kapa malai viņš paliek neapmierināts. Mūža beigās viņš redz, ka visu savu dzīvi dzinies pakal tikai maldugunij. Mantu viņš ir padarījis par savu elku, kam kalpojis visu savu mūžu. Iegūtais viņam ir darījis maz prieka, jo nav varējis viņu apmierināt, un cilvēks nav arī pratis un gribējis iegūto izmantot.

Ļoti spilgti šo stāvokli attēlojis rakstnieks Kārlis Skalbe savā Pasakā par vērdiņu. Pirtnieks Ansis, nabadzīgākais cilvēks pasaulē, atrod laimes vērdiņu, kas, tiklīdz izdots, tūlīt atgriežas atpakaļ. Pirtnieks Ansis nu caurām dienām sēd tirgū pie naudas mijēja galda un maina savu vērdiņu, iedzīvodamies zeltā un sudrabā. Jau pirtnieks Ansis iemainījis tik daudz sudraba un zelta, ka viņam pieder puspilsētas, un visi sauc viņu par bagāto Ansi. Bet bagātajam Ansim no visa tā prieka nekāda, jo viņam bez mitēšanās jāmaina savs vērdiņš, lai nepalaistu garām jauno bagātību, ko ar vērdiņu ik mirkli var iegūt. Tā visa Anša dzīve paiet, mainot vērdiņu, un viņa mūža vakarā vērdiņš viņu izsmej: „Es zinu, Ansi, tu sapņoji reiz par lielu un laimīgu dzīvi, bet ko tu darīji? Ko tu darīji? Ko tu darīji? Visu mūžu tu berzi nabaga velniņu. Tu gribēji būt kungs, bet biji un paliki tikai pirtnieks, pirtnieks!...“

Raksturīgi ir arī vārdi, ko teicis kāds miljonārs uz savas nāves gultas: „40 gadus esmu strādājis kā vergs, lai saraustu savu īpašumu, un pārējo dzīves laiku esmu izlietojis, lai savu mantu kā slepenpolicists apsargātu, un par to neesmu dabūjis nekā vairāk, kā tikai uzturu, dzīvokli un apģērbu.“

Bet šādus laimes meklētājus redzam uz katra sola visādos veidos. Piemēram, dažs labs jauneklis sapņo, cik laimīgs tas būtu, ja izdotos dabūt kādā ministrijā kancelejas ierēdņa vietu un saņemt 100 latu mēnesī. Tad tam viss būtu sasniedzams — tad tas būtu laimīgs. Viņam „laimējas“ — viņš dabū šo vietu. Vienu mēnesi jūtas kā septītās debesīs. Bet tikai — vienu mēnesi. Dažreiz pat tikai pāris dienas. Jo izrādās — pāris desmit latu līdz laimei tomēr trūkst. Kopš tas dabūjis vietu, viņa vajadzības ir augušas, un paliek pāri dažas vajadzības, ko nevar apmierināt. Ja tas saņemtu 150 latu, tad gan tam būtu viss, kas laimei vajadzīgs. Bet tā kā tas saņem tikai 100, nevis 150 latu, tad tas jūtas neapmierināts. Centīgais jauneklis sapņo tagad par laikiem, kad tas saņemtu 150 latu mēnesī. Viņš „uzstrādājas“ arī līdz šiem laikiem. Diemžēl, izrādās, laime ir tikpat nesatverama kā malduguns — tikko sper soli tuvāk tai, tā tāpat attālinās par vienu soli. Tikko ierēdnis dabūjis vietu ar 150 latiem mēnesī, viņa vajadzības atkal augušas par kādiem 50 latiem, un laime atkal paliek nesatverta. Atkal ir vajadzības, kas paliek neapmierinātas, un tādēļ tie 150 latu mēnesī, kas tagad ir iegūti, nevar cilvēku darīt laimīgu. Ierēdnis tomēr ir centīgs un kāpj pakāpienu aiz pakāpiena, līdz uzkāpj direktora krēslā — bet laimei tas nav ne par matu tuvāk. Tiesa, tas gan tagad var sev daudz ko vairāk atļauties. Viņš nedzīvo vairs nabadzīgā mēbelētā istabā, bet ērti iekārtotā dzīvoklī; viņam nav vairs jāēd lētās pusdienas kādā ēdienu veikalā, bet viņš var pusdienot pirmklasīgā restorānā. Bet ko tas viss līdz?! Līdz ar stāvokli un algas paaugstināšanos ir nākušas klāt jaunas prasības, un atkal dažas no tām paliek neapmierinātas. Ar skaudību direktors noraugās tagad miljonāros, kas var vēl vairāk atļauties, kam „viss“ ir pieejams. Bet tai

pašā laikā kaut kur lejā no jauna kāds jauneklīs sāk savu sapni par kancelejas ierēdņa vietīņu un 100 latiem kā laimes piepildījumu...

Ir arī citādas iespējas. Godīgais ceļš vienam otram sāk likties pārāk garš un garlaicīgs. Viņi izšķīras paātrināt savu laimi. Viņi upurē laimei savu sirdsapziņu, savu sirdsmieru, iedzīvojas bagātībās ar vienu paņēmienu un kļūst — divkārši nelaimīgi: ne tikai ka neiegūst to izjūtu, ko bija gaidījuši, bet iemanto vēl sirdsapziņas pārmetumus, kas nemitīgi grauž viņu dvēseli.

Cik daudziem laimei krātā manta ir izvērtusies lāstā! Daudzi vecāki sakrāj mantu, cerēdami darīt vismaz savus bērnus laimīgus, un neskaitāmus bērnus šī vecāku manta nevis aplaimo, bet padara nelaimīgus.

Ir pasaulē cilvēki, kas sasnieguši bagātības kalngalus. Bet kā ir ar viņu laimi? Cik laimīgo ir to miljonāru starpā, kas sev „itin visu var atļauties“? Katrs būs jau kaut ko dzirdējis par šiem „laimīgajiem“ un viņu „laimi“, un še minēsim tikai vienu raksturīgu piemēru. 1913. gadā viens no bagātākiem cilvēkiem pasaulē — nomira badā. Tas bija pazīstamais miljonārs J. P. Morgans. Viņš atradās pašlaik izpriecas ceļojumā uz Ēģipti, kad viņam parādījās kuņģa un zarnu paralizes pazīmes. Viņš varēja iegūt visu, ko vien kāroja! Bet kuņģis, kas visu laiku bija licies tik stiprs, ka tas spētu pat akmeņus sagremot, pēkšņi atteicās strādāt! Miljonāra greznā jachta, kas nedarīja vairs nekāda prieka tās īpašniekam, traucās uz Romu. Šinī pilsētā pēc vairāku dienu ilgas agonijas 1913. gada 31. martā lielās mokās mira cilvēks, kas bija sasniedzis bagātības kalngaius. Mira kā nelaimīgākais cilvēks pasaulē!

Mantas un bagātības lomu mūsu dzīvē mēs parasti pārāk stipri pārvērtējam, un var teikt: iekāms nebūsim sagrāvuši savā apziņā šos liktenīgos maldus, īstais ceļš uz laimi mums būs slēgts, patiesas laimes izjūta mūžam paliks sveša. Ja negribam būt aklie laimes meklētāji — tauriņi, kas apdauzās pret maldu tēlu stikliem, tad vispirmā kārtā jēdziens par mantas un bagātības lomu mums pamatīgi jāpārlabo.

Cilvēkam piemītošā tieksme iegūt vērtības ir dabīga

un saprotama tieksme, bet pa lielākai tiesai šī dabīgā tieksme pārvēršas slimībā, ko sauc par mantkārību. Mantkārīgs cilvēks ir slims cilvēks, tāpat kā slims ir cilvēks, kam veselīga ēstgriba pārvērtusies rijībā. Ēstgribas apmierināšana stiprina un atjauno organismu, bet rijība tikai to apgrūtina. Tāpat mantkārīgu cilvēku manta tikai apgrūtina, nedodama viņam to, ko manta cilvēkam vispār var dot.

Manta var darīt cilvēku laimīgāku, bet cik tās vajadzīgs, lai tas tā būtu? Tas stipri relatīvs jēdziens, kas atkarīgs vienīgi no paša cilvēka, tāpat kā ļoti relatīvs jēdziens ir arī bagātība. Parasti par bagātu uzlūkojam to, kam apmēram desmitkārt lielāki ienākumi nekā mums. Kas pelnī 100 latu mēnesī, tam 1000 latu ienākums liekas jau bagātība, bet šim pelnītājam liekas, ka bagātnieks ir tas, kas pelnī 10 000 latu mēnesī.

Mazs nieciņš vienu otru var darīt simtkārt laimīgāku nekā tūkstošiem latu citu. Viens vienīgs zieds var sagādāt vienam daudz vairāk prieka nekā dārga pērļu rota citam. Tā tad ne mantas daudzumā un lielumā tās īstā vērtība, bet gan vienīgi mūsu attiecībās pret to — kā to izjūtam. Manta pati par sevi nedzīvs, bezvērtīgs ķermenis. Tās vērtība sākas tikai kopš tā brīža, kad to izjūtam. Bet izjūtas taču vispirmā kārtā atkarīgas no mums pašiem: vienu un to pašu lietu vai tās piederību katrs cilvēks var izjust dažādi, un arī viens un tas pats cilvēks var izjust to dažādi. Tas iespajds un spēks, ko piedēvējam mantai, patiesībā atrodas mūsos pašos, un šo iespaidu, šo labsajūtu var atraisīt tikpat labi viena kā otra manta. Īstā bagātība tā tad nav nedzīvā mantā, bet mūsu pašu spējās modināt sevī patīkamas izjūtas, un šo izjūtu radīšanai nepavisam nav vajadzīgi miljoni, bet pietiek arī ar pavisam niecīgām mantām.

Šai ziņā ikkurš bērns ir simtkārt spējīgāks un saprātīgāks nekā simtiem pieaugušu, „gudru“, saprātīgu cilvēku. Pieauguša rīcībā ir, piemēram, grezni nami, tūkstoši latu, daudzas citas bagātības, bet tas tomēr ir — nabagāks par to puisēnu, kas noplisušās bikšēlēs rotaļājas viņa nama pagalmā. Tik paskatieties vienu acu-

mirkli šai lielajā mazajā un mācaities no viņa lielo dzīves gudrību! Viņš var būt laimīgs par katru smildziņu pagalmā, par katru saulainu dienu, par katru mākonīti pie zilajām debesīm. Ik pēda zemes viņam ir neizsmeļamu bagātību avots. Pāris skaidu vai ķieģeļu gabalu pārvēršas viņa rokās brīnišķās pilsētās, viens vienīgs krūms — pasakainos dārzos. Vai viņa izjūtas tādēļ mazākas, ka viss tas nav dārgās lietas, kas viņam nav pieejamas? Tā izjūt mantas vērtību neapzinīgais bērns, bet lielākais, apzinīgākais, gudrākais cilvēks, turēdams savās rokās visdažādākās bagātības, nespēj izjust ne desmito daļu no tā, ko izjūt savā nabadzībā mazais zēns! Ko tad līdz visa bagātība un gudrība?

Un ir cilvēki, kas jūtas laimīgi par katru mazumu, ko viņi ieguvuši godīgā darbā vai cīņā. Vienkāršs azaidis viņiem sagādā lielāku baudu nekā greznākais mielasts izlutinātam, nepiepildāmam bagātniekam, un savā vienkāršā mājoklī viņi dzīvo laimīgāku dzīvi nekā neapmierināmais miljonārs pilī. Jo viss, ko viņi iegūst, dara viņiem prieku, kamēr nepiepildāmajam pat ieguvums sagādā tikai sašutumu vai nemieru, ka tas iegūvis par maz.

Spilgts paraugs, cik labi var justies cilvēks, arī atšacīdamies no mantas, bija Sōkrats, kas savas bagātības bija atradis dvēselē un jutās visos apstākļos laimīgs. Starp daudziem citiem varam pieminēt arī itaļu brīvības cīņu varoni Garibaldiju. Naudai viņa acīs nebija nekādas vērtības. Mantkārība viņam bija pilnīgi sveša. Atrazdamies Montevideo republikas dienestā, cīnīdamies par šās savas otrās tēvijās brīvību, tas atteicās no katras atlīdzības, no katras balvas, ko tam piedāvāja, dzīvoja trūkumā un — jutās laimīgs. Daudzreiz viņa rokās krita lielas bagātības, bet visas tās viņš vienmēr nodeva republikas kasei. Viņš varēja iegūt miljonus, bet jutās laimīgs bez tiem.

Arī senā latvieša laimi nekad nav aptumšojusi mantkārība. Nekur tautas dziesmās neizskan ilgas pēc bagātības, bet drīzāk otrādi — par bagātību visur vienmēr jūtama viegla irōnija. Par jaunākiem laikiem, diemžēl, to vairs nevar teikt. Citu tautu ietekmē, materiālisma

gars arī latvju tautā vienmēr pieņemies un sasniedzis augstu pakāpi. Isī pirms pasaules kara V. Olavs jau rakstīja: „Kur vien latvieši satiekas, tur dzird runājam par naudu, par peļņu un atkal naudu. Nebūt nesmu tādas dzīšanās pretinieks; ir jau labi, ka latvieši arī materiālā ziņā tiek uz priekšu, jo bez turības ir ideāli nav sasniedzami. Bet ja latvieši tikai tādēļ vien dzītos pēc peļņas un naudas, lai varētu ērti dzīvot, grezni ģērbties, gardi ēst un dārgus vīnus dzert, tad tomēr tiem labāk novēlu palikt tādiem, kādi bija latvieši priekš gadiem divdesmit pieciem: naudas un mantas ziņā četras un piecas reizes nabagāki, bet ideālu ziņā bagātāki.“ Var vēl tikai papildināt — arī laimīgāki!

Mūsu ceļš ies pretim laimīgākai dzīvei vienīgi tad, ja atbrīvosimies no māņticības par bagātības brīnumvaru, ja iznīcināsim aureolu, ko esam apvijuši mantai, ja nesekosim vairs materiālisma maldugunij, bet veselīgākām, mūsu tautas dvēselei tuvākām atziņām, ko pāris vārdos var izteikt tā:

Mantai ir sava nozīme bet — nepārvērtē to!
Manta vien vēl nevar darīt cilvēku laimīgu.

Strādā, centies iegūt darbā arī materiālas vērtības, bet nepadari sevi par mantas vergu, nepadari to par pašmērķi! Manta nav vērtība pati par sevi, bet tikai līdzeklis izjūtām, ko tā var dot.

Mazāk nozīmes daudzumam, bet galvenā nozīme — mākslai vērtēt un izjust iegūto. Iemācījies labāk novērtēt un pilnīgāk izjust iegūto, būsi daudz bagātāks un laimīgāks, nekā dzīdamies tikai pēc vairuma.

Sargies no mantkārības! Tā ir slimība, kas atņem mantai katru nozīmi. Vienīgi tam, kas no šīs slimības brīvs, katrs ieguvums sagādā prieku, bet kas ar mantkārību saslimis, tam katrs jauns ieguvums un manta būs tikai jauna nemiera avots un lāsts.

b. Sabiedriskais stāvoklis.

Meklēdami laimi ārējā pasaulē, daudzi cilvēki cer to atrast tā sauktajā sabiedriskajā stāvoklī, t. i. stāvoklī, kādu viņi ieņem savā darbā un sabiedrībā, attiecībā s, kādās viņi atrodas ar sabiedrību, un sabiedrības spriedumā par viņiem.

Bez šaubām, arī sabiedriskam stāvoklim, tāpat kā mantai, var būt ļoti ievērojama ietekme uz cilvēka lab-sajūtu. Sabiedriskais stāvoklis var tiklab kāpināt, kā arī mazināt cilvēka laimes izjūtu. Ieņemdam savā personīgā darbā vai sabiedriskā dzīvē savām spējām piemērotu vietu, ikviens var pilnīgāk atraisīt tās. Kā vēlāk tuvāk redzēsīm, tam sevišķi liela loma cilvēka laimes izjūtas radīšanā. Tāpat liela pozitīva ietekme uz cilvēku var būt labai saskaņai ar sabiedrību un atzinība vai atbalsts citos sabiedrības locekļos.

Diemžēl, arī šās uguns vietā, kas varētu cilvēka sirdij dot gaismu un siltumu, pa lielākai daļai cilvēki atrod tikai maldugunis. Tvarstot tās, laimes vietā cilvēki iemanto slimīgu nemieru vai trulu pašapmierinātību, ko par laimi nekādā gadījumā nevarēs saukt.

Kādas cīņas cilvēki izcīna sava sabiedriskā stāvokļa dēļ un kādi ir šo cīņu rezultāti, to ilgu gadus esam skatījuši, sekojot, piemēram, mūsu biedrību un pašvaldību dzīvei. Cīņa vadītāja amata vai noteicējas ietekmes dēļ biedrībās un vietējās pašvaldībās gandrīz katrā pilsētā vai pagastā arvien ir bijusi ļoti sīva. Kāroto amatu sa-sniegšanai šo cīņu dalībnieki daudzkārt nav kautrējušies nekādu līdzekļu. Pa lielākai daļai šo cīņu pamatā, sevišķi biedrībās, ir bijušas atsevišķu personu tieksmes izvirzīties jeb, kā mēdz teikt, „spēlēt pirmo vijoli“ sabiedrībā. Par to šeit nerunāsim, cik daudz šo cīņu dēļ zaudēja un cieta pati sabiedrība, jo šis jautājums tieši vairs neietelp mūsu pārrunājamā tematā. Jautāsim vienīgi, ko šis cīņas tādā veidā, kādā tās norisinājās, deva pašiem „uzvarētājiem“. Vai viņi sasniedza to, ko bija cerējuši?

Pārāk labi zinām ikviens, cik nepateicīgs ir sabiedriskais darbs! Pat tie cilvēki, kas sabiedriskā darbā

un amatos izvirzās tiešām savu spēju dēļ, kas var un pilda savus pienākumus ar vislabāko apziņu un sekmēm, pārāk bieži atzinības un pateicības vietā iemanto tikai nepelnītus pārmējumus. Daudzi, kas šai darbā ielikuši visu savu sirdi, spiesti ar laiku atkāpties dziļi sarūgtināti un aizvainoti. Ko tad nu lai saka par cilvēkiem, kas izvirzās tādos sabiedriskos amatos, kuŗi viņu spējām nekādā ziņā nav piemēroti! Ja viņiem ir pietiekoši bieza āda vai nedzirdīgas ausis, tad kādu laiku viņi, varbūt izbaudīs apmierinājumu par saviem „panākumiem“ un „sasniegumiem“, bet agri vai vēlū tomēr piedzīvos katastrofu, kas sadragās arī šo pašapmānīšanos. Jūtīgākiem cilvēkiem, kas ieņem savām spējām nepiemērotus amatus, visu laiku nāksies izjust, ka viņi ir uzņēmušies pienākumu, kas nav pa spēkam, un neveiksmes ātri vien aprīs labsajūtu, ko devusi iegūtā „slava“. Agri vai vēlū arī viņiem būs jānāk pie secinājuma, ka visa šī cīņa sabiedriskā stāvokļa dēļ bijusi tikai malduguņu tvarstīšana. Angļu filozofs Kesons saka: „Mazs cilvēks var sev iegūt cieņu maznozīmīgā vietā, bet mazs cilvēks atbildīgā vietā — vai tāds tūlīt nebūs kōmiska figūra?“ Diemžēl, daudzi to neiedomājas, ka cilvēkam, lai viņš varētu ieņemt atbildīgu amatu, vispirms jāizaug, pienācīgi jāsaprot. Viņi labprāt uzņemas katru augstāku lomu, par savām spējām daudz nedomājot, un iznākums ir vienīgi tāds, kā to raksturojis jau senās Romas stōiķis Epiktets: „Uzņemdamies lomu, kam tu neesi izaudzis, tu ne tikai nodari tai negodu, bet arī atstāj novārtā citu lomu, ko tu izpildītu ar godu.“ Sekas tā tad divkāŗši negatīvas: cilvēks neiegūst, ko kāŗojis, un pazaudē, ko būtu citā vietā ieguvis.

Visu šo neveiksmju un vilšanos cēlonis pirmā kārtā ir aplamais uzskats par sabiedrisko stāvokli. Pārāk lielu uzmanību cilvēki vienmēr veltī ieņemamam amatam, nevis darbam un uzdevumiem, kas saistīti ar šo amatu. Patiesībā amats ir tikai čaula, kuŗai pašai kā tādai nav nekādas vērtības un nozīmes. Visa īstā mēraukla var būt un ir vienīgi kodsols, kas šai čaulā slēpjas t. i. darbs, ko veic cilvēks, ieņemot attiecīgo amatu. To-

mēr, tā kā kodols arvien saistās ar čaulu, bet čaula vienmēr pirmā duras acīs, pamudinādama domāt, ka zem tās slēpjas vērtīgs kodols, cilvēki paraduši par mērauklu ņemt čaulu, bez vilcināšanās un pārbaudes dodot „pieņācīgu“ godu tai. Tik tad, kad beidzot „rieksts ir pārāksts“ un atklājas, ka kodols pavisam niecīgs vai sapuvis, sabrūk arī tas gods, ko sapuvušais kodols kādu laiku baudījis savas pievilcīgās čaulas dēļ.

Sabiedrība ir padarījusi par savu elku amatu un cienī un godā ne tik daudz pašu cilvēku un tā darbu, kā tam vajadzētu būt, bet gan amatu. Tā rodas ikdienišķā ačgārnība, ka cilvēku ceļ amats, nevis otrādi. Šī ačgārnība savukārt pamudina neskaitāmus cilvēkus tiekties pēc iespējami augstiem amatiem, pat nepadomājot, vai viņi ar šo amatu saistītos pienākumus spēs godam veikt. Šo karjēristu acīs amats ir it kā pievilcīga maska — pietiek iegūt šo masku, lai dzīves karnevālā iemantotu panākumus. Savā ziņā viņi neklūdas. Viņi aizmirst vienīgi divpadsmito stundu, kad maskas krit. Tad atklājas istā seja un sabrūk arī tie panākumi, ko guvusi m a s k a!

Ja meklē zināmus laimes elementus sabiedriskā stāvoklī, bet gribi pasargāt sevi no vilšanās, tad atsakies tvarstīt maldugunis! Apzinies, ka pats stāvoklis vien vai ieņemtais amats nav tomēr tāds burvju spēks, kas var pilnīgi pārvērst pašu cilvēku vai viņa dzīvi. Istā mēraukla un negaistošu panākumu pamats arī še ir cilvēks pats, viņa spējas un darbs. Kas meklēs panākumus tikai ārējā stāvoklī, tikai iegūtā amatā, par savām spējām un to izkopšanu daudz nedomājot, tas agri vai vēlu savos meklējumos vilsies.

Mantas ziņā cilvēka laimes izjūta ļoti bieži nav vis atkarīga no tā, kas viņam ir, bet gan no tā, cik viņam ir, salīdzinot ar citiem. Iepriekšējā nodaļā jau apskatījām, kur noved cilvēku šāda uztvere un vērtējums. Viņš nevar un neprot vairs lietderīgi izmantot un izjust to, kas viņam jau ir un ko viņš iegūst, bet viņu moca neapmierināmas slāpes iegūt arvien vairāk un vairāk. Tāpat tas ir arī ar sabiedrisko stāvokli. Daudzreiz cilvēks kāpj pakāpienu aiz pakāpiena, katrā nā-

kamā cerēdams klūt laimīgs, bet, redzot citus stāvam vai kāpjam vēl augstāk, savu stāvokli neprot vai nespēj vairs izjust.

Pārvērtēdami čaulas nozīmi, piedēvēdami tai laimes radišanas burvju varu, cilvēki parasti panāk pretējo — bez dibināta iemesla padara sevi nelaimīgus. Ir tāda labi pazīstama pilsēta, ko cilvēku miljoni visās pasaules malās uzskata par laimīgo cilvēku pilsētu, bet kas patiesībā ir — nelaimīgo pilsēta. Tā ir „kinozvaigžņu“ pilsēta Holivūda. Tur, tiešām, dzīvo laimīgi cilvēki (ja pietiek ar slavu un bagātību, lai cilvēks būtu jau laimīgs!), un parasti visu acu priekšā stāv tikai šie nedaudzie „laimīgie“. Bet tūkstošos tur sniedzas to cilvēku skaits, kas pavada dienu pēc dienas nevien materiālā trūkumā, bet arī garīgās mokās un skaudībā par nedaudzo „laimīgo“ panākumiem. Tie ir tie statisti un bezdarbnieku simti, kas ieradušies no visas pasaules malām še „uzspīdēt“, bet dziļās dvēseles mokās sadeg, kāroto nesasniedzuši. Cik daudzi no tiem būtu dzīvojuši laimīgu un raženu dzīvi kā kantoristi, mašīnrakstītājas, skolotāji, lauksaimnieki, amatnieki un dažādu citu darbu darītāji, ja viņus nebūtu aizvilinājis „zvaigžņu“ stāvoklis! Cik daudzi no viņiem būtu dzīvojuši savām īstajām spējām piemērotā darbā un vietā daudz kārt laimīgāku dzīvi nekā apskaustās „zvaigznes“!

Bet vai tad tikai Holivūda dod šādus piemērus? Vai arī tepat, apkārt sev, neredzam uz katra soļa neskaitāmus ne mazāk spilgtus „labāka sabiedriska stāvokļa“ upurus? Un ne tikai to neizdevušos dziedātāju un dejojāju, spēlētāju un tēlotāju rindās, kas pavada savu mūžu, apraudādami savus neatzītos talantus! Šādus nelaimīgos atradīsim visās aprindās, pat — katrā mājā! Lūk, šuvēja, kas būtu laimīga, ja viņa būtu tirgotāja kundze; tirgotāja kundze, kas būtu laimīga, ja viņa būtu kāda augsta ierēdņa kundze; augsta ierēdņa kundze, kas savukārt būtu laimīga, ja būtu dziedātāja... Lūk, amatnieks, kas būtu laimīgs, ja viņš varētu teikt, ka beidzis vidusskolu; vidusskolas absolvents, kas būtu laimīgs, ja viņš būtu ierēdnis; ierēdnis, kas būtu laimīgs, ja viņš būtu mākslinieks; mākslinieks, kas būtu laimīgs,

ja viņš būtu ministrs... Tā ir tāda bezgalīga „nelaimīgo ķēde“, kur katrs loceklis sākas ar „ja būtu...“ un kur šos locekļus varētu apmainīt vietām, kā vien tīkas, bet iznākums būtu — tā pati nelaimīgo ķēde! Sabiedriskais stāvoklis, ko kāro visi šie „nelaimīgie“, ir tikai malduguns, kas vilina cilvēkus, atņemot tiem iespēju justies laimīgiem tai stāvoklī un darbā, kādā tie pašlaik ir un kādā vislabāk var izlietot savas dāvanas un spējas.

Patiesībā ne stāvoklis, bet darba izjūta ir vienīgais, kas dod cilvēkam paliekošas vērtības. Gandrīz katrā darbā ar labu gribu var ar laiku iejusties, un vienīgi darbā un amatā, kas cilvēkam pa spēkam, viņš var kļūt laimīgs cilvēks. Krietns kalējs, kas apzinīgi un ar prasmī darīs savu darbu, gūs panākumus un izjutīs prieku par savu darbu. Neizdevies vai viduvējs mākslinieks, turpretim, tikai velti nomocīsies darbā, kas viņam nav pa spēkam, un iemantos „laimes“ vietā tikai sarūgtinājumu. Katrā ziņā, arī sabiedrība krietnu kalēju vērtēs augstāk nekā vāju dziedātāju, kas bez kāda talanta grib iegūt „stāvokli“.

Diemžēl, šai ziņā sabiedrība gan ļoti bieži arī grēko, pastiprinādama maldugunu iespaidu. Šās parādības cēloņi lielā mērā meklējami svešās ietekmēs, jo mūsu tautas dziesmas rāda, ka senā latvieša augstākā visu lietu mēraukla tomēr ir bijis darbs. Darbs bija senā latvieša laimes avots, un katrs, kas tikuši darīja savu darbu, baudīja arī vispārēju cieņu.

Svešā ietekmē meklējama sakne arī tam „aristokratismam“, kas sevišķi pastiprina sabiedriskā stāvokļa maldugunu iespaidu. Kad priekš kāda gadsimta daudzi latvieši tika beidzot pie izglītības un iespējas būt nevien zemes arāji un vispār smagā fiziskā darba darītāji, bet arī gara darbinieki, tikai nedaudzi palika savā sirdī un uzskatos tie paši, kas bijuši. Tikai nedaudzi nesaskatīja izglītībā nekā tāda, kas šķir viņus no pārējiem tautas brāļiem, bet saskatīja vienīgi jaunu darba lauku un jaunas iespējas savu spēju atrisināšanai un kalpošanai savai tautai. Ļoti daudzi, turpretim, ieguvuši izglītību, iedomājās iekļuvuši kādā „kungu kārtā“, kas var uz

saviem tautiešiem skatīties no augšas. Šie latvieši, aizraudamies no svešiem paraugiem, radija pirmo plaisu savā tautā, demorālizēja visu tautu. Riebums pret „melno darbu“ un „melnā darba“ darītājiem no viņiem ar laiku pārgāja plašās aprindās; sākās pašu vecāku atbalstīta bērnu bēgšana no laukiem, „vieglas dzīves“ un „kungu stāvokļa“ meklēšana, kas, pārdzīvojuši gan dažādas pakāpes, nav apstājusies līdz pat jaunākiem laikiem, kaut gan šis maldugunis tūkstošus latviešus ir arī pazudinājušas un arvien vēl pazudina.

Svešu paraugu ietekmē mums, latviešiem, izveidojušās dažādas „aristokratijas“, kas nes dažādus nosaukumus: uz laukiem tā parasti sauc sevi par „intelligenci“, bet pilsētās tā sastāda dažādas „labākās aprindas“. Iekļūšanu šajās aprindās ļoti daudzi uzskata par augstāko laimi, un ilgas pēc labāka sabiedriska stāvokļa ļoti bieži saistās taisni ar tieksmēm kļūt par šo „labāko aprindu“ locekli. Sevišķi stipras šās tieksmes ir mūsu skolotās jaunatnes daļā, un ļoti daudzus šās maldugunis aizved nevis pretim laimei, bet — mūklājā vai pīļu dīķī.

Savs ārējs mirdzums šām „labākām aprindām“, protams, ir, bet tas tomēr nevar pārklāt garīgo tukšumu, kas tajās parasti valda. Ārēji šās aprindas gan mirdz ar savām greznām dzīvokļu iekārtām, ar savām tualetēm un viesībām, bet iekšēji tās pašas tomēr salst savā gara nabadzībā vai konvencionālu normu važās, un visa šķietamā laime galu galā ir pavisam banālu uztraukumu, sīku kaislību un zemu jūtu virkne.

Ja cilvēki būtu parādūši kritiski vērtēt visas parādības un lietas, nevis skriet pakal bez domāšanas jebkuram ārējam spīdumam, arī „augstāko aprindu“ malduguns zaudētu visu savu pievilcību. Atcerēsimies, ka arī dzejnieku Ģēti reiz ļoti vilināja Veimara un galms. Atrazdamies vēl Frankfurtē, viņš jutās galīgi vientuļš un ierobežots. Veimarā viņam likās atveramies istā pasaule ar plašiem horizontiem. Nonācis Veimarā, viņš tiešām kāpa ar katru gadu augstāk, ieņēma arvien izcilāku stāvokli, kļuva par faktisko valsts vadītāju un baudīja gandrīz neaprobežotu brīvību. Bet, ieņem-

dams arvien augstāku sabiedrisko stāvokli, viņš sāka arvien vairāk ievērot un izjust — iekšējo tukšumu, mazisko formālismu, kas valdīja aiz skalās, greznās ārišķības. Šī ārējā greznība un iekšējais tukšums nospieda viņu arvien stiprāk un stiprāk, un arī viņa dzejnieka talants sāka izsīkt, aptumšoties. Gēte tomēr nenogrīma ārēji spožajā mūklājā. Kā īsts dzīves mākslinieks viņš izrāvās no tā, vārda pilnā nozīmē aizbēga no Veimaras, kur visi viņu lutināja, uzmeklēja vientulību un — atguva nevien savu dvēseles mieru, bet arī radīja pēc tam darbus, par kuriem runā visa pasaule.

Ja arī tevi vilina „labāko aprindu“ ārējais mirdzums, paskaties mazliet ciešāk un kritiskāk, kas slēpjas aiz šā mirdzuma. Tev līdzšinējās iedomu pasaules vietā atklāsies pavisam cita, pavisam nepievilcīga pasaule. Tu redzēsi, ka visas valodas te grozās vispirmā kārtā ap dzīvokļu iekārtām un tualetēm, ēšanu un dzeršanu. Tu redzēsi skaistas, smaidošas dāmas, kas savās mājās nereti pārvēršas nelaimīgākos radījumos, tādēļ vien, ka viņu jaunākais tērps nav atstājis kādās viesībās pietiekošu iespaidu vai kādas draudzēnes tērps ir bijis vēl greznāks nekā viņas. Tu redzēsi ārēji pievilcīgas sievietes, kas tomēr pat savā mīlā palikušas seklas tādēļ vien, ka greznošanās kāre, slimīga un banāla godkāriība vai juteklība pret citu valodām aplāpējušas un sakroplojušas viņās visas citas jūtas. Visu skaistāko, dziļāko, paliekošo, ko dzīve varētu viņām dot — ģimenes dzīves īsto skaistumu, mātes jūtas u. t. t. — viņas apmainījušas pret mazvērtīgiem ārējiem spidumiem, kas nedod dvēselei nekā. Viņas lepojas ar saviem tērpiem, lai viņas noturētu labākas, nekā viņas ir, bet jo spožāka kļūst viņu āriene, jo nabadzīgāks kļūst viņu saturs. Kāds bezgalīgs tukšums ir šādā „sabiedrības dāmā“, salīdzinot ar kādu ārēji vienkāršu, bet savā sirdī patiesi intelligentu sievieti! Un cik daudzkārt laimīgāka par šādu „sabiedrības dāmu“ var būt katra trūcīga meitene, kas nav vēl pazaudējusi savu sirdsmieru. Daudzas tomēr to pazaudē — un ne tikai sirdi, bet visu savu dzīvi! — arī aizraudamās no maldugunīm, iedegdamās greznošanās kārē un pārdodamas savu sirdsmieru vai

sevi pašu par dažām greznām lupatām un spīdīgiem gra-
buljiem!

Paskaties ciešāk un kritiskāk šo „labāko aprindu“
pārstāvju dzīvē, un tu redzēsi, cik citāda, nekā tu iedo-
mājies, ir viņu laime! Daudzi no viņiem strādā kā
vergi (neizjuzdami nekāda darba prieka!), pavada dienu
aiz dienas mūžīgās naudas rūpēs — lai tikai varētu citu
priekšā „spīdēt“. Daudzi melo un krāpj, posta citu lai-
mi, domādami ar to iegūt laimi un — pazaudē tikai savu
sirdsmieru. Un kas par visu to iegūts? Iespēja sabojāt
ar saviem „sasniegumiem“ kuņģi un nervus; iespēja iz-
gāzt krūtis citu priekšā un „prieclāties“ viesībās, kur
garlaicība jāizskalo ar banālām anekdotēm, kārtīm
vai — visparastāk — alkoholiskiem dzērieniem. No vie-
nas piedzeršanās uz otru piedzeršanos, no vienām paģi-
rām uz otrām iet daudzu „labāko aprindu“ cilvēku dzīve.
Ēšana, dzeršana un ārējā spīdēšana še ir tik augsti „ti-
kumi“, ka neviens lai pat nemēģina tiem pretoties. Lai
tik kaut viens šai ziņā pievil pārējo cerības — tad „ne-
slava“ par viņu ies no mutes mutē, jo, lūk — arī tenkas
ir viena no tām „garīgām“ barībām, kas pilda šo ap-
rindu dzīvi, un tenkas ir arī tās vērmeles, kas vēl vai-
rāk sarūgtina ikviena dzīvi: palikuši nejutīgi pret savu
sirdsbalsi, toties jo jūtīgi šie sabiedrības locekļi ir pret
tenkām, pret visu to, „ko laudis teiks“.

Diemžēl, šās maldugunis aizrauj arī daļu mūsu jau-
natnes, turklāt taisni tās jaunatnes, kam dots visvairāk,
lai sasniegtu lielus mērķus, lai dzīvotu skaistu un piln-
vērtīgu dzīvi. „Labāko aprindu“ ārējā spožuma ietek-
mēta, aizmirdama savu iekšējo „es“, arī viņa cenšas
pēc iespējas ātrāk sākt arīgi spīdēt — jo ārējais spīdums
jau ir galvenais, ko prasa tās aprindas, kuŗu sastāvdaļa
viņa grib būt. Ne mazums jaunekļu ir jau sagandējuši
visu savu dzīvi šās ārējās spīdēšanas dēļ. Lai varētu
būt vienmēr eleganti, lai apslēptu savu nabadzību (arī
to taču „labākās aprindas“ uzskata par kauna lietu!), lai
varētu būt tādi paši kā citi — daudzi, pārāk daudzi ir
gan apstājušies savā iekšējā attīstībā, gan gājuši dažādu
tumšu kombināciju vai pašpazemošanās ceļus. Bet par
to jau nekaunās, jo — to jau sabiedrība nezina un par

to neviens neinteresējas, kur jauneklis ņem savam ārējam spīdumam līdzekļus. Protams, kad viss tas atklājas, tad „labākās aprindas“ veikli atkratās no grēcinieka un svītro to no saviem sarakstiem. Bet kamēr jauneklis vēl tikai dzīvo pāri saviem līdzekļiem, neviens šo apstākli neatrod ne aizdomīgu, ne piedauzīgu.

Kā derētu gan šai jaunatnes daļai atcerēties tos latviešu jaunekļus priekš dažiem gadu desmitiem, kas dzīvoja lielā trūkumā, savus pēdējos grašus ziedodami izglītībai — dzīvodami bez „sabiedriskā stāvokļa“, bet ar karstu sirdi veidot sevi, lai labāk varētu kalpot savai tautai. Savās nabadzīgās istabīņās viņi tomēr jutās laimīgāki nekā tā tagadējā jaunatne, kas „uzstājas“ labi iekārtotos (ļoti bieži uz parāda!) dzīvokļos un spīd ar savu eleganci! Tā jaunatne atstāja arī savai tautai lielus garīgus kapitālus, kas pacēla mūs tagadējos augstumos, kurpretim no šās jaunatnes nākošām paaudzēm paliks tikai nepatīkamas atmiņas. Tādēļ — ja arī tevi sāk vilināt šāds „sabiedriskais stāvoklis“ — nekavējies bēgt no viņa vientulībā vai garīgākā, vienkāršākā draugu sabiedrībā, tāpat kā lielais dzīves mākslinieks Ģēte aizbēga no Veimaras, lai apskaidrotu sevi un pilnīgi nobriestu pilnvērtīgākai, laimīgākai dzīvei!

Pie sabiedriskā stāvokļa jēdziena pieder arī citu cilvēku spriedums par mums. Šī juteklība pret citu vērtējumu un spriedumu parasti ir ļoti liela, un tā bieži noved mūs līdz pilnīgam absurdam. Pareizs vērtējums un pareizs spriedums var cilvēku atbalstīt vai aturēt no kļūmīga soļa, bet pret vērtējumu, kas nesaskan ar mūsu pašu iekšējo vērtējumu, mēs varētu izturēties pilnīgi vienaldzīgi. Pārbaudīsim pēc iespējas objektīvi, ko īsti par mums saka, un ja iekšēji varam šāda sprieduma priekšā pastāvēt, tad mēs varam un mums vajaga būt pilnīgi vienaldzīgiem, kā citi mūs vērtē un ko tie par mums saka — ja esam sekojuši savai iekšējai pārlicībai, tad varam vienmēr iet paceltu galvu. Sabiedrība nekad nav tāds objektīvs spogulis, kurā mēs varētu saskatīt savu īsto seju; tās spriedums reti kad ir objektīva mēraukla mūsu rīcībai, bet parasti dažādu neobjektīvu, personīgu, savtīgu, skaudīgu, paviršu, seklu

spriedumu jūklis. Tomēr bieži vien mēs esam tik jūtīgi, ka mūs vada tas, ko citi par mums domās vai teiks, tā nonākam pat līdz noziegumam, par morālisku pašapgānīšanos nemaz jau nerunājot. Patiesi krietnais mūsu acīs turpretim bieži zaudē visu savu pievilcību tikai tādēļ vien, ka citi par to mūs neslavē.

Kas vēlas būt personība, kas negrib pazaudēt savu pašcieņu un sirdsmieru — šo glēvulības ceļu, šo bēdīgās piemērošanās ceļu nedrīkst iet. Šis ceļš, varbūt, ved uz trulu „laimīti“, bet nekādā ziņā uz stabilu, paliekošu laimi. Par tik dārgu maksu pirkts sabiedrīks stāvoklis nebūs nekāds ieguvums, bet tikai zaudējums. Šai ziņā paturēsim sev kā paraugu labāk Annas Brigaderes Gundegu, kas iet savu ceļu iekšķīgi brīva un neatkarīga, neklausīdamās, ko runā par viņu viens vai otrs, bet sekodama tikai savai iekšējai balsij: „Tev, varbūt, šāds tāds teiks, kas tikums, bet karaļmeitai sirds ir likums.“ Tas deva viņai pietiekoši daudz spēka, lai pārciestu visas grūtības un nievas, tas rādīja viņai ceļu uz laimi. Ikviens, ko vadīs šis likums, sasniegs to pašu.

Cilvēka sabiedrīkais stāvoklis var labāk atraišīt viņa spējas, tāpēc tam ir liela nozīme un pēc tā jātiecas, bet sabiedrīkais stāvoklis vien nepadara cilvēku ne vērtīgāku, ne laimīgāku. Velti meklēt laimi augstā stāvoklī vai amatā kā tādā.

Ne čaula, bet kodols nosaka augļa vērtību. Tāpēc neilgojies skaistas čaulas, bet centies būt skaists kodols! Ne tam ir izšķirēja nozīme, kādu vietu vai amatu ieņem cilvēks, bet gan — kā viņš savu darbu veic. Smagi vilsies, kas smalkā čaulā cer jau atrast laimi.

Tuvāk laimei būsi, ja nemocīsi sevi ar ilgām pēc „augstākiem stāvokļiem“, bet katrā darbā vai vietā, kur esi vai būsi, ieliksi visu savu sirdi. Tad arī augstāks stāvoklis nāks pats no sevis.

Pāri sabiedrības vērtējumam vienmēr stāv tava iekšējā vērtētāja spriedums. Upurēt to, lai tikai iegūtu citu cilvēku atzinību, nekad nav vērts!

Esi atsaucīgs pret katru objektīvu sabiedrības vērtējumu, kas sakrīt ar tava paša iekšējo vērtējumu, bet neesi juteklīgs pret neobjektīviem vērtējumiem — vai nu tie ir pozitīvi vai negatīvi! Neesi citu spriedumu vergs!

c. Slava.

Slava, populāritāte, suminājumi, ovācijas! Kādi burvīgi vārdi! Vārdi, kas spēj aizraut tik daudzus. Bet ja ieskatās mazliet ciešāk un kritiskāk?

Napoleons. Vārds, kas kļuvis par slavas paraugu. Vārds un tēls, kas iededzis nemieru tūkstošos cilvēku; ko apskauduši pat pēc viņa nāves miljoni. Paraugš, kas sadedzinājis slavas tieksmēs neskaitāmus citus!

Visu acu priekšā stāv tikai viņa uzvaras, visu ausīs skan tikai ovācijas. Katrā mostas vēlēšanās būt tikpat slavenam, tikpat dievinātam un suminātam. Ar retiem izņēmumiem, aizmirst pašu cilvēku, kas dzīvoja aiz šā vārda. Redz un apskauž tikai fantazijas radīto laimīgā cilvēka maldu tēlu, bet neredz vairs īstenības, neredz paša cilvēka, kāds viņš bija un kā jutās.

Bet daudzi dokumenti, vēstules, atmiņas runā arī par šo cilvēku. Tās stāsta un stāstot pārlicina, cik mazs un nesvarīgs dažreiz bijis šis lielais, šis slavenais cilvēks. Cik sīkas rūpes un cik mazas kaislības grauzā un darīja nelaimīgu šo slavenu cilvēku, kas dzīvo ļaužu domās vēl tagad apskausts un apbrīnots. Kādi sīkumi nospieda lielā cilvēka sirdi un kādas sāpes un nemiers un neapmierinātība sarūgtināja un plosīja viņu tai pašā laikā, kad viņš svinēja savas lielākās un slavenākās uzvaras! Kur tad nu ir tā lielā laime, ko dod slava? Un kas no visa tā paliek pāri? Kas bija palicis pāri no slavas un no lielā cilvēka, kad viņš pavadīja savas pēdējās dienas trimdā vientuļā salā pasaules malā? Lielā slava viņam pašam sagādāja tikai dziļas un neapklusināmas mokas, un lielā, apskaustā cilvēka mūža gals bija nožēlojama, nevarīga, izmisuša cilvēka mūža gals. P a s a u l i viņš bija uzvarējis, bet — a r s e v i viņš nebija ticis galā un netika galā arī trimdas vientuļībā.

Pieminēsim vēl otru tikpat slavenu piemēru — Jūliju Cēzaru, ģeniālo uzvarētāju, slavenu valstsvīru, neskaitāmu cilvēku ideālu!

Viens no laimīgajiem? Tai laikā, kad Cēzars sasniedzis savas slavas un varas kulminācijas punktu; kad senāts saņēmis viņu ar neredzētu godu un nodevis viņa rokās neaprobežotu varu; kad Cēzara personā apvienoti visi augstākie amati, kad viņa rokās ir visas finanses, karaspēks, reliģija, visa izpildvara, daļa no tiesas varas un netieši gandrīz visa likumdevēja vara; kad savu statuju viņš nostāda blakus Romas ķēniņu statujām, liek kalt uz naudas savu ģimetni, tērpjas purpura mētelī; nepaceļas no sava zelta krēsla, pieņemdas senātu; kad viņa vārdu min ar apbrīnošanu un godbijību tuvu un tālu, — viņu nomoka tomēr nemiers un launas nojautas, līdz pret viņu paceļas drauga roka un viņš krīt. Laime?

Nostādīsim savu acu priekšā blakus vēl divus vīrus — Aleksandru Lielo un prātnieku Dioģenu. Reiz sastapās abi šie vīri, divi lielle pretstati. Viens — slavētais uzvarētājs, slavētais valdnieks, kuŗa bagātības bija tikpat lielas kā viņa slava; otrs — savādnieks, kas dzīvoja „mucā“. Kuŗš bija no šiem abiem laimīgāks? Aleksandrs piedāvāja Dioģenam, lai kaut ko sev izvēlas — viņš bija gatavs lielo prātnieku aplaimot. Dioģens lūdza — lai valdnieks paiet mazliet sāņus un neaizsedz viņam saules gaismu. Vairāk nekā viņš nevēlējās un neprasīja. Kuŗš no abiem bija laimīgāks: slavētais kara vadonis un valdnieks, kas dzīvoja greznā pilī, vai prātnieks, kas dzīvoja „mucā“? Un kas tad nu ir slava? Reāls laimes pamats vai sastāvdaļa — vai arī tikai malduguns?!

Jā, bet kāpēc tad īsti dzenas pēc slavas? Tam pamatos cilvēka iedzimtā tieksme pēc laipna vārda, pamudinājuma, atzinības par kādu slavējamu darbu. Šāds pamudinājums un atzinība piešķir cilvēkam vairāk enerģijas, palīdz tam vēl vairāk atraisīt savus spēkus un tāpēc ir jauka un laba lieta, ciktāl viss pelnīts. Arī ja mazliet avansveidīgi piešķir atzinību — tas nāk visiem tikai par labu. Tāpēc tas arī jādara vienmēr un visur:

jāpateic labs vārds, atzinība, pamudinājums, kur tik vienas kaut cik pelnīts, izsargājoties no lišķības un glaimiem; sevišķi tad izsargājoties no tiem, ja ar to grib sev iegūt kādu labumu. Cik stipra cilvēkam tieksme pēc atzinības un uzslavas, pierāda tas, ka ar glaimiem var panākt ļoti daudz — daudziem, vai pat gandrīz visiem cilvēkiem glaimi ir īstais sirds balzams, sevišķi tādiem cilvēkiem, kas neprot glaimus atšķirt no vārdiem, kuŗi teikti aiz pārliecības. Tā tad pelnīti atzinības vārdi un uguns, kas mūs tik jauki silda, bet tā kļūst tūlīt par malduguni, tiklīdz sākam dzīties pēc atzinības un slavas kā pašmērķa, bet nevis kā piedevām pie savu uzdevumu pildīšanas.

Kas pārkodis slavas riekstu, tas skatīsies ar smaidu uz lūpām, bez skaudības un bez aizraušanās, kā cilvēki kāpj pa stāviem un slideniem slavas pakāpieniem, par saviem panākumiem drebēdami. Cik daudz savas enerģijas, arī sirdsmiera un pašapziņas zaudē daudzi, pa šiem pakāpieniem rāpdamies, un cik mazi ir tie procenti, ko slavas tīkotāji saņem par ieguldīto kapitālu; cik bieži viss kapitāls pārvēršas nullē! Vai ir vērts?

Vai ir vērts upurēt un censties tik daudz, ziedot tik daudz no sevis tādēļ vien, lai iemantotu cilvēku apbrīnošanu, viņu ovācijās un skaudību, ātri vīstošus laurus? Jo kas tad ir slava? Kas ir acumirkļa spožums un acumirklīgās pūļa gaviles? Kas paliek no visa tā pāri pēc gadiem vai gadu desmitiem? Ko dod viss šis spožums pašam slavas ieguvējam vai kādam citam! Ja esi labu un slavenu darbu darījis, ar laiku citi tevi un tavu darbu, varbūt, aizmirsīs, bet tava sirdsapziņa būs tev vienmēr pateicīga, tā tevi atalgo. Ko var vēl vairāk dot tev citu cilvēku vārdi? .. Bet ja tava slava ir bijusi tikai ārējs panākums bez kāda dzilāka pamata, tad pašpārmetums, ko tu izjutīsi savā sirdī, neizkļiedēs arī tie suminājumi, kas skanēs no citu mutēm.

Vēl mainīgāks par vēju ir pūļa spriedums un vērtējums, un ātri vīst pūļa sniegtie lauri. Kas šodien celts debesis, to rītū pūlis sitīs krustā; kas šodien sumināts, tas rīt jau var būt vientuļš, atstāts un aizmirsts. Tad

kāda nozīme ir slavai, kāda patiesa vērtība ir tai? Kāda nozīme taisni tās dēļ ciest un degt un sevi sadedzināt? Ja stāvi pāri pūlim, tad pūļa ovācijās tev ir tikai paze-mojums. Ja pats esi pūļa varā, ja pats stāvi zem tā — nekad tava sirdsapziņa tev nepiedos šādu „slavu“!

Mēs esam nolēmuši kritiski meklēt savu laimi, ne-dauzīties pret spuldžu stikliem, tāpēc arī par slavu ie-gaumēsim šādas patiesības:

Slavai piemīt mirdzums, kas žilbina un aizrauj daudzus, bet arī slava pati par sevi ir tikai mald-uguns, kuŗai cilvēki upurē daudz, bet saņem pretim pārāk maz vai nemaz.

Ja gūsi slavu, sekodams savai sirdsbalsij, pil-nīgā saskaņā ar savu iekšējo „es“ — būsi laimīgs arī bez tā ārējā mirdzuma, ko dod slava. Ja tur-pretim ārējais mirdzums būs radīts, upurējot savu „es“ vai apgrēkojoties pret to — slava nedos nekā, izņemot nemieru, vilšanos un īgnumu.

d. Vara.

Vara ir, tā sakot, slavas māsa, kam abām daudz ko-pēju īpašību. Tāpēc, kas jau teikts par slavu, lielā mērā attiecināms arī uz varu. Apstāsimies tomēr vēl arī pie dažiem tieši varai iezīmīgākiem piemēriem.

Kāda lielmeistara gleznā attēlots skats, kad nāca-rietis Jēzus stāv varenā Poncija Pilata priekšā. Pilata rokās ir vara izlemt šā savādā cilvēka dzīvības un nā-ves jautājumu. Viņu skati sastopas. Tomēr nodreb ne-vis varai padotā, bet gan varas nesēja skats. Nemiers iezogas nevis tiesājamā, bet tiesātāja sirdī, kad tas jautā: „Kas ir patiesība?“ Pilatam pieder vara, bet tikai vara pār šā cilvēka miesu. Varas pār viņa dvēseli vi-ņam nav. Un viņš jūtas šā cilvēka priekšā nedrošs; sa-vāds nemiers skaŗ viņa sirdi. Viņa varai padotā cilvēkā ir kāda cita, iekšēja vara, kuŗas priekšā viņš ir bezspēcīgs. Viņš var šo cilvēku nodot nāvei, bet viņš jūt pret to savādu apbrīnošanu, un ilgi pēc tam, kad viņš šo cilvēku izdevis sodam, viņu moka vēl nemiers par to, ko viņš tikko izdarījis un tikko pārdzīvojis.

Vara! Moku rīki. Uz inkvizīcijas sola zinātnieks, kas atklājis jaunu patiesību, nesis cilvēcei jaunas atziņas staru. Galilejs! Vara pieder jauno atziņu un gaismas nīdējiem. Viņu varā ir spīdzināt un nokaut jauno atziņu nesēju. Tas viņiem tomēr par maz. Vērtīgāks ieguvums viņiem būtu — lai zinātnieks atsauc savu mācību. Un viņu rokās ir vara un līdzekļi, lai šo atzišanos izspiestu. Sāpju mulsumā cilvēks vairs neapzinās, ko dveš viņa lūpas. Vara triumfē: vara ir visspēcīga, ietiepīgā zinātnieka pretestība ir salauzta. Bet — varas šķietamā triumfa brīdī atskan negaidītais, neapklusināmais, neiznīcināmais: „Un tomēr tā griežas!“ Tas pāršalc visai zemei, tas pāršalc pāri varai un izskan gadsimtiem. Fiziskā vara tomēr ir bezspēcīga garīgās varas priekšā!

Viņš un viņa. Visuspēcīgs despots, kuŗa priekšā dreb tūkstoši, kuŗa vārds ir katrām likums, un jauna skaista verdzene, ar ko viņš var darīt, ko grib. Viņš var to saistīt, viņš var to nogalināt — viņa ir despota pilnīgā varā. Bet viņš vēlas viņas mīlu. Viņš vēlas rokas, kas pašas viņam sniegtos pretim; viņš vēlas acis, kas uzsmaidītu viņam; viņš vēlas sirdi, kas karstāk pukstētu, viņu ieraugot. Viņš vēlas, lai šās pašas acis, šās pašas rokas un šis stāvs paustu viņam mīlu. Bet te viņa vara beidzas. Viņš var ar savu verdzeni darīt visu, bet viņš nevar to piespiest just tā, kā viņš to vēlas. To redzot, visuvarenais despots dreb no dusmām, plosās, draud. Ko tas līdz? Vai mīla izaug draudos? Vai bailes var pārvērsties maigās mīlas jūtās. Tas ir veltīgi. Un visuvarenais despots jūt savu nespēku. Domas, ka ir kāds nožēlojams vergs, kam viņa verdzene būtu gatava dāvēt savu mīlu, kurpretim viņam, visuvarenam, viņa atsakās to dot — noved viņu trakumā. Greizsirdības mokās un savas bezspēcības apziņā viņš — krit savas verdzenes priekšā ceļos un lūdz tās mīlu! Visuvarenais despots lūdzas no savas verdzenes mīlu kā ubags dāvanu. Kas tad ir vara?

Ir bijuši daudzi vareni valdnieki, kuŗu priekšā drebējuši miljoni, bet kuŗi paši naktīs drebējuši savu iedomu tēlu priekšā. Par Jūliju Cēzaru teica: „Tam, no kā

daudzi baidās, no daudziem jābaidās," bet pats Cēzars teica: „Ir labāk vienreiz mirt nekā mūžīgi bailoties.“ Baidīdamies no savvērnikiem, Cēzars nevarēja naktī mierīgi gulēt. Napoleons savā pēdējā varas laikā negulēja divas naktis vienā un tai pašā istabā. Gluži tāpat Kromvels, atrazdamies savas varas augstumos, ne-teica, vakaros gulēt iedams, nevienam, kuŗās telpās viņš šonakt pārgulēs.

Olivers Kromvels ir spilgts piemērs, cik smaga nasta ir vara. Sagrābis varu savās rokās, atrazdamies savas varas augstumos, viņš kļuva ar katru dienu drūmāks un sāka pat izvairīties no cilvēkiem. Viņš tapa tik aizdomīgs, ka viņam nebija miera ne dienu, ne nakti. Arvien viņš bija apkrāvēis ieročiem, valkāja bruņas. Savā kariatē, kur izbraukdams, viņš ņēma līdz bruņotus pavadoņus, brauca ātri, mainīdams virzienu, un nekad neatgriezās mājās pa to pašu ceļu, pa ko bija izbraucis. Uaiθhollā viņam bija vairākas guļamistabas ar slepenām durvīm. 160 kavaleristi, kas viņam bija pilnīgi pazīstami un droši, pastāvīgi viņu apsargāja. Ko deva Kromvelam vara? Dzīvam esot — bailes. Bet nepilnus divus gadus pēc viņa nāves — viņa un divu ģenerāļu liķus izņēma no šķirstiem, pussapuvušās skrandās pakāra aiz kakla līdz saules rietam, pēc tam nocirta tiem galvas, uzdūra tās mietos un novietoja tur, kur savā laikā bija sodīts karalis.

Ir arī bijuši vareni valdnieki, kas tikai likušies vareni, bet patiesībā paši bijuši nožēlojami ieroči citu personu rokās. Kas gan paliek pāri no varas, ja ieskatāmies ciešāk tās aizkulisēs? Vai arī vara nepārvēršas maldu tēlā, kas ir vara un spēks tikai tik ilgi, kamēr to apbrīno no tālienes, bet sabrūk nespēkā un mokās, tiklīdz tai pieskaŗas tuvāk?!

Tieksmei pēc varas tomēr arī ir savs pamats cilvēka dabā — griba būt par citiem pārākam, kas dod priekšrocības dzīves cīņā, dod tiesību citus rīkot un vadīt pēc sava prāta. Ja cilvēks ir kaut kādā ziņā pārāks par citiem, tad viņš tik un tā iegūst vienādā vai otrādā veidā varu pār citiem tīri nemanot, un tas ir labi — tik-tālu vara ir ceļa rādītāja uguntiņa. Bet ja tieksme pēc

varas pāraug savus pamatus, ja varas griba rodas varas dēļ, tad tā jau kļūst par malduguni, kas ved nevis uz laimi, bet gan projām no tās.

Vienīgi garīgā vara, garīgais pārākums ir spēks, ko nevar salauzt citi spēki. Ārējā vara turpretim — un tā jau ir tā, par kuŗu parasti cilvēki domā, pēc kā tiecas — pa lielākai tiesai ir tikai iedoma, kas izliekas vara. Ārējā vara nav visspēcīga, un ārējās varas nesējs bieži savā personīgā dzīvē ir bezspēcīgāks par jebkuŗu citu cilvēku, ir bezspēcīgs arī darīt sevi laimīgu, ir bezspēcīgs valdīt pats par sevi. Bet laimi dot var nevis vara pār citiem, turpretim vispirmā kārtā un vienīgi — vara pašam pār sevi, vara valdīt un veidot sevi tā, kā cilvēka laime to prasa. Šādu varu velti meklēt tajos cilvēkos, kas suģestē citus ar savu ārējo varu. Bet tad arī dzišānās pēc ārējās varas ir tikai maldugunu tvarstīšana. Ne ārējā vara ir istā vara; ne ārējā vara var padarīt cilvēku laimīgu un stipru, bet vienīgi iekšējā vara, un tā ir vara no pavisam citas pasaules, kam ar ārējo varu nav nekāda sakara. Tā ir vara, kas ņem gūstā citu dvēseles. Tā gan var dot laimi.

Isumā tā tad varam teikt:

Ārējā vara ir malduguns, kas īstenībā ir tikai šķietama vara un nevar cilvēkiem dot laimi. Cilvēki, kas ieguvuši lielu varu, bieži nesuši to kā smagu nastu.

Pretēji ārējai varai stāv iekšēja vara, kas var cilvēku darīt stiprāku un laimīgāku, bet šai varai ar ārējo varu, pēc kuŗas cilvēki parasti tiecas, nav nekā kopēja. Ārēji varens cilvēks var būt iekšēji bezspēcīgs radījums un arī otrādi.

Ne vara par citiem, bet vara pār sevi ir vislielākais ieguvums, kas var cilvēku tuvināt laimei.

e. Baudas un izpriecas.

Baudām cilvēka dzīvē ir liela nozīme, bet iegau-mēsim, ka baudas nevar aizstāt laimi, jo laime ir ilgstošs nesatricināms iekšējais miers un labsajūta, kur-

pretim bauda ir tikai īslaicīgas patīkamas izjūtas ar ļoti dažādām sekām un dažādu ietekmi uz mūsu iekšējo „es“. Var būt, no vienas puses, baudas, kas nonāk ne mazākā pretrunā ar mūsu laba un launa atziņām, ar mūsu iekšējo vērtējumu. Šās baudas mūsu laimi nekādā ziņā neapdraudēs, bet tikai padziļinās, padarīs spilgtāku, izjūtām bagātāku. Piemēram, skaista glezna, dzeja vai kāds cits mākslas darbs rada mūsos patīkamus pārdzīvojumus, kas nav savienoti ar nepatīkamām reakcijām, bet tikai padziļina mūsu labsajūtu, padara to krāšņāku. Nekā nedabīga vai nosodāma nav arī tai fiziskā baudā, ko sniedz veselīgas, garšīgas pusdienas, atspirdzinātāja dzēriena malks vai sulīgs auglis. Nekādā pretrunā ar mūsu iekšējo „es“ — gan jau tikai ievērojot zināmus nosacījumus — nav arī garīgā un fiziskā bauda, ko sniedz mīla: arī tā var pavairot un padziļināt mūsu patīkamās izjūtas, ne mazākā mērā nesatricinot laimes pamatus, ne mazākā mērā neapēnojot mūsu laimes izjūtu, bet to tikai vēl vairāk nostiprinot. Bet tad jau nonākam pie izjūtām un baudām, kur sekas var būt ļoti dažādas un kur vissvarīgāk apzināties robežas un visas varbūtības.

Fizisko baudu pamatā stāv zināmas organisma prasības, lietderības princips. Lai organisms pareizi darbotos un neapstātos darboties tai virzienā, kas atbilst organisma attīstībai un uzdevumiem, nepieciešamās, lietderīgās darbības saistītas ar patīkamām izjūtām. Tādēļ, piemēram, izsalkuma apmierināšana ir saistīta ar patīkamām izjūtām, jo tās pamudina piegādāt organismam vielas, kas nepieciešamas organisma pastāvēšanai. Cilvēkam tomēr piemīt stipra tieksme uz pārmērībām. Tā arī baudās tie ļoti bieži nonāk līdz pārmērībām. Bet organisms necieš nevienas pārmērības, un tā rodas konflikts starp cilvēku un viņa paša organismu. Cilvēks cenšas pavairot savu izjūtu skaitu, lieki apgrūtinot savu organismu vai pat tam tieši kaitējot. Viņš tomēr iegūst no tā ļoti maz, jo pārmērība notrulina organismu, izjūtām ir sava robeža, ko nevar pārkāpt. Dažādi mākslīgi līdzekļi gan var radīt cilvēkam acumirkļīgas illūzijas, bet nevar palielināt izjūtu daudzumu. Tiklīdz ir pār-

sniegta dabīgā robeža, organisms vai nu notrulinās un kļūst nejūtīgāks, vai arī patīkamo izjūtu vietā sāk sagādāt cilvēkam sāpīgas izjūtas. Gardēdis, kas mēģina palielināt savu izjūtu skaitu uz savas mēles un kuņģa rēķina, domā, ka viņš to panācis, izmantojot arvien lielāku garšvielu skaitu vai patērējamo produktu daudzumu, bet beigu beigās viņam pašam nākas konstatēt, ka vienkāršam rokpelnim riecieni sviestmaizes sagādā lielāku baudu nekā viņam pašam visizsmalcinātākais ēdiens, un viņš ar skaudību noskatās šai rokpelni. Starpība starp abiem vienīgi tāda, ka viena organisms darbojas bez traucējumiem un katrā izdevīgā gadījumā dod izjūtu maksimumu, kurpretim otra organisms ir atkarīgs no ļoti daudziem nosacījumiem, patīkamu izjūtu vietā ātri var iegūt nepatīkamas, un pastāvīgi draud dažādi sarežģījumi.

Vispār, cilvēki reti kad apzinās, ko spēj un ko nespēj viņu nervu sistēma. No zirga cilvēks neprasa, lai tas vilktu veselus kalnus, bet no savas nervu sistēmas viņš gatavs prasīt un sagaida visu neiespējamo. Tomēr arī nervu sistēmai ir savas spēka robežas, tā nespēj sniegt vairāk izjūtu, nekā to šās robežas atļauj. Ja arī zināmos apstākļos ir iespējams mākslīgiem līdzekļiem vienā laika sprīdī palielināt izjūtu skaitu, tad tas ir avanss, kas vēlāk būs jāatskaita. Ja nu šo avansu sakrājas par daudz, tad agrāk vai vēlāk jānāk visas nervu sistēmas bankrotam. Tas ļoti bieži dzīvē notiek: neskaitāmi cilvēki noved savu nervu sistēmu līdz bankrotam un izjūtu palielinājuma vietā iegūst tikai samazinājumu, tā tad taisni pretējo, nekā viņi cerējuši.

Sevišķi smagi cieš cilvēki, padodamies dažādām kaislībām. Kaislību apmierinājums gan dod baudu, kurpretim neapmierinātas kaislības var radīt stipras ciešanas. Tomēr padošanās kaislībām, kaislību apmierināšanas atkārtojumi nepavairo vis baudu, bet pavairo vienīgi ciešanas. Ar katru nākamo atkārtojumu kaislības sniedz cilvēkam arvien mazāku baudu, bet kaislību kāpinājums aug, līdz ar ko aug arī ciešanas no to neapmierinājuma. Beigu beigās var noiet pat tik tālu, ka kaislību apmierinājums nekādas baudas cilvēkam vairs

nedod, un cilvēks izjūt vienīgi ciešanas. Tad kaislības apvaldot, iespējams tās ar laiku iznīcināt, tā pasargājot sevi no nevēlamām ciešanām.

Sevišķi traģisks kļūst cilvēka stāvoklis, kad pārmērībām pievienojas baudu ievirzīšanās tādās sliedēs, ka cilvēks nonāk jau asā konfliktā ar savu iekšējo „es“. Tad baudas vairs nekādā ziņā nav līdzeklis, kas var padziļināt mūsu laimes izjūtu, bet tās šo izjūtu apēno vai pilnīgi nokauj, dodot gala iznākumā cilvēkam tikai nemieru un izmisumu. Pie šām šaubīgām baudām pieder arī tik iemīlotā žūpošana un dažādas sekas izpriecās. Tas „pacilātais garastāvoklis“, tā „labsajūta“, ko cilvēks manto no alkohola, nav nekas cits kā sava iekšējā „es“ apklusināšana uz zināmu laiku sprīdi. Šis „es“ alkohola tvanā klusē, un tādēļ šajā bezkritikas brīdī cilvēkam daudz kas liekas rožaināks, vieglāks un jaukāks nekā parasti. Bet reibumam arvien seko paģiras, nevien fiziskās, bet arī morāliskās, kas bieži ir vēl smagākas par fiziskām, un cilvēks jau šai ziņā vien ļoti dārgi samaksā par saviem „priekiem“ bezkritikas periodā. Kur tad vēl neskaitāmas citas bēdīgās sekas, ko dod šī „bauda“?

Saprātīga cilvēka rokās baudas var būt līdzeklis, kas padziļina viņa laimi, bet parasti gan ir tā, ka nevis cilvēks apzinīgi rēgulē savas baudas, bet viņš kļūst par savu kaislību vergu. „Dziņas, kaislības“, saka kāds humorists, „ir mūsu kungi, kam mēs klausām kā pūdelis savam kungam, kaut gan pūdelis, droši vien, domā, ka viņš brīvi skrien pakal savam kungam, vai arī iedomājas sevi brīnišķīgi varenu, ja viņš skrien pa priekšu.“

Cilvēks iedomājas, ka viņš izmanto savas kaislības, bet patiesībā tās viņu mētā kā skaidu vilņos, līdz beidzot salauzītu izmet kaut kur krastā. Pat intellīgenta cilvēka uzskati par baudām ir tik naīvi un viņa izturēšanās pret baudām tik neracionāla un nekritiska, ka tas pelna apbrīnošanu. Cilvēki iegrimuši savādā māņticībā, kas viņu prātam godu nedara, un akli seko gandrīz jebkuŗam impulsam, nepadomājot vai neizdomājot līdz galam, kāds būs šis sekošanas rezultāts, vai tas jēl maz dos to, ko no tā sagaida. Dīvainās māņticības vadīti, cilvēki

meklē „apmierinājumu“ pat dažādās noziedzīgās baudās, kas viņiem sagādā smagas sekas, kaut gan daudz dziļākas un vērtīgākas izjūtas pieejamas arī ejot citus, krietnus ceļus. Bez kādas vajadzības, bez kāda prāta, bez kādiem ieguvumiem cilvēks pats sevi pazudina, sekodams — maldugunij. Daudzas dzīves to dēļ iznīcinātas, daudzi talanti aizgājuši bojā. Arī Ģēte, par ko jau runājām, savā jaunībā bija tuvu sabrukumam. Iestājies Leipcigas universitātē, viņš nodevās jautrai uzdzīvei, kuŗas sekas bija garīgs un fizisks pagurums un dvēseles mokas. Vienīgi mātes un jaunākās māsas sirsnīgā gādība un rūpīgā kopšana atdeva viņam atkal spēkus un ticību dzīvei. Nebūtu šās gādības, droši vien, Ģētes vārda vēsturē nebūtu; savu dzīvi viņš nebūtu beidzis kā dzejas lielmeistars un dzīves mākslinieks, bet kā sadragāts, salauzts cilvēks. Tuvu katastrofai bija arī lielais krievu rakstnieks Levs Tolstojs, kas nodevās uzdzīvei, rakstīja par to savās piezīmēs: „Bauda tik maza, tik neskaidra, bet nožēlošana tik liela...“, tomēr — nevarēja tik ātri apvaldīt kaislības. Tikai pēc ilgāka laika viņš pieveica tās, bet visā viņa raksturā tās tomēr bija atstājušas smagas pēdas. Šās pēdas — pārmērības pretējā virzienā un zināmas tieksmes uz nihilismu — viņš nevarēja pārvarēt līdz pat mūža vakaram, un vienmēr tās sarūgtināja viņa dzīvi. Un cik daudz spilgtu piemēru neesam redzējuši tepat — mūsu tuvākā apkārtnē!

Bieži baudu malduguns aizvilkina vienīgi tādēļ, ka mēs nepareizi spriežam un ietekmējam sevi aplamā virzienā. Apskatīsim tādu vienkāršu piemēru. Mēs lasām pašlaik kādu interesantu grāmatu. Ienāk draugs un aicina mūs līdz uz krogu. Ir jāizšķīras, ko darīt. Izšķīršanās atkarājas vienīgi no mums pašiem. Mēs izšķīramies tajā virzienā, kādā mēs sevi ietekmēsim. Parasti šādos gadījumos sevi ietekmē apmēram tā. Kāpēc gan es lai neaizeju, ja draugs mani aicina? Kāpēc apbēdināt draugu? Grāmatu lasīt gan jau būtu patīkami, bet — vai tad krogū arī nebūs patīkami? Iedzērs kādu glāzīti, paplāpāsies, būs gluži jauki. Izklaidēsies mazliet... Kā redzam, šai analizē figurē tikai patīkamas lietas. Nav neviena argumenta, kas runātu pretim drauga

aicinājumam. Gluži dabīgi, nav nekāda sevišķa iemesla noraidīt drauga uzaicinājumu. Līdz ar to jautājums uzskatāms par izšķirtu: mēs vilksim mēteļi mugurā un iesim. — Bet mēs varējam savu domu gaitu ietekmēt arī mazliet citādā virzienā, un tad mūsu apsvērumi būtu apmēram šādi. Ja draugs nebūtu atnācis, es pavadītu gluži jauku vakaru. Grāmata ir interesanta, un lasīšana man sagādā patīkamas stundas. Vai es iegūšu kaut ko, ja atstāšu grāmatu un iešu līdz savam draugam? Droši vien, lieta ar pāris glāzītēm nebeigsies. Kad jau iesāk, tad iet tālāk arī. Tad būsīm atkal pilnā. Tad atkal izdarīsim kādu muļķību. Nauda arī būs iztērēta, un būs atkal viena nedēļa jāraizējas. Un par visu šo „prieku“ ritu galvas sāpes, nelāga dūša visu dienu un — morāliskās paģiras, dusmošanās un pukošanās uz sevi. Vai tad ir vērts? Vai tad nav prātīgāk palikt mājās un izlasīt grāmatu? Patīkams vakars būs tāpat, un rīt-diena būs bez sliktās dūšas un morāliskām paģirām... Lūk, domu gaitu var tajos pašos apstākļos attīstīt arī šādā virzienā, un tad jau ir ļoti liela varbūtība, ka mēs nekur neaizejam, bet paliekam mājās, sevišķi, ja arī mūsu raksturs ir jau baudījis zināmu skolu. Šādos un līdzīgos gadījumos mēs nonākam pie kļūmīgas izvēles parasti nevis tāpēc, ka krogus varētu sniegt mums lielāku baudu, bet tāpēc, ka mēs ievirzām savu domu gaitu aplamās sliedēs: mēs noklusam sev dažus itin labi zināmus apstākļus, tēlojam sev nevis visas iespējamības vai ļaunākās iespējamības, bet tikai rožainākās; mēs esam arvien pārāk optimistiski noskaņoti priekšā stāvošās dēkas seku novērtējumā un pārspilējam izjūtas, ko šī dēka mums var dot, apvīdami tai nepamatotu un nepelnītu aureolu. Ārkārtīgi daudzos gadījumos mēs tā tad pavedinām sevi uz neveselīgām dēkām un baudām ne tādēļ, ka tās tiešām spētu dot kādas sevišķi spilgtas un patīkamas izjūtas, bet tāpēc, ka mēs paši radām maldu tēlus, paši iestāstām sev neesošas lietas, piešķiram priekšā stāvošām baudām tādas īpašības, kādu tām nemaz nav. Objektīvu skatu novērtējot pārdzīvotās baudas, varam noteikti konstatēt, ka arvien mēdzam visas tās iepriekš ārkārtīgi pārvērtēt; patiesībā arvien visas tās devušas mums daudz mazāk,

nekā esam iedomājušies, vai arī devušas kaut ko pilnīgi pretēju, nekā bijām vēlējušies. Kā Tolstojs saka: „Bauda tik maza, tik neskaidra, bet nožēlošana tik liela...“

No visa tā izriet ļoti svarīgs praktisks secinājums: mums jāmacās, pirmkārt, objektīvi novērtēt izjūtas, ko viena vai otra bauda mums dod, un, otrkārt, mums neatlaidīgi jāmacās un jāvingrinās, domājot par baudām, atturēties no dažādu illūziju un maldu tēlu radīšanas, no neobjektīvas un nelietderīgas pašiedvesmes. Tad gandrīz visas tās kaitīgās baudas, kas laimes vietā mums sagādā tikai ciešanas, daudz ko zaudēs no savas līdzšinējās pievilcības, un atturēties no tām būs daudz vieglāk, izvēloties to vietā tīrākas un saulainākas baudas.

Tāpat jāmacās un jāvingrinās kritiskāk novērtēt tās slavas dziesmas baudām, kādas dzied vieglprātīgie uzdzīvotāji, stipri ietekmēdami nenobriedušo jaunatni. Šo slavas dziesmu cēlonis bieži vien ir cenšanās palielināt ar saviem piedzīvojumiem vai arī mēģinājums vismaz fantazijā radīt pārdzīvojumus un izjūtas, kādus īstenība nemaz nav devusi. Vieglprātīgo uzdzīvotāju valodās klausoties, nekad nevajaga aizmirst nostādīt blakus stāstītājam arī viņa nākamo pakāpi: tos uzdzīvotājus, kas jau paspējuši tikt līdz dzīves apnikumam, Sarkankalnam vai centrālcietumam... Tad tēloto baudu illūstrācija būs pilnīgāka, un tad mazliet vieglāka būs arī izšķiršanās.

Ja esi izšķīries celt paliekošu laimi; ja gribi dzīvē būt personība, ne iedomu un iegribu vergs; apzinīgs cilvēks, ne tauriņš, kas sasit savus spārnus maldu spuldžu stiklos, — tad neatlaidīgā un sistēmātiskā pašaudzināšanas darbā iznīcīni arī baudu maldu tēlus tāpat kā mantas maldu tēlu. Baudas jānorauj no tā pjedestala, kur cilvēku aklums un naivums tās uzcēlis. Baudas ir daudz mazsvarīgāks elements laimīgas dzīves radīšanā, nekā to parasti iedomājas. Liels skaits no tām nevis stiprina, bet apdraud mūsu laimi. Nemaldīgu spriedumu par tām dod mūsu iekšējais vērtētājs, un mums atliek tikai konsekventi ievērot un sekot šim vērtētājam, atsakoties no katras baudas, kas izsauc mūsos jēl mazākos pašpārme-

tumus, jel mazākās šaubas vai nemieru. Ir pārāk neizdevīgi un nelietderīgi to īslaicīgo un daudzos gadījumos ļoti apšaubāmo pārdzīvojumu dēļ, ko dod viena otra bauda, sagraut savu iekšējo mieru un labsajūtu. Ir velti baidīties, ka atsacīšanās no dažām baudām padarīs mūsu dzīvi bālāku. Arī atsacīšanās no baudas var būt bauda, kas spilgtuma ziņā bieži vien pārspēj to, no kā esam atsacījušies. Kam sveša tā labsajūta, ko izjūtam ikviens, kad esam pārvarējuši kādu kārdinājumu?! Tā cīņa, ko izcīnām pret kādu baudu, no tās atsacīdamies, sniedz daudz vairāk, nekā būtu sniegusi pati noraidītā bauda.

Kā izcīnāmas šīs cīņas, kā iegūstamas uzvaras, kas sagādās skaistākās un tīrākās baudas, par to būs vēl runa tālāk, nodaļā par īstiem ceļiem uz laimi. Šimbrīžam atzīmēsim tikai dažus pamatslēdzienus par baudām, kas mūs var vadīt mūsu ceļos uz laimi:

Nepārvērtē baudu nozīmi cilvēku dzīvē! Ir liela starpība starp to, ko baudas dod īstenībā, un to, kā tās iztēlo cilvēka fantāzija.

Bauda ir tikai īslaicīga, pārejoša izjūta, kas var dažreiz padziļināt laimi, bet var arī to — iznīcināt. Nekad tomēr bauda nevar dot tik daudz, lai tās dēļ riskētu ar savu laimi.

Itin nekā nezaudējot, vari aizstāt katru zemāku, netīru baudu ar tīru baudu, kas dod tikpat spilgtu izjūtu, bet nesagādās nekāda rūgtuma vai vilšanās.

Vistīrāko prieku un dziļākās izjūtas baudas sniegs tad, ja nebūsi savu kaislību vergs, bet būsi savu dziņu un jūtu kungs, kas, saskaņā ar savu iekšējo vērtējumu, izraudzīsies baudas, kuŗas neapēnos, bet padarīs saulaināku tavu dzīvi.

Arī atsacīšanās no baudas var būt bauda — un daudzkārt spilgtāka, tīrāka, pilnīgāka.

2. Savas laimes celšana, netikumīgā kārtā postot citu labklājību un laimi.

Otrs šķietamais ceļš uz laimi — savas laimes celšana netikumīgā kārtā, postot citu labklājību un laimi. Cik daudzi iet šo ceļu neapzinādamies, ka tas nekad nevar novest pie laimes! Dzīves dzelzs likums, kas īsi izsakāms tautas gudrības vārdiem: Ko sēsi, to plausi — neļauj ļauniem darbiem nest augļus; katrs saņem jau šinī dzīvē, ko pelnījis. Viņus tiesā vispirms sirdsapziņa, un ja tā būtu notrulinājusies un sirdsbalss neskanētu vairs pietiekoši stipri, tad nāk arī citas tiesas — valsts tiesa un likteņa tiesa. Ja kāds var pirmajām divi izbēgt, tad beidzamajai nekad — dažādi apstākļi tā kārtojas un pinas, kamēr ieķer kā tīklā ļauno darbu darītāju. Dažreiz šis tīkls tik plašs, ka savelkas tikai ap bērniem vai bērnu bērniem, bet arī tikt no tā nav iespējams, kamēr atkal neiestājas ar nodarīto ļaunumu izjauktais līdzsvars. Padarītais nedarbs atgriežas uz pašu darītāju līdzīgi tam, kā rāmā diķī iemestais akmens rada viļņus, kas izplatās uz visām pusēm, noiet līdz krastiem, atsitas tur un tad atgriežas atpakaļ uz to vietu, no kurienes cēlušies. Runātā vai darītā atgriešanās bieži notiek tik ātri un tik brīnišķā kārtā, ka to iepriekš nevarētu nemaz iedomāties, nedz paredzēt. Atmaksā nāk kā veseļa belziens pierē, un tad tikai cilvēks redz, ja grib meklēt cēlonus, ka tas viss noticis tādā savirknējumā, kura pirmais loceklis bieži atrodams pašā cilvēkā. Daudzreiz paiet stipri ilgs laiks, kamēr vilnis nāk atpakaļ, un tāpēc tas kādreiz tiešām sasniedz vairs tikai bērnus vai bērnu bērnus, bet pa lielāku daļu sekas tomēr zīmējas uz pašu darītāju.

Cik tad paliek neatklātu noziedzīgu darījumu? Agrī vai vēl tie tomēr nāk gaismā, un lai arī kā gribētu tos noslēpt, lai kādus līdzekļus izgudrotu to maskēšanai — nekas nelīdz: dzīves dzelzs likums, kas prasa atmaksu, ir stiprāks un gudrāks par pašu spēcīgāko un saprātīgāko cilvēku. Ja tuvāk ieskatīsimies to cilvēku dzīvē, par kuriem zināms, ka viņi ieguvuši kaut ko — stāvokli, mantu, godu u. tml. nekrietniem līdzekļiem, tad lai

ārējais spožums un stāvoklis mūs nemaldina: ja pat tas kādu laiku pastāv, tad iekšējo nemieru un citas nelaimes tie apslāpēt nevar, līdz sabrūk arī viss ārējais ieguvums.

Pamatojumam minēsim kādu patiesu dzīves stāstu, kuŗā attēlotie notikumi daudziem zināmi un tiešām ir pareizi atstāstīti.

„Bez kādiem liekiem tēlojumiem un izpušķojumiem, īsos vārdos un teikumos, sniegšu savu dzīves aprakstu, kuŗā būs spilgti saskatāma dzīves dzelzs likuma ne ar ko neatturamā stiprā vara, taisnais spriedums un tā precīzā izpildīšana.

Priekš vairāk desmit gadiem nobeidzu aprinķa skolu — tā saucamo „kreisskolu“ ar uzslavu. Rožainu skatu raudzījos nākotnē, jo biju turīgu vecāku vienīgais dēls. Tiem bija iekrāta nevien sava artava, bet piederēja arī liela lauku māja ar prāvu mežu, labi iekoptiem laukiem un pļavām, bija, tā sakot, gan kūti, gan stalli, gan klēti — viss iegūts, pelnīts un sakrāts taisnā un godīgā ceļā.

Vēl šodien nevaru saprast un atrisināt mīklu, kādēļ man no maniem skolas biedriem vislabāk patika kāds F., no kuŗa citi ar īgnumu novērsās. Toreiz domāju, ka šī citu biedru atraušanās no F. izskaidrojama ar viņa diezgan nemīlīgo, pat atbaidošo izskatu. Sevišķi nepatīkamu iespaidu atstāja viņa gandrīz vertikāli stāvošās acis un nejaukā balss. Mana drauga F. tēvs bija iegātnis, kas bija apprecējis kādu lielu māju īpašnieka meitu. Viņas vecāki un brālis bija sevišķi godīgi, taisnīgi un visā apgabalā labi ieredzēti un iecienīti cilvēki.

Gadi nāca un gāja. Es ieņēmu labi atalgotu vietu Rīgā. Bieži satikāmies ar F., kas iebrauca no laukiem. Dažu labu reizi krietni „iemetām“, spēlējām kartis un citādi tērējāmies. Viss tas notika tādos apmēros, kas lika saprast, ka mans draugs dzīvo pāri saviem līdzekļiem. Manas aizdomas apstiprinājās kādā vakarā, kad pats savām acīm redzēju, cik veikli F. „izcēla“ kādam viesim naudas maku. Lai mans vēsts neievilktošs garumā, pateikšu īsi, ka kādu laiku vēlāk no sava principāla kases paņēmu krietnu summiņu naudas, cerēdams to pēc laba vinnesta atlikt. Vinnesta vietā tomēr nāca

nelūgtā paspēle. Vēl pāris reizes atkārtojās šis pat paņēmiens, tad nāca „krachs“ — pazaudēju vietu un bez tādas arī paliku.

Braukt uz mājām pie tēva bija no sākuma tā neērti, jo — ko gan mājinieki teiks? Bet kaut kā bija jāiztiek: vēders prasīja savu un iesāktā uzdzīve vēl vairāk. Sāku lietot F. mākslu, un — līdzekļi radās. Pie tam tik viegli: izstiept tik roku un paņemt — un naudas diezgan! Īsā laikā no atbildīga kantorista biju pārvērties vienā no izveicīgākiem zagļiem, par ko pat F. izteicās ar atzinību. Viņa pierunāts, „nekrāmēties“ še Rīgā ar „sīkumiem“, bet ķerties pie „vīra loma“, aizbraucu tam līdz uz viņa mājām. Iepazinos tur ar viņa brāļiem — V. un A., un nu vajadzēja iet tai lietai vaļā. Biju uzņemts plašā zagļu organizācijā, kurā ietilpa vairāku apkārtējo pagastu saimnieki un daudzi citi nemanīgi gari. Pār mums visiem kā pats galvenais „profesors“, „darba“ vietu ierādītājs un „lomu“ dalītājs bija F. tēvs D. Uz ievērojamākiem „ķērieniem“ tas arvien nāca pats personīgi līdz, izpildīt sardzes uzdevumus. Strādādams savā saimniecībā un staigādams iemīlotās nakts gaitās, tas tai pat laikā ieņēma arī baznīcas „pērminderā“ vietu. Daudz bērnu viņa kristīti, daudziem kapa runas tas runājis. Dažu labu reizi sestdienas naktī, kad bijām pārnākuši no „lomiem“ un paslēpuši iegūto, mūsu D. sāka steidzīgi vien posties uz baznīcu, kurā netrūka gandrīz nevienu svētdienu.

Mani tā tad uzņēma šai „biedrībā“. Kā pārbaudījuma „darbu“ man uzdeva — „izcelt“ mana paša tēva zirgu. Tas bija man ciets rieksts. Ne tik daudz aiz mīlestības un cienības pret vecākiem, bet tādēļ, ka zināju — mūsu klēts un stalla atslēgas un stieņi nav pie durvīm likti tikai dekorācijas dēļ. Bet pie kodola jāietiek bija, un to panācām, pieturoties pie D. plāna un padomiem. Tā kā līdz Mārtiņiem bija vairs tikai pāris dienas, tad F. aizvedīs mani pie mana tēva uz viņa vārda dienu, it kā no Rīgas braucot labu dēlu. Es palikšu turpat, bet F. brauks pēc īsas paciešanas atpakaļ uz savām mājām, lai pašā Mārtiņu naktī atkal ierastos un, ārā norunātā stundā un vietā gaidot, saņemtu no manis

vajadzīgās atslēgas. Pēc kādas pusstundas atslēgas es varēju atkal saņemt un nolikt agrākā vietā. Lai apdzirdītu Mārtiņu svinētājus, vīnu un liķierus es būšot paņēmis līdz no „Rīgas“. (Patiesībā tie bija turienes aprīnka pilsētas tirgotāja vīni, ko mums bagātīgi „piegādāja“ viņa uzticības vīrs M. Šo lāga puisī F-am nācās sevišķi grūti piedabūt uz mūsu pusi. M. ņēma bēdīgu galu nepilna gada laikā, jo viņu drīz pieķēra. Lai gan vīnu tirgotājs viņam visu piedeva, M. tomēr no kauna par savu noziegumu pārgrieza pats sev ar nazi kaklu un tā nobeidza savu mūžu pašā ziedonī.) D. plāns bija labs, to pieņēma un izveda, tikai ar to starpību, ka viena zirga vietā bija paņemti visi trīs ar labākajām zirgu lietām. Tā kā uz rīta pusi bija uznācis sniedziņš, par pēdu dzīšanu nebija ne domas. Vienu zirgu, veco Anci, dabūjām rokā: tas bija pamests uz ceļa, jo nebija varējis pārējiem diviem līdzī izskriet.

„Tekuļi un bēguļi lai tie ir visu mūžu!“ noteica mans sirmais tēvs, „bet tu, dēls, daudz nebēdājies, gan jau atkal tiksīm pie zirgiem. Turpretim tiem — ne bijis, ne būs. Tik tu uz Rīgu atpakaļ vairs nebrauc, paliec mājās, lai būtu kāds pašu cilvēks vairāk. Jūtu pie sevis, ka nespēju vairs ilgi saimniekot. Arī māte veca un nespēcīga. Precies un saimnieko tepat, māja diezgan ienesīga. Pilsētas dzīve gan vieglāka, bet dārgāka — ko nopelnīsi, to arī izdosi. Ja atgadās, ka jāzaudē vieta, tad paliksi kā uz sēres...“

Saprotams, es paliku. Vecāki viens pēc otra drīz aizgāja aizsaulē, un es uzsāku patstāvīgi saimniekot. Bet tā lieta negāja. Es cietu vienu neveiksmi pēc otras. Jau pirmajā gadā viens zirgs pārlauza kāju, otrs sadūrās ecēšās, nobeidzās visas cūkas, vairākas govīs izmetās. Visu vainu uzkrāvu gājējiem, lai gan pats apzinājos, ka esmu rupju kļūdu izdarījis, atlaizdams jau pirmā pavasarī visus vecos strādniekus un viņu vietā pieņemdamus jaunus, man patīkamākus. Veco Pēteri, kas pie mana tēva bija nokalpojis vairāk par pusmūžu, aiztriecu pašu pirmo tādēļ vien, ka tas saprata lauksaimniecību labāk par mani, prata darbus pareizi iedalīt un mēdza mani pamācīt. Pēc pāris gadiem biju jau tik tālu, ka pārdevu

vēl palikušo mežu, pēc tam arī mājas inventāru, un pašu saimniecību izrentēju, bet pats nonomāju uz sešiem gadiem kādu krogu. Kad šis laiks bija notecējis, mans finanču barometrs bija nokritis jau tik zemu, ka rādīja vētras tuvošanos. Un tā nāca. Uz mājas ietaisītie parādi piespieda to pārdot, tā nāca jauna saimnieka rokās, un es kļuvu par viņa — otro pusgraudnieku.

Rudenī, kad mans darba biedrs, otrs pusgraudnieks, gulēja ļoti slims, kādu nakti kopā ar V. (F. toreiz bija ieticis kādā muižā par stārstu) nogādāju pusgraudnieka aitas D-im, nolīdzinādams savu parādu viņam par naudu, ko tas man bija iedevis „saimniecības uzsākšanai“. Arī kā graudniekam man neveicās. Atkal nobeidzās zirgs, un kādā jaukā vakarā es, pametis savas bezvērtīgās grabažas un sievu likteņa ziņā, bez graša kabatā, sēdēju mazas pilsētiņas krogus tumšākajā kaktā ar tukšu vēderu, bet „plāniem“ pilnu galvu. Tiku turpat par sētnieku. Bija daudz darīšanu ar iebraucējiem-lauciniekiem, no kurienes dažs labs brauca mājās no pilsētas ar žvinguli galvā, bet bez pulksteņa vai maka, dažreiz bez vērtīgākiem iepirkumiem. Nepagāja pusgads, kad jau biju kādas alus bodes īpašnieks. No sākuma mans veikals plauka. Bet tā kā nekad manā veikalā netrūka kāda no manas profesijas speciālistiem, tad nav nekāds brīnums, ka citiem viesiem dažreiz kaut kas pazuda. Visvairāk ar šo nozušanas slimību sirga maki un taisni tie pilnākie! Tā savus klientus ātri vien zaudēju, ar veikalu sāka iet uz leju, bet kaut kā vēl turējos, līdz — beidzot vadzis bija pilns.

Visus šos gadus, līdz pat 1904. gadam, arvien vēl piekopu arī savu „nakts amatu“, biju D. „komandā“, kuŗas darbība bija tik enerģiska, ka neviena saimniecība pēdējā laikā nejutās droša no mūsu apciemojumiem. Netika saudzēti pat mūsu tuvākie radi. Tā D. māsas vīram iztukšojām klēti un piedevām vēl aitas. Mūsu „darba rajonā“ ietilpa pāri par 50 verstīm plašs rajons. Kādreiz saņēmu ziņu, ka nākošā naktī man jābrauc līdz D-im uz 40 verstis attālo N., kur toreiz F. izpildīja muižas pārvaldnieka vietu. Devāmies ceļā divatā, jo A. ar V., mūsu valodā runājot, bija jau „iekrituši“ ci-

tās vietās un „sēdēja“ — viens uz trim, otrs uz sešiem mēnešiem. N-ē mūs netālu no baznīcas jau gaidīja F. Šoreiz mūsu „iecerētais“ izrādījās N-es melderis V. F-am te visas vietas bija labi zināmas un pazīstamas, un tā kā mums nebija nekas „jāatbuferē“ (jāuzlauž), tad tikām viegli galā īsā laikā, un pie tam „ķēriens“ bija varens: pielādējam pilnu vezumu ar izstrādāšanai, velšanai un presēšanai nodoto vadmalu, kuŗas vērtība sniedzās pie 3000 zelta rubļiem.

Mūsu aprīņa pilsētiņas krievu policija saņēma arvien no mums bagātīgus kukuļus, dažreiz pat lauvas tiesu, it īpaši ūradņiks C., kas parasti ieradās uz D. māju kratīšanu, ar ko tad arī izskaidrojams, ka visas kratīšanas un meklēšanas pie D. beidzās bez panākumiem. Priecājāties, ka arī melderis V. nezina kādēļ bija griezies ar pieteikumu pie mūsu aprīņa policijas. Mums par nelaimi ūradņiks C. toreiz bija aizkomandēts uz citu vietu, un V. bija dabūjis sev līdz uz kratīšanām citu ūradņiku K., kas, būdams jauns iesācējs, gribēdams izpelnīties un nezinādams, ka D. mājām piešķirts pastāvīgs taupīšanas laiks, ņēma visu tik pamatīgi, ka pēc divdesmit stundu ilgas meklēšanas mūsu „noliktavu“ namiņā zem grīdas atklāja. Tīri žēl bija noskatīties, kā mūsu ilggadīgā „darba“ augļus policija pievāca bez kādām sevišķām pūlēm. D. ieslodzīja krātinā uz ilgāku laiku. Nedaudz vēlāk es dabūju iepazīties ar „kroņa maizi“. Apgabalā zādzības kā uz burvja mājienu piepēši mitējās, daudzi dabūja atkal rokā zudušo, bet enerģiskajam ūradņikam šī lieta maksāja dzīvību. Lai gan viņa slepkava līdz šai dienai nav vēl atklāts, tomēr mani mājā nojauta, ka tas bija F. darbs.

Pēc soda izciešanas ar šo blēžu bandu vairs nepinos, jo nopēmos uzsākt godīgu dzīvi, kas man arī izdevās. Uz priekšu tikt tomēr nevaru. Uzsācis jaunu dzīvi, iepelnīju tik daudz, ka tiku atkal pie zirga, uzsāku smagā ormaņa darbu, bet jau otrā nedēļā, mežā kokus laižot, priede uzkrita zirgam un to nosita. Tā klizma pēc klizmas un nelaime pēc nelaimes — vilnis aiz viņa nemitīgi sviež atpakaļ, bet ausis skan: „Tekulis un bēglis! Tekulis un bēglis!“

Atgriezies bēgļu atplūdus no Krievijas, kā ēna sekoju savu agrāko biedru — zagļu dzīvei un piemeklējumiem. Visi viņi ir saņēmuši atmaksu par savām noziedzīgām gaitām. F., kas arvien bija pratis no visām klizmām izvairīties, beidzot tomēr kaut kur bija noķerts un tiktāl pērts, ka, saslimojis dažus mēnešus, nomira, testamentā novēlot izmitināt viņa tēvu D. un māti no mājas ienākumiem, kas pēdējā laikā bija pārgājusi viņa rokās. Viņa dēli šo testamentu tomēr apstrīdēja un nepildīja, un abi apgādājāmie palika vārda pilnā nozīmē bezizejas stāvoklī. Beidzot D., kam bija triekas ķertas kājas, pieņēma Rīgā dzīvojošā A. otrā sieva. V., vairākas reizes līdz nesamaņai sasists, savas pēdējās dienas pavadīja galvenā kārtā pa cietumiem. Vecā māte N., kas savā laikā bija bijusi bandas noorganizētāja un iedvesmotāja, bada nespēkā rudenī bija pakritusi dubļos, no kurienes to pārsalušu bija izvilkuši dēla dēla kalpotāji. Tā mira savos netīrumos, smagā nāvē. Acīm redzot, tas bija sods arī par to, ka tā savu brāli bija nežēlīgā kārtā nobendējusi. Viņas brālis bija goda cilvēks, tik milēja dažreiz krietni iedzert. Var jau būt, ka skurbumā viņš meklēja aizmiršanos no nepatīkšanām, kādas tam sagādāja māsas noziedzīgie darbi. Kādā aukstā ziemas vakarā, kad tas bija aizgājis pāri aizsalušai upei uz krogu, viņa māsa ar vīru D. bija iecirtuši viņa iemītā celiņā āliņģi, kuņā ieskurbušais brālis, pēc pusnakts mājās nākdams, bijis iekritis. Tas nebija gan noslicis, bet tā pārsalis, ka, pēc ilgāka laika, izvilktis no āliņģa, ar to pašu aizgāja no šīs pasaules, un tā viņa māsa ar savu vīru kļuva par māju vienīgiem mantiniekiem. Bet ko viss tas deva? Kas bija iegūts ar laupīšanām, neskaitāmām zādzībām un slepkavībām? Tik bēdīgu mūža galu, ar tādu trūkumu un slimībām, droši vien, arī ar sirdsapziņas pārmetumiem, pat es tiem nebūtu novēlējis, kādu tie piedzīvoja. Pišli un pelni palika pāri no darītāju miesām zemes klēpī, bet virs zemes — ne ar ko neizdzēšams traips un lāsts uz vairākiem augumiem.

Gandrīz itin visi zagļu bandas dalībnieki, no ku-

riem daudzi bija lielu māju īpašnieki, pirms atstāja šo pasauli, bija nonākuši līdz ubagu spieķim.

Varbūt, tas dzīves stāsts, ko esmu pastāstījis, dos daudziem iespēju pilnīgāk redzēt un izprast dzīves dzelzs likumu. Apsveicu pārrunu ierosinātāja labo nodomu laist klajā grāmatu par šiem jautājumiem. Droši vien, dažam labam tie piedzīvojumi, kas te būs apskatīti, aizkavēs izvest darbos nobriedušās launās idejas; liks daudziem pārtraukt jau iesāktos grēka darbus; būs daudziem krustceļos nonākušiem par ceļa rādītāju. Lai mācās tie, kas dzīves dzelzs likumu nav vēl izjutuši, izprast viņu no tiem, kas saņēmuši kaut gan smagu, bet taisnīgu atmaksu.“*)

Savos laimes meklējumos tā tad nekad neaizmirsti:

Nekad nav iegūstama laime, postot citu cilvēku laimi. Ja arī netikumīgā ceļā var iegūt dažreiz zināmus ārējus panākumus dzīvē — šos panākumus agri vai vēlū iznīcina sirdsapziņas pārmetumi, likumi vai pašas dzīves taisnā tiesa.

Katrs agri vai vēlū saņem atmaksu par saviem darbiem — tāds ir dzīves dzelzs likums, ko grozīt nav visstiprākā cilvēka varā. Netikumīgā kārtā var gan iegūt un bieži iegūst pārejošu ārēju spožumu, tomēr tas lai nevilina: tā nav laime, bet tikai maldi, kas vēlāk dārgi jāizpērk, atņemot sev katru iespēju kļūt reiz patiesi laimīgam.

*) Sīkāk par dzīves dzelzs likumu skat. grāmatu: Longins Ausējs, Dzīves dzelzs likums; tur atrodami citi līdzīgi pieredzējumi.

3. Laimes meklēšana pirms atsvabināšanās no zemiskām jūtām.

Velti meklēt laimi cilvēkam, ko nomāc tādas zemiskas jūtas kā: skaudība, atriebība, naidis, greizsirdība u. tml. Tas būtu tikpat daudz, kā gribēt purvainā vietā ēku celt, nenostiprinot pamatus, vai netīrā ūdenī veļu mazgāt; purvā celtā ēka labākā gadījumā šķība un ar plaisām, netīrā ūdenī mazgātā veļa tikpat netīra kā pirms mazgāšanas.

Nu padomāsim, kā var būt laimīgs tāds cilvēks, ko moka skaudība? Viņš pastāvīgi redz, ka citiem iet labāk vai tikpat labi kā viņam, un šīs domas viņam nedod miera, izraisīdamas to īpatnējo nepatīkamo, stipra nemiera un dusmu pilno pārdzīvojumu, kas pavada skaudības jūtas. Šās jūtas bieži ir tik stipras, ka pilnīgi nomāc visas citas jūtas — cilvēks nejūt vairs prieka par to, kas viņam ir, savu sasniegumu nozīme viņa acīs kļūst niecīga, visi pārdzīvojumi zaudē savu gaišumu. Skaudības jūtas kā dūmi piepilda cilvēka sirdi, aizsegdamas visus apvāršņus un pārklādamas kvēpiem visas cilvēka iekšējās bagātības. Skaudība padara cilvēku simtkārt nabagāku, nekā viņš ir, un simtkārt nelaimīgāku, nekā savos apstākļos viņš varētu būt. Garīgi stiprais cilvēks izjūt prieku nevien par s a v i e m sasniegumiem un ieguvumiem, bet var no sirds priecāties arī par citu ieguvumiem un priekiem, tā pavairodams arī pats savu prieku. Skaudīgais turpretim nolaupa sev prieku, ko tas izjustu par saviem sasniegumiem, un nomoka vēl sevi ar dusmām par citu panākumiem.

Tas pats sakāms par dusmām, naidu, greizsirdību un citām zemiskām jūtām. Cilvēks, kas nonācis to varā; pazemo sevi citu acīs un pazudina sevi vai savu laimi. Savu atriebību un naidu cilvēki gan vienmēr cenšas motivēt ar kaut kādām „tiesībām“ atriebties

vai nīst, bet vai nu atriebība ir motivēta vai nemotivēta, tā tomēr ir un paliek smaga nasta, kas visvairāk nospiež pašu atriebēju. Ļoti pareizi šo stāvokli raksturo J. Neikens, sacīdams:

„Kā smaga nasta ienaidis sirdi spiež
Un gremdē it kā tumšā dziļā akā.
Cik ļauna pret'nieks ar no tevis cieš:
Tev pašam ienaidis nāves bedri raka.“

Zemiskās jūtas saēd mūs garīgi un fiziski. „Ja tu ļauji,“ saka amerikāņu filozofs Trains, „dusmām, ienaidam, niknumam, greizsirdībai, skaudībai, izsmieklam un vaļū, tad tās posta un nāvē tavu miesu; viņas vājina to, un ja tu šīs skarbās domas nesavaldi, tad tās miesu iznīcinās, parādīdamās zināmās slimībās.“ Tiešām, pietiek paskatīties dusmu pārņemtā cilvēkā, viņa sažņaugtās dūrēs, viņa nejaukos vaibstos, lai būtu skaidrs — šis cilvēks bojā savu veselību. Nav reti tādi gadījumi, kur dusmas novedušas cilvēku līdz nāvei vai padarījušas ļaunāku viņa veselības stāvokli. Tuvāki novērojumi rāda, ka dusmas var radīt cilvēkā dažādas kaites. Bet galvenais — šāds cilvēks taču ir vārgāks par otru! Pietiek viņa kājai kaut kur atdurties, lai viņš jau būtu dusmu varā — bieži stundām ilgi. Kā tad šāds cilvēks var būt laimīgs? Katra nejaušība var iznīcināt visu viņa prieku; viņš nekad nevar būt sava garastāvokļa kungs. Ja vēl dusmas pārvēršas naidā — jūtās, kas var uzglabāties gadiem ilgi — tad cilvēks jau atgādina koku, kuŗa iekšieni pastāvīgi grauž ķirmji. Raksturīgākais visā šajā stāvoklī ir taisni tas, ka cilvēks, kas dusmojas un nīst, kaitē ne jau „vainīgajam“, bet pats sev. Un ja nu mēs smejamies par suni, kas ar niknumu kož, apdrāzdams sev zobus, akmeni, ko tam sviedis kāds gājējs — ko tad lai sakām par cilvēku, kas dusmojas par kādu viņam nodarīto pārestību?

Tāpat laimei tālu stāv cilvēks, kas nevar apvaldīt savas greizsirdības jūtas. Tāds cilvēks ātri vien pārvērš milu naidā un savu māju — ellē, sarūgtinādams savu un citu dzīvi. Daudzus cilvēkus greizsirdība noved līdz smagam noziegumam, kas sagrauj visu viņa

dzīvi. Un cik bieži tās jūtas, kas noved pie vissmagākiem konfliktiem, ir bez kāda pamata!

Zemiskas dziņas ir arī tieksme citus aprunāt, ķildoties nieka dēļ vai bez kāda iemesla citus nopalāt. Ar šām īpašībām cilvēks saindē visu atmosfairu ap sevi, sacel pret sevi arī citu sašutumumu vai pat aktīvu uzstāšanos. Tā cilvēks pats noslēdz savai laimei visas durvis — un tad vēl brīnas, kāpēc viņš tik nelaimīgs!?

Ne velti Muhameds paradīzi tēlo tā: „Jūs sēdēsīt sēdekļos cits citam pretī. Viss īgnums būs izņemts no jūsu sirdīm.“ Kamēr sirdis nav atbrīvojušās no īgnuma, lai nu tas izpaūžas dusmās, naidā, greizsirdībā vai citās zemiskās jūtas, tikmēr laimes nebūs ne paradīzē, ne arī še — zemes virsū, kur tai vispār vēl grūtākas iespējas!

Kāds pretstats dusmu, skaudības, naida un citu zemisku jūtu pārņemtiem cilvēkiem ir tie cilvēki, kas no tām brīvi! Tos nevar sarūgtināt un sāpināt ne citu cilvēku nevērība, ne pārestības, ne pārmetumi. Citu cilvēku uzbrukumī viņiem atsitas atpakaļ kā bultas, kas ķērušas akmeni. Cilvēks netraucēti var nodoties pats sev un savām gaišākām izjūtām, nelaujot ārējiem iespaidiem tās aptumšot. Šo cilvēku laimes izjūta nav vairs tik atkarīga, vai pat ir pilnīgi neatkarīga no citu cilvēku izturēšanās — viņi nepazaudē savu iekšējo mieru nekādos apstākļos. Pieminēsim kaut vai Apsīšu Jēkaba tēloto Andra tēvu. Tā dzīve, ārēji vērtējot, nav viegla. Kaut gan viņš no daudz kā atsacījies citu labā, viņam nākas piedzīvot pārestības. Andra tēvam tā tad būtu „pilnīgas tiesības“ dusmoties, pārmet, nīst un skaut. Bet Andra tēvs to nedara. Viņš patur vienmēr savu dvēseles mieru un saka bez kāda rūgtuma: „Ko nu, māt, uz radiem sirdities...“ Viņš nesūrojas par savu grūto dzīvi, viņš nejut naidu un skaudību un — viņš jūtas laimīgs. Viņš nes sevī tādu spožu iekšējo gaismu, ka pat apkārt viņam — visur, kur viņš nonāk — viss kļūst gaišāks un mierīgāks. Kad Andra tēvs nonāk nabagmājā, arī tur apklust visas sīkās ķildas, un sākas tās iemītnieku starpā pavisam citāda dzīve. Pat šajā nepievilcīgajā mītnē līdz ar Andra tēvu it kā atnāk pati lai-

me. Bet ko tad iegūst tie, kas ļauj vaļu savām naida vai atriebības vai greizsirdības jūtām? Stundām, dienām vai nedēļām ilgi plosa viņu zemiskās jūtas viņus pašus, tā tikai vēl padziļinādamas visas pārestības, ja tie tādas piedzīvojuši. Varbūt, vienam otram izdevusies atriebība sagādā acumirkliģu baudu, bet cik nav to, kas pēc tam savu atriebību ilgi nožēlo un ilgi nevar atgūt savu sirdsmieru?!

Jā, iebildīs viens otrs, tas jau viss pareizi, bet ko tad lai dara, ja šīs jūtas iedzīmtas un no tām netiek vaļā? Vai tad tādām cilvēkam, ko valda šīs zemiskās jūtas, nav vairs īsta ceļa uz laimi?

Ir gan, bet tikai tad, ja šīs zemiskās jūtas nomāktas un apslāpētas vai pārvērstas cēlākās. Par laimi, nomākt zemiskās jūtas nav nemaz tik grūti, jo tā jau ir cilvēka augstākā dāvana, salīdzinot ar citiem dzīvjiem radījumiem, ka cilvēks var pats sevi veidot un pārveidot, it kā sevi radīt no jauna, tikai jāprot izmantot šī brīnišķīgā dāvana, šis neizsmelamais garīgās atjaunošanās avots.

Kā to darīt, par to runāsim kādā turpmākā nodaļā — par sevis izveidošanu, bet iegaumēsim jau tagad:

Velti meklē laimi cilvēks, kas atrodas zemisko jūtu — skaudības, ienaida, atriebības, greizsirdības u. tml. varā. Šās jūtas vienmēr izraisīs viņā rūstus pārdzīvojumus un aptumšos visas gaišās jūtas.

Ceļš uz laimi iet caur šķīstīšanās ugunīm, kurās jāsadeg visām zemiskām jūtām. Pašaudzināšanas ceļā atbrīvojies no zemiskām jūtām, atjaunotais cilvēks būs arī atbrīvojis ceļus uz laimi.

IV. Īstie ceļi uz laimi.

1. Savu spēku atraisīšana.

Pirmais īstais ceļš, kas ved uz laimi, ir iespēja atraisīt savus fiziskos un garīgos spēkus — tos likt darbā, izlietot tos tādā virzienā, kurš saskan ar cilvēka iedabām. Mums doti spēki un dažādas citas dabas dāvanas, lai tās laistu apgrozībā, lai ar tiem rīkotos pēc labākās apziņas. Ja to tā darām, tad rodas īpaša labsajūta, apmierinājums, prieks — pirmās pakāpes uz laimes pārdzīvojumu. To vērojam jau mazā bērņā: cik viņš apmierināts un laimīgs, ja var spert jau pirmo soli, izruņāt pirmos vārdus, kaut ko izdarīt pēc saviem spēkiem. Ik brīdi bērņš meklē kādu savām spējām piemērotu nodarbošanos un ir nelaimīgs, ja tam nav ko darīt — viņam tad ir garlaicīgi, viņš nezina, ko iesākt; un izdara palaidnības, nevietā izlietodams savus spēkus. Tāpat iet pusaudzim un lielam cilvēkam līdz pašam vecumam: kamēr vien vēl spēks kaut ko darīt, tikmēr tas prasa sevis izlietošanu.

Paskatāit, cik laimīgs un apmierināts aktieris, ja tas var tēlot sev piemērotu lomu; cik pacilāts dziedātājs, ja var dziedāt klausītāju pulkam, kas viņu saprot; cik priecīgs rakstnieks, ja iespiež un lasa viņa darbus. Šeit nav tikai slavas kāre vien — arī tai var būt sava nozīme; galvenais te tomēr — iespēja atraisīt savas dāvanas un tās izlietot. Gluži līdzīgi tas ir citu arodu darbiniekiem — jo plašāks un daudzpusīgāks darba lauks, kur var pielikt savus spēkus, jo labāk jūtas tāds darbinieks, vai nu tas būtu zemkopis, vai rūpnieks, vai tirgotājs, vai ierēdnis u. t. t. Citādi tas arī nevar būt, jo apziņa, ka cilvēks kaut kam un kaut kur

vajadzīgs, vai vismaz noderīgs, ir tas balzams, kas dziedina daudzas kaites un ceļ pāri vienaldzībai.

Daudzi un dažādi ir tie fiziskie un garīgie spēki, kas attīstās un krājas mūsos, un jo pilnīgāks ir viņu atraisījums, jo pilnīgāki un laimīgāki esam mēs paši. Tāds liels spēks ir arī, piemēram, sievietē mātes mīlestība, un tikai tā sieviete sasniedz savu krāšņāko pilnību un apmierinājumu, kas var šo lielo apslēpto spēku atraisīt. Cik liels šis spēks, to rāda mātes uzpurēšanās sava bērna labā. Viņa gatava tā dēļ ciest trūkumu un pazemojumus, atdot bērna dēļ pat dzīvību — un visu bērna labā darīto viņa neizjūt kā smagu pienākumu vai nastu. Pavisam citādi tas ir ar sievieti, kas nav varējusi atraisīt šos savus spēkus. Viņa, pirmkārt, nekad nesaņiegs savu augstāko briedumu, otrkārt, neatraisītie spēki viņu arvien nospīdīs, padarot īgnu, nervožu, nelaimīgu. Iekšējie spēki, neatrazdami dabīgu atraisījumu, izpaužas dažādās kroplās formās. Ārēji kōmiskai parādībai tādu sieviešu starpā te ir dziļi traģisks pamats.

Cik liela nozīme savu spēku atraisīšanai, to it sevišķi spilgti pierāda piemēri, kur spēku atraisīšanās aizkavēta. Cilvēki, kas nevar atrast vietas, kur izlietot savus spēkus, ne tikai nav apmierināti garīgi — tie bieži sāk ciest arī dažādas fiziskas kaites, kas arī saprotams, jo fiziskais un garīgais tik cieši saistīti savā starpā. Ļoti daudz tādu gadījumu, kur pensionēti darbinieki, kas nu, liktos, var atpūsties un mierīgi pavadīt savu mūža vakaru, drīz vien sabruk un pat aiziet no šīs dzīves, ja tie neatrod nekā, kur izlietot savus spēkus, un tiem laiks jāpavada bezdarbībā.

Raksturīgu piemēru, cik smagi cilvēku var ietekmēt bezdarbība un cik neparastiem līdzekļiem var viņu izglābt no šī posta, rāda Akselis Munte savā grāmatā par San Mikēlu. Veco markīzi viņš izdziedē, uzdāvēdams viņai sunīti un iedvesdams, ka tā slimo ar kādu neeksistējošu kaiti. Viss tas markīzei sagādā uzdevumu — rūpēties par savu suni un sevi — un šis uzdevums ir tas, kas viņu atdzīvina un atjauno, jo viņai jāsāk darboties. Spilgts piemērs tam, ka arī rūpes spēj cilvēku laimīgu darīt, ir Poruka Kukažiņa. Dziļā mīla pret

abām meitām un visu dzīvo radību viņā modina pastāvīgas rūpes par viņu labklājību. Bet šīs rūpes par viņiem viņu nedomā, nepadara nelaimīgu; taisni otrādi, tās spiež Kukažiņu pastāvīgi staigāt no vienas meitas pie otras, lai palīdzētu vienai un otrai, lai pateiktu mīlu vārdu katram, kas gadās ceļa malā. Rūpes par citu labklājību Kukažiņā atraisa visus viņas gaišos spēkus, dara viņu ar to laimīgu.

No šā viedokļa izskaidrojama arī tā milzīgā nozīme, kas piemīt reliģijai, jo palāvība uz Dievu dod ticību arī savam uzdevumam un saviem spēkiem, palīdz tos pilnīgāk atraisīt un vieglāk tikt pāri grūtībām. Reliģija ir tik liels atbalsts cilvēka dzīvē, ka to nemaz pieņācīgi nevar novērtēt. Tāpēc lielu kļūdu — pat noziegumu pret cilvēkiem izdara tie, kas cenšas sagraut cilvēkā reliģiju.

Iespēja atraisīt savus fiziskos un garīgos spēkus dod īpašu labsajūtu un prieku — pirmo pakāpi uz laimi. Jo pilnīgāks ir to atraisījums, jo dziļāka ir cilvēka laimes izjūta.

a. Attīstī savas spējas!

Kā jau teicām: jo pilnīgāka ir savu spēku atraisīšana, jo dziļāk cilvēks pārdzīvo laimes izjūtu. Bet lai varētu savus spēkus vispilnīgāk atraisīt, ir labi jāpazīst sevi, jo daudzkārt mūsos slēpjas spēki, kas palikuši neuzminēti. Līdz ar to mēs nesam sevī spēkus, kas mūs tikai apgrūtina un dara nemierīgus. Otrkārt, svarīga lieta — attīstīt visus tos spēkus, kas mūsos ir, jo tādā ceļā, atraisot šos spēkus, panāksim arī savas laimes izjūtas kāpinājumu. Vārdu sakot, svarīga dzīves mākslas daļa ir savu spēju atklāšana un attīstīšana.

Savu un citu spēju novērtēšanā cilvēki ļoti bieži kļūdās. Daudzkārt gan nākas novērot savu spēju pārvērtēšanu, bet vēl biežāk cilvēki novērtē savas spējas par zemu vai nemaz tās neatklāj. Bieži dzird cilvēkus žēlojamies par to, ka viņiem neesot nekāda talanta. Pa daļai šīs žēlošanās iemesls ir aplamais uzskats par talantu. Pa lielākai tiesai, par talantu uzskata gandrīz vienīgi rakstnieku, gleznotāju, vai citu mākslinieku dā-

vanas. Patiesībā talanti var būt un ir visās darba nozarēs, un katrā darbā talants atradīs tikpat augstu un spilgtu atraisījumu. Uz domām, ka tikai mākslinieka talants var dot dziļus pārdzīvojumus, pavedina tas apstākļi, ka mākslinieka talants atrod spilgtāku ārējo izpausmi un arī spilgtāku ārējo novērtējumu. Tai slavai un materiāliem sasniegumiem, ko dod talants māksliniekiem, tomēr nav galvenā nozīme. Par to jau runājām iepriekšējās nodaļās. Laimes izjūtu dod pašu iekšējo spēku, talanta atrisinājums. Bet šī izjūta nebūs mazāka arī zemkopim, kam talants jauki iekārtot savu saimniecību, vai skolotājam, kam ir talants izveidot skaistas dvēseles, vai mātei, kam ir talants izaudzināt par krietnu cilvēku savu bērnu. Visi talanti ir vienlīdzīgi vērtīgi, un visi talanti, savus spēkus atraisot, dod arī vienlīdzīgi stipru laimes izjūtu. Ir tādēļ pilnīgi aplami skumt par to, ka nav mākslinieka talanta, un nemaz pat nepapūlēties atrast savu talantu.

Tā tad ciešāk ieskatieties sevī, pētaļt sevī, meklējiet savas spējas — jūs atradīsīt tās, un līdz ar to jūs atradīsīt pamatu sava talanta izveidošanai. Pazīstamais amerikāņu dzīves filozofs Mardens saka: „Es domāju, nebūs pasaulē cilvēka, kas nekristu izbrīnā, ja spētu skatīt visus savus spēkus, kas viņā snauž. Tas neesmu es, tas ir daudz lielāka un apdāvinātāka cilvēka tēls — viņš teiktu, sevi saskatījis: īpašības, ar ko viņš apveltīts un kas sola it visur neapšaubāmas sekmes, pieder stiprai personībai, ne tādai kā es. Ja varētu savu „es“ skatīt ar Rentgena stariem, mēs atrastu savas labākās dāvanas, kuŗas vēl nekad neesam saukuši darboties.“ — „Ja likteņa neželības vajāts cilvēks,“ saka tas pats filozofs, „cīņas apnicis, sevī un pasaulē vīlies, spētu tikai reizi pamest skatu uz milzi, ko glabā viņš sevī — uz saviem vēl neizlietotiem spēkiem, tas darītu visu, lai uzmodinātu tos un gūtu tanīs sev palīgu, glābēju. Atklāt savas snaudošās spējas, atrast un lietā likt to, kas vēl neizlietots, ir visu mākslu māksla.“

Tie ir dziļi patiesi vārdi, ko katram vajadzētu iegaumēt. Ja runā par spējīgiem un nespējīgiem cilvēkiem, par apdāvinātiem un neapdāvinātiem, tad patie-

sībā tā ir liela klūda. Katrā cilvēkā ir kādas spējas vienam vai otram darbam vai uzdevumam, bet bieži šās spējas paliek neievērotas un neattīstītas. Pēc individuālpsīhologa Dr. A. Adlera domām, neesot apdāvināto vai neapdāvināto, tikai drosmes pilnie un mazdūšīgie. Kam būs dzīves drosme, tas sevi par neapdāvinātu neuzskatīs. Vislielākie darbi radušies kā labas dzīves skolas, neatlaidīgas centības un pareizas vingrināšanās rezultāti.

Piemēri no dzīves šo vārdu patiesību apstiprina. Piemēram, par lielo filozofu Kantu zināms, ka viņa gara dāvanas attīstījās ļoti lēnām. Vienīgi pateicoties savai stingrai gribai, augstākā klasē viņš ierindojās labāko skolnieku skaitā. Tomēr arī te vēl no nākamā filozofa nekas nebija manāms. Tā tad noteikti varam sacīt, ka viss tas, ko radījis Kants, bija tikai stipras gribas un darba, savu spēju attīstīšanas rezultāts. Šās spējas Kants sevī izkopa tādos apmēros, ka viņš ar savu gribas spēku pārspēja pat organisma vājību. Viņš mācēja valdīt par savu vājo organismu, bija pats savs ārsts, ar savu stipro gribu un apņemšanos pārvarēdams slimības. Ar stipro gribu un pašiedvesmi viņš arī sekmīgi pārvarēja vienu otru fizisku grūtību un prata pasargāt savu organismu no pārāk agra novecojuma.

Viens no slavenākiem vīriem Amerikā, kuŗa vārdu tur vēl tagad katrs min ar lielāko godbijību, bija prezidents Džordžs Vošingtons. Arī viņam nebija nekādu izcilu talantu, bet viņš ļoti agri izaudzēja sevī stipru gribas spēku un skaidru sirdsapziņu, kas izvirzīja viņu lieliem un atbildīgiem uzdevumiem. Par Vošingtonu kāds viņa biogrāfs saka: „Vošingtons sniedz visspidošāko piemēru, cik daudz spēj viens nepārmērīgi apdāvināts vīrs izdarīt savas tautas un cilvēces labā, ja tas koncentrē savus spēkus vienā virzienā un ja viņam ir nopietna griba kaut ko derīgu panākt.“

Tāpat tas ir bijis ar daudziem citiem slaveniem vīriem. Darvins, Linnejs, Mikelandželo bija arī pavisam maz ievērojami kā skolnieki; Napoleonam skolā nemaz neveicās ar valodām, bet Valters Skots prata rakstīt vienīgi domu rakstus — citādi tas bija pilnīgs nesapraša.

Visi šie cilvēki tomēr prata atrast savas spējas un attīstīt tās līdz tādai pilnībai, ka kļuva par ievērojamākiem vīriem pasaulē. Katrā tā tad var slēpties spējas, kas atver tam ceļu uz lieliem sasniegumiem. Protams, nav jāpadara par elkiem šie sasniegumi, jo svarīgākais jau ir savu spēku atraisīšana, kas tomēr nav iespējama, ja savas spējas paliek svešas un neattīstītas.

Kā attīstīt savas spējas? Tās vajag, vispirms, sevī atklāt. Paviršu, nevalīgu skatu sevī raugoties, nevar nedz atklāt visas savas iekšējās bagātības, nedz tās pienācīgi novērtēt. Tā tad nepieciešama ilgstoša un nopietna iedziļināšanās sevī. Še tuvāk pie tās neapstāsimies, jo runa par to būs vēlāk — nodaļā par sevis izveidošanu. Uzsvērsim tikai to, ka iedziļināšanās sevī ir savu spēju attīstīšanas pirmais pamats: bez tās neviens pareizi nenovērtēs, kas viņā īsts un kopjams un kas ir tikai paša iedomu vai citu iegulvojumu auglis.

Iedziļināšanās sevī ir saistīta ar mākslu koncentrēties. Kad Ņūtonam jautāja, kā tas varējis izdarīt savus ievērojamus atklājumus, viņš atbildējis: „Es ne par ko citu nedomāju.“ Tāpat ir jārikojas, lai atklātu savas spējas. Jāsakopo un jāsaista visa sava uzmanība pie tiem spēju dīgliem, ko esi sevī ievērojis vai nojautis — ne par ko citu šai laikā nedomājot. Koncentrācija vajadzīga arī tālāk — sākot atklātās spējas izveidot, likt darbā. Spējas var būt daudzas, bet panākumus gūs tikai tas, kas koncentrēsies ilgāku laiku vienu spēju virzienā, nelēkājot vienā laikā no vienas spējas uz otru, neizmēģinot tās visas uz reizi. Šis paņēmieni vēl nenozīmē vienpusību. No vienpusības cilvēkam jāargājas: viņam jācenšas attīstīt visas savas spējas, jo tad viņa spēku atraisījums būs arvien daudzpusīgāks un pilnīgāks; tas padarīs viņu arī neatkarīgāku no ārējo apstākļu svārstībām. Bet koncentrācija jau nenozīmē vienpusību; tās noteikums ir vienīgi: zināmā laikā sakopot visu savu uzmanību pie vienām noteiktām spējām, kā arī iemācīties sakopot visas savas zināmās spējas tad, kad nepieciešama to izlietošana.

Atklājis sevī kādas spējas, nepaliec tomēr vieglprātīgs vai iedomīgs. Nesāc domāt, ka šīs spējas ir jau

spēks, ka tev tikai jāgaida vai jāmeklē izdevība, kur tās varēsi izlietot un gūt tūlīt panākumus. Tavas spējas var būt tikai dīgli, vēl pavisam neizkoptas. Tā tad ķeriem bez kavēšanās pie to izkopšanas. Muskuli ir katram cilvēkam, bet ne katrs tādēļ vien jau ir atlēts vai spēcīgs cilvēks: Lai kļūtu par atlētu — muskuļi jāvingrina, jātrenējas vai jāstrādā. Tāpat ir ar spējām — tās jāvingrina, nemitīgi jātrenējas. Pietiek uz laiku atstāt kādas savas spējas novārtā — un tās atrofēsies, pānīks. Spēju attīstīšana tā tad prasa vingrinājumus. Vingrinājumiem jābūt sistematiskiem un ilgstošiem; citiem vārdiem — vajadzīga arī pacietība. Ne par velti paruna saka: „Neviens meistars nekrīt no debesīm“ — neviens talants nerodas bez pacietīgas sagatavošanās.

Nepārvērtē savas spējas, bet vēl jo vairāk — nepšaubi tās! Šaubas ir rūsa, kas var saēst visas sekmes. Tāpēc cīnies pret iedomām, ka tu nespēji un nevari. Ja tevī ir zināmas spējas, tad tu spēji un tev jāspēj! Neesi pārāk mazdūšīgs un kautrīgs savu spēju izlietošanā. Neizbīsties un nezaudē dūšu pirmo neveiksmju dēļ: tās vēl nenozīmē, ka tev nav spēju, bet nozīmē tikai to, ka tās vēl neizkoptas, pārāk maz vingrinātas.

Nepārvērtē arī pretestību, apstākļus, kas tevi traucē savas spējas izveidot vai izlietot. Nesaki nekad: manī gan ir tādas un tādas spējas, bet ārējie apstākļi tādi, ka es nevaru tās ne izkopt, ne izlietot; būtu bijuši labāki apstākļi — es būtu bijis pavisam cits vīrs. Nepadari sevi par apstākļu vergu! Ists vīrs pats rada apstākļus, pārvar visas pretestības. Mūsu ministru prezidents Dr. Kārlis Ulmanis saka: „Kad Dievs nodomājis kādu cilvēku audzināt un stiprināt, tad viņš nesūta vis viņu vieglumā, bet nepieciešamības un trūkuma skolā.“ Un kādā citā vietā viņš saka: „Grūtības modina lielas spējas un gatavo ceļu varenībai. Kara ugunīs izpeld uz augšu nepazīti varoņi.“ Tiešām, taisnī grūtībās ir atradušās un izaugušas lielākās spējas; grūtības, trūkums un nabadzība ir devuši lielākos talantus.

Ik reizes, kad tu sāc vainot savus apstākļus — ka

tie neļauj tev attīstīt un izlietot savas spējas — atceries, kādos apstākļos radušies tie talanti, ko tu daudzkārt apbrīno. Abrams Linkolns bija meža strādnieks, bet prata vissmagākos apstākļos attīstīt savas spējas, nemitīgi vingrināja tās — un kļuva Amerikas Savienoto Valšņu prezidents. Ja viņš arī būtu tikai sūroļies par saviem apstākļiem — visu mūžu viņš būtu palicis tikai tas pats malkas cirtējs kādā nomalā Amerikas stūrītī. Izgudrotājs Edisons iesāka savu karjēru kā avižu zēns. Slavenais vācu gleznotājs Kaulbachs jaunībā — ubagoja. Dzejnieks Zakss un dabaszinātnieks Linnejs sāka izkopt savas spējas, sēdēdami — uz kurpnieka sola. Slavenais Afrikas pētnieks Livingstons jaunībā bija neievērojams audējs. Franču komēdiju meistars Moljērs bija tapsētājs, un taisni še, attīstot savas spējas, izmantojot izdevību novērot cilvēkus, viņš izauga par talantu drāmaturģijā. Fizikis Faradejs pašķīra sev ceļu, savā nabadzīgā jumta istabiņā sarīkodams mēģinājumus, izmantojot tiem vecas pudeles un podiņus. Mums, latviešiem, pietiek arī paskatīties savas tautas nesena pagātnē; gandrīz visi mūsu lielākie gari sākuši savas gaitas vai nu kā kalpu bērni vai ganu zēni; viņi pašķīruši sev ceļu uz izglītību un lielākiem sasniegumiem pašu spēkiem, pārvarēdami „nepārvaramas“ grūtības. Vai tad nu taisni tu būtu tas izņēmums, ko apstākļi tā saistījuši, ka savas spējas tu nevarētu izveidot un atraisīt!?

Visbeidzot, esi dedzīgs savu spēju izveidošanā un tici sev! Iegaumē kāda dzīves filozofa vārdus: „Ir neizmērojama starpība starp cilvēka karstām, dedzīgām ilgām un mērenu vēlēšanos. Lai kustinātu tvaika mašīnas virzuli, jābūt karstam tvaikam; ar siltu ūdeni vien tur nepietiek. Daudzi centieni nekad nesasniedz savu mērķi tikai tāpēc, ka tiem nav ugunīga spara.“

Nevajag arī nekad padoties kādam sarūgtinājumam vai palikt mazticīgam, ja, vairākkārtīgi pārbaudot kādas spējas darbā, izrādās, ka tām tomēr nav izredžu. Nevajag iedomāties, ka tikai viens noteikts darba lauks var sagādāt tev prieku un apmierinājumu. Ja sistēmātiski ciet neveiksmi vienā virzienā, ja kādas tavas spējas, tā sakot, nav izturējušas pārbaudījumu, tad neatmet

visam ar roku, bet uzsāc kādu savu citu spēju attīstīšanu, līdz beidzot atrodi savas īstās, savas labākās spējas, un tad nekavējies tās vingrināt un attīstīt. Ja tikai gribēsi savas spējas atrast un vingrināt, ja nebūsi mazdūšīgs, bet ticēsi — tad savas spējas arī atradīsi, un tās atraisīsies vienā vai otrā darba laukā, dodamas skaistākos pārdzīvojumus.

No mūsu spēju attīstīšanas atkarājas, kāda izvēršanās pasaule apkārt mums, un šai ziņā par cilvēka spējām un dzīvi varam teikt tos pašus vārdus, ko sacījusi Anna Brigadere par pasauli:

„Šī lielā, krāšņā pasaule,
Tā ir kā teiku ābele,
Kas gaida, lai to krata.
Kā ābele zeltābolu,
Tā pilna saldu brīnumu,
Grib, lai to redz un skata.
Vismalās sauc: ak, atpestī,
Nāc, klausī, tausti, atdzimsti,
Mums savu sirdi dodī;
Mums siltas dvēš'les vārdu teic,
Lai topam skaņa, balss un veids,
Lai Nemaņa top Modi!“

Iedziļinies sevī, atklāj savas spējas! Nekādu talantu nav vienīgi tam, kas tos sevī nemeklē. Talanti var būt un ir visās darba nozarēs, un katrā darbā talants atrod vienlīdz dziļu un spilgtu atraisījumu.

Lai vispilnīgāk attīstītu savas spējas, koncentrējies kādu laiku tikai vienu savu atklāto vai ievēroto spēju virzienā!

Pacietīgi un sistematiski vingrini savas spējas! Bez vingrinājumiem neviena spēja nepārvērtīsies spēkā.

Nepārvērtē savas spējas, bet arī neapšaubi tās! Sargā sevi no traucētājām iedomām un neesi mazdūšīgs!

Nepārvērtē pretestību un apstākļu nozīmi! Lielī talanti izauguši visnelabvēlīgākos ārējos apstākļos.

|| Esi dedzīgs savu spēju izveidošanā un ticī tām
— tas nodrošinās tev panākumus!
|| Ja kādas tavas spējas izrādījušās tomēr vājas
— nenokar galvu! Turpini iedziļināšanos sevī, ka-
mēr esi atradis savus īstos talantus!

b. Mācies izjust darba svētību!

Visskaistāko un vispilnīgāko savu spēku atraisījumu cilvēks atrod darbā. Līdz ar to darbs ir dzīves dziļākā būtība, dzīves augstā dziesma, neizsmelams pārdzīvojumu avots. Darbs ir viens no tiem mērķiem, kas nevil, kas atver vislielākās iespējas padarīt dzīvi krāšņu un laimīgu.

Darbs ir tie dievības spārni, kas pacel mūs augšup pretim saulei, spēkam un pilnībai. Diemžēl, paši cilvēki šos spārnus ir salauzuši un savu jēdzienu par darbu un tā nozīmi pilnīgi sakropļojuši. Materiālisma maldu tēlu apstulbinātais cilvēks dzīves vērtīgāko saturu un laimes stiprāko pamatu — darbu ir pārvērtis par līdzekli šķietamu labumu vai baudu iegūšanai. Var teikt: cilvēks izšķiež miljonus, kas glabājas viņa rokās, lai iegūtu par tiem — santimus. Pārvērtuši darbu no dziļākās b a u d a s — kas pēc savas īstās būtības ir — l i d z e k l ī citu, mazvērtīgāku baudu iegūšanai, cilvēki, pirmkārt, darbu no baudas pārvērtuši smagā nastā, otrkārt, padarījuši visu savu dzīvi tukšāku, mazvērtīgāku.

Velti meklēt dzīvē laimi, kamēr nebūs atdots darbam tam pienācīgais mirdzums. Mums jāizprot un jāapzinās vispirmā kārtā, ka darbs nekādā ziņā nav tikai līdzeklis savas eksistences nodrošināšanai, bet tas ir arī līdzeklis sava „es“ piepildīšanai. Mēs taču nedzīvojam tikai tādēļ vien, lai ēstu un dzertu un vairotos, bet mēs ēdam un dzeram, lai varētu pildīt kādu augstāku uzdevumu, un šī augstākajā uzdevumā ietelp darbs. Darba dziņa ir tā dievišķā dzirkstele, kas vājāk vai karstāk kvēlo katrā cilvēkā, un tas ir pazaudējis ceļu uz laimi, kas ļauj izdzist vai tīši nodzēs šo dzirksteli. Agrī vai vēlū ikviens, kas dzīvē meklē tikai baudas vai izpriecas, izjutīs visdziļāko vilšanos, jo parastās baudas ir acu-

mirklīgas izjūtas, kas izplēn, neatstājot cilvēkam nekādas vērtības. Kas tikai baudām vai izpriecām vai tīri fizioloģiskai dzīvei dzīvojis, tas agri vai vēlu izjutīs lielo tukšumu, ko nekas vairs nevar aizpildīt. Turpretim neviens, kas darbam dzīvojis, kas darījis savu darbu ar prieku un mīlestību, šo rūgto vilšanos un tukšumu nepiedzīvos. Tāds nu ir dabas likums, ka pilnīgāko un visilgāk paliekošo apmierinājumu cilvēkam var dot padarīta darba apziņa, un jo grūtāks ir bijis darbs, ko viņš veicis, jo vairāk viņš sevi šai darbā ielicis — jo pilnīgāks ir tas apmierinājums, ko viņš guvis.

Diemžēl, pārāk daudziem par darbu ieaudzēts vai izveidojies nepareizs, sakropļots jēdziens. Tie, protams, tad arī nevar izprast darba īsto nozīmi un vērtību un nevar arī izjust tā svētību, bet izjūt to tikai kā slogu, par kādu cilvēki vai sabiedriskā iekārta darbu daudzos gadījumos tiešām arī padarījusi.

Vairums cilvēku saista darbu tikai ar peļņu, ko tas var dot, un vērtē darbu atkarībā no šīs peļņas. Par cilvēku ideālu kļuvis — gūt vislielāko peļņu ar vismazāko darba patēriņu. Ļoti daudziem pavisam ideāls liekas tāds stāvoklis, kad varētu gūt tikai peļņu vien bez kaut kāda darba. Tad būtu līdzekļi eksistencei un izpriecām bez kādām „darba mokām”. Tā kā šis ideāls pa lielākai daļai paliek tikai nesasniedzams sapnis, tad cilvēki par sasniedzamu ideālu uzskata dažādas veiktas kombinācijas vai spekulācijas vai, labākā gadījumā, dažādas kancelejas un citas līdzīgas vietas, kur iegūst pietiekoši lielu atalgojumu, nosēdot dažas stundas dienā.

Šie cilvēki patiesībā paši sevi aplaupa. Viņi atņem darbam tā vērtīgākās īpašības. Viņi, tā sakot, apmaina dzīvu ziedu pret papīra puķi. Jo ne peļņā ir darba lielākā vērtība, bet pašā darba procesā, savu spēku atraisīšanā, izjūtās, ko cilvēkam var dot darbs. Lai dzīves mākslai liktu stiprākos pamatus, jātiek skaidrībā par darba īsto būtību un saturu. Tādēļ: pievērs savu uzmanību darbam, nežēlo laika pārdomām par tā saturu, mācies pazīt izjūtas, ko darbs spēj sniegt, mācies izkopt šās izjūtas, netaupi pūļu un laika, lai atrisinātu darba lielo mīklu! Apzināsimies vispirms, kādos augstumos

mūs var pacelt darbs. Tieši darbā mēs tuvojamies tam visuvarenam spēkam, kas ir radījis debesis un zemi, visu bezgalīgo pasauli un arī mūs pašus; darbā arī mēs paši kļūstam daļa no šā visuvarenā spēka — mēs pārvēršamies radītājos, kas paši rada jaunas pasaules. Lūk, arhitekts, kas tikko uzcēlis brīnišķu celtni, kuŗa sajūsmīna tūkstošus cilvēkus! Vai viņš nav Lielā Meistara audzēknis, kas turpina to pašu darbu, ko uzsācis kādreiz senseņās dienās viņa lielais skolotājs?! Arī viņš taču cēlis savu celtni no nekā — jo vielā, ko viņš izmantojis savai celtni, taču pašā par sevi nav ne tās idejas, ne to līniju kombinācijas, ne formu, ne skaistuma, kas izpaužas viņa radītā mākslas darbā. Viela, no kā viņš cēlis savu celtni, taču šai gadījumā ir tikai tāda pati pirmviela, no kādas radās arī pasaule — tā ir chaotiska masa, ko saturīgu un dzīvu dara tikai mākslinieka gars, tā ideja, kas šajā vielā ietverta, kas saskanīgi un mērķveidīgi šo vielu sakārtojusi! Katrā mākslas darbā ārpus vielas arvien ir radīts vēl kaut kas pilnīgi jauns — jaunas formas, idejas, kas atveŗ cilvēkam jaunas izjūtas, jaunas pasaules.

Jaunas pasaules rada rakstnieks ar darbiem, kas mūs ievada citur neredzētās pasaulēs, iepazīstina mūs ar cilvēkiem, kas eksistē tikai viņa darbos, bet kļūst mūsu apziņā tikpat reāli, tikpat dzīvi, it kā tie tiešām būtu dzīvojuši, it kā mēs ar tiem būtu savā dzīvē tikušies, runājušies ar viņiem, daudz ko no viņiem mācījušies. Vai nav tādas rakstnieku radītas personas un tipi, kas mums daudz pazīstamāki, daudz tuvāki vai daudz spilgtāki iespiedušies mūsu atmiņā vai apziņā nekā daudzi reāli cilvēki, ar ko diendienā tikušies. Ja tā — vai tad rakstnieku radītie cilvēki ir mazāk reāli nekā īstenībā eksistējošie? Vai rakstnieks, kas radījis šādus tipus, nav sava Lielā Meistara cienīgs skolnieks, ka radījis jaunus cilvēkus, daudzreiz tādus, kas vēlāk ar savu raksturu un garīgo seju iemiesojas pēc tam neskaitāmos „reālos“ cilvēkos?

Gleznotājs uzbur uz audekla brīnišķus, nekur neredzētus skatus, kas var mūs aizraut vairāk par dabā redzētiem skatiem. Vai ainas, ko tik spilgti izjūtam, var

atzīt par mazāk reālām nekā tās, ko redzam „reālā“ pasaulē? Komponists rada skaņas, kas nav vēl nekur dzirdētas, un aiznes mūs skaistākās izjūtās, kādas nevar dot nekas agrāk pasaulē dzirdētais. Vai arī viņš nav Lielā Meistara cienīgs skolnieks, kas papildina sava skolotāja darbu ar jaunām brīnišķām simfoniņām?

Un ikviens, kas radījis lielu mākslas darbu, zina arī un var pastāstīt, kādas skaistākās izjūtas viņš pārdzīvojis pats, radīdams savu mākslas darbu. Viņš pilnīgi un turklāt pavisam reāli ir dzīvojis kādā citā pasaulē — pasaulē, kurā viņš pats ir bijis arī visuspēcīgs radītājs; pasaulē, kurā viņš pats ir radījis, ir veidojis tādu, kādu to ir zīmējusi viņa paša griba. Tie ir lieli radīšanas mirkli, lieli savu spēku atraisīšanas mirkli, ko nevar atsvērt neviens cits pārdzīvojums; cilvēka lielākās pilnības mirkli...

Bet ir vislielākā kļūda un pārpratums, ja šo radīšanas privilēģiju atzīst un piešķir tikai rakstniekiem, gleznotājiem, komponistiem, arhitektiem. Ir vislielākā patvarība, ja mākslinieka vārdu piešķir tikai šo cilvēku kategorijai! Tāpat kā cilvēki, kas nes rakstnieku un gleznotāju vārdus, var arī — nebūt mākslinieki, tā mākslinieks var būt un mākslinieka vārdu var godam nest ikviens garīga darba un tikpat labi arī fiziska darba strādnieks! Ne vielas izvēlē mākslinieka būtība, bet tās veidošanā. Un kas veido vielu tikai tādēļ, lai par to iegūtu naudu — nav īsts mākslinieks, kaut arī viņš veidotu vissmalkāko vielu. „Ja gribi pilnīgs būt un sevī liels,“ saka Rainis, „tad neprasi, lai dod par darbu algu.“ Kas strādā pirmā kārtā naudas dēļ, tam mākslinieka izjūtu pasaule paliks sveša. Vienalga, kāda viela, bet ja to veido ar sirdi, pašas veidošanas dēļ — cilvēks, kas to dara, būs mākslinieks, kaut arī viņa rokās būtu tikai vienkāršs dzelzs gabals un veseris vai māla pika. Vienkāršs kalējs un galdnieks, kas dara savu darbu ne naudas dēļ, ko viņš par šo darbu var iegūt, bet pirmā kārtā paša radīšanas procesa dēļ; vienkāršs kalējs un galdnieks, kas ieliek savā darbā savu sirdi un sevi pašu, cenšas radīt to labāko, ko viņa rīcībā esošās zināšanas un līdzekļi atļauj — ir desmitkārt cienīgāks nest

mākslinieka vārdu, nekā „mākslinieks“, kas ražo gleznu pēc gleznas, rēķinādams, cik katra no tām viņam ienesīs. Katrs cilvēks izjūt sevī lielākā vai mazākā mērā šo radīšanas tieksmi, bet daudzi neatrod iespējas to piepildīt, jo neatrod ceļu šās tieksmes atraisīšanai. Viņiem šķiet, ka savas radīšanas tieksmes atraisīt un piepildīt spēj tikai mākslinieki šā vārda parastā nozīmē, un tādēļ daudzi mēģina atrast sevī kaut kādus talantus šai virzienā. Tā rodas mums tik daudzi mākslas diletanti, kas nedz paši atrod to, ko meklējuši, nedz citiem dod ko paliekošu, vērtīgu. Veselīga dziņa nepareizas izpratnes dēļ tikai sakroplo pašus cilvēkus un viņu dzīvi, sakroplo arī pašu ideju.

Tādēļ atvērsim reiz acis un saskatīsim, ka radīšanas prieks ir atrodams katrā darbā, un lieli, īsti mākslinieki var būt ne tikai glezniecībā, rakstniecībā un mūzikā vien, bet katrā darbā.

Amerikāņu dzīves filozofs Mardens saka: „Ja tavs darbs tevī modina tikai dziņu pēc peļņas, pēc juteklīgiem priekiem, attīsta iedzīvošanās kāri un māca ar rupju varu lauzt ceļu uz siltāku vietību, tad, protams, viņš tevi bojā. Tad tu izķēmosi to skaisto radījumu, par kādu Dievs tevi ir radījis pasaulē.“ Turpretim: „Ir prieks klausīties, ja kāds jauneklis runā ar zināmu pašapziņu par savu darbu, kaut arī pēdējais būtu pavisam neievērojams... Ists vīrs var pacelt visniecīgākā darba nozīmi.“ Un mūsu dzejnieks Rainis saka:

„Katram mazā ar būs lielam būt —

Kopsim sevī garu, kas to spēj.“

Ja esi zinātnieks, tu vari kļūt tikpat liels mākslinieks savā darbā kā lielākais dzejnieks vai gleznotājs. Katrs atklājums, katra jauna ideja, katrs jauns izskaidrojums — tas nav mazvērtīgāks par mākslas darbu, ko radījis kāds rakstnieks vai gleznotājs. Nav lielas nozīmes tam, vai sarežģītai problēmai, ko esi atrisinājis, plašās masas tāpat uzgavilēs kā kāda komponista jaunākam darbam, vai nē — jo ja tu esi izpratis dzīvi, tad tu zini, cik maza nozīme skaidra domātāja acīs ir puļa gavilēm. Katrā ziņā šās gaviles ir simtkārt maz-

vērtīgākas nekā tās izjūtas, ko tev var dot radīšanas prieks, atrisinot savu problēmu vai atklājot kādu līdz šim vēl neatklātu dabas noslēpumu. Pēdējā gadījumā tu esi radītājs un pavēlnieks, kurpretim pūla suminājumu brīdī tu esi tikai skaida, kas pacelta, kaut arī patīkamos, bet tomēr tikai bangojošos vilņos, kas vienā acmirkli uzsviež tevi augstu gaisā, lai pēc tam tu atkristu atkal atpakaļ vilņa ielejā. Tā tad — ja tu nes zinātnieka vārdu, tad arī esi zinātnieks, esi mākslinieks savā darba laukā, atraisi visus savus spēkus, radi un izjūti lielo radīšanas prieku!

Ja tu esi skolotājs, tad esi arī tu ne vienpadsmitās vai divpadsmitās kategorijas ierēdnis, kas godīgā darbā pelnī savu maizīti, bet esi — mākslinieks. Apzinies labi un izjūti dziļi, kāda smalka, kāda brīnišķi smalka viela dota tavās rokās veidošanai: cilvēku dvēseles, vēl jaunas, nesabojātas cilvēku dvēseles! No tevis visvairāk atkarājas, kas izveidosies no šīm dvēselēm: vai izaugs dziļu un skaidru jūtu un stipras gribas cilvēki, kas nēsīs mūsu zemei jaunas idejas, jaunus lielus darbus, jaunu laikmetu, vai arī tikai tādi paši dzīves diletanti, kādus redzam tik bieži tagad visapkārt sev; vai izaugs radītāji, laimīgi cilvēki, vai to pašu veco kļūdu un aizspriedumu vergi, kas meklē un nevar atrast dzīvē ne tās īsto jēgu un saturu, ne savu īsto vietu. Apzinies pilnā mērā savu lielo atbildību un lielo pienākumu, kādu tu esi uzņēmies, kļūdams skolotājs! Ar to vien, ka tu esi iemācījis savus audzēkņus labi rakstīt un lasīt un orientēties dabas likumos, tu esi padarījis vēl tikai niecīgāko sava darba daļu. Dvēseļu audzināšanas darbs ir tava uzdevuma svarīgākā un svētīgākā daļa! Tā ir tā daļa, kurā vispilnīgāk var izpausties un jāizpaužas tavām radītāja, tavām mākslinieka spējām. Tu esi kā gleznotājs, kurš var uzburt uz audekla tiklab skaistāko tēlu, kas katram radīs prieku, kā arī kropli, kas katru atbaidīs. Tu esi kā rakstnieks, kurā rokās ir baltas papīra lapas: uz tām tu vari uzrakstīt vai nu skaistākās dzejas un stāstus, vai arī bālas frazes, kas nedos nevienam nekā. Vājš strādnieks tu būsi bijis, ja viss tavš darbs būs izpaudies tikai burtu iemācīšanās un gada

skaitļu un kalnu un ezeru nosaukumu iekalšanā, bet dvēseles, kas ndotas tavās rokās, nenesīs nekādu veidojumu vai arī nesīs tikai kropļojuma zīmes! Tad pienāks dienas, kad tu pats, savā darbā skatīdamies, smagi nosodīsi sevi par to noziegumu, ko tu savā dzīvē esi pastrādājis.

Bet tu vari būt mākslinieks, kas kopj šās dvēseles ar tādu pat rūpību, kā kopj savas mīlākās puķes dārznieks, kam katra puķe ir daļa no viņa paša, daļa no viņa paša dvēseles. Ej ar karstu gribu un ar neatlaidību šo dvēseļu dārznieka ceļu! Uzmeklē pumpurus, kas ir katra tava skolnieka sirdī, kopi tos un audzē viņus par krāšņiem ziediem, neļauj nezālēm, salnām un tārpiem tos iznīcināt! Nododies šim darbam ar īsta mākslinieka aizrautību, un tu mācīsies izjust radišanas svētlaimību. Tev sagādās dziļāko prieku katras veselīgas tieksmes atraisīšanās tavā audzēknī, tu skatīsies priekā mirdzošām acīm, kā tavās rokās veidosies jauns cilvēks, kas gribēs un pratīs darīt saulaināku un skaistāku pats savu un citu cilvēku dzīvi. Kā ar atsevišķiem otes vilcieniem gleznotāja rokas izveido brīnišķu gleznu, tā no taviem atsevišķiem vārdiem, pamudinātajiem skatiem un dvēseles siltuma tavā acu priekšā izveidosies skaistā dvēsele, kas iepriecinās simtus vai tūkstošus cilvēkus. Apzinies, ka tu pats sevi aplaupi — par taviem audzēkņiem nemaz nerunājot — ja tu turi savā rīcībā šo jūtīgo, smalko veidvielu un neveido to, bet ļauj tai veidoties pašai, kā pagadās. Tu atņem sev lielo, īsta mākslinieka radišanas prieku! Tikai pavirši domājot, tu vari sevi apmierināt ar to, ka esi savu pienākumu izpildījis ar to, ka esi „kārtīgi nodevis savas stundas“ un pēc tam vēl vadījis koŗa mēģinājumus un „piedalījies biedrības dzīvē“. Nulles vērts ir tavs „sabiedriskā darbinieka“ stažs, ja dvēseles, kas tev ir uzticētas, nav baudijušas ne tavas sirds sauli, ne tavu jūtu lietu! Nemēģini iestāstīt sev, ka šis uzdevums prasa no tevis par daudz. Faktiskais stāvoklis ir pavisam otrs — šī nodošanās savam darbam nevis prasa, bet — d o d tev bezgala daudz. Tur ir tavu spēku atraisījums, tur ir tavas dziļākās izjūtas, tava lielākā dzīves laime —

neizsvied to, neapmaini to pret mazvērtīgiem, ātri rūsējošiem spīguļiem, kas vilina tevi projām no tā lielā mākslinieka darba, kuram tu esi aicināts. Dzīvo tev nodoto dvēseļu audzināšanai, esi pie viņām ne stundām, bet dienām — un tu būsi dzīvojis bagātu, laimīgu dzīvi!

Un ja tu esi „vienkāršs zemes rūķis“, kas dzen savu vāgu tīrumā, tad neklūdies sava stāvokļa novērtējumā un neaizmirsti, ka arī tu esi aicināts un arī tu vari būt mākslinieks, vari būt viens no lielākiem māksliniekiem! Protams, ja visa tava dzīve izteiksies tikai aprēķinos, cik tu vari iesēt un cik tu vari izkult un cik par to tu vari saņemt — tad tu būsi tikai vienkāršs zemes amatnieks, kas nodzīvosī pelēku, rūpju pilnu dzīvi. Arī tev ir jāpaceļas un arī tev ir iespējams pacelties pāri šiem sausiem aprēķiniem un, to pašu vāgu dzeņot un tīrumu plaujot, dzīvot augstāku, pilnvērtīgāku — vienu no pilnvērtīgākām dzīvēm. Tikai izraujies mazliet ārā no tā šaurā materiālo aprēķinu loka, kurā tu esi sevi par daudz iežņaudzis, un centies labāk iejusties pašā tai lielajā radīšanas procesā, ko tu veic, pats bieži vien to gandrīz nemaz vairs nesaredzēdams un neievērodams.

Mūsu tēvi un vctēvi bija šai ziņā daudz pilnīgāki un lielāki par tagadējo paaudzi. Viņi, par spīti tam, ka viņu darba apstākļi bija vēl daudz smagāki nekā ir tagadējie, stipri modernizētie un tehniski uzlabotie apstākļi, ir tomēr dzīvāk un pilnīgāk izjutuši to lielo mistēriju, kam viņi ir kalpojuši, tāpat kā tu kalpo. Viņu acis ir biežāk apstājušās pie druvu pirmā zaļuma un sētšvidū plaukstošiem kokiem; viņu sirdis ir skalākā priekā ietrīcējušās, dzirdot cīruļa dziesmu vai bišu sanēšanu; viņu rokas ir daudz biežāk noglaudījušās kā plaukstošu vārpu, tā sava bērīša muguru; viņu ausis daudz jūtīgāk un pilnīgāk ir dzirdējušās dabas skaisto simfōniju. Tu esi gan tehniski progresējis, bet savā dvēselē esi kļuvis daudz nabagāks par saviem senčiem. Tu gan redzi savā saimniecībā dažādas mašīnas, superfosfāta maisus un tīrasiņu lopus, bet tu vairs neredzi birztaļas skaistā zaļuma, tu vairs nedzirdi ne putnu dziesmu, ne dzīvnieku valodas. Jo dienas tu paliec praktiskāks un cauri visam tam sāc redzēt tikai kreditu un

debetu — un tava dzīve kļūst ar katru dienu nabagāka, kaut arī vienā otrā gadījumā tava turība aug. Ienākumi un nauda kļūst arvien vairāk par tavu un tavas saimniecības mērķi, un arī tev sāk likties, ka nauda ir laimes atslēga, bet jo vairāk tu šo atziņu sevī nostiprini, jo — nabagāks tu kļūsti. Tu dzenies pēc turības, lai varētu sev atļauties sarīkot kādu spožāku godu, lai varētu citu priekšā palepoties ar savu turību — un atņem sev tās īstās bagātības, kas tev bija pieejamas arī bez tās pārmērīgās steigas, nevalas un aprēķiniem, kuros tu sevi esi ieslēdzies.

Nemeklē katrā vārpā, katrā zemes stūrītī un katrā savā dzīvniekā tikai naudas gabalu — tad tu atradīsi savā saimniecībā daudz lielākas bagātības, nekā tu atrodi tur līdz šim. Dari savu darbu, izjuzdams, ka tavi spēki izraisās ziedošās druvās un dārzos, auglībā un dzīvībā, nevis visu laiku rēķinot, cik naudas gabalos pārvērtīsies viens vai otrs tavs solis — un tavs darbs nebūs vairs tā smagā nasta, kas tas tagad kļūvis, bet lielais radišanas prieks, kas tas kādreiz latvietim bija.

Nelaupi savai sētai to siltumu un daļumu, ko tā varētu dot un kas tai jādod tiklab tev pašam, kā visiem tiem, kas tavā sētā dzīvo un aug. Nepārvērt savu sētu par naudas kaltuvi, kur visi ļaudis no agra rīta līdz vēlam vakaram skrien noraizējušies un norūpējušies, viens otra lāgā neredzēdami, viens otram neuzsmaidīdami un mīļa vārda nepasacidami, bažās, ka tā būtu lieka apstāšanās un aizkavēšanās, kas varētu par kādu santimu samazināt saimniecības ienākumus. Tavai sētai ir daudz lielāki uzdevumi. Neiznīcini tās svētnīcas skaistumu un svētību, kurā tu dzīvo! Šī sēta nav maņas vai naudas, bet cilvēku dēļ, kas tajā dzīvo. Tā būs velti bijusi un arī viss tavs mūžs būs velti bijis, ja šī sēta nebūs nesusi prieku un siltumu visiem tiem cilvēkiem, kas tajā dzīvo. Ja tu gribi būt īsts savas sētas saimnieks, tad tev jābūt arī savas sētas cilvēku dvēseļu saimniekam. Tad tev jāzina, ka tavs augstākais uzdevums un tai pašā laikā arī tavas īstākās intereses ir gādāt par to, lai cilvēki, kas tavā sētā dzīvo, dzīvotu laimīgu cilvēku

dzīvi. Ja visu tavu mūžu tavās smadzenēs būs degusi tikai doma, cik pūru rudzu tu šogad izkulti un cik kilogramu sviesta tu pārdosi — var jau būt, ka rezultātā tava saimniecība tev atlicinās par visu tavu mūžu, nu, teiksim, kādu tūkstošu, labākā gadījumā dažus tūkstošus latus. Bet kas tad nu ar to būs panākts? Ko tu ar šo lieko tūkstoti iesāksi? Vai tā jau būs tava laime? Vai tā būs tava laime, ja visu savu mūžu tu būsi nodzīvojis vienās rūpēs, vienos strīdos ar savu saimi, vienos aprēķinos, kā skopāk izdzīvot un kā vairāk izkalpināt pats sevi un citus? Ja visu mūžu tu būsi nodzīvojis, pat ne savas sievas, ne savu bērnu, ne sevis paša lāgā neredzējis?!

Pavisam cita svētība būs tavai sētai, ja tu tanī vispirmā kārtā redzēsi nevis mašīnas un laidarus, bet — pašus cilvēkus! Ja tava nevala tomēr nebūs tik liela, ka tu nevarētu atlicināt kādu brītiņu arī savai uzticīgai līdzgaitniecei — savai sievai, lai parunātu ar viņu kādu mīļu vārdu, vai saviem bērniem, lai kādu stundu veltītu arī tai pasaulei, kurā viņi dzīvo; ja tava vērīgā acs ieskatīsies arī tava puīša vai tavas meitas sejā un ja tu padomāsi — vai arī viņiem kaut kā netrūkst, lai tie pie tevis labi justos, vai arī viņiem nevajag kāda draudzīgāka, sirsniģāka vārda vai maza atpūtas brīža, vai izklaidēšanās, tad patiesi, tā sēkla, ko tu šajos tīrumos sēsi, nesīs ne mazāk krāšņus augļus kā tā sēkla, ko tu kaisi zemē. Ja tavā mājā valdīs sirsniģība, saskaņa un prieks — visi darbi ies daudz raženāku gaitu nekā ar bāršanos un strīdēšanos. Un ja tavā sētā visu cilvēku sejās atspoguļosies smails, tad vispirmā kārtā šī smaids siltumu izjutīsi tu pats, un šis siltums padarīs skaistāku visu tavu dzīvi. Patiešām tas būs daudz lielāks ieguvums nekā tās laicīgās mantas, ko tu vari sakrāt, upurēdams tām visu citu! Ja tu gribi būt īsts un saprātīgs saimnieks, padari savu sētu par mazu pasauli, kur dzīvo laimīgi cilvēki. Radi apmierinātu, laimīgu cilvēku zemi — tad tu arī būsi vispilnīgāk kalpojis savai tautai un valstij. Tad tu būsi bijis īsts mākslinieks, kas ar savu mākslas darbu būsi sagādājis īstu prieku pats sev un citiem!

Lai kāds ir tavs darbs, ko tu dari — tu vari viņā būt vai nu mākslinieks, vai diletants, nemākulīgs amatnieks. Ja tevī būs mākslinieka dievišķā dzirkstele, tad tava roka būs mākslinieka roka un tava sirds būs mākslinieka sirds — vai nu tā turēs veseri un veidos uz kaļēja laktas pakavu, vai vadīs kādu mašīnu, vai rakstīs tautai jaunu likumu. Jo ne tas ir svarā, kādu darbu dara, bet kā to dara. Kāds Ņuportas akmeņkalis Amerikā kļuva slavens plašā apkārtnē ar saviem izstrādājumiem, kuŗos viņš prata ielikt no sevis kautko īpatnēju, kautko personīgu, apgarotu. Reiz cilvēce piedzīvos gaišāka saprāta laikus, kad cilvēkus nešķīros vairs pēc vietas, ko viņi veido, bet gan pirmā kārtā pēc tā darba prieka un veiksmes, ar kādu katrs savu darbu dara. Tad izzudīs arī tie aizspriedumi par darbu, kādi vēl valda, un cilvēki mācēs katrā darbā saskatīt tā īsto vērtību, mācēs katru darbu pārvērst radīšanas priekā. Laimīgs tas, kas iemāca sevi izprast to jau tagad! „Brīnumskaiti ir savu dienišķo darbu,“ kāds teicis, „cienīt, to apgaismot un sasildīt. Tā ir it kā zelta atslēga augstiem, daļiem vārtiem.“

Mums, latviešiem, pareizs jēdziens par darbu nav tik svešs, kā tas var izlikties, kāds tas ir vienai otrai citai tautai. Mūsu tautai darbs vienmēr ir bijis tuvs un mīļš, daļa no cilvēka paša, viņa dzīves skaistākais saturs. Tikai pēdējos gadu desmitos šo veselīgo uzskatu aizslāpojuši dažādi sveši ietekmējumi. Mums tā tad tikai jāatsvabinās no šām svešām ietekmēm, un darbs ikvienam atkal kļūs tas laimes avots, kāds tas bija mūsu senčiem. Paklausieties tikai, ko Anna Brigadere raksta par savu tēvu. Kad viņa, maza meitene būdama, domā par darbu un tas brīžiem viņai liekas kā kaut kas smags, kas saistās ar ķēdēm un cietumu, viņa paskatās, kā viņas tēvs auž, un viņa redz:

„... Bet dažreiz tēvs piepeši apstājas. Abas rokas paliek tad uz audekla dusot kā aizmirsušās, viņš pagriežas pret logu, bet nevis lai tur pēc kā skatītos — Annele to zina — bet tāpēc, ka tā grib viņa domas. Zai-gums paliek it kā smaids ap viņa lūpām un acīm un neznoūd arī tad, kad atkal sāk klaudzēt mestava. Cik

mīļa un skaista ir tad tēva seja! Kur viņš tagad ir? Kādas domas viņš domā? Gan ne par ķēdēm un cietumu un tumšiem pagrabiem, kā Annele nupat, jo tad jau viņš izskatītos nikns un drūms. Nē, tēva domas ir kā putni zeltītiem spārnu galiem, tās lido augstu, augstu pa svētām vietām, pa debesu klajumiem, un strelles ar visām paminām lido tām līdz. Bet ja tēvs ar savām strellēm pa debesu klajumiem, kādēļ arī Annele to nevar ar savu ratiņu? Ai, kāds tvīkstošs kauns viņu pārņem par šo nebalto dienu! Cik mazs un niecīgs ir viņas darbiņš pret tēva darbu, cik gadu jau, ziemu un vasaru, no saules lēkta līdz rietam viņš strādā, strādā, bet nekad vēl darba dēļ nav bijis nikns vai saudzis! Cik viegli, kā spēles, kustas viņa rokas un kājas, kā mirdz viņa acis, un mute ir tāda smaidīga un laba, it kā tā gribētu teikt Annelei kādu mīļu, mīļu vārdu.“

Lūk, tā ir darāms darbs, lai tas savukārt darītu cilvēku laimīgu, un tādu mēs varam padarīt savu darbu ikviens!

Darbs ir tas brīnumlīdzeklis, kas vispilnīgāk atraisa cilvēka spēkus un dara viņu laimīgu, ja vien viņš izprot darbu un mācījies izjust viņa saldumu. Darbs ir, Annas Brigaderes Maijas vārdiem runājot — „... vēl vairāk nekā draugs, viņš jau tev atdos visu, pats ieliekas rokās... un tā viņš tev ar spēku pieļē dzīslas. Ar prieku pieļē sirdi. Ar veiksmi locekļus. Ar gudrību prātu.“ Ja visi citi ceļi uz laimi pazaudēti, tad šis viens vēl vienmēr ir atlicies, kā Rainis saka:

„Mans vārds ir viens, — viņš liksies skarbs:

Kad gars tev kūtrs un saudzis,

Kad pats par nastu tu palicis,

Viens vienīgs tad ir līdzeklis —

Darbs!“

Tā tad mācies izjust darba īsto saturu un vērtību! Ja tas tev tik grūti, paskaties kaut vai mazā bērņā — tas ir daudz saprātīgāks un laimīgāks par tevi. Paskaties, ar kādu neatlaidību, dedzību un prieku viņš strādā no agra rīta līdz vēlam vakaram, kādu prieku viņam sagādā katrs darbs, pie kā viņš ķeras. Vai viņam kāds maksā par to, ka viņš cauru dienu nosvīdis kaut ko rok

vai ceļ? Taču nē! Bet paskaties, cik laimīgs aiziet dusēt nogurušais bērns, ka par savu darbu nekādu atalgojumu nav saņēmis! Skaties un mācies! Bērns vēl izjūt lielo radīšanas dziņu un prieku, viņam darbs ir skaists, dziļiem piedzīvojumiem bagāts dienas saturs, viņš būtu galīgi nelaimīgs, ja kāds viņam laupītu šo darbošanās prieku — bet tu, lielais, prātīgais cilvēk, pat atalgojumu saņemdam, neieredzi darbu un jūti to kā smagumu! Tu esi simtkārt nabagāks par šo bērnu!

Skaties un mācies kaut vai no bērna, ja citādi nevari izprast darba vērtību un darba prieku!

Mācies izjust darba svētību! Darbs ir tas brīnumlīdzeklis, kas vispilnīgāk atraisa cilvēka spēkus, tuvinādam viņu laimei.

Mācies izprast darbu: pārvērst to no nastas baudā, kas pēc savas būtības tas ir.

Mācies mīlēt un cienīt katru darbu: katrā darbā cilvēks var būt mākslinieks un izjust lielo radītāja prieku.

Mācies darīt darbu ne atalgojuma, bet paša darba dēļ! Kas darbu dara tikai par algu domādam, tas nolaupa sev visskaistāko algu, ko darbs var dot.

Darbs var glābt cilvēci viskritiskākajos brīžos. Ja visi ceļi uz laimi pazaudēti, vēl vienmēr paliek šis viens — darbs!

c. Iekārto savu darbu tā, lai tas tev varētu darīt prieku!

Darbs ir viens no skaidrākiem un spirdzinošākiem laimes avotiem, kas katram cilvēkam var sagādāt skaistāko baudu! Bet kādēļ dzīvē tik bieži vērojam pretējo? Kādēļ daudzi cilvēki vairās darba vai pat neieredz to? Kāpēc darbs tik daudzus padara nevis laimīgākus, priecīgākus, bet īgnus, dusmīgus, neapmierinātus? Pirmkārt, tādēļ, ka viņi pārpratuši darba būtību — par to jau runājām iepriekšējā nodaļā. Otrkārt, tādēļ, ka viņi neprot vai necenšas iekārtot savu darbu tā, lai tas varētu prieku dot. Arī tas — sava darba pareiza iekārtošana — ir liela un svētīga māksla, kas katram nepieciešama,

kaut gan viņa nepavisam nav tāda grūta māksla, kas kādam nebūtu pa spēkam. Darbs ir kā dimants, kas iegūst savu skaisto mirdzumu tikai viņu noslīpējot: prieku izstaro tikai saprātīgi un pareizi iekārtots darbs.

Tādēļ mācies iekārtot savu darbu tā, lai tas tev varētu darīt prieku! Apsver labi visas tās iespējas, kas tevī tuvina šim mērķim, un nekavējies tās izlietot!

Radi vispirms sev pareizu uzskatu par darbu un tā būtību! Ievirzi pareizā gultnē savu domu gaitu; tēlo sev nevis darba grūtumus, bet visu pozitīvo, ko dod darbs. Nestādi darbu atkarībā no algas vai citiem blakus apstākļiem, bet no pārdzīvojumiem, ko dod darbs — tas pasargās no neapmierinātības. Mācies cienīt savu darbu — katrs darbs pelnī cieņu! — un līdz ar to darbs tavās acīs gūs pavisam citu saturu. „Katrā darbā, katrā pasākumā,” saka Kārlis Ulmanis, „slēpjas daudz vairāk nekā tikai tas, ko mēs redzam, skatīdamies no ārpuses vai no virsas. Bet tik ilgi, kamēr mēs neticam paši savam darbam, kamēr mēs necienam paši savu darbu, mēs redzam tikai tā ārpusi, redzam tikai tā grūtības.” Turi arī vienmēr savu acu priekšā mērķi, iedves sev apziņu, cik skaisti ir sasniegt savu mērķi. „Laime pavada visos uzņēmumos un darbos tos,” saka K. Ulmanis, „kas nenovērš savu skatu no sprautā mērķa, kas paliek allaž pie jautra prāta un nekad neatlaižas no pārliecības, ka reiz nodomāto mērķi vajaga sasniegt.”

Uzturi vienmēr sevī iekšēju spraiģumu, sacensības garu! Esi darbā — īsts sportists šā vārda labākā nozīmē. Nepārpulē sevi: pārpulēšanās saēd darba prieku un iznīcina darba sekmes. Iekārtojies tā, lai darbā varētu stāties vienmēr vingrs un svaigs. Ja tev būs jāstrādā žāvājoties — tad velti gaidīt no darba prieku. Tāpēc gādā, lai darbs kārtīgi mainītos ar atpūtu. Lai nenotrulinātos, nepieciešama arī maza izklaidēšanās, „izraušanās” no ikdienas darba uz kādu laiku. Uzturi darbā jautru garastāvokli: tas vairo kā darba prieku, tā sekmes. Atceries vienmēr mūsu senčus: smagā, uzspiestā darbā, sveša kunga rijas kuļot un citus darbus darot, viņi gāja dziedādami, un dziesmas pārvarēja darba smagumu. Paša sētā un druvā darbā ejot, lat-

vieša dziesma jau izskanēja līksmās gaviļēs: tur skanēja viņu jautrais prāts un darba prieks.

Liela nozīme darba prieka veicināšanā ir arī izkoptai pienākuma apziņai. Tā dod pašapziņu, sajūtu, ka esi pilnvērtīgs sabiedrības loceklis, izceļ tevi nevien citu, bet arī savās acīs.

Nepieciešams pamatnoteikums darbā, lai tas varētu darīt prieku — iekšējā disciplīna. Nezaudē nekad savu garīgo līdzsvaru: neuztraucies par atsevišķām neveiksmēm un pārāk neaizraujies ar pirmiem panākumiem. Neveiksmes ir dabīga parādība un ar labu gribu pārvaramas, bet katrs uztraukums apgrūtinās to pārvarēšanu. Turpretim pārāk ātra aizraušanās ar panākumiem var pavadināt uz paviršību, kurai parasti drīz vien seko negaidītas neveiksmes. Vingrinies paturēt vislielāko aukstasinību un spraigumu taisni visgrūtākos darba momentos. Tie bieži ir liktenīgi: vai nu cilvēks zaudē līdzsvaru un salūzt, vai arī — koncentrējas un uzvar, mantodams spilgtāko uzvaras prieka izjūtu. Paturi vienmēr ticību sev un savām spējām, stiprini sevi iedvesmes ceļā. Neesi pārāk jūtīgs pret citu runām un vērtējumiem: ne jau tas tev svarā, ko citi spriež un domā, bet gan tas, ko tu pats savā darbā zini un izjūti. Uztraukties par citu spriedelējumiem nav vīra cienīgi — un šāda juteklība iznīcina arī darba prieku.

Sekmes darbā ir viens no galveniem darba prieka avotiem, tāpēc rūpīgi gādā, lai tavs darbs būtu sekmīgs!

Šai ziņā vienmēr vispirmā kārtā labi apzinies savu spēju robežas un neķeries pie darba, kas tev nav pa spēkam. Šāds darbs tikai mazinās tavu palāvību saviem spēkiem un ļauni iespaidos visas tavas tālākās gaitas. Nesvied uzreiz darbā visus savus spēkus. Turi vērā, ka darbā var rasties sarežģījumi, kas prasīs vairāk spēku, tāpēc paturi vienmēr, tāpat kā tālredzīgs kara vadonis, zināmas spēku rezerves.

Sekmes atkarīgas arī no koncentrēšanās savā darbā. Tāpēc nedomā darba laikā par dažādām citām lietām — par tām izdomāties atpūtas brīžos — bet saisti visas savas domas pie pašlaik darāmā darba. Nekas

nedrīkst atraut no tā tavu uzmanību. Tāpēc izvairies arī no plāpāšanas darba laikā. Tāpat kā kādu mūzikas priekšnesumu tu nevari pilnā mērā baudīt, ja šai laikā kāds tev plāpās pie auss, tā arī darbu pilnā mērā neizjutīsi, ja tā laikā klausīsies citu plāpas. Tikai koncentrēdamies visātrāk ievērosi savas kļūdas darba paņēmienos un tās tūlīt novērsīsi, vai arī tevī modīsies jaunas idejas, ko tūlīt varēsi izlietot. Koncentrēšanās palīdzēs arī stiprināt iedvesmi — šo palīgieroci darba sekmīgai veikšanai.

Izstrādā darba plānu un atrodi labākos darba paņēmienus. Angļu matemātiķis V. Hamiltons par saviem panākumiem teica: „Man piedzejo ģeniālītāti. Viss mans ģenijs pastāv iekš tam: ja manā priekšā izvirzās kāds jautājums, tad es to pamatīgi pārbaudu. Dienām un naktīm es par to domāju. Es to izpētu no visām pusēm. Visa mana iekšiene tad darbojas līdzī. Visas pūles, ko es pielieku attiecīgā jautājuma atrisināšanai, viņi sauc par ģenija panākumu, kamēr tas ir patiesībā tikai darba un domāšanas auglis.“ Tas nenozīmē, ka sava darba apsvēršanu vajadzētu pārvērst ilgā neauglīgā spriedelēšanā, bet jābūt skaidrībā par darba iedalījumu, atsevišķiem posmiem, mērķi. Lielā svarā pareizs laika iedalījums. Tāpat rūpējies par kārtību! Daudz zaudē tie, kam viņu darba lietas nekad nav istā vietā: viņi darba laikā lieki nosit daudz laika, tās meklējot, lieki uztrauc un sanervozē sevi, kas nokauj visu darba prieku. Neizstrādājot pareizus darba paņēmienus, cilvēks daudzkārt lieki izšķiež savu enerģiju: izlieto kāda posma veikšanai otrtik darba, nekā būtu vajadzīgs, saprātīgi rīkojoties.

Sevišķi svarīga lieta ir noteiktība darbā. Nevajag nekad vilcināties un tūlāties, darbu uzsākot — tas stipri mazina darba spraigumu. Ja esi par kādu darbu izšķīries, tad neatliec no dienas uz dienu tā uzsākšanu: tā nodomātais darbs paliks „vecs“ un liela prieka vairs nesagādās.

Ja gribi, lai darbs būtu sekmīgs, tad ieliec darbā sevi visu. Cik tu dosi darbam, tik darbs dos tev. Sargies no paviršības. Nedari nevienu darbu „kā nu iznāk“ — tāds darbs nedos ne prieka, ne sekmju. Daudz-

kārt cilvēkiem neveicas savā darbā vienīgi tādēļ, ka viņi nav bijuši pietiekoši nopietni darbā. Tādēļ katru darbu, ko dari, dari pamatīgi, lai cik sīks vai liels tas būtu. Anglis Kesons saka: „Darīet savu darbu, lai kāds tas būtu, labāk, nekā no jums sagaida.“ Tad darbs neapšaubāmi iegūs atzinību un darīs arī pašam darītājam lielāku prieku.

Izturību! Apsver labi savas spējas, pirms pie kāda darba ķeries, bet ja reiz esi sācis, tad vairs nepaliec pusceļā. Lai kādas grūtības jāpārvar — ej līdz galam! Padarīta darba izjūta atsver visas pārciestās grūtības, turpretim pusceļā atstāts darbs atstāj sirdī rūgtumu un mazina ticību savām spējām. Un dažreiz cilvēkiem pietrūkst tikai necīņa izturības, lai būtu uzvarējuši. Ilgi cīnījušies, tie pazaudē kauju, kad tā jau bijusi gandrīz iegūta. Tā tad izturi vienmēr līdz galam. Neesi nekad nožēlojams dezertieris — arī darba frontē nē!

Katrs darbs prasa zināmu prasmi un veiksmi. Tādēļ nekad nekavējies piesavināties visas tavam darbam nepieciešamās zināšanas un vingrinies šā darba darīšanā. „Daudz staigāts ceļš kļūst viegli minams,“ saka princese Gundega, „grūt' darāms darbs kļūst miļš un zināms.“ Izvēlēties kādu arodu, sagatavojies tam tā, lai tu varētu būt viens no labākiem. Nenododies nekad illūzijām, ka laika būs diezgan piesavināties vajadzīgās mākas tad, kad būsi šo darbu dabūjis. Šāds cilvēks līdzinās karotājam, kas dodas uz fronti, iegalvojis sev, ka šaušanas mākslu jau viņš iemācīšies kara laukā. Papildini vienmēr savas zināšanas — vienalga, kādā arodā tu strādā. Neesi iedomīgs un nekautrējies arī no citiem mācīties jaunus, labākus darba paņēmienus. Neaizmirsti nekad, ko var tev dot laba grāmata. Tā vienmēr tev palīdzēs izprast darbu, papildināt savas zināšanas, izkopt spējas, padziļināt izjūtas.

Paškritika — nepieciešams pamudinājums darbā, viens no progresa pamatiem. Tikai nepārvērt paškritiku šaubās par savām spējām, savu panākumu noniecināšanā. Paškritika lai ir objektīvs savu kļūdu vērtējums, kas māca darīt vienmēr labāk nekā darīts. Iedziļinies savās kļūdās, nebaidies tās atzīt un neuztraucies par

tām, bet centies mierīgā garā atrast to cēloņus un turpmāk novērst tos. Kļūdišanās nav nekāds noziegums. Noziedzīgi ir vienīgi neatzīt savas kļūdas un nelabot tās.

Atturies no plāpāšanās par saviem nodomiem! Gan runās darbs pats, kad tas būs padarīts. Iepriekšēja izplāpāšanās par savu darbu tikai mazinās tā vērtību un iespaidu — līdz ar to tava prieka izjūtu! — un dažreiz tā var pat sagādāt tev liekus šķēršļus.

Nepalaujies uz citiem! Ja tava darba veiksmes būs nostādīta atkarībā no citu palīdzības, tad tu savos aprēķinos vari viegli kļūdīties.

Izvēlies tikai godīgu darbu un esi godīgs arī savos darba paņēmienos! Katrs solis, pat lielākais ārējais panākums, kas sadursies ar tavu sirdsapziņu, aptumšos visas tavas sekmes un atņems vislielākam darbam visu svētību un prieku, ko darbs var dot.

Vienmēr atceries: daudz mazāk no darba veida, bet galvenā kārtā no tevis paša atkarājas, vai darbs tev sagādās prieku vai nē! Tā tad gādā, lai tas tev varētu darīt prieku!

Diemžēl, cilvēku materiālistiskās dziņas un mantkāriba, tās kaitīgās maldugunis, par kuŗām jau runājām, daudzus darbus ir galīgi sagandējušas, atņēmušas tiem visu jēgu un saturu. Daudzi darbi ir padarīti nebau-dāmi. Darba mēchanizācijas process daudzos gadījumu- mos nogājis tik tālu, ka paši darba darītāji mēchanizēti, pārvērsti mašīnās. Kādu prieku var izjust strādnieks, kuŗa vienīgais dzīves uzdevums ir 8 stundas dienā bez pārtraukuma pasniegt mašīnai vienu un tādu pat me-talla gabalu, pagriezt vienu un to pašu rokturi vai at-kārtot vienu un to pašu kustību, neredzot nekāda cita darba rezultāta?! Te darba ražība, peļņa padarīta par elku, kam upurēts tūkstošu cilvēku darba prieks un līdz ar to laime. Atliek vienīgi cerēt un censties, lai šās mēchanizācijas rata skrējienu izdotos apturēt un pa-griezt to atpakaļ. Zināmas tendences šai virzienā jau vērojamas: saprātīgākie cilvēki aptvēruši, ka šis „prog-ress“ draud ar dzīva cilvēka pārvēršanu trulā automātā. Pirmais solis līdzšinējā stāvokļa labošanā varētu būt tāds, ka „mēchanizēto“ strādnieku darbu sadalītu divos

posmos: viens posms būtu līdzšinējais darbs, bet tas nedrīkstētu ilgt visas 8 stundas. Uz dažām stundām „mēchanizētam“ strādniekam būtu jāgādā un jānodod cits darbs, kur viņam atvērtos iniciatīvas iespējas — tāds darbs, kas var ieinteresēt un dot to darba prieku, par ko tikko runājām. Tāpat būtu jārikojas visos tajos gadījumos, kur cilvēkiem jādara pārāk smags, nepievilcīgs, netīrs un neveselīgs vai truls darbs, kas arī nevar dot nekāda darba prieka.

Tās tomēr ir vēl nākotnes problēmas, kas cilājamas, atrisināmas. Bet jāatrod arī atbilde: ko darīt tūlīt, pašreizējos apstākļos. Vienīgā izeja: darīt arī nepatīkamo darbu, kas notrulina, bet paralēli ar to meklēt citas iespējas savu spēku atraisīšanai kādā papildu darbā, kas var radīt prieka un laimes izjūtas. Fabriku strādniekiem sevišķi daudz šai ziņā var dot, piemēram, tā sauktie ģimeņu dārziņi. Dažas stundas nedēļā, ko viņi te pavada, var dot viņiem pavisam citu dzīves prieku un spraigumu. Te viņiem pēc darba smagajā fabrikas gaisā ir iespēja izkustēties skaidrā gaisā, ir iespēja būt tuvāk atdzīvinātājai dabai, bet jo sevišķi — darīt darbu, kuŗa iznākumi ir acīm redzami un rokām taustāmi. Pēdējos gados interese par ģimeņu dārziņiem sākusi mazināties, pie kā vainojami tie paši kļūmīgie materiālistiskie uzskati. Ja uz ģimenes dārziņu skatās tikai no peļņas viedokļa, tikai izejot no tā, cik tur kartupeļu un burkānu var izaudzēt un vai ieguldītais darbs materiāli atmaksājas — tad, tiešām, ģimeņu dārziņi savu laiku ir pārdzīvojuši. Bet taču ne tas — blakus peļņa — ir šai jautājumā galvenais! Galvenais ir iespēja atraisīt savus spēkus tādā darbā, kas var dot īstu darba prieku! Tādēļ ģimeņu dārziņu jautājums nepavisam nav tāds, uz ko vajadzētu skatīties kā uz savu laiku pārdzīvojušu. Taisni otrādi — šī lieta būtu visiem spēkiem veicināma, radot visos par ģimeņu dārziņu nozīmi pareizo izpratni. Ārzemēs stipri attīstās tendence sagādāt fabriku strādniekiem savas ģimenes mājiņas, kas nevien dod tiem stabilitātes sajūtu, bet arī iespēju labāk atraisīt savus spēkus pašiem uz sava zemes stūrīša. Arī pie mums šī ideja būtu visiem spēkiem veicināma. Tā-

pat ievēribu pelna doma — dot iespēju fabriku strādniekiem dažus vasaras mēnešus pavadīt lauku darbos. Tas būtu viņiem nevien patīkama pārmaiņa darbā, savas veselības uzlabošana veselīgos lauku apstākļos, bet arī iespēja atraisīt savus spēkus tādā darbā, kas dod iespēju izjust īstu darba prieku. Ar labu gribu šās problēmas izvešana dzīvē nav nemaz tik sarežģīta un neiespējama, bet var pat ievērojami ietekmēt mūsu saimnieciskos apstākļus pozitīvā virzienā.

Protams, daudz ko var dot mēchanizētām, nepatīkamām vai sausām darbām notrulinātam darbiniekam arī sports, sabiedriskā dzīve, māksla u. t. t. — un visas šās lietas nav izlaižamas no acīm — tomēr neviena no tām nevar pilnā mērā dot to, ko dod patīkams darbs, nevar atraisīt visus tos spēkus, kas atraisās īstā darbā. Tāpēc darba problēma ir viena no svarīgākām problēmām, kas prasā savu pilnīgāko atrisinājumu. Katram jāiemācās iekārtot sava dzīve tā, lai tas varētu sevi iepriecināt, un katram jādo iespēja strādāt, kaut zināmu laiku, darbs, kas var šo prieku viņam sagādāt!

Tikai tādām darbām ir nozīme, ko darām ar prieku. Tāpēc iekārto savu darbu tā, lai tas tev varētu darīt prieku!

Radi vispirms sev pareizu uzskatu par darbu un tā būtību! Tēlo sev vienmēr pozitīvo, ko dod darbs, nevis darba grūtības! Nestādi darbu atkarībā no algas vai citiem blakus apstākļiem! Mācies cienīt savu darbu! Turi arī vienmēr savu acu priekšā mērķi!

Uzturi vienmēr sevi iekšēju spraigumu, sacensības garu! Nepārpulē sevi! Stājies darbā vingrs un sveigs! Gādā, lai darbam sekotu atspirdzinātāja atpūta un izklaidēšanās! Uzturi darbā jautru garastāvokli!

Izkop pienākuma apziņu, kas pacels arī tavu pašapziņu!

Nezaudē nekad darbā savu iekšējo līdzsvaru! Neuztraucies par atsevišķām neveiksmēm un pārāk neaizraujies no pirmiem panākumiem! Vingrinies pa-

turēt vislielāko aukstasinību un spraigumu taisni visgrūtākos darba momentos! Paturi vienmēr ticību sev un stiprini sevi iedvesmes ceļā! Neesi juteklīgs pret citu runām un vērtējumiem!

Nodrošini sev sekmes! Neķeries pie darba, par ko apzinies, ka tas nav tev pa spēkam! Koncentrējies darbā — neļauj nekad atraut savu uzmanību no pašlaik darāmā darba! Izstrādā darba plānu un atrodi labākos darba paņēmienus! Gādā par kārtību un pareizu laika iedalījumu! Esi noteikts — nevilcinies un netūlājies! Parādi izturību: ko iesāc, to padari līdz galam! Bez mitēšanas papildini savas zināšanas! Neķeries pie darba, pirms neesi tam sagatavots!

Iedziļinies savās kļūdās: nebaidies tās atzīt un neuztraucies par tām, bet meklē to cēloņus un centies tos novērst!

Neizplāpājies iepriekš par savu darbu, un nodomiem — tas tikai mazinās to vērtību!

Nepaļaujies uz citiem, bet vienmēr savos aprēķinos ņem vērā tikai paša spēkus!

Izvēlies tikai godīgu darbu un esi vienmēr godīgs arī savos darba paņēmienos!

Arvien atceries: no tevis paša atkarājas, vai darbs tev sagādās prieku, vai nē! Ja tu negribēsi — darbs tev būs nasta, ja gribēsi — darbs būs prieks. Tāpēc gribi, lai tas tev ir prieks!

d. Iemācies pārvarēt savu kūtrību!

Ja esi kūtrs — ja nevari nekā uzsākt vai tikai ar lielām grūtībām vari piespiest sevi uzsākt kādu darbu un, uzsācis darbu, nevari to ilgi turpināt — tad zini: tu esi nevesels. Darbs ir dzīvība, kurpretim kūtrība, slinkums ir sastingums, nāve. Vesels cilvēks nevar tiekties pretim sastingumam — viņš viss tiecas preti dzīvībai. Tāpēc tev jāatrod savas slimības cēloņi un jāizārstējas no tās.

Kūtrības cēloņi var būt vai nu fizioloģiskas vai psihiskas dabas, bet novēršami ir kā vieni, tā otri.

Ja senāk tu nebiji kūtrs, bet netiksme pret darbu radusies tikai pēdējā laikā, tad padomā, vai šās parādības cēloņi nav pārpūlēšanās. Ja tas tā ir, ja pirms tam tu esi strādājis pārāk intensīvi, pārpūlēdams savu organismu, tad gādā par pienācīgu atpūtu. No kūtruma, kas radies garīgas pārpūlēšanās dēļ, visātrāk izveselosies, ja pavadīsi dažas nedēļas kaut kur lauku klusumā vai uz jūras vai tml. — vispār tur, kur nekas nevar tavu nervu sistēmu lieki kairināt vai uztraukt, kur tu esi pilnīgā vientulībā, pats ar sevi. Daudz kustību svaigā gaisā, pastaigāšanās pa mežiem u. t. t. — tās ātri tevi atsvaidzinās fiziski un garīgi, un tu sāksi jau atkal ilgoties darba.

Kūtrības cēloņi var būt arī kāda iekšēja kaite — organisma vispārēja novājināšanās, traucējumi viena vai otra organa darbībā u. t. t. Ja nevari pats tikt skaidrībā ar šiem apstākļiem, ja atpūta vien tevi neatsvaidzina — katrā ziņā prasi padomu ārstam: apzinies, ka tava kūtrība ir posts, kas padarīs tavu dzīvi ar laiku galīgi nelaimīgu, kaut arī pašreiz tev vēl liekas, ka tas nekas nav.

Kūtrības cēloņi var būt arī psihiska rakstura. Cilvēku var padarīt kūtru nepareizi priekšstati par darbu, notulināšanās, ticības trūkums savām spējām u. t. t. Arī tie visi ir novēršami. Ir daudzi pazīstami cilvēki, kas pēc savas dabas bijuši ļoti kūtri, tomēr šo kūtrību pārvarējuši un veikuši ievērojamus darbus. Piemēram, Rusō bija kūtrs neuropats, un tomēr viņš sarakstīja lielus darbus, kas savilņoja visu pasauli. Viktors Iģō, tikdaudz skaistu darbu autors, varēja strādāt tikai nedaudz stundas dienā. Čārls Darvīns nevarēja radoši strādāt ilgāk par vienu stundu, kad viņu jau pārņēma slimīgs nogurums. Tāpat pret savu kūtrību nācās cīnīties tik ražīgiem rakstniekiem kā Balzakam un Emilam Zolā. Kāpēc gan arī tu lai nevarētu savu kūtrību pārvarēt?

Kūtrības pārvarēšanā liela nozīme ir patīkama darba izvēlei un pašiedvesmei. Izraugies darbu, kas starp visiem darbiem tev tomēr liekas vispatīkamākais. Sāc šo darbu! Neatliec to no stundas uz stundu, no

dienas uz dienu. Labi apzinādamies savu kūtrību un līdz ar to arī izturības un pacietības trūkumu, neprasi uzreiz no sevis pārāk lielu piespiešanos. Labāk apņemies strādāt vienu stundu dienā, bet katrā ziņā un ik dienas to nostrādā, nekā apņemies uz reizes strādāt visu dienu, lai paliktu jau tajā pašā dienā pusceļā un otru dienu atmestu visam ar roku. Sāc tā tad strādāt nelieliem laika sprīžiem, bet sistēmatiski, bez izlaidumiem, bez novirzīšanās no nospraustās kārtības! Lai vieglāk tiktu pāri „nāves punktam“, centies pacelt sevi interesi uz darbu, iedvešot sev, ka darbs ir patīkams, stādoties priekšā darba sezultātus visā to pievilcībā. Izvēlies savam darbam arī visizdevīgāko laiku, kad tavš organisms ir visspraigāks — parasti tas ir rīta stundās. Gādā, lai tu tiešām justos spraigs — atpūties labi, kārtīgi izgulies, parūpējies par labu gara stāvokli, izvairies no liekas enerģijas izšķiešanas citos virzienos.

Liela nozīme ir pieradumam. Kā daudz cilvēki paliek kūtri pieraduma dēļ — cik daudzreiz šai ziņā grēko vecāki, sargādāmi savus bērņus no darba un mazākās piepūlēšanās! — tā pieradumam var būt ļoti liela nozīme arī kūtrības pārvarēšanā. Pieradinies strādāt, kaut arī īsu brīdi, bet katru dienu un noteiktā stundā.

Pieradinies sākt bez vilcināšanās, bez „drebināšanās“. Sāc ar vieglāko. Lai sevi neatbaidītu, nedomā par visu darbu, bet par to posmu, kas šinī dienā padarāms. Tā sistēmatiski sevi pieradinot, darbs, kas no sākuma būs veicams tikai ar lielu piespiešanos, kļūs ar laiku par paradumu, un darbu varēs veikt bez lielas piespiešanās. Tā kā kūtrība zināmā mērā ir arī gribas trūkums, tad izvairies savās darba stundās satīkties ar saviem biedriem, kas var tevi viegli ietekmēt un atraut no darba šinī dienā, līdz ar to satricinot visu tavu darba programmu. Sargā sevi no visa, kas var atraut tavu uzmanību citā virzienā. Tā kā nogurums pat darbīgu cilvēku padara kūtru, tad kūtram cilvēkam jo sevišķi jāsaģājas no noguruma: tiklīdz mani nogurumu, bez kavēšanās maini vai pārtrauc darbu un atpūties. Esi augstākā mērā taupīgs ar savu enerģiju: nenotric to izpriečās vai nelietderīgos

laika kavēkļos! Uzkrāj spēkus — spēku pilnība padara cilvēku rosīgu!

Centies pārvarēt savu kūtrību arī ar savu domu ievadīšanu pareizā virzienā un kara gājienu pret savu kūtrumu. Nesaudzi sevi, bet noturi sev ikdienas prokurora runu, apvainodams sevi smagā noziegumā pret sevi un savu laimi, pret visu sabiedrību. Atgādini sev, ka tu esi dzīvais mironis, liekēdis, izsūcējs, kas varētu gan strādāt, bet tikai negrib to darīt. Atgādini sev, kā tu paceltu savu pašapziņu un savu vērtību, ja tu ierindotos darbīgo cilvēku skaitā. Nolasi sev ikdienas kādu grāmatu vai atsevišķas vietas no tās, kur raksturoti, no vienas puses, sliņķi, no otras puses, darbīgi cilvēki un viņu sasniegumi. Izej kaut kur, kur redzami priecīgi, darbīgi ļaudis savā darbā, un salīdzini sevi ar viņiem!

Un viena no galvenām lietām: iedves ticību sev un savām spējām! Bieži vien kūtrības galvenais cēlonis ir neticība savām spējām, ko, varbūt, vēl pavairojušas dažas agrāk piedzīvotas neveiksmes. „Mēs, cilvēki,“ saka Mardens, „nevaram sasniegt to augstumu, kādu Dievs mums nolēmis, ja mēs allaž gribēsim redzēt sevī tikai vājās un kļūdainās īpašības, kad iedomāsimies mantojuši no saviem senčiem nedziedināmu vājumu, kad baidīsimies, ka neesam spējīgi uz kaut ko cēlu, kad pastāvīgi izcelsim un pārspīlēsim mūsu vainas un kļūdas. Tad sev arvien liksimies zemi un niecīgi, kamēr galu galā nonāksim tiktāl, ka patiesi tādi būsim.“ Šim stāvoklim tā tad jātiek pāri, iedvešot ticību sev, pārliecinot, ka darbs veiksies, tikko pie tā ar visu nopietnību ķersimies.

Galvenais ierocis cīņā pret kūtrību ir gribas spēka izkopšana. Kā tas izdarāms, pie tā apstāsimies atsevišķi kādā tālākā nodaļā.

Kūtrs cilvēks ir nevesels cilvēks, kura slimībai ir vai nu fizioloģiskas vai psihiskas dabas cēloņi. Šī slimība tomēr ir ārstējama.

Izpēti savas kūtrības cēloņus un novēro tos, lai tu nepārvērstos dzīvā mironī!

Ja tavas kūtrības iemesli ir fizioloģiskas dabas, atpūties vai prasi padomu ārstam!

Ja tavas kūtrības iemesli ir psihiskas dabas, attīsti sevī pareizus priekšstatus par darbu! Pārvari kūtrību, izvēloties patīkamāko darbu! Piespied sevi uzsākt darbu — tad nāks arī tālākais! Nekad nevilcinies sākt! Neprasi no sevis uzreiz pārāk daudz! Iedvesmes ceļā pacel sevī interesi uz darbu! Izraugies darbam visizdevīgāko laiku! Sāc darbu labi atpūties!

Pieradini sevī pie darba — pārvarēt to parašā! Katras darbības sistematisks atkārtojums pārvēršas ar laiku parašā.

Vadi vienmēr savas domas pareizā virzienā: sarīko kara gājienu pret savu kūtrumu, salīdzini sevi ar darbīgiem cilvēkiem!

Iedves ticību sev un izkop savu gribas spēku kā stiprāko ieroci kūtrības pārvarēšanai!

e. Taupi un attīsti savu fizisko veselību un spraigumu!

Tā kā savu spēku atrisināšana dod mums laimes izjūtu, tad ir pilnīgi saprotams: jo lielāks un spraigāks ir spēku krājums cilvēkā — jo intensīvāk norisināsies to atraisīšanās, jo spilgtākas būs laimes izjūtas. Veselīgs, spēcīgs cilvēks ar prieku ķeras pie katra darba — katrs spēku atraisījums tam sagādā baudu. Turpretim noguris cilvēks vai cilvēks, kas savus spēkus izšķiedis, vairās no darba, un ja viņš arī ko dara, tad šis darbs viņam tomēr ir nasta, nevis patīkams pārdzīvojums. Cilvēks bez spēku krājuma tā tad tuvojas tam bīstamajam „nulles punktam“ — īpatnējam vienaldzības stāvoklim, kad nekas cilvēku neinteresē, kad nekā negribas darīt un nekas vairs nedara prieku. Šis cilvēks ar laiku var pārvērsties „dzīvā mironī“, kam dzīve nav vairs dzīve, bet tikai mokas.

Mūsu laime tā tad prasa — saudzēt un attīstīt savu fizisko veselību un spraigumu. Vienkārša, bet veselīga barība — viens no pirmiem pamatnoteikumiem šā mērķa sasniegšanai, jo barība ir tas kurināmais materiāls, kas dod mūsu organismam spēku. Ļoti kļūdas tie, kas savus gremojamos orgānus pārvērš pirmā kārtā baudas līdzeklī un meklē „laimi“ izsmalcinātos ēdienos

un dzērienos, ar tiem tikai sabojādami savu veselību. Simtkārt vairāk iegūst tie, kas nekādos garšas organos laimi nemeklē, bet apdomīgi izlieto tos kā līdzekli, turklāt saudzējamu līdzekli nepieciešamās enerģijas iegūšanai. Arvien ikvienam vajaga atcerēties — to daudzi aizmirst! — ka barībā ietelp arī svaigs gaiss tāpat — saules gaisma. Taisni šo divu „barības vielu“ nekad nebūs par daudz!

Otrs svarīgs pamatnoteikums savas veselības un spraiguma uzturēšanai ir savu spēku un veselības taupīšana. Kaut gan spēku daudzums, ko var ražot un uzkrāt mūsu organisms, nepavisam nav liels, ļoti daudzi cilvēki izšķiež savus spēkus vietā un nevietā. Cilvēks pats ir viņa lielākais un nepieciešamākais kapitāls, tomēr taisni šis ir tas kapitāls, ko cilvēks iztērē vai izšķērdē bez kādas apdomāšanās. Kāds brīnums, ja tad uz katra soļa redzam fiziski un arī garīgi „izputējušus“ individus!

Daudzi ir tik vieglprātīgi, ka dažos gados — pat dažos mēnešos vai pāris naktīs! — izšķērdē nevien visas savas materiālās vērtības, bet arī savus fiziskos spēkus un veselību. Viss mūžs pēc tam daudziem jādzīvo kā fiziskiem nabagiem! Kāds aklums un vieglprātība — tik dārgi samaksāt par dažām šķietami laimīgām stundām!

Bet cilvēki izšķiež lielu daudzumu enerģijas un bojā savu veselību arī daudz mazāk uztveramā veidā. Cik daudz nav lieku skraidīšanu un uztraukšanos tādēļ vien, ka cilvēki nav pieradinājuši sevi pie kārtības un racionāliem darba paņēmieniem! Vienas nevarīgi nosviestas lietas vai kaut kur papīros iegrūsta raksta uzmeklēšana prasa dažreiz stundas — un cik šādu stundu nesalasās ilgākā laikā!

Tā tad taupi savus spēkus — neizšķērdē šo lielo bagātību bez kādas vajadzības! Izvairies no strikiem: tie nedod nekā, tikai atņem tev laiku un bojā tavus nervus! Neielaidies plāpās — tavs laiks ir pārāk vērtīgs, lai tā to tērētu! Atturies no dūsmām, jo tās saindē visu tavu organismu! Neizšķied laiku rūpēs un vaidēšanā par saviem apstākļiem — arī tas tikai grauj tavus fiziskos un psihiskos spēkus! Ja gribi būt saprātīgs cil-

vēks, to laiku, ko citi pavada zūdīdamies, veltī labāk vai nu nopietni sava stāvokļa apsvēršanai vai savu fizisko un garīgo spēku vingrināšanai un nostiprināšanai. Sargies dzīvot pāri saviem līdzekļiem: tā tu nokļūsi parādos, ko nolīdzināšana turpmāk apēdis visu tavu laiku un, varbūt, arī veselību un prieku. Ja vēl tu sāc dzīvot pāri saviem līdzekļiem ārējā spožuma dēļ, tad tu esi nonācis uz pavisam slidena maldu ceļa!

Saudzi savu veselību! Cilvēka organisms ir daudz vārīgāks par katru mašīnu, bet pret katru mašīnu cilvēki parasti ir uzmanīgāki un rūpīgāki nekā pret savu organismu. Mašīnu ieelļot un iztīrīt viņi reti kad aizmirst, jo — „tā taču maksā naudu“. Savu organismu „ieelļot“ un „iztīrīt“ vai izlabot cilvēki bieži aizmirst, kamēr vien mašīna nesāk „streikot“. Un pārstrādāšanās — tā jau ir pavisam ikdienišķa parādība!

Esi uzmanīgāks, esi taču uzmanīgāks ar šo vārīgāko no visiem mēchanismiem, ar šo jūtīgāko un dārgāko no visām mašīnām — savu organismu! Ja tas tev skaidrs, ka mašīnai, lai tā katrā brīdī varētu darboties, arvien jābūt pilnīgā kārtībā — spodrai, ieelļotai, izlabotai — tad kāpēc gan ar tavu organismu tas var būt citādi?! Sargies no pārpūlēšanās! Pārpūlēdamies tu nevien izšķīd visus pašreizējās spēka rezerves, bet samazini arī turpmāku rezervju uzkrāšanas iespējas. Kaut arī tev liekas, ka atpūtai atrautās stundās vai bezmiega naktīs tu ievērojami pavairo iegūto vērtību skaitu, neaizmirsti, ka vēlāk šos ieguvumus tu pazaudē ar demitkārtīgu uzviju. Taisni pret savu nervu sistēmu tev vajaga būt visuzmanīgākam. Tā ir viena no svarīgākām organisma daļām, tomēr, lai cik tas dīvaini, taisni no tās cilvēks prasa arvien pārāk daudz. Daudzi lepojas ar to, ka viņiem „nervi kā virves“, bet dažos gados šās „virves“ ir saplūkātas. Visvairāk bojā veselību un taisni „saēd“ nervus nepietiekošs miegs, sevišķi bezmiega naktīs. Jā gribi uzturēt veselību un dzīves spraigumu, tad gādā par pietiekošu miegu! Ko līdz nakts darbā (nerunājot jau par izpriečām!) gūtīe panākumi, ja ar to galīgi sabojāta veselība.

Daudzi cilvēki meklē padomus grāmatās un griežas

pie ārstiem tad, kad savu organismu viņi jau sabojājuši, un tad nu sākas tā smagā lāpīšanās, kas dažreiz maz ko vairs var dot. Cik daudz gan vairāk būtu panākts, ja cilvēki meklētu ārsta padomu un grāmatu pamācības par savu veselību jau tad, kad viņi vēl jūtas spīrgti un veseli — jo daudz vieglāk ir savu veselību uzglabāt, nekā sabojāto veselību izlabot.

Jārūpējas nevien par savu spēku taupīšanu, bet arī par savu spēku un spraiguma vairošanu. Pirmais ceļš uz to ir pietiekoša un saprātīga atpūta un izklaidēšanās. Tā uzglabā nevien spraigumu, bet pasargā arī no notrulināšanās darbā. Norūdīšanās padara ķermeni nevien izturīgāku, bet arī vingrāku, kurpretim izlutināšanās ir daudzu slimību un neveiksmju cēlonis. Ne par velti senā Sparta norūdīšanos uzskatīja par vienu no svarīgākām mākslām, kas bija jāpiesavinās katram jaunietim. Sargies no kaitīgām iedomām par slimībām, nespēku u. t. t., jo šādas iedomas daudzus padara tiešām slimus!

Par citiem faktoriem, kas uztur un vairo cilvēka spēkus un spraigumu, būs vēl runa dažās turpmākās nodaļās. Šeit pāris rindās vēl apstāsimies tikai pie klūdas, ko pielaiž daudzi garīgā darba strādnieki.

Kā zināms, laimes izjūtas dod ne tikai fizisko spēku atraisījums — to pašu un dažreiz vēl spilgtākā kārtā dod garīgo spēku atraisījums. Daži cilvēki šai ziņā iet pat tik tālu, ka apmierinās vienīgi ar savu garīgo spēku lietošanu un savam fiziskam cilvēkam nepiegriež vairs ne mazākās vērības. Tā tomēr ir ļoti klūmīga vienpusība, kas ar laiku var nest pavisam nepatīkamas sekas. Gan gars var būt un tam jābūt tik stipram, ka tas var pavēlēt un valdīt pār miesu, un savu garīgo spēku atraisīšana var dažreiz gandrīz pilnīgi aizstāt fizisko spēku atraisīšanu, tomēr nekad nevajag aizmirst, ka arī gars ir lielā mērā atkarīgs no miesas. Var, piemēram, ar gara spēku — ar stipru gribas spēku — pārvarēt acumirkliņu nogurumu, apspiest sāpes u. t. t. — tomēr ar laiku arī gara spēki var izsīkt un nekāda koncentrēšanās vairs nelīdzēs. Savukārt, kā zinām, fiziska labsajūta, fizisks svaigums un spraigums vienmēr ceļ arī mūsu garastā-

vokli, mūsu garīgo labsajūtu un spraigumu. Tā tad: jo lielāks būs fiziskais spraigums, lielākas fizisko spēku rezerves, — jo lielāks būs arī garīgo spēku spraigums. Fiziski vesels un stiprs cilvēks daudz vieglāk pārvarēs arī dažādas pretestības.

Tādēļ: kaut arī tev jāstrādā tikai garīgais darbs — neaizmirsti attīstīt savus muskuļus! Pirmkārt, vienmēr dzīvē var būt gadījumi, kad apstākļi var prasīt tava gara vietā tavu muskuļu spēku — garīgā darba vietā ķerties pie fiziskā darba. Otrkārt, fiziskais vingrums vienmēr stiprinās arī tava gara vingrumu, tavs organisms būs harmoniski attīstīts un līdz ar to visa tava dzīve būs daudz harmoniskāka. Atmet aizspriedumus pret sportu un piekop to no agras jaunības līdz sirmam vecumam, kā to jau dara daudzi ļoti pazīstami vīri, kas vēl astoņdesmitos gados jūtas kā jaunekļi. Tikai neaizmirsti arī, ka īstais sports nav dziļšanās pēc kaut kādiem rekordiņiem, bet saprātīga un vispusīga sava ķermeņa attīstīšana. Arī sportā katra pārmērība ir ne mazāk, bet dažreiz pat vēl vairāk bīstama nekā darbā! Sporta uzdevums ir stiprināt tavu veselību un norūdīt tevi, nevis sakļopot tevi kādas ātri gaistošas slavas dēļ.

Katram būs interesanti dzirdēt, ko par savas veselības un spraiguma uzglabāšanu saka ārsts, kas pats piedzīvojis 100 gadu vecumu — tā tad arī praksē pierādījis savu mākslu dzīvot. Tādēļ citēsim dažas rindas no Franču akadēmijas locekļa Dr. A. Geniō grāmatīņas „Māksla dzīvot 100 gadus“ (iznākusi arī latviešu valodā), ko tas sarakstījis sava mūža 99. gadā.

„Cilvēks nonāvē sevi,“ saka Geniō, „ar savām kaislībām, ieradumiem, izlaidību, viņš priekšlaicīgi iztērē spēkus un saīsina savu mūžu.“ Geniō uztur domu, ka cilvēka normālais mūžs ir 100 gadu, un kā faktorus, kas nodrošina šādu mūžu, min: 1) iedzimto dzīvības spēku, 2) mērenību ēšanā un dzeršanā, 3) mērenību dzimuma dzīvē, 4) pareizu elpošanu tīrā gaisā, 5) ikdienišķu berzēšanās masāžu visam ķermenim, 6) sistematiskus ķermeņa vingrinājumus, lai uzglabātu tā spēku un veiklību, 7) saprātīgu un pietiekošu miega un atpūtas izlietošanu, lai izlīdzinātu visu organu spēka patēriņu.

Lielo vecumu piedzīvojušais un jaunības spraigumu paglabājušais ārsts ieteic ikvienam, kas vēlas nodzīvot ilgu un laimīgu mūžu, ievērot šādus pamatnoteikumus:

„Bruņojies ar stipru un nelokāmu gribu, kas tev nodrošina pilnīgu pašsavaldišanos. Griba ir uzvara. Šī līdzība attiecināma tikpat uz morālisko kā fizisko. Nepārspējama cieta griba lai tevi pasargā no visa ļauna, no kaitīgām tieksmēm un nesavaldīgām kaislībām.

Sargies teikt: tikumībai būs vēl laiks, kad būšu vecs. Tev arī tagad jau, jaunam, jābūt tikumīgam. Tāpēc tu vecumā no šā pienākuma nebūsi atbrīvots, bet to ties jo drošāki būs tavi panākumi.

Tavi launākie ienaidnieki ir tevī pašā. Launās tiekmes, juteklība un kaislība posta tavu dvēseli, vājina tavus spēkus un noved tevi uz bīstama ceļa.

Lai nepadotos kārdinājumiem, tev jāturas pie evanģelija, kur, pēc kāda gudra izteiciena, „atrodas viss goda kodols“. Ar apziņu, ka staigā pareizo ceļu, uzglabāsi iekšējo mieru un dabisko jautrību.

Palieci šķīstis darbos un domās. Tavs gars ar to kļūs pievilcīgāks un tavs ķermenis stiprāks. Meklē sevī cienīgu dzīves biedreni. Precies starp 22. un 28. dzīvības gadu — labāk ātrāk nekā vēlāk — un esi sievietai uzticīgs.

Dibini ģimenes dzīvi. Tā tev sagādās priekus, un tu vari to ar lepnumu audzināt tai augstā garā, kas tevi pilda.“

Tieši par veselības kopšanu Geniō starp citu saka:

„Rītos tev jāceļas, iekams esi pilnīgi izgulējies. Atlikušā miega vajadzība palīdzēs tev nākamo nakti labāki gulēt.

Miesu kopjot nelieto pūderi un smaržas, bet ievēro lielāko tīrību. Tīrība ir puse no veselības.

Mazgājies ar skaidru aukstu ūdeni un saslapini ar to bagātīgi acis un deniņus. Sekas tam būs patīkama miesīga un garīga svaiguma sajūta.

Sevišķi jāievēro mutes un zobu kopšana. Visu organismu var saindēt ar netīru elpu, ja mutes dobums nav tīrs. Tas pats sakāms par deguna dobumiem.

Ķērbties ērti un piemērojoties katram gada laikam,

sevišķi neinteresējoties par modi. Gērbties vienādi, lai kāds laiks, ir nesaprātīgi un jauni veselībai.

Vairies no laiskuma kā tava lielākā ienaidnieka un nodarbini ķermeni un garu pēc saviem spēkiem un spējām.

Mērenība ēšanā lai kļūst par tavu otro dabu. Tā ir veselības un spēka avots. Sargies no kulinārām mākslām, kas mūs pavedina uz pārmērību.

Lieto vairāk veģētāriskos ēdienus, olas, pienu un augļus, un ierobežo gaļas ēdienus.

Ja alkoholiskos dzērienus pavisam negribi atmet, tad lieto tos ar mēru. Turies pretim katrai pārmērīgai alkoholisko dzērienu lietošanai; vienalga, vai tas būtu degvīns, likieris vai citi.

Tēja un kafija pieskaitāma derīgiem dzērieniem. To lietošana sevišķi ieteicama vecākiem cilvēkiem. Jau nībā no šiem dzērieniem drusku jāatturas. No citiem lietojamiem dzērieniem gudram pietiek ar ūdeni.

Svētku mielastos, ko visur rīko, mēs bieži aizmirstam mērenību. Šādos gadījumos esi sevišķi uzmanīgs. Tāpēc tava jautrība lai nav mazāka.

Bez šīm cietām un šķidrām barības vielām ir vēl viena — tas ir skābeklis jeb „dzīvības gaiss“. Tas ir nepieciešams mūsu audiem un trūkst mums vairāk, kā mēs to zinām.

Lai uzturētu pareizu elpošanas apjomu arī vecumā, jāizdara dzīļas izelpas vingrinājumi. Panākumi būs droši. Ja rūpējas par labu plaušu darbību, tas nāk par labu arī pārējam ķermenim.

Neaizmirsti, ka ilgam mūžam nepieciešama pareiza elpošana un svaigais lauku un kalnu gaiss kā dzīvības spēka avots. Arī jūras gaiss veselībai labs.

Visās šajās vietās gaiss bagāts ar skābekli. Diemžēl, to nevar teikt par gaisu dzīvokļos un citās slēgtās telpās. Tāpēc dzīvoklis dienā vairākkārt jāvēdina.

Āda, kas klāj mūsu ķermeni, arī elpo. Lai būtu vesels, tā sevišķi jākopj. Rītos un vakaros tā tev jānoberzē ar suku vai citu līdzīgu priekšmetu. Vari arī stipri berzēt, nebaidoties ievainot audus. Neaizmirsti šo ber-

zēšanas masāžu, tā ir vērtīgs līdzeklis uzturēt spēkus līdz pat sirmam vecumam.

Vingrošana un sports veicina organu funkcijas un uztur mūsu ķermeni svaigu. Arī peldēm līdzīga laba iedarbība. Katram, kas grib ilgi dzīvot, jāievēro abi šie faktori.

Neesi izšķērdīgs ar savu radišanas spēku, jo pār-
mērība šai ziņā kaitē veselībai."

Jo lielāks būs tavu spēku krājums un sprai-
gums, jo pilnīgāks būs to atraisījums un pilnīgāka
tava laime. Tāpēc taupi un attīsti savu fizisko ve-
selību un spraiģumu!

Nepārvērt savus gremojamos organus baudas
līdzekli, bet apdomīgi izlieto tos tavam organis-
mam nepieciešamās enerģijas iegūšanai! Vienkār-
ša, bet veselīga barība, tīrs gaiss un saule ir vese-
lības pamats.

Taupi savus spēkus un veselību! Neizšķied tos
nevietā, atturies no plāpām, dusmošanās un zūdī-
šanās, nedzīvo pāri saviem līdzekļiem, sargies no
pārpūlēšanās, gādā par pietiekošu miegu!

Pavairo savus spēkus un spraiģumu! Rūpējies
par pietiekošu atpūtu un izklaidēšanos, norūdies,
izvairies no iedomām par slimībām, vienmēr
vingro! Ja esi gara darbinieks, nekad tomēr neaiz-
mirsti attīstīt arī savu fizisko veselību un sprai-
ģumu!

f. Nodibini savu ģimenes dzīvi!

Tā nav nekāda nejaušība, ka Dr. Geniō savos bauš-
ļos par to, kā nodzīvot 100 gadus, ierindojis arī nodaļu
— dibini ģimenes dzīvi. Šim bauslim tiešām ir daudz
lielāka nozīme, nekā to parasti iedomājas, un ne tikai
sava mūža pagarināšanā, bet arī savas laimes pamatu
likšanā un laimīga mūža veidošanā. Tie, kas uz lau-
lības noslēģšanu un ģimenes dzīves nodibināšanu ska-
tās tikai kā uz pagēmienu radīt vienā vai otrā ziņā sev
zināmas ērtības, ģimenes dzīves nozīmi ir pārāk vāji

izpratuši un pārāk banalizējuši. Ģimenes dzīvei cilvēka dzīvē ir daudz augstāka nozīme.

Paskaitieties visapkārt dabā! Ik sēkla dīgst, ik koks uzaug un zaļo un zied, lai nestu augļus; ik puķe, ik dzīvnieks, ikniecīgākā, acīm nesaredzamā būtne dzīvo, lai aiz viņas nāktu jauna paaudze, jaunas dzīvības turpinātājs. Tas norisinās ar tādu likumību un ar tādu neapturamu spēku, ka nekādi šķēršļi nav pietiekoši lieli, lai šo dabas mūžīgo augšanu un nemītīgo attīstību no paaudzes uz paaudzi apturētu. Cilvēks nav šai lielā procesā nekāds izņēmums; arī viņā mīt šis pat lielais bioloģiskais spēks. Šim spēkam tāpat ir jātraisās, lai cilvēka laimes izjūta varētu būt pilnīga, un šī bioloģiskā spēka atraisīšanās tiešām sagādā cilvēkam vienu no pilnīgākām un spēcīgākām laimes izjūtām. Katra pretošanās šim dabas likumam padara cilvēka dzīvi nabagāku, un daudz ir zaudējis ikviens, kas nav ļāvis šiem saviem spēkiem darboties vai ļāvis tiem izpausties kreplos veidos.

Vienīgi ģimenes dzīve atraisa cilvēka bioloģiskos spēkus vispilnīgākā un visskaidrākā veidā. Maldās, ļoti rūgti maldās tie „modernie cilvēki“, kas domā laimi atrast tikai sievas un vīra mīlā vien. Tas ir tikai viens bioloģisko spēku atraisīšanās posms, kam jāseko arī tēva un mātes mīlestības spēka atraisīšanās posmam. Arī šie spēki ir apslēpti katrā cilvēkā — kaut arī vienam otram vai vienai otrai liekas, ka viņos šo jūtu nemaz nav, un ja šie spēki paliks neatraisīti, tie, gadiem ejot, arvien smagāk nospiedīs pašu cilvēku, dažreiz viņam pat īsti nesaprotot cēloņus.

Pietiekoši spilgti to jau ir izjutušas un pārdzīvojušas daudzas sievietes. Aplamas audzināšanas vai ietekmju vai aizspriedumu dēļ tās savā jaunībā nevēlas bērnu, izvairās no viņiem ar dažādiem veselību bojātājiem līdzekļiem. Bērni viņām liekas naša, kas ierobežos viņu „brīvību“, sabojās viņu skaistumu, atņems viņām dārgo laiku un iespējas staigāt pa ballēm u. t. t. — līdz pienāk laiks, kad viņas redz, cik mazvērtīga ir bijusi visa šī staigāšana pa ballēm un kafejnīcām, kāds tukšums sirdī palicies no visa tā, cik auksta un vientuļa

ir dzīve. Pienāk laiks, kad arī viņas sāk ilgoties bērna. Apslāpētās bioloģiskās tieksmes, bioloģiskie spēki pamostas ar sevišķu sparū, meklē sev atraisījumu. Diemžēl, tik bieži ir gadījumi, kad šī atmošanās nāk par vēlu. Izdzīvojušās un izbaudījušās savu jaunību un — sakroplojušās savu veselību, šās sievietes tagad gan sāk karsti ilgoties bērna, bet — par vēlu. Simtiem viņas redzamas sieviešu ārstu kabinetos, bet tikai retai ārstam vēl var ko līdzēt! Sieviete, kas varēja būt laimīga māte, nobeidz savu dzīvi kā nelaimīga histeriķe, vai vismaz kā nervoza, untumaina, sarūgtināta sieva, kas arī sava vīra dzīvi pa lielākam tiesai tikai sarūgtina. Neatraitītās mātes jūtas aptumšo visu dzīvi.

Ģimenes dzīve dod iespēju vispilnīgāk izraisīt draudzības, mīlas un vecāku mīlestības jūtas, kas var atmosties vienā vai otrā agrāk vai vēlāk, ar lielāku vai mazāku sparū, bet apslēptas katrā un iespaido ikvienu. Tādēļ vienīgi tas, kas būs arī ģimenes dzīvi dzīvojis, būs dzīvojis vispilnīgāko un vispilnvērtīgāko dzīvi. Smagu sirdi būs jānodzīvo savas pēdējās dienas ikvienam, kas nebūs pildījis šo lielo katras dzīvas radības misiju, kas novītis kā labības stiebrs, kuŗa vārpa nav nesusi neviena grauda.

„Un lai kļūtu sekmīgs un dzīves priecīgs,“ saka anglis Kesons, „jums jāattīstās savas paša būtnes virzienā. Jums jāmēģina būt pilnīgi un pavisam cilvēcīgam. Tāpēc jums jāprecas, tāpēc jums vajaga bērnu. Ja jūs to nedarāt, tad jūs patiesībā neesat cilvēks, bet tikai nedzīva atvase. Jūs neesat pat pavediens lielajā cilvēcības virvē, bet tikai brāķa dziedziņš uz virvju vītuves grīdas. Mēs smejamies par strīdiem un traucēkliem laulībā. Starpība starp precētu vīru un vecpusi, mēs sakām, ir tā, ka precējies vīrs dzīvo kā suns un mirst kā džentlmenis, kurpretim vecpūsis dzīvo kā džentlmenis un mirst kā suns. Patiesībā ar laulību ir tāpat kā ar dzīvi: tā ir dāvana, kas jāpieņem un jāmēģina no tās iztaisīt vislabākais... Civilizācijas pamatvienība ir laimīga ģimene.“

Ģimenes dzīve — viens no svarīgākiem laimes avotiem. Tās nesaskaņas, ko mēs tagad ik uz soļa ģimenes

dzīvē vērojam, mūs lai nemaldina un nevil! Vainot šajās nelaimēs pašu ģimenes iestādījumu kā tādu, būtu tikpat kā dusmoties par automobili, ko mēs savas nemākulības dēļ esam ievadījuši grāvī, dabūdami pie tam sāpīgus belzienus. Arī ģimenes dzīve ir jāprot dzīvot, lai tā varētu dot lielās bagātības, ko viņa ikvienam var dot. Kā tas panākams — par to tuvāk runāsim kādā citā vietā.*) Atzīmēsim šē tikai to, ka ir bijuši cilvēki — un daudz ir bijis šo cilvēku! — kam ģimenes dzīve tiešām bijusi spēka un laimes avots. Paklausīsimies, ko saka šie cilvēki.

Franču publicists Tokvils teica: „Jo tālāk es pasculē apskatos, jo vairāk manī uzlec domas, ka mājas laime ir vienīgais, kas var ko nozīmēt... Esmu piedzīvojis dažādus laimes brīžus, bet visvairāk gan es pateicos Dievam par to, ka viņš piešķīris man patiesu mājas laimi.“

Bismarks: „Ģimenē es atrodu pilīti debess miera no šās drudžainās drūzmas, atrodu druscīņ atpūtas no šīs darbnīcas, kur ciešanas un melus kaldina uz cilvēces nezināšanas laktas.“

Un mūsu rakstnieks Apsīšu Jēkabs, kuŗa gaŗais mūŗs izskanēja tikpat skaidri un gaiŗi kā viņa darbi, rakstīja: „Bet tas vislabākais, ko es mantojŗis no Rūŗjienas, ar ko Dievs manu dzŗvi svētŗjŗis un aplaimoŗjis, bija dzŗves biedrene kā jaunŗbas laimes un sapŗu piepildŗjums. Ar viņu Dievs man arŗ licŗis visus ŗos gadus, sākot no 1882. g., kopā nostaiŗgāt. Viņa ir bijusi mans palŗgs un padoma devŗjs dzŗvē un grŗutumā, viņa ir bijusi arŗ mans kritŗkis, uz kā spriedumu es liku vislielāko svaru, un ir redzŗjusŗ katru rakstu rindŗnu jau rokrakstā, kas vien izgāja tautā.“

|| Tikai tad cilvēks sasniegs savas laimes augstāko pakāpi, ja viņš atraisīs visus sevŗ paslēptos spēkus. Savu bioloŗisko spēku pilnŗgāko atraisŗjumu viņŗ var gŗt ģimenes dzŗvē — atraisŗdamas savas

*) Dzŗves mākslas otrā daļā: „Laimŗgas laulŗbas un laimŗga ģimenes dzŗve“.

mīlas jūtas. Tāpēc — neizvairies nodibināt ģimenes dzīvi!

Atraisi nevien savas vīra vai sievas, bet arī tēva vai mātes jūtas! Palikušas neatraisītas, tās kādreiz var piepildīt tavu sirdi ar pārliecīgu smagumu un nīcības un tukšuma izjūtu!

g. Uzglabā savu jaunības garu!

Ikdienas nākas sastapt jaunekļus, kam piemīt visas vecu vīru pazīmes — iekšējas un ārējas, un arī sirmgalvjus, kas visā savā būtībā līdzīgi jaunekļiem: ar īsti jauneklīgu spraigumu, domu asumu, dzīves prieku un fizisko vingrumu. Ar ko izskaidrojama šī savādā parādībā? Pirmkārt, ar to, ka tik daudzi jaunekļi neprātīgi izšķiež savu fizisko spēku kapitālu un pusmūžā ieliet fiziski ruinēti, kurpretim citi cilvēki, saudzēdami un saprātīgi izlietodami savus spēkus, arvien tos atjaunodami, uztur sevi možus un spirtus līdz sirmam vecumam. Otrkārt, tāpēc, ka tik daudzi jauni cilvēki pārāgrī noveco garīgi. Šī garīgā novecošanās, par ko vēl mazāk domā nekā par fizisko novecošanos, tomēr ārkārtīgi ietekmē nevien garīgo, bet arī fizisko seju. Ne velti saka, ka cilvēks esot tik vecs, cik vecs viņš jūtoties. Kas jūtas vecs, tāds ātri arī kļūst — fiziski un garīgi, kaut arī viņa gadu skaits vēl liecinātu par jaunību.

Daudzi cilvēki ir novecojušies, ieraugot spogulī savu pirmo sirmo matu. Līdz tam vēl viņi jutušies spraiguma, spēka un jaunības gara pilni — un šis pirmais sirmmaiss mats viņus piepeši pārvērtis vecos cilvēkos. Kā tas izskaidrojams? Kamēr cilvēks neredzēja sirmu matu, viņš vēl jutās jauns un bija jauns. Ieraudzījis sev sirmus matus, viņš piepeši sāka domāt, ka viņš ir vecs, līdz ar to justies vecs, un tālākās sekas bija — viņš kļuva vecs, kaut gan viņa organismā šai īsā laikā citādi nekādas svarīgas pārmaiņas nevarēja notikt.

Vai neesat arī ieskatījušies, kā mainās, piemēram, pusmūža sievietes seja atkarībā no viņas garastāvokļa? Par lielāko tiesu sieviešu var teikt: tās ir tik vecas,

kāds pašlaik ir viņu garastāvoklis. Garastāvoklis var viegli pielikt vai atņemt desmit gadus.

Cilvēku ārkārtīgi var ietekmēt arī apkārtne. Sirmgalvis vientulībā bieži noveco neparasti strauji, bet bērnu vidū viņš kļūst acīmredzami jaunāks garā un miesā. Tādēļ laimīgs ikviens sirmgalvis, kam ir dzīvības pilni bērnu bērni: tie pagarinās par daudziem gadiem viņa mūžu, līdz pēdējām stundām uzturēdami spraigāku un prieka pilnu.

Patiešām, cilvēks ir tik jauns, cik jauns viņš jūtas, tāpēc uzturi visu savu mūžu, līdz pat nāves stundai sevī jaunības garu.

Kā to panākt?

Kāds amerikānis teicis: „Vecam kļūt ir pa lielākaī daļai tikai launs paradums. Kā kāds cilvēks savā sirdī domā, tāds viņš ir. Ja viņš jau tūlīt pēc sava pusmūža iedomājas, ka nu viņš topot vecs, tad drīz viņš tāds kļūs. Izsargāties no vecuma sabrukuma bieži ir tikai gribas spēka lieta. Ja gars vairs nedarbojas, ja viņš ikdienas dzīvē vairs aktīvi nepiedalās, ja viņš vairs nekā jauna nelasa, nedomā vai nedara, tad cilvēks kā kalstošs koks sāk nobeigties. Tu esi tik vecs, kā domāji esi esam.“

Senās Romas aristokrates mazgājās pienā, lai uzglabātu savu jaunību. Cik liela nozīme tur bija pienam, kas to lai zina, bet liela nozīme gan bija tīcībāi, ka tas līdz. Tāpēc tici arī tu savai jaunībai! Nedomā nekad, ka tu jau esi kaut kam par vecu! Savas jaunības apziņa, pašiedvesme, ir lieli spēki, kas tiešām var uzturēt cilvēku vienmēr jaunu.

Lai uzturētu sevī jaunības garu, nepārtrauc nekad darboties! Kamēr cilvēks strādā, viņa miesa un gars pret psihisko un arī fizisko vecumkaiti ir daudz neuzņēmīgāki. „Kārtīgs darbs un kārtīga gārīga nodarbošanās,“ saka K. Ulmanis, „ir brīnišķīgi jaunības uzturētāji.“ Arī jau pieminētais amerikānis Mardens saka: „Ja tu gribi ilgi dzīvot, tad mīli savu darbu un nekad neatstāj to! Nenoliec to ar piecdesmit gadiem pie malas, iedomādamies, ka tavi spēki sāk zust vai tev vajadzīgs miers. Atļauj sev atpūtas laiku, cik bieži

tev tas vajadzīgs, bet neatstāj savu darbu. Tajā ir dzīvība, tajā ir jaunība.“ Arī Ģēte uzglabāja mūžīgu jaunību ar savu karsto tieksmi mūžīgi mācīties, mūžīgi augt un uz priekšu iet. Sengrieķu prātnieks Solons, kad viņam jautāja, kas ir viņa jauneklīguma noslēpums, atbildēja: „Tas, ka es ikdienas kaut ko jaunu mācos.“

Jaunību visvairāk saēd bēdas un sirdēsti un vispilnīgāk palīdz uzturēt priecīgs prāts, laba o m a. Kad amerikānim Oliveram Holmam, kas bija jau sasniedzis 80 gadus, jautāja, kā viņš tik ilgi uzturējies sevi jaunu, jauneklīgais sirmgalvis atbildēja: „Galvenā kārtā tas tādēļ, ka man ir dāvanas un spējas arvien būt jautrā prātā, un es arvien katrā savas dzīves posmā esmu bijis apmierināts ar to, kas tad es biju. Nekad neesmu izjutis godkāres, neapmierinātības un nemiera mokas, kas cilvēkus padara priekšlaikā vecus un izvago viņu sejas grumbām. Sejā, kas pastāvīgi smaida, neparādās krunkas. Smails ir vislabākā masāža. Apmierinātība ir jaunības spēku avots.“ Tāpēc jāiemācās pārvarēt nepatīkšanas, bēdas, jāiemācās izcelt viss pozitīvais, par ko var priecāties, un jāpierod pārvarēt viss negatīvais, kas sagrauž dvēseli un miesu. Kā to panākt, par to runāsim turpmāk.

Uzturies biežāk jaunatnes vidū — tas padarīs arī tevi pašu jaunāku! Bet tikai tad, ja tu šās jaunatnes vidū uzturēsies ne tikai kā skolotājs, bet arī kā audzēknis. Jo neaizmirsti — nevien jaunatnei no tevis, bet arī tev no jaunatnes ir daudz ko mācīties. Jaunatne nes sevī jaunas domas un idejas — dzīvo tām līdz! Tiklīdz tu kļūsti par visa jaunā noliedzēju, tiklīdz tu sāc pretoties visam, ko domā jaunatne, par paraugu stādīdams tikai savu laikmetu un savus jaunības ideālus — tu patiešām esi sācis novecoties! Bet tikmēr, kamēr tu spēsi dzīvot līdzī jaunatnei un viņas ideāliem un līdz ar viņu sajūsmināties par tiem — tu būsi jauns un paliksi jauns. Lai tiktu galā ar to konservātīvismu, kas ir tava vecuma pirmā pazīme, atceries, kāds tu biji pats, kad tu vēl gados biji jauns: vai tu apmierinājies ar to, ko bija darijusi un domājusi

iepriekšējā paaudze, jeb vai tu tomēr meklēji arī jaunus ceļus? Vai toreiz arī tavi uzskati nebija tādi, ka jaunatne nebūtu sevī cienīga, ja viņa nenestu nekā jauna, ja viņa būtu tikai savu priekšgājēju sasniegumu saņēmēja un ne turpinātāja. Tad kamdēļ gan tagad tev par jaunatni jādomā citādi? Kādēļ tagad tu jaunatnei lai noliegtu viņas dabīgās tiesības un pienākumu? Jaunatnei ir jāaug un jānes jauni laiki, tādēļ nepretojies šai augšanai, bet audz viņai līdz. Paliec arī tu līdz sava mūža vakaram tāds pat entūziasts, kāds biji jaunībā, un atjaunojies jaunatnes vidū, kad tevī šis entūziasma krājums sāk izzust — tad tu paliksi arī pats vienmēr jauns un spraigs, garīgi un līdz ar to lielā mērā fiziski!

Pēdējos pāris gadu desmitos daudzu novecojušos cilvēku uzmanību pie sevī ir saistījuši pērtiķu dziedzeri. No tiem sagaidītie brīnumi tomēr attaisnojušies ļoti mazā mērā. Daudz mazāk par šiem brīnumu gaidītājiem ir to, kas izlietojuši visiem pieejamo un tiešām vienu no spēcīgākiem cilvēka atjaunošanas līdzekļiem — grāmatu. Patiešām, kas tur savu atjaunošanos meklējis, tas to arī ir atradis. Būs rets kāds cits līdzeklis, kas varētu atstāt uz cilvēku vēl spirtāku iespaidu. Tādēļ — ja gribi uzglabāt jaunību, stiprini savu jaunības garu ar grāmatām — pie tam ar grāmatām vārda plašā nozīmē, jo arī priekšlasījumi, sarunas ar gudriem cilvēkiem u. tml. ir ar to pašu nozīmi. Protams, arī te ir vajadzīga sava izvēle. Ne katra grāmata darīs tevi jaunāku. Ir arī grāmatas, kas palīdzēs tev vēl ātrāk novecoties — un tās, diemžēl, bieži vien ir visvairāk lasītās grāmatas. Jaunu tevi uzturēs grāmatas, kas nes sevī dzīvības garu, kas iedvēš ticību dzīvei, darbam, priekam. Smelies viņās jaunu garu un jaunus spēkus! Atjaunojies ikdienas un ar vienu!

Un vispār — izsvītro no sava vārdu un jēdzienu krājuma šo vārdu „vecums“! Atradinies jau jaunībā domāt par to, ka tu kādreiz būsi vecs, atradinies dalīt savu mūžu jaunībā, pusmūžā un vecumā. Ja tu pats gribēsi, ja tu savu dzīvi saprātīgi

veidosi, tad visa tava dzīve būs nepārtraukta jaunība — mazāk nobriedusi un vairāk nobriedusi jaunība, nevis jaunība un vecums!

Amerikānis Džordžs Meredits savu 75 gadu dzimšanas dienas svinībās teicis: „Es nejutu, ka topu vecāks sirdī vai garā. Es vēl arvien uzskatu dzīvi jauna cilvēka acīm. Es arvien cerēju, ka man nebūs tāds vecums kā dažiem citiem, kur gars sastingst, kur dzīvo tikai pagātnē, kur citus cilvēkus vairs nesaprot tādēļ, ka arvien dzīvo tikai pagātnē un pamazām zaudē visu savu līdzdalību tagadnei.“

Topi arī tu tāds — kas vienmēr patur savu jaunības garu un vienmēr paliek jauns!

Paturi prātā jaunības formulu: $J = U + P + E$, kur J apzīmē jaunību; U — uzdevumu, darbu; P — priecīgu prātu, labu omu un E — enerģijas, spēku atjaunošanu.

No tevīs pašas atkarājas — būt jaunam vai vecam. Uzglabā sevī jaunības garu, tad būsi vienmēr jauns!

Jūties jauns! Stiprini vienmēr sevī šo apziņu un ticību!

Nepārtrauc nekad darboties, augt un uz priekšu iet! Tās ir lieliskas zāles pret vecumu!

Uzturi vienmēr priecīgu prātu un labu omu — tas stiprina un atjauno tevi arī fiziski!

Uzturies biežāk jaunatnes vidū! Dzīvo līdz jaunatnes domām un idejām!

Neaizmirsti izmantot vienu no labākiem atjaunošanās līdzekļiem — grāmatu!

Izsvītro no sava vārdu un jēdzienu krājuma šo vārdu „vecums“!

Paturi prātā jaunības formulu: $J = U + P + E$!

h. Izveido savu iekšējo skaistumu!

Ikvienā no mums slēpjas daudzi un dažādi spēki, un ikviens var atraisīt vienus vai otrs, dodot līdz ar to savai dzīvei tādu vai citādu saturu. Daudzi no

šiem spēkiem ir tik pirmatnīgi un mūsu dzīvei neatņemami, ka viņu atraisīšanos nekādā ziņā nedrīkstam aizkavēt, ja negribam savu dzīvi sakropļot. Bet ir arī daudzi spēki, kas visu mūžu paliek tikai dīglī, ja neizveidojam un nepastiprinām tos. Un ir divējādi šie spēki: vienu atraisīšana var padarīt mūsu dzīvi vēl krāšņāku un bagātāku, kurpretim otru attīstīšana un atraisīšana atņem mūsu dzīvei visu skaistumu. Mūsu dvēseles ir kā dārzs, kuŗa zemē tikpat labi var uzdīgt un izplaukt tiklab visskaistākās puķes, kas ar savu izskatu un smaržu iepriecinās mūs pašus un citus, kā arī vislaunākās nezāles, kas nomāks visus skaistos ziedus un sarūgtinās mūs pašus un citus.

Katrs skaists, daiļš priekšmets izraisa novērotājos jaukas, patīkamas jūtas. Arī cilvēkā mīt tieksme būt daiļam, skaistam, jo ar to saistās lielāka iespēja atraišīt savus spēkus. Vispirms acis duŗas cilvēka ārējais skaistums — daiļi veidoti sejas panti, augums u. t. t. Pēc tā arī visvairāk dzenas cilvēki, sevišķi sievietes, dažnedaŗādiem līdzekļiem. Bet ne šis ārējais skaistums ir galvenais: pirmajā acu uzmetienā daudzi cilvēki neliekas skaisti pēc sava ārējā izskata, tomēr, dziļāk viņos ieskatoties, varam nomanīt to īpatnējo, iekšējo — dvēseles skaistumu, kas atmirdz sejas pantos, kaut arī tie nebūtu klasiski veidoti, un kas atspoguļojas visā cilvēka būtnē. Šis iekšējais skaistums daudz vairāk pievelk un saista nekā ārējais, sevišķi mākslīgiem līdzekļiem iegūtais krāšņums. Vēl viena svarīga lieta: ja ārējo sejas izskatu un augumu nevaram padarīt citādus, tad savu iekšējo skaistumu varam izveidot un izkopt pēc patikas. Līdz ar to arī viss ārējais dabū citādu izteksmi un nokrāsu.

Cilvēka daiļuma izkopšanas un uzturēšanas nolūkā jāpiegrieŗ vērība it sevišķi trim lietām: pirmkārt, veselībai, otrkārt, izstarojumam, kas nāk no daiļas, jaukā virzienā izkoptas dvēseles, un treškārt, dabiskumam. Tā varam dabūt arī skaistuma formulu:

$$S = V + I + D,$$

kur S apzīmē skaistumu, V — veselību, I — izstarojumu, D — dabiskumu.

Par veselības nozīmi un veselības uzturēšanu jau esam runājuši.

Par sevis izveidošanu, lai tiešām no mums izstarotu dvēseles krāšņums, kas padara visu cilvēku daļāku, sīkāk runāsim turpmāk.

Šinī vietā tuvāk kavēsimies pie dabiskuma kā viena no skaistuma faktoriem.

Būt dabiskam nozīmē — neizlikties, nesamākslot sevi, nemēģināt atstāt iespaidu ar ārēju spožumu vai dažādiem mākslīgiem, nedabiskiem līdzekļiem. Piemēram — sevišķi mūsu jaunavām vajadzētu to iegauvēt! — nelietderīgi un bīstami ir pārvērtēt savu ārējo skaistumu un pārāk koncentrēties pie tā. Dzīvē bieži redzam, kā zaudē visas savas simpatijas skaistas sievietes, kas piegriež savam skaistumam pārāk lielu vērību. Redzēdamas sava ārējā skaistuma iespaidu, viņas cenšas to vēl dažādiem mākslīgiem līdzekļiem pastiprināt, kļūst līdz ar to nedabiskas — un viņas skaistums kļūst jau nepievilcīgs, pati sieviete kā samākslota sāk atbaidīt. Vēl ļaunāku šādas sievietes stāvokli padara tas apstāklis, ka viņa kļūst sava ārējā skaistuma dēļ iedomīga un paliek pavisam nevērīga pret savu iekšējo skaistumu, par tā izkopšanu nemaz vairs nedomā. Tā iznāk, kāpēc tik bieži skaistu sieviešu daba, dvēsele ir tik nepievilcīga, viņu intelliģence — tik zema. Ārējais skaistums bieži izvēršas „aukstā skaistumā“, kas nevienu vairs nesaista. Ārējā skaistuma dēļ iekšējais skaistums bieži paliek pilnīgā novārtā — un ārēji skaistās sievietes bieži vien kļūst nelaimīgas jau agrā jaunībā. Tikko ārējais skaistums novīst — dvēseles skaistuma trūkums šo procesu vēl paātrina! — „skaistu“ traģēdija pieņem pavisam asu raksturu.

Nekad nevajaga pārspilēt ārējā skaistuma nozīmi — kaut tam var būt liela nozīme! Tāpat nevajaga izmīst sava ārējā skaistuma trūkuma vai nepievilcības dēļ. Iekšējs skaistums ārēji visnepievilcīgāko cilvēku var padarīt pievilcīgu. Dažs labs būs ievērojis, cik daļa kļūst ārēji nepievilcīga sievietes seja, ja šī sieviete izjūt

lielu, dziļu, pašreizdzīgu mīlu. Viņas seja kļūst īpatni skaista, apgarota, un jo sevišķi skaista kļūst viņas acu izteiksme. Tāpat katru meiteni padara daiļu līdzjūtīga sirds, ilgas darīt visus priecīgus un laimīgus — un tāda atradīs daudz vairāk draugu nekā cietsirdīga skaistule. Arī katru cilvēku padara skaistāku — pat ārēji — iekšēja piemīlība, patiesības mīlestība, augsti izkopta intelliģence u. t. t. Kadīja bija noziedējusi, savu ārējo skaistumu zaudējusi sievietē, kad tā kļuva Muhameda sieva. Bet viņa ar savu lielo pieķēriību un ticību palīdzēja Muhamedam izdomāt lielas domas un nodibināt islāmu. Šā atbalsta, šā iekšējā skaistuma dēļ Muhameds nekad viņu neaizmirsā. Kad daudz vēlāk viņa jaunā, skaistā sieva Aješa Muhamedam jautāja: „Nu, vai es neesmu labāka par Kadiju? Viņa bija atraitne, veca un savu skaistumu zaudējusi; tu taču mīli mani vairāk par viņu?“ Muhameds atbildēja: „Nē, Allāh lai liecinieks, nē! Viņa ticēja man, kad neviens cits negribēja ticēt. Visā pasaulē man bija tikai viens draugs, un viņa bija tas!“

Tā tad izveido savu iekšējo skaistumu — tas ir lielāks un paliekošāks spēks nekā ārējais! Jo mazāk domāsi par to, ka daba tev nav devusi daiļu ārēni, un jo vairāk nodosies sava iekšējā skaistuma izkopšanai — jo ātrāk kļūsi laimīgs! Nekad arī neaizmirsti: ārējais skaistums vīst un iznīkst, bet iekšējais skaistums ir mūžīgs: tas nesamazinās, bet var nemitīgi augt.

Lai izkoptu savu iekšējo skaistumu, attīsti sevī visus tos pozitīvos spēkus, kas tevī slēpjas. Viena šādu spēku katēgorija, kas padara cilvēku dziļāku, ir viņa tīkumiskie spēki.

Ir, piemēram, divas tādas lietas kā patiesība un meli. Tu vari sevī izaudzēt kā vienu, tā otru spēku: tieksmi un spēku melot un tieksmi un spēku patiesību teikt. No tevis paša atkarājas izraisīt vienu vai otru spēku. Tu vari ietīt sevi un savu tuvāko apkārtņi nepatiesību un melu atmosfērā, vai arī likt mirdzēt ap sevi patiesībai. Līdz ar to tu piedalīsies vispār patiesības vai melu ēkas celšanā visā sabiedrībā, un ko tu tuvākā apkārtņē sēsi, to tu arī pļausi. Tāpat ir divas tādas

pretējas lietas kā savtība vai nesavtība, goda prāts vai negodīgums, uzticība vai viltus u. t. t. No tevis atkarājas, kas no šiem spēkiem būs likts tavas dzīves pamatā un kas līdz ar to nostiprināsies tavā apkārtņē. Iespēja attīstīt vai noslāpēt vienu vai otru spēku — tā tev ir. Bet tev ir arī jāzina, kurp katrs no šiem spēkiem tevi novedīs. Un to tev saka tava iekšējā vērtētāja balss. Tā aicina attīstīt un izkopt sevī tikumiskos spēkus. Tie tevī dīgli jau ir, bet sava iekšējā skaistuma un līdz ar to savas laimes labā tev viņi ir jāizkopj līdz vislielākai pilnībai. Jo lielāki un skaistāki būs izplaukuši tevī šie tikumiskie spēki, jo spēcīgāka būs viņu atraisīšanās — tev nekad nebūs jānožēlo tās pūles, kādas tu esi pielicis pie viņu izaudzēšanas. Skaistāks būsī kļuvis tu pats, un skaistāka klūs arī visa tā apkārtnē, kurā tev jādzīvo!

Audzē un izveido arī savus aistētiskos spēkus — daiļuma izjūtu. Tikai tas, kas pats spēs izjust skaistumu, spēs arī sevi padarīt skaistu.

Tāpat nenoslāpē sevī to lielo spēku, kas tuvina tevi neizprotamai mūžībai un pasaules gaitu vadītājam. Tavs prāts nespēj un nekad arī nespēs aptvert šo lielo patiesību un visu mīklu atminējumu. Bet tavās krūtīs ir spēki, kas tevi tuvina šim dievišķam visu lietu pirmcēlonim, kas sakausē tevi ar viņu vienā būtņē, kas iedveš tev lielo ticību un palāvību dzīvei un savām tuvām un tālām nākotnes gaitām — neiznīcīni, neapslāpē šos lielos spēkus, kas apskaidro visas tavas gaitas un jūtas. Nepalaujies skepticismam, kas gan tev var atņemt šos spēkus, bet nevar to vietā nekā cita dot. Attīsti sevī savus reliģiskos spēkus, ļauj izraisīties tiem ticībā, kas apgaismo visas tavas gaitas!

Lai padarītu skaistu visu savu dzīvi, nemities izkopt un izveidot visus savus pozitīvos spēkus — izveidot līdz augstākai pilnībai. Tas — tavās rokās! Tu vari kļūt daiļš — mazākais iekšēji, un iekšējais skaistums stāv pāri ārējam!

|| Paturi vienmēr acīs daiļuma formulu: $S = V + I + D!$ Rūpējies par veselību, daiļiem dvēseles izstarojumiem un dabiskumu!

Iekšējais skaistums stāv pāri ārējam skaistumam, un iekšējā skaistuma izveidošana stāv tavā varā. Veido to! Iekšējais skaistums var ārēji visnepievilcīgāko cilvēku padarīt pievilcīgu un — laimīgu!

Lai nostiprinātu savu iekšējo skaistumu, izkop savus tikumiskos, aistētiskos un reliģiskos spēkus! Tie ir galvenie pamati skaistai dvēselei.

2. Pozitīvā izcelšana un negatīvā pārvarēšana.

Dabas norises pašas par sevi nav ne labas, ne ļaunas. Tās pakļautas saviem likumiem, un cilvēks ir centies atklāt šos likumus, lai varētu valdīt pār dabu — iekārtot parādības tā, lai tās, darbodamās pēc saviem likumiem, izpildītu cilvēka nodomu: vējš grieztu dzirnavu spārnus, ūdens — dzirnavu ratu, uguns sildītu ūdeni un radītu tvaikus, tie savukārt dzītu mašīnas u. tml.

Bet var uz dabas norisēm un vispār dažādiem notikumiem raudzīties no cilvēka personīgā viedokļa un tad tos vērtēt, piedēvējot tiem īpašības, ko apzīmējam vārdiem: kaitīgs, derīgs, labs, ļauns, vienaldzīgs, interesants u. tml. Tāpēc bieži, izejot no cilvēka skatījuma, kāda lieta vai parādība vienam liekas laba, otram ļauna, vienam kaitīga, otram derīga, piem., cenu celšanās ražotājam liekas izdevīga, patērētājam neizdevīga; karsta un sausa vasara derīga vasarniekam, bet kaitīga zemkopim u. tml. Katrā ziņā, daudzas lietas un parādības tikai izliekas mums tādas vai citādas, atkarībā no tā, kā uz tām raugāties, kā tām pieejam, kā tās vērtējam, pie kam grūti nākas cilvēkam, kas nav šinī ziņā vingrinājies, atšķirt lietu īstās īpašības no šķietamām. Piem., ja kāds cilvēks mums patīk, tad visam, kas ar to saistās, piemīt it kā pavisam citādas īpašības; viņa vārdi skan mīļāki, izteiktās domas liekas gudrākas, visi viņa darbi rādās jaukāki nekā pārējo cilvēku un it sevišķi to, kas mums nepatīk. Ja kādu cilvēku mīlam, tad viss viņā liekas labs un jauks, ja kādu ienīstam — tad viss viņā ļauns un nejēdzīgs. It sevišķi spilgti var daudzu īpašību vienkāršu piedēvēšanu vērot tad, kad mainās mūsu attiecības pret cilvēku: kad tas no drauga kļūst par ienaidnieku vai — retāk — otrādi; tad liekas, ka šis cilvēks kļuvis pavisam ci-

tāds, kaut gan īstenībā citādas kļuvušas mūsu attiecības pret viņu.

Un tāpat tas ir ar citām lietām: izsalkušajam gards pat sausas maizes kumoss, turpretim paēdušajam pat izsmalcinātākie ēdieni neiet pie sirds; ja papriekšu ieliksim roku aukstā ūdenī un tad remdenā, šis remdenais liksies pavisam silts, bet ja papriekšu iemērksim roku karstā un tad tinī pašā remdenajā — tas mums rādīsies auksts. Vienam kāds notikums liekas ļoti svarīgs, otram — vienaldzīgs un niecīgs, piem., kāds mantas zaudējums.

Bet tā tas ir tikai tad, ja cilvēks palaužas saviem pārdzīvojumiem, aktīvi tajos neiejaukdamies ar prātu un gribu. Ja turpretim viņš iemācās vadīt savus pārdzīvojumus un valdīt par tiem, it īpaši izcelt labo, pozitīvo un priecāties par to, turpretim nomākt ļauno, negatīvo, nelaut tam izpausties, tad, atrazdamies gluži tādos pašos ārējos apstākļos, cilvēks jutīsies un būs daudz laimīgāks nekā bez šīs mākas kāpināt vai nomākt savus pārdzīvojumus.

Tāpēc šo māku — izcelt labo, pozitīvo, nomākt ļauno, negatīvo — saucam par otro ceļu uz laimi. Lai to varētu atrast un pa to iet, jāspēr tālāk apskatītie soļi dzīves mākslas virzienā.

a. Vingrinies pareizi spriest un pareizi vērtēt!

Doma ir spēks, kas dzemdē darbus, izjūtas, uzskatus. Doma ir topošās darbības pamatakmens, tās ierosinātāja un izveidotāja. Līdz ar to skaidrs, kāds milzīgs svars cilvēka dzīvē ir domai. Var pat teikt: no viņa domām atkarājas viņa liktenis. Kādas būs viņa domas, tāda būs viņa dzīve. Kaut arī domas var „nejauši iešauties prātā“, tomēr cilvēka spēkos ir tās atbalstīt un izveidot, vai apspiest jau pašā sākumā. Cilvēks var savas domas disciplinēt, vai arī modināt sevī tādas vai citādas domas. Viņš var tā tad modināt vienas vai otras domas, ietekmēt sevi kaut kuŗā virzienā: padarīt sevi skumju vai priecīgu, padarīt savu dzīvi laimīgu vai nelaimīgu.

Lai labāk saprastu, cik liela nozīme pareizai domāšanai un visu lietu vērtēšanai, atcerēsimies, piemēram, sengrieķu prātnieku un lielo dzīves mākslinieku Sōkratu. Viņš dzīvoja tik vienkāršos apstākļos, ka viņa dzīves veidu varēja jau saukt par nabadzību. Katrs cits šādus apstākļus būtu izjutis kā lielu smagumu un „likteņa netaisnību”, būtu juties galīgi nelaimīgs, raizētos, zūditos, sūdzētos par savu stāvokli. Turpretim Sōkrats prata virzīt savas domas pareizā gultnē, vērtēt savu stāvokli tā, lai padarītu to patīkamu. Sōkrats prata domāt tā, ka katros materiālos apstākļos viņš patiešām jutās laimīgs. Kad atēnietis Antifons viņam reiz pārmeta, ka Sōkrats, ēzdams vājus ēdienus un dzerdams vājākos dzērienus, valkādams vienu un to pašu mēteli ziemu un vasaru, staigādams bez kurpēm, nepieņemdams par savām mācībām maksu u. t. t., esot saviem skolniekiem nevis labas, bet nožēlojamās dzīves paraugs, Sōkrats tam atbildēja: „Tu, Antifon, man šķiet, iedomājies manu dzīvi tik nožēlojamu, ka man ir pārliecība: tu labāk mirtu nekā dzīvotu tā kā es. Bet kas tad ir manā dzīvē tas nepanesamais? Vai tas nepanesamais, varbūt, ir tas, ka citi, kas par savu darbu ņem algu, ir spiesti šo darbu nostrādāt, kurpretim es, nekādu algu nesapņemdams, neesmu spiests sarunāties ar to, ar ko negribu? Par ēdieniem un dzērieniem... Vai tu nezini, ka, jo kādam ēdiens labāk garšo, jo mazāk smalki ēdieni viņam vajadzīgi un tāpat dzērieni? Un kas zīmējas uz mēteļiem, vai tu nezini, ka tie, kas tos bieži maina, to dara aukstuma un siltuma dēļ, un ka kurpes auj, lai netraucētu iešanu priekšmeti, kas kājām sagādā sāpes? Vai nu tu jau esi reiz novērojis, ka es vai nu aukstuma dēļ vairāk nekā citi palieku mājā, vai karstuma dēļ ar kādu būtu ķildojies par ēnu, vai kādreiz tāpēc, ka man sāp kājas, negājis turp, kur gribējis? — Un ja ir jābūt derīgam valstij un draugiem, kam no diviem būtu šim nolūkam vairāk laika — tam, kas dzīvo kā es tagad, vai tam, kas dzīvo tā, kā tu ieteic dzīvot? Tālāk, kurš no abiem varētu vieglāk iet karā kā kara vadonis — vai tas, kam arvien vajadzīgas grūti dabūjamās lietas, vai tas, kas ir apmierināts ar to,

kas pašreiz dabūjams? Kuŗš no abiem, tālāk, aplenkšanas gadījumā drīzāk būtu spiests padoties — tas, kam arvienu ir vajadzīgas grūti dabūjamas lietas, vai tas, kas ir apmierināts ar gluži viegli iegūstamām? Man šķiet, Antifon, tu meklē laimi greznībā; es, turpretim, domāju, ka būt bez jebkādām vajadzībām ir dievišķi, un būt ar cik iespējams maz vajadzībām ir dievišķam vistuvāki, bet dievišķais ir tas labākais, un kas dievišķajam vistuvāk, tas arī labākajam vistuvāk.“ Sōkrats palika domu meistars līdz pat nāves stundai, līdz pat beidzamajam elpas vilcienam. Kad viņam piesprieda nāves sodu un tuvojās soda izpildīšanas mirklis, Sōkrats nelūdza, nevaimanā, neplosās savā apcietinājuma vietā — nē, gluži otrādi, ar visdziļāko mieru, nosvērtību un labpatiku viņš filozofē par visdažādākām problēmām ar saviem skolniekiem, kas atnākuši atvadīties, juzdamies nevis kā cietumnieks uz nāves sliekšņa, bet kā laipns namatēvs savās mājās kādā no omulīgākām stundām. Sōkrats paliek līdz galam savu domu kungs — un bailes, izmisums vai pat skumjas paliek viņam svešas! Mierīgā garā viņš izdzer beidzot bendes pasniegto indes kausu. Neviens vaibsts nenodreb. Sōkrata draugi nevar vairs savaldīties, un viens no viņiem sāk skaļi vaimanāt. Bet Sōkrats saka: „Ko jūs darāt, jūs, brīnišķīgie cilvēki! Es jau tādēļ taisni aizsūtīju projām sievietes, lai tās nesaceļ nekārtību, jo esmu dzirdējis, ka mirt vajaga klusumā. Tā tad esiet mierīgi un izturieties kā vīri!“ Kad Sōkrata kājas bija jau sastingušas un tuvojās sirds sastingums, viņa pēdējie vārdi bija — atgādinājums draugiem, lai tie neaizmirst ziedot grieķu ārstniecības dievam Asklēpijam par to, ka tā zāles — inde — sagādājušas viņam vieglu nāvi. Domu spēks Sōkratam bija palīdzējis skaisti un laimīgi dzīvot, tas palīdzēja arī — skaisti mirt!

Pieminēsim vēl kā otru lielu dzīves mākslinieku — pareizas domāšanas meistarū — senās Romas stōiķi Epiktetu. Viņš jaunībā bija kāda brutāla cilvēka vergs. Vēlāk gan viņu atbrīvoja, bet no verdzības laikiem viena viņa kāja palika sakropļota. Visa viņa bagātība bija — viens sols, viens spilvens galvai un spal-

dze! Keizara Domiciāna laikā Epiktetu padzina no Romas trimdā. Un tomēr — viņš bija laimīgs! Viņa laimes pamats bija viņa domas, viņa dzīves uzskati. Lai būtu vieglāk to saprast, lūk, daži Epikteta izteicieni:

„Cilvēkiem nemieru sagādā ne lietas pašas, bet domas par tām. Tā, nāve, pati par sevi nav nekas briesmīgs, jo citādi arī Sōkratam tā būtu bijusi tāda; briesmīgas ir vienīgi iedomas, ka tā ir kaut kas briesmīgs. Tādēļ, ja mūs kas aizkavē, dara nemierīgus vai apbēdina, mums nav nekāda iemesla apvainot citus, kā vien tikai sevi, proti, savas domas...

Katrai lietai ir divas puses un katru no tām var apskatīt no divām pusēm. No vienas puses viņas ir paciešamas, no otras — nepaciešamas. Ja, piemēram, tavs brālis nodara tev kādu pārestību, tad neuzņem to no tās puses, ka viņš tevi ir apvainojis — tā ir viņa izturēšanās, kas tev nav saprotama — bet no tās puses, ka viņš ir tavs brālis un jaunības draugs, tad tu uztversi šo lietu tā, ka tā būs vieglāk pārvarama.

Dzīves neprašā nekad nesagaida kādus labumus vai nelaimes no sevis, bet vienmēr no ārējiem apstākļiem. Prātnieks katru labumu vai ļaunumu sagaida vienīgi no sevis paša.“

Ja nu Epiktets savos apstākļos varēja justies laimīgs — kāpēc tāds nevarētu justies arī tu? Bet tad nu vispirmā kārtā jāiemācās būt savu domu kungam: jānovērš visas savas kļūdas domu gaitā un vērtējumos un jāattīsta pareiza, lietderīga domu gaita.

Sāksim ar ikdienišķām kļūdām un paviršībām domu gaitā un vērtējumos.

Psīholoģijas pētījumi liecina par ļoti lielu paviršību cilvēka novērojumos. Nepietiekošas uzmanības vai koncentrēšanās dēļ daudzi mūsu novērojumi ir kļūdaini vai nepilnīgi. Tam pievienojas vēl atmiņas kļūdas. Atceroties kādu priekšmetu vai notikumu, mēs daudz ko tikai iedomājamies — varbūtīgu pieņemam par patiesīgu vai iztrūkstošu priekšstatu vietā domās radām iedomu priekšstatus, vislabākā pārlicībā nenotikušas lietas pieņemam par notikušām. Dabīgi, ka uz šādiem novērojumiem dibinātie secinājumi ir kļū-

daini. Tādēļ esi vienmēr pietiekoši kritisks pret saviem novērojumiem un atceries, ka daudzkārt cilvēki uztraucas par kaut kādu notikumu vai parādību bez kāda dibināta iemesla, vienīgi nepareizu spriedumu dēļ, kas radušies paviršu, nepilnīgu novērojumu vai atmiņas kļūdu dēļ!

Ļoti bieži nepareizus spriedumus rada arī *chaotiska domāšana*. Cilvēkam jāatrisina kāds svarīgs jautājums vai jāizšķiras par kādu lietu, bet viņš neprot vai nepiespiežas sevi koncentrēt. Viņam „šaudās pa galvu“ dažādas domas, viņš maldās savās domās kā mežā. Ja nu vēl apstākļi steidzina viņu pieņemt noteiktu lēmumu, vai viņam kļūst nepanesams neziņas, šaubu stāvoklis, kas spiež ātrāk „nākt pie skaidrības“ — tad arī rodas kā nedisciplinētas un sasteigtas domāšanas rezultāts nepareizi spriedumi. Ja cilvēks atradies stipru jūtu — dusmu, bailu, mīlestības u. tml. — ietekmē, tad spriedumi būs vēl aplamāki, neobjektīvāki. Tā cilvēks viegli vien savu domāšanas kļūdu dēļ var nonākt līdz izmisumam vai vispār kādu stāvokli stipri pārvērtēt uz vienu vai otru pusi.

Daudzkārt cilvēks sagādā sev liekus sarūgtinājumus vai vilšanos kļūdainu spriedumu dēļ, kuru pamatā ir *aplama loģika*, aplami secinājumi. Piemēram, ļoti parasts domāšanas un secināšanas veids ir tāds: mans paziņa Jānis tā rīkojās un viņam izgāja labi; acīmredzot, ja es rīkošos tāpat, arī man izies labi. Patiesībā, še nav ne mazākā mērā noskaidrots, ka starp Jāņa rīcību un to, ko viņš ieguvis, ir tiešām tādas attiecības, kādas pastāv starp cēloni un sekām, t. i. pavisam nav zināms, vai Jāņa rīcība jeb maz bija apsveramo ieguvumu cēlonis. Šādu aplamu loģisku secinājumu praktiskā dzīvē tomēr ir daudz. Piemēram, redzot kāda sava darba biedra nolaidīgu izturēšanos darbā, mēs nereti spriežam, ka šādai nolaidībai nekādu nepatīkamu seku nav, ka nekās nebūs, ja arī mēs paši pielaidīsim darbā kādu paviršību vai nokavēšanos u. t. t. Istenībā rezultāti bieži vien mēdz būt ļoti nepatīkami. Iemesls: apstākļu nepareizs novērtējums, nejaušības pieņemšana par likumu.

Bieži nepareiza ir arī sava stāvokļa novērtēšana tādā ziņā, ka domājam tikai par tiem cilvēkiem, kam, kā mums liekas, labāks stāvoklis, bet aizmirstam padomāt par tiem un stādīties sev priekšā tos miljonus, kam daudz ļaunāks stāvoklis nekā mums. Piem., mums šķiet, ka neesam pietiekoši bagāti, bet izlaižam no acīm tos, kas daudz nabadzīgāki par mums un tomēr dzīvo varbūt laimīgāk nekā mēs.

Sevišķi liktenīga kļūda mūsu domāšanas gaitā ir padošanās dziņu ietekmei. Tiklīdz mums radusies vēlēšanās kaut ko darīt, mēs neapsveram vairs šo nodomu pilnīgi objektīvi, bet attīstām savu domu gaitu tai virzienā, kādā mūs dzen mūsu dziņas vai vēlēšanās. Mēs neapsveram vairs visus apstākļus un varbūtības, kas saistās ar šo nodomāto darbību, bet tikai tās, kas mūs pārliecina sekot savām dziņām. Mēs visu pārspilējam virzienā, kādā mūs ietekmē dziņas. Mēs daudz ko sev noklusam, uz daudz ko skatāmies caur priekšmetiem, lai tikai vairāk izceltos tas, kas attaisno mūsu sekošanu dziņām, kuŗas mūsos radušās. Mēs arī atturamies izdomāt savu rīcību un tās sekas līdz galam. Mēs apstājamies savā domu gaitā, tiklīdz esam nonākuši līdz tai vietai, kur patīkamais beidzas. Vārdu sakot, lai pašķirtu savām dziņām ceļu, mēs ļoti bieži sevi pusapzinīgi, pusneapzinīgi maldinām.

Šo liktenīgo kļūdu vēl padziļinām ar to, ka vispār mēdzam ar retiem izņēmumiem, savas nodomātās dziņu ietekmētās rīcības sekas stādīties priekšā pārāk rožainā gaismā. Ja mums ir pārliecība, ka zināmai rīcībai var būt vai nu laimīgas vai nelaimīgas beigas, tad katrā ziņā mēs uzskatīsim par vairāk sagaidāmām laimīgākās beigas. Šai ziņā ļoti raksturīga noziedznieka domu gaita, kas nereti izšķiras par noziegumu tikai tādēļ, ka ir pārāk optimistiskos uzskatos par sava nozieguma sekām. Kaut gan viņš ļoti zina, ka lielāko daļu noziegumu atklāj, tomēr viņš sevi pārliecina, ka to noziegumu, ko viņš izdarīs, neatklās. Savu nediabināto optimismu viņš pastiprina vēl ar tālākiem apsvērumiem: ja nu tomēr noziegumu atklās, tad viņam, droši vien, izdosies izbēgt; bet ja viņu notvers — tad ir iz-

redzes, ka izmeklēšanas iestādes un tiesa nevarēs viņa vainu pierādīt; ja nu galu galā viņa vainu tomēr pierādīs — tad būs mikstinātāji apstākļi, kuŗu dēļ viņam sodu vai nu pavisam atļaidīs, vai vismaz stipri samazinās. Kā redzam, te ir vesela rinda nedibinātu optimistisku apsvērumu, kas maldina par iespējamām sekām un pamudina sekot noziedzīgam nodomam — ved pretim nelaimei.

Citos gadījumos dziņu vai negatīvu jūtu ietekmē varam nonākt pie dažu notikumu vai sava stāvokļa pārāk pesimistiska novērtējuma. Mēs neredzam vairs to, kas patiesībā ir, bet tikai to, ko iedomājamies vai gribam resp. negribam redzēt. Sīka nelaime mums izliekas kā vislielākais piemeklējums, kas „izpostījis visu mūsu dzīvi“, mazas nepatīkšanas noved mūs līdz izmisumam u. t. t. Pēc pāris dienām, kad esam atkal atguvuši savu līdzsvaru, viss liekas labi, par savu uztraukumu vai zūdišanos bieži pat smejamies — tomēr esam savas kļūdainās domāšanas un nepareizās vērtēšanas dēļ gluži lieki pārdzīvojuši smagas, mocītājas stundas vai dienas. Ir dažreiz vēl ļaunāk: pārāk pesimistiskais stāvokļa novērtējums vienu otru cilvēku noved pat līdz pašnāvībai, kaut gan tai nav nekāda dibināta iemesla. Visa nelaime šajā gadījumā ir nevis pašos apstākļos, bet šo apstākļu novērtējumā.

Domas ir spēks — liels, reāls spēks, tādēļ pie ļoti kļūmīgiem rezultātiem cilvēkus noved padomāšanās nevēlamām domām. Ne par velti K. Ulmanis saka: „Ir vesela rinda domu un jūtu, kuŗu sekas allaž ir labas. Pie viņām pieder: cerība, palāvība, drosme, priecīgs prāts, mīlestība, līdzjūtība, prieks un miers. Rādās, itkā visas, skatoties pēc apstākļiem, mūsu dzīvības iekšējos spēkus vai nu uztura, stiprina, vai arī gluži atjauno. Viņu sekas allaž ir garīga un miesīga veselība, spēks un spars. — Ir turpretim vēl otra vesela rinda domu un jūtu, kuŗas savā būtībā ir nevēlamas, noārdošas un pretdabīgas. Še pieskaitāmas bailes, rūpes, ilgas, bēdas, dusmas, ienaidis un skopums. Visas tās ir noliedzošas un zemas, tādas, kas cilvēku velk uz leju.“ Tiešām, tai pašā laikā, kur katra pozitīva doma mūs stiprināt stiprina, katra negatīva doma mūs spēcīgi „velk uz

leju". Cilvēki bieži maldās, sev sacīdami: tas jau nekas, ka es tā domāju; es jau tikai tā domāju — darīt es nedarīšu! Viņi neapzinās, cik cieši sakari ir domai ar darbu, ka katra doma ir jau darba dīgļis — pēc psiholoģijas likuma, ka katra doma cenšas realizēties. Tādēļ — met ārā no galvas katru negatīvu domu, nelauj pat dzimt sevī nevienai negatīvai domai! Jo ilgāk kādu nevēlamu domu domāsi, jo grūtāk būs tikt ar to galā. Jo mazāk būs nevēlamu domu, jo mazāk būs arī nevēlamu darbu un — apstākļu! Arī ilgas pa lielākai daļai pieskaitāmas pie nevēlamām domām — tāpēc, ka tās parasti rada nevis ciešu gribu, kas uzvar, bet tikai pasīvās vēlēšanās un iekārošanas, kuŗām seko vilšanās un neapmierinātība.

Lai tiktu valā no nevēlamām domām, K. Ulmanis ieteic bez kavēšanās novirzīt domu gaitu uz citām. „Vienīgais drošais līdzeklis še ir tas,“ viņš saka, „ka nevēlamās domas, tiklīdz tās parādās, mēs tūlīt, tai pašā acumirkļī, ar visu spēku cenšamies no galvas ārā dabūt. Jo ilgāk mēs kavējamies, jo dziļāk šīs domas ieperinās un jo grūtāka to izmešana. Par laimi, arī še pastāv likums, kuŗš mums nāk palīgā. Šo likumu varētu saukt par atvietošanas vai vietnieku likumu. Visvieglākais ceļš, kā tikt valā no nevēlamās domas, ir tūlīt sākt šīs domas vietā domāt kādu citu domu, kura, ieņemdama pirmās domas vietu, izspiež to no mūsu prāta, jo mūsu apziņā vienā un tai pašā laikā var pastāvēt tikai viena pati doma.“

Apskatījuši galvenās kļūdas domu gaitā un vērtējumos, pārrunāsim tagad par to, kādai tad jābūt mūsu domu gaitai un kā mums savi apstākļi un notikumi jāvērtē.

Lai secinājumi būtu pareizi un veselīgi, vispirmā kārtā katra nodoma iztīrīšanai par izejpunktu un virziena noteicēju ņem nevis savu dziņu, bet gan savas sirdsapziņas pamudinājumu vai noliegumu! Neapslāpē savas sirdsapziņas balsi, bet pastiprini to. Centies domas attīstīt katrā ziņā tai virzienā, ko sprauž

tavas sirdsapziņas balss, nevis tajā, kurp dzen tavas vēlēšanās vai dziņas.

Tālāk — izdomā katru domu līdz galam, paredzot visas varbūtības un visas sekas, nevienu no tām nenoklusējot! Vienu varbūtību nekādā ziņā neizraugies par vienīgo varbūtību, bet blakus tai nostādi arī citas.

Sargies no illūzijām! Neesošu un neparedzamu apstākļu iztēlošana domās ved pie katastrofas darbos. Skaties vienmēr patiesībai droši acīs un netēlo nevienas nodomātās rīcības sekas nedibināti rožainā gaismā. Labāk vienmēr pieņem par iespējamāko ļaunāko nekā labāko varbūtību. Tas palīdzēs atturēties no dziņu vai jūtu ietekmētas rīcības, kam var būt vai nu apšaubāmi labas vai droši iespējamās ļaunas sekas. Pieņemot par sagaidāmo rezultātu rožainākās izredzes, viegli vari sagādāt sev vilšanos un tā tad sarūgtinājumu; turpretim, pieņemot par gandrīz drošām ļaunākās izredzes, nekad nepiedzīvosi vilšanos, bet vari piedzīvot vienīgi patīkamu pārsteigumu, ja šās ļaunās sekas tomēr nepiepildās, bet piepildās labās. Pieņemot vienmēr ļaunāko varbūtību, pastāvīgi būsi arī visām varbūtībām vairāk sagatavots, tava uzmanība būs spraigāka un tava aktivitāte lielāka, kas arī var sekmēt labvēlīgāku iznākumu. Turpretim, skatoties nākotnes izredzēs pārāk rožainu skatu, cilvēks arvien kļūst paviršāks un neaktīvāks, kas jau tā nelieās izredzes viegli vien var pārvērst nullē vai pat zaudējumos.

Šo atziņu labākai izpratnei un iegaumēšanai minēsim kādu piemēru līdz ar iztirzājumu, kā nedrīkst domāt un kā jādoma.

Bieži ir nācies lasīt laikrakstos ziņojumus: „Atkal atklāta naudas piesavināšanās. N. iestādes kasieris piesavinājies tādu un tādu viņam uzticēto naudas summu...” Kā tas nākas, ka atbildīgā kasiera amatā tik bieži nonāk neuzticamas personas? Ja paseko lietas gaitai, tad izrādās, ka pienāktie izšķērdētāji pa lielāku daļu agrāk bijuši krietni un godīgi darbinieki. Uz slidenā ceļa viņi nonākuši vienīgi rakstura trūkuma un

— aplamās domu gaitas dēļ. Gadās tāda reize, ka cilvēkam, kā rokās lielāka summa svešas naudas, aprūkst paša naudas kādam nodomam. Un kas nu notiek? Kasierim iešaujas doma prātā — „izlīdzēties“ ar viņam uzticēto naudu. Tūlīt gan viņa krūtīs ieskanas arī sirdsapziņas brīdinātāja balss, bet šo balsi viņš cenšas dažādiem argumentiem aplūsināt. Viņš sāk savu domu gaitu attīstīt tai virzienā, cik nepieciešams vai jauks ir nodoms, kas viņam jāizved. No otras puses, viņš sāk sevi pārliecināt, cik nekaitīga un nesvarīga lieta tā ir, ja viņš uz dažām dienām „aizņemas“ nelielu summu no viņam uzticētās naudas. Pēc dažām dienām, kad viņam būs pašam nauda, viņš taču šo summu atliks atpakaļ — un viss būs atkal pilnīgā kārtībā. Nevienam taču nebūs ne jausmas, ka viņš kādu laiku izmantojis viņam uzticēto naudu. Protams, vadot savas domas šādā virzienā, viņam izdosies aplūsināt vai vismaz vājināt savu sirdsapziņas balsi, un arvien vairāk viņam sāks likties, ka tas, ko viņš pašlaik taisās darīt — uz laiku piesavināties viņam nepiederošo naudu — nav tomēr noziegums, ne arī vispār kāds ļaunums. Šis domu virziens tad nu arī noved daudzus pie tā, ka tie paņem viņiem uzticēto naudu vienreiz — un strauji slīd pēc tam arvien tālāk pretim katastrofai! Jo — kasieris, protams, atliek paņemto naudu pēc dažām dienām atpakaļ, viss ir „atkal kārtībā“, bet ieradumam ir spēks, un nu vēlēšanās izlietot svešo naudu savām vajadzībām sāk atjaunoties katrā izdevīgā gadījumā arvien stiprāk un stiprāk. Protams, arī domu gaita risinās pa to pašu iemīto teku, un argumenti par labu naudas paņemšanai uz kādu laiku kļūst arvien stiprāki un veiklāki. Līdz ar to aug „iekšējie aizņēmumi“, tomēr ar „atdošanu“ katrreiz vairs tā neveicas. Bet kasieris par to vairs neuztraucas. Viņš raugās jau tik optimistiski uz dažādām varbūtībām, viņš katram gadījumam paredz jau tik daudz laimīgas varbūtības — kā „izgrozīties“ kontroles gadījumā, kā vajadzības gadījumā sadabūt iztrūkstošo naudu u. t. t. — ka naudas „aizņemšanos“ no viņam uzticētām summām sāk turpināt arvien plašākos apmēros. Rezultātā — agrāk vai vēlāk pienāk diena, kad

visi optimistiskie apsvērumi sabrūk kā kāršu namiņš un iztrūkums nenovēršami atklājas, ieraudams kasieri negoda un smagu pārdzīvojumu mutuī. Aplamo un pārāk optimistisko apsvērumu dēļ cilvēka dzīve ir samaitāta.

Ja tavās rokās kādreiz atrodas kaut santims svešas naudas, ne uz acumirkli neļaujies tai kļūmīgai domu gaitai, kādu tikko apskatījām! Kaut arī tev ir visdrošākās izredzes jau pēc stundas atlikt paņemto naudu vai izlīdzināt iztrūkumu, nepadodies savu dziņu kārdinājumam! Tava sirdsbals tevi nevil, ieskanēdamās, tikko tavas domas vai pirksti pieskaņas svešai naudai, lai to izlietotu savām vajadzībām. Seko šim sirdsapziņas brīdinājumam un, lai viņš kļūtu vēl stiprāks un katēgoriskāks, attīsti arī savas domas šā paša brīdinājuma virzienā. Netēlo sev, cik vajadzīga vai patīkama ir tā lieta, kuŗas dēļ tu gribi izlietot tev uzticēto naudu, bet atgādinī sev, ka piesavināšanās ir un paliek piesavināšanās, kaut arī tas noticis tikai uz vienu minūti un kaut arī to neviens nav atklājis. Tava sirdsapziņa tomēr ir to atklājusi, un tā tevi tomēr tiesās; viņas acīs savu pašcieņu tu tomēr būsi zināmā mērā zaudējis. Domā arī par tālāko: par to, ka ir un var tomēr būt varbūtības, ka kaut kādu sarežģījumu dēļ tu nevari naudu laikā atlikt, tā šī „viena reize“ var pārvērsties par paradumu un paradums tevi beidzot var novest līdz smagai katastrofai. Atceries un padomā par tiem daudziem, kas sākuši savus kļūmīgos ceļus taisni ar tādu pašu „sīkumu“, kādu tu pašlaik gribi izdarīt. Un tad padomā objektīvāk un ciešāk arī par to „vajadzību“, kuŗas dēļ tu pašlaik gatavojies izlietot tev uzticēto naudu. Padomā labi — vai tiešām tā ir tik neatliekama, vai tiešām tā tev dod tik daudz, lai viņas dēļ tu upurētu savu sirdsmieru, godu un riskētu ar visu savu dzīvi?! Nemaz daudz tev nebūs jādomā, lai pārlicinātos, ka šī „vajadzība“ ir tikai viens no tiem maldu tēliem, par kuŗiem jau esam runājuši, vai arī tikai tava mazdūšība vai untums, kuŗu dēļ gan nekādā ziņā nav vērts upurēt to, ko tu upurē, kaut arī vienīgi savas sirdsapziņas priekšā, piesavinādamies svešu naudu.

Vari būt drošs: dodams savai domu gaitai to vir-

zienu, ko saka tev priekšā tava sirdsbalss, tu nāksi vienmēr pie pareiziem spriedumiem un, sekodams šiem spriedumiem, nekad arī nemaldīsies un nekļūdīsies, nekad arī nepiedzīvosi kaut ko tādu, kas tev vēlāk būtu rūgti jānožēlo. Bet radinies vienmēr un visur attīstīt sevi tieši šādu domu gaitu, tieši šādu stāvokļa vērtējumu. No sākuma dziņas, protams, pretosies šādai domu gaitai, bet arī pareizā domu gaita tev kļūs par paradumu, kas turpmāk tevi pilnīgi izsargās no kādiem nopietnākiem konfliktiem ar sevi.

Vienīgi nepareizas, neobjektīvas domu gaitas dēļ tik daudzi izposta arī savu ģimenes dzīvi. Daudzi precēti ļaudis, uzsākdami vieglu flirtu, paļaudamies kādu savu dziņu ietekmei, ar savu vienpusīgo domu gaitu un stāvokļa paviršo vērtējumu noved sevi ātri vien līdz smagai katastrofai. Sirdsbalss gan brīdina no šiem dēku ceļiem, bet dziņas ātri atrod dažādus optimistiskus rezultātu vērtējumus un ātri sakombinētus „attaisnojumus“. Ja cilvēki, kas šos dēku ceļus uzsāk staigāt, jau iepriekš apzinātos, pie kādām sekām viņu dēkas viņus novedīs, tad reti kāds vēl turpinātu uzsāktu dēku. Diemžēl, arī šādos gadījumos cilvēki mēdz būt nepiedodami vieglprātīgi savos vērtējumos un paredzējumos. Ikviens savu flirtu no pat pirmā acumirkļa attaisno ar to, ka „tas taču vēl nekas nav“, kaut arī sirdsbalss jau brīdina, ka tas tomēr ir jau neuzticības pamats, kas nav vairs attaisnojams. Bet cilvēki apklusina, savu dziņu ietekmē, šo sirdsbalss brīdinājumu, iestāsta sev, ka viss taču ir tikai nenožīmīgs joks bez kādām nopietnām sekām, ka visu to taču neviens nemaz nedabūs zināt un tā tad tam uz tālāko dzīvi nebūs nekādas ietekmes. Un tā tas tikmēr ir „nenožīmīgs joks“ un „vēl nekas nav“, kamēr dēka beidzas ar smagu katastrofu. Tad gan daudzi redz, ka viss tas, kā dēļ viņi nonākuši līdz savas ģimenes dzīves katastrofai, nepavisam nav bijis aizraušāns vērts: pārspilēta ir bijusi dēkas pievilcība, arī tās objekts ir bijis tikai bēdīgs maldu tēls, viss „interesantais piedzīvojums“ ir īstenībā bijis pavisam banāls pārdzīvojums, kas nekad nevar atsvērt zaudēto — bet šās pareizās atziņas jau nāk par vēlu!

Ja tevi kādreiz dzīvē vilina šāda dēka — tad labi apsver, pirms tai padodies! Pārdzīvo domās šo dēku līdz galam un neradi sev maldu tēlus! Pasaki sev visu patiesību: cik maz tev īstenībā dos šis „pārdzīvojums“, cik maz viņā patiesas romantikas, cik traģiski vienmēr dzīvē jau beigušās šādas dēkas un cik maz ir varbūtību, ka šai gadījumā būtu citādi! Jo nopietnāk tu apsvērsi stāvokli, jo objektīvāk tu iedziļināsies visos apstākļos un iespējamās sekās, paredzot visas varbūtības — jo vairāk tu būsi nodrošinājis sevi no dēkas, kas tikai vieglprātīgā apsvērumā var likties interesanta un pievilcīga, bet īstenībā ir banāla un riskanta, mazvērtīga dēka.

Gan dažreiz dziņas ir stipras un cilvēku dzītin dzen aplamos apsvērumos, bet vajag taču būt vīram, kas visur prot paturēt aukstasinību un skaidru prātu. Vajag gribēt būt vienmēr uzvarētājam un arī ar savām dziņām vienmēr godam cīnīties, nevis mazdūšīgi padoties vai pat nodevīgi atvieglot tām uzvaru! Tikai pirmās uzvaras ir grūtas! Katra uzvara stiprina un padara vieglāku nākamo uzvaru. Kas pierod uzvarēt, tam arī pati cīņa vairs nav grūta. Un lai uzvarētu, šai gadījumā nevajag nekā cita kā tikai — mazliet prāta un mazliet pašdisciplīnas savu domu ievirzīšanai pareizās sliedēs!

Svarīga māka ir arī — pareizi vērtēt notikumus. To var iegūt, nostājoties it kā zināmā attālumā no sevis vai arī iedomājoties notikumu attiecībā uz citu. Piemēram, mums radies kāds materiāls zaudējums, un nu liekas, ka tā ir neizlabojama nelaime. Tad der atcerēties, kā mēs vērtētu notikušo un izturētos, ja šo zaudējumu būtu cietis kāds cits, nevis mēs. Tad taču mēs savu aukstasinību paturētu un teiktu — tā jau ikdienišķa parādība, tādas lietas jāpārdzīvo. Tā atliek tikai šo spriedumu attiecināt uz sevi pašu un paturēt savu aukstasinību. Ieteicams arī iedomāties, kā pret šo pašu notikumu mēs izturēsimies pēc dažām dienām vai ilgāka laika: mēs vai nu uzņemsim to vienaldzīgi vai pat pasmaidīsim. Tā tad: labāk palikt vienaldzīgam vai pat pasmaidīt jau tūlīt. Der atcerēties šādos gadījumos

arī visu to, ko mēs jau agrāk teicām par maītas un baģātības īsto vērtību.

Apskatīsim vēl vienu tādu ikdienišķu gadījumu. Cilvēks pazaudējis desmit latu. Kas iemācījies pareizi un aukstasinīgi vērtēt notikumus — pasmaidīs par savu klizmu un atmetīs ar roku. Ar cilvēku lielo vairumu tomēr tā nav. Kamēr tie desmit lati viņiem vēl ir kabatā, to vērtība viņiem neliekas liela. Tiklīdz tie pazaudēti — stāvoklis strauji mainās. Nu cilvēks nebeidz domāt par saviem pazaudētiem latiem, pukojās par savu neuzmanību, rēķina, ko visu par šiem desmit latiem viņš būtu iegādājies un kas viss nu zaudēts. Vārdu sakot, visa uzmanība nu sakopota pie šiem latiem, kurus, ja tie vēl būtu viņa rīcībā, varbūt, viņš izlietotu pavisam nelietderīgi — un pazaudēto desmit latu vērtība viņa acīs tagad pieaug nesamērīgi. Kas panākts? Šī domu gaita tikai palielina cilvēka „sirdssāpes“, un cilvēks ar savām domām sarūgtina dažreiz sev visu dienu vai pat vairākas dienas. Tā cilvēks savu zaudējumu nesamazina, bet gan divkārkšo vai pat desmitkārkšo! Viņš pazaudējis nevien to, ko tie desmit lati viņam būtu varējuši dot, bet arī vēl savu garastāvokli. Veselīgi domātājs cilvēks šādā gadījumā turpretim teiks: mans garastāvoklis ir tomēr vairāk vērts nekā tie desmit lati! Nekā vairāk kā labu garastāvokli ar tiem es nevaru iegūt — kādēļ tad savu garastāvokli to dēļ sabojāt? Īsts dzīves mākslinieks katru ārējo zaudējumu uzņems ar vislielāko dvēseles mieru — un tas viņu vienmēr darīs bagātu.

Mazāk juteklīgiem jāklūst arī pret citu cilvēku izturēšanos. Piemēram, tev nākas dzirdēt nedibinātus pārmetumus, un šie pārmetumi tevi tā uztrauc, ka tu vēl ilgi nevari nomierināties. Bet padomā tikai — kādēļ šis uztraukums vajadzīgs? Ja gribi būt īsts dzīves mākslinieks, tad mācies pareizi novērtēt šādus pārmetumus. Noklausies tos aukstasinīgi, spriezdams tā: kādēļ gan man uztraukties par nedibinātiem pārmetumiem? Ja es sākšu uztraukties, tad taču es tikai pastiprināšu šos pārmetumus, tikai padziļināšu to iespaidu. Bet ja mana sirdsbalss nekā man nepārmet, tad kāpēc

lai es uztraucos par citu cilvēku vārdiem? Ja es tiem nepiegrīzīšu vērību — un nekas mani nespiež tiem piegrīzt vērību — tad taču visi šie pārmetumi izdzisis gaisā bez atbalss.

Tā tad: ja dzirdi nedibinātus pārmetumus vai kādu skarbu vārdu — neuztraucies par tiem, bet p a s m a i d i: tavs smaids būs kā lietussargs, zem kura tu omulīgi pārlaidīsi lietus gāzi, palikdams pilnīgi sauss. Nebūtu taču prātīgāk, ja tu, pamanot pirmos lietus pilienus, sāktu skriet pa lauku, dūres vīstīdams par tev nodarīto „netaisnību“ — tā tu tikai pats sevi bez vajadzības samērcētu! No tā, protams, neizriet, ka nekas nebūtu jādara, lai šos nedibinātos pārmetumus izgaisinātu: pret katru nepatiesību, vispār ļaunumu jācīnās, tikai jāsargās no nevajadzīgiem sarūgtinājumiem.

It sevišķi liela māksla tomēr ir cienīt un pieņācīgi vērtēt tās pozitīvās īpašības vai mantas, kas mums ir, un priecāties par tām. Ir taču vislielākā īsredzība saistīt savu uzmanību pie tādām lietām, kā mums nav, sarūgtinot vai sāpinot sevi tādēļ, un tai pašā laikā neievērot, cik lielas mantas ir, piem., veselība, spēja mācīties, strādāt u. tml., kas mums ir dotas. Var paiet vienaldzīgi tām gaŗām, bet var, piegrīžot tām vērību, tās tiešām izjust kā lielas vērtības un par tām priecāties.

Tā tad mācies mazāk domāt un jo sevišķi mazāk sūroties par to, kā tev trūkst, bet jo vairāk domāt un izcelt visu to, kas tev ir: arvien izcelt visu pozitīvo un pārvarēt negātīvo.

Jo sevišķi to ieteica arī lielais Ģēte, kas arvien uztvēra visu pozitīvo, ne negātīvo, arvien domāja par to, ka vajaga celt, vairot, kāpināt, jaunu radīt, bet ne jāukt un postīt. Kādā savā darbā Ģēte izteic domas, ka pat baušļos domas vajadzētu virzīt uz labo, kas darāms, bet mazāk uz ļauno, ko nedrīkst darīt, lai tieši ar visa labā izcelšanu domas vēl vairāk saistītu pie tā.

Vēl pāris vārdu par pašu d o m ā š a n a s t e c h n i k u. Domas ir spēks, bet sevišķi radītāja spēks tās ir tad, kad viņas ir spēcīgas. Tā tad atradinies no gurdas, paviršas domāšanas. Lai tavi darbi un visa tava dzīve

būtu spēcīga un spraiga, tad vispirmā kārtā tavām domām jābūt spraigām un spēcīgām! Vienīgi spraigas un spēcīgas domas var radīt ciešu pārlicību — šo vērtīgo īpašību, kas arvien atvieglo mērķu sasniegšanu, pasargā no neauglīgas svārstīšanās. Vienīgi no spēcīgām domām var rasties arī pašiedvesmes, kas daudzkreiz palīdz pārvarēt „neiespējamo“.

Sargies, tālāk, no „šaudīgām domām“, no domām, kas lido no priekšstata uz priekšstatu, tikko tiem pie-skardamās. Tās ir neauglīgas domas, kas nekā nevar dot, bet padara arī tavus darbus un visu dzīvi tikpat šaudīgus, paviršus, nenoteiktus. **D o m ā k o n c e n t r ē t i!** Saisti cieši savas domas pie priekšstatiem, kas ietilpst tavu interešu lokā, un katrreiz izdomā tās līdz galam, izvairoties no blakus domām.

Visbeidzot, domā domas, kas saistās ar mērķi! Tādas domas ir visaktīvākās, visspēcīgākās un arī visauglīgākās domas. Saistītas ar pozitīviem mērķiem, tās virza tevi pretim tavai laimei; tās ir tavs pirmais pamats ceļā uz laimi. „Domā dziļas domas“, saka K. Ulmanis, „domā saskaņas un patiesības domas, nevainības un jaunības, mīlestības un lēnprātības domas; pieradinies pie mierīguma, nopietnības, patiesības un līdzsvara uzturēšanas tiklab miesīgi kā garīgi; neļaujies katram niekam nosviest tevi gar zemi!“

Domas ir spēks, kas dzemdē darbus, izjūtas, uzskatus. Tādēļ vingrinies pareizi spriest un pareizi vērtēt visas parādības un notikumus, izceļot arvien visu pozitīvo un pārvarot negatīvo! Tas vairo tavu gaišāko izjūtu daudzumu un spēku; tas pasargās no daudzām liktenīgām kļūdām, vilšanās un sarūgtinājumiem! Kādas būs tavas domas — tāda kļūs tava dzīve!

Sargies no kļūdām un paviršībām savā domu gaitā un vērtējumos! Esi pietiekoši kritisks pret saviem novērojumiem un atmiņu: kļūdas bieži rada nepareizus slēdzienus! Izvairies no chaotiskas domāšanas un aplamiem secinājumiem! Nepadodies savā domu gaitā dziņu ieteikmei! Sargies nostādīt dziņu ietek-

mēto nodomu sekas pārāk rožainā gaismā! Atturies arī no sava stāvokļa pārāk pesimistiska novērtējuma! Nepadodies nevēlamām kaitīgām domām!

Liec arvien savas domu gaitas pamatos sirdsapziņas pamudinājumu vai liegumu! Izdomā katru domu līdz galam! Sargies no illūzijām! Mācies pareizi novērtēt notikumus, nostājoties it kā zināmā atālumā no sevis! Mācies cienīt un pienācīgi vērtēt savās domās visu to pozitīvo, kas tev ir, nesāpinot sevi par to, kā trūkst!

Piesavinies domāšanas tehniku! Domā vienmēr spraigi un spēcīgi! Domā koncentrēti! Domā aktīvas pozitīvas domas, kas saistās ar noteiktu mērķi!

b. Pildi savu dzīvi ar krāšņu saturu!

Dot savai dzīvei krāšņu saturu — stāv ikviena cilvēka varā. Tik jāatceras viena lieta: saturu cilvēka dzīvei dod ne tik daudz ārējie apstākļi kā iekšējie pārdzīvojumi, izjūtas. Ārējie apstākļi var tikai sekmet šo izjūtu izpaušanos, bet tie nav katrā ziņā nepieciešami, lai šādas izjūtas rastos. Tās cilvēks var radīt arī neatkarīgi no ārējiem apstākļiem, vienīgi ar savu gribu.

Diemžēl, cilvēki reti kad par to padomā un dzīvo savādu iedomu varā, padarīdami visu savu dzīvi daudz nabagāku un nelaimīgāku, nekā tā viņu apstākļos varētu būt. Uz katra soļa vērojam „dabīgas“, „saprotamas“ un ikdienišķas parādības, kas savā dziļākā būtībā tomēr ir vislielākās ačgārnības. Piemēram, tūkstošiem cilvēku apstājas pie juvelieņu skatu logiem un aprīno tanīs izlikto briljantu mirdzumu. Tūkstoši gatavi strādāt dienām un naktīm, gatavi pārdot sevi, gatavi izdarīt pat noziegumu, lai tikai iemantotu šo bezkrāsaino akmentiņu ar krāsaino mirdzumu. Tas, ka šis akmentiņš tik dārgs un tik grūti iemantojams, visu acīs padara to bezgalīgi vērtīgu. Un tai pašā laikā vēl daudz košāk mirdz pie debesīm zvaigznes un tāpat laistās vasaras rītā plāvā ik rasas piliens, bet — cik ir to, kas ar tādu pašu aprīnošanu raugās to mirdzumā?!

Daudz kas iegūst cilvēku acīs vērtību tikai kopš tā brīža, kad tas kļūst pērkama vai pārdodama lieta. Daudz kas paliek neievērots tikai tāpēc vien, ka tas nekā nemaksā. Ja meža skaistums būtu izstādīts tirgū un pērkams vai skatāms par naudu — droši vien, to būtu daudz vairāki iekārojuši, redzējuši un izbaudījuši nekā tagad, kad tas par brīvu pieejams.

Savās materiālistiskās dziņās iegrimuši, to ietekmēti, cilvēki daudz kā neredz un daudz kā neizbauda tāpēc vien, ka tas ir par brīvu iegūstams — un kas par brīvu iegūstams, pie tā mūsu uzmanība vairs tā nesaistās kā pie tā, kā dēļ jācenšas. Tāpat mēs bieži visa tālā dēļ esam akli pret to, kas mums tuvumā. Bieži vien neieraugām skaistumu savā tuvumā, kamēr to nav atklājis kāds svešinieks. Tikai pēc tam arī paši kļūstam redzīgi un varam sajūsmināties par līdz šim neatklāto skaistumu.

Daudzas skaistas jūtas, kas var dot dziļus pārdzīvojumus, spilgtu laimes izjūtu, mums pilnīgi svešas, kamēr nejaušs gadījums tās mūsos izraisa. Bieži pēc tam paši brīnamies, kā tas nākas, ka to, ko tagad izjūtam, agrāk neesam izjūtuši. Daudzreiz neprotam izjust ne uzpurēšanās saldumu, ne draudzības siltumu, kamēr tikai nejaušs apstāklis mūsos šās jūtas pamodina, un tad piepeši kļūstam bagātāki, protam atrast apstākļus, kas šās jūtas vēl tālāk padziļina un dod tām jaunas izpausmes iespējas.

Uz daudziem var attiecināt armēņu parunu: „Kas man no tā, ka pasaule plata — ja mana sirds ir šaura“. Tiešām: ko var dot cilvēkam „visplatākā pasaule“, vislielākais ārējais krāšņums, ja viņa sirds ir šaura, ja tā nav spējīga izjust krāšņumu?! Kas savai dzīvei grib dot krāšņu saturu, tam jāizkopj sava sirds, savas jūtas; tam jāiemācās nevien ar prātu, bet arī ar sirdi izcelt dzīvē viss pozitīvais un pārvarēt viss negatīvais. Jo dedzīgāka būs cilvēka sirds, jo dažādākas un stiprākas būs viņa pozitīvās jūtas — jo krāšņāku saturu būs guvusi visa dzīve.

Daudzu jūtu cilvēkiem trūkst vienīgi tādēļ, ka tās stipri neizkoptas un neattīstītas. Arī jūtas, lai tās spilgti darbotos, prasa vingrinājumus, at-

tīstīšanu. Var ilgi būt vienaldzīgs pret dabas skaistumu, mākslas darbu vai kādu citu parādību, un liekas, ka cilvēks pret šīm lietām vai parādībām ir no dabas nejutīgs. Bet kad tas pats cilvēks sāk piegriezt tām lielāku uzmanību, sāk tās atkārtoti vērot, viņā ar laiku var attīstīties dzīvas izjūtas, un cilvēks padara savu jūtu pasauli daudz bagātāku, smalkāku, pilnīgāku. Bet tāpat, sevi vingrinādams pretējā virzienā, cilvēks var atradināties izjust nepatīkamas lietas, palikt nejutīgs lietās, pret kurām kādreiz sev par ļaunu viņš ir bijis ārkārtīgi jutīgs.

Tā tad arī jūtas nav nekas „iedzimts“ vien, negrozāms, kas atkarīgs tikai no cilvēka dabas, bet ir īpašības, kas padodas lielām pārmaiņām. Tās veidojamas tiklab vienā kā otrā virzienā, padarāmas bagātākas un izkoptāmas arī tur, kur tās agrāk nemaz nav izpaudušās.

Ja neesi, piemēram, piegriezis nekādu vērību dabas skaistumam, tad koncentrē savu uzmanību šai virzienā, apzinīgi un sistēmātiski ietekmē savas jūtas — un tu iemācīsies izjust arī dabas skaistumu. Tu sāksi redzēt daudz ko jaunu, kas sagādās jaunus patīkamus pārdzīvojumus. Daba, kas līdz šim tev bijusi vienaldzīga, atklās tev daudz jauna skaistuma un pārdzīvojumu.

Ja esi līdz šim bijis vienaldzīgs pret labu grāmatu, vingrinies lasīt to un iejusties izlasītā — tu atklāsi dziļu baudu, ko var dot laba grāmata, un tavš izjūtu skaits strauji vairosies. Tās pašas stundas, kas vēl nesen pagāja pelēkā vientulībā vai tika nelietderīgi nosistas, var pārvērsties brīnišķīgās dziļu pārdzīvojumu stundās.

Atceries arvien: arī jūtas, izjūtas ir nevien rūpīgi modināmas un attīstāmas, bet tāpat rūpīgi, sistēmātiski, plānveidīgi izkoptāmas. Tomēr tas ir ceļš, kā katrā laikā un bez kādiem izdevumiem vari padarīt savu dzīvi daudz bagātāku un krāšņāku.

Izjūtu bagātību var vairojot ne tikai ar ārējiem iespaidiem, bet arī domu un gribas ceļā, pavairojot savu iekšējo pārdzīvojumu skaitu vai padziļinot tos.

Pieminēsim kaut vai tādas jūtas kā pienākuma jūtas. Katra pienākuma apziņa un pienākumu izpildīšana var uz vienu atstāt smagas nastas iespaidu, kas

smagi spiež, dažkārt visu mūžu, viņa plecus. Turpretim citam pienākuma apziņa ne mazākā mērā nesagādā smaguma izjūtu, bet taisni otrādi — pienākumu tas izjūt kā kaut ko cēlu, patikamu, un sava pienākuma izpildīšana viņam sagādā vispatīkamāko apziņu un sajūtu, kaut arī pienākuma izpildīšana nereti saistās ar materiāliem upuriem. Kā izskaidrojama šī starpība starp divu individu izjūtām vienā un tai pašā lietā? Viss atkarīgs no tā, kā izkoptas un nostādītas vienā un otrā zināmas jūtas. Vienas un tās pašas jūtas ar audzināšanu un izkopšanu tā tad var pārvērst no nepatīkamām patīkamās!

Tā tas ir ar daudzām jūtām — daudzas prasa zināmu kopšanu un izveidošanu, lai no nepatīkamām pārvērstos patīkamās, gaišās jūtas, kas dzīvi padara krāšņāku. Pieminēsim vēl, piem., uzupurēšanās jūtas. Arī tās vienam otram saistās vienīgi ar domām par zināmām ciešanām vai upuri, par personīgu zaudējumu, kas jānes otra cilvēka labā. Citam, turpretim, šās pašas jūtas saistās ar jēdzienu par dziļu gandarījumu, dziļu apmierinājumu, ko viņš izjūt uzupurēdamies. Ir arī starpība starp cilvēku un cilvēku nevien uzupurēšanās jūtu saturā, bet arī to apjomā. Var būt, piemēram, cilvēks, kas gatavs sava drauga vai savas ģimenes labā nest vislielākos upurus, un tie viņam sagādās tikai dziļāko apmierinājumu un baudu, bet tai pašā laikā tas pats cilvēks būs cietcirdīgākais cilvēks attiecībā pret jebkuŗu viņam svešu personu, atsacīsies viņa labā nest jēl mazāko upuri. Savukārt, ir cilvēki, kas neaprobežojas tikai ar kādu atsevišķu cilvēku vai ģimeni vien, bet gatavi nest upuri, kur tas vajadzīgs, arī gluži sveša cilvēka laimes labā. Viņam sagādā dziļu pārdzīvojumu un laimes izjūtu arī apziņa, ka tas darījis laimīgu vai paglābis no nelāimes viņam gluži svešu cilvēku. Skaidrs, ka taisni viņš varēs justies visbagātāks, jo viņš visspilgtāk un visplašākos apmēros varēs pārdzīvot uzupurēšanās jūtu saldumu. Koncentrēšanās šādā virzienā, vingrināšanās šādā garā var dažreiz pat visatturīgākā cilvēkā radīt uzupurēšanās jūtas, kas viņu padara daudz laimīgāku nekā pirms tam, kad viņš nekādus upurus neviena labā nenesa. Cik pēkšņi kādreiz var pamosties uzupurēšanās

jūtas plašākā mērogā, liecina piedzīvojumi ciņu laukos, kad cilvēks, kas līdz tam bijis patnīlis, piepeši gatavs nest vislielāko upuri vispārības labā un izjūt pats šo brīdi kā vienu no skaistākiem mirkļiem savā mūžā.

Tā tad piegriez lielāku vērību savām jūtām, padari skaistāku un nosvērtāku savu jūtu pasauli. Izkop sevī jūtas, kas līdz šim tev bijušas svešas, padari smalkākas un dzidrākas jūtas, kas tevī līdz šim vēl bijušas neizkoptas. Savukārt neatlaidīgi apspied un klusini sevī negatīvās jūtas, kas nevar dot patīkamus vai vērtīgus pārdzīvojumus, piemēram — skaudības, īgnuma, dusmu jūtas u. t. t.

Ievēriību pelnī arī rakstnieka Novalisa vārdi, kas teica: „Pasaule jāromantizē“. Pats Novaliss to saprata tā: „Es romantizēju, piešķirot parastam augstāku jēgu, ikdienišķam noslēpumainu izskatu, pazīstamam nepazīstamā cieņu, galīgam bezgalīgā gaismu.“ Var būt pasaules romantizēšanas metodes arī mazliet citādas, bet viena lieta skaidra: tik sausā un aukstā pasaulē dzīvot, kādu to padarījis materiālistiskais vai mēchaniskais pasaules uzskats, nav nekādas jēgas. Lai arī ņemtu vērā visus lielos sasniegumus un atklājumus, prāts tomēr nav pierādījis savu visspēcību, nav arī spējis atrisināt un izskaidrot galvenās dzīves mīklas. Ja nu tā, — tad kāpēc gan liegt afrisināt šīs mīklas sirdij — tā, kā viņa to spēj?! Vai nebūs labāka un krāšņāka pasaule, kam vismaz sirds dod dzīvību un skaidrību, nekā pasaule, kuŗu prāts padara aukstu un neizprotamu?! Pasaule ir taču tomēr tāda, kādu to jūtam, un mūsu varā ir izjust viņu patīkamāku, nekā to atļauj sausais prāts.

Lai dotu savai dzīvei vēl krāšņāku saturu — nodarbini mazliet fantāziju! Ne to fantāziju, kas pārvērš tavu dzīvi melos vai maldu tēlos, bet fantāziju, kas dod tev iespēju reālāk dzīvot savā jūtu pasaulē. Šāds spēks ir, piemēram, bērnam, kas rotaļājas — un tas padara viņa dzīvi daudz krāšņāku. Šai ziņā mēs daudz ko varētu mācīties arī no austrumu tautām. Kāds eiropietis reiz apceļoja Ķīnu un iegriezās arī kādā teātrī. Apmeklētāju skaits sniedzās tuvu tūkstotim, un visi ar saspīlētu uzmanību sekoja izrādei. Uz skatuves atradās tikai pā-

ris krēslu un galdu un 6 koki ar plakātiem, uz kuriem bija uzrakstīts: „Še ir mežs“, „Tas ir tilts“ u. t. t. Nekādu citu dekorāciju uz skatuves nebija. Ceļotājs izbrīnījies jautāja kādam intelligentam ķīniešim: vai tad tiešām viņu apstākļi esot tik trūcīgi, ka nevarot izrādei iegādāties kaut jēl kādas dekorācijas? Ķīniešis pasmaidījis un atbildējis: vairāki ķīnieši, kas apceļojuši Eiropu, esot brīnījušies — vai tiešām eiropiešiem esot tik nabadzīga fantāzija, ka nepieciešamas nokrāsotas lupatas, lai iedomātos mežu, vai apzeltīti papes gabali — lai radītu karaļa pils priekšstatu. Ķīniešiem pietiekot, ja pasakot: „te ir mežs“ vai „te ir karaļa pils“ — tad fantāzija radot tos bez kādām grūtībām, turklāt labākus nekā eiropiešu drēbes vai papes gabali. — Lūk, tā ir tā radītāja fantāzija, kas varētu padarīt krāšņāku ikviena dzīvi; pat visnabadzīgāko mitekli tā piepildītu ar krāšņu saturu!

Ir vēl daudz citi līdzekļi, kā padarīt dzīvi krāšņāku. Benjamina Franklina tēvs, kas darbā bija tik aizeņmts, ka viņa vienīgais brīvais laiks bija ēšanas laiks, izlietoja šo laiku sarunām par nopietniem jautājumiem vai nu ar saviem bērniem, vai kaimiņiem, un šās nopietnās sarunas vienkāršais, bet sirsnīgais ģimenes tēvs prata padarīt tik interesantas, ka jaunais Franklins visu mūžu tās atcerējās un savās piezīmēs rakstīja: kopš šiem laikiem viņš pieradis nepieņemt vērību tam, kas atrodas uz pusdienas galda!

Turpretim daži citi cilvēki izšķiež veselās bagātības, iekrīt pat parādos, lai sarīkotu „spožas viesības“, tā cerēdami padarīt savu dzīvi krāšņāku. Iznākums: liela ēšana un dzeršana, liels troksnis un mudžeklis, seklrunu un nodrāztu asprātību plūdi un — tukšums, garlaicība, neapmierinātība; ne tas, kas bij gaidīts! — Savukārt, piemēram, priekš dažiem gadu desmitiem pirmie latviešu studenti prata nabadzīgā istabīnā pie glāzes tējas izraisīt spraigas, interesantas sarunas, nemākslotu sajūsmu vai jautrību — g a r s bija šo „viesību“ saturs, dzīvs un dedzīgs gars! Vai arī tagad daudzi, ļoti daudzi nepadarītu savas viesības un līdz ar to visu savu dzīvi daudz krāšņāku, ja vairāk domātu par garu nekā par to, kas būs likts galdā?

Dažus vārdus par šo pašu jautājumu gribas vēltīt vēl tiem „likteņa pabērņiem“, kas spiesti pavadīt savu dzīvi kaut kur tālā provinces nomalē, tālu nost no kultūras centriem. Ja viņi, no vienas puses, alks dzīvākas sabiedrības un spraigākas gara dzīves, bet, no otras puses, visapkārt sadurās ar cilvēkiem, kas iegrīmuši gara kūtrībā, kam svešas kādas augstākas intereses — tad, tiešām, var likties, ka šo cilvēku dzīve, bez domu biedriem, bez sabiedrības, bez iespējas izlietot savu sabiedrisko aktivitāti vai apmierināt savas kultūras slāpes, ir jau kaut kas tāds, ko var saukt par pelēku dzīvi vai pat traģēdiju. Un tomēr — tā nav! Arī tas ir tikai pārpratums!

Šis pārpratums rodas, attīstot nepareizu domu gaitu un pārāk akli pieķeroties dažiem maldu tēliem. Kādā provinces nomalē dzīvojošais cilvēks — it sevišķi jaunatne — mīl salīdzināt apkārtni, kurā viņš dzīvo, un iespējamības, kādas viņam ir, ar apkārtni kādā dzīvākā centrā un iespējamībām, ko tā dod. Un jo vairāk viņš salīdzina tos apstākļus — jo vienpusīgāks viņš kļūst savos novērojumos, jo kļūdaināki kļūst viņa secinājumi. Visu tālo viņš pārāk ideālizē, kurpretim savas apkārtnes krāsas sabiezina arvien tumšākas. Viņš rada savās domās daudz asākus kontrastus, nekā tie īstenībā ir; viņš padara apkārtni, kurā tas dzīvo, līdz ar to daudz tumšāku un nepievilcīgāku. Nav jābrīnās, ka, šādā virzienā domājot, šā attīstot savu domu gaitu, cilvēks nonāk līdz secinājumam par „pelēko dzīvi“.

Var tomēr būt un ir jābūt pavisam citai domu gaitai, kas var novērst un novērsīs šos bēdīgos rezultātus. Lai kādos apstākļos dzīvo cilvēks, spraigā kultūras centrā vai visklusākā nomalē, vienmēr viņam jāveido sava dzīve, ņemot par pamatu šos apstākļus, nevis jāizplūst neauglīgās ilgās pēc citiem apstākļiem. Protams, tas nenozīmē, ka viņam nebūtu tiesības aktīvi censties nonākt tur, kur viņa spējas varētu pilnīgāk izteikties, bet nav nekādas jēgas tikai pasīvi domās kavēties pie citiem apstākļiem un mocīt sevi ar domām par to, cik pelēka ir dzīve tādēļ, ka šie apstākļi nav pieejami. Ar vislielāko noteiktību jāatraisās no šīm neauglīgām domām un jā-

koncentrējas pie tiem apstākļiem, kas ir cilvēka rīcībā. Jo vērigāku skatu, stiprāku gribu un dedzīgāku sirdi cilvēks sāks pētīt tos apstākļus, to apkārtni, kādā viņš dzīvo, jo lielāki būs viņa atklājumi, kas pavairošies ar katru dienu. Vajaga tikai censties iedzīlināties cilvēkos, kas dzīvo blakus mums, jāatsakās no paviršiem vērtēšanas papēmieniem — un katrā cilvēkā atradīsim kādu vērtību, kas pelnī uzmanību. Katrs cilvēks ir kā rūdas gabals, kurā starp smiltīm var atrast arī kādu vērtīgu kristallu. Šī vērtību meklēšana cilvēkos vien jau ir darbs, kas var dot ļoti daudz, bet vēl vairāk var dot šo vērtību spodrināšana un tālāka izkopšana. Ja cilvēks tikai pašapzinīgi paceļas pāri tai videi, kādā tas dzīvo, ar nicināšanu novēršas no tās un alkst citu, labāku cilvēku un citu, labāku apstākļu, tad patiešām viņš ir par sevi pārāk augstās domās. Savu paviršību viņš iztēlo par savu pārākumu, tai pašā laikā atņemdas sev iespējas izmantot to, kas ir viņa rīcībā.

Ieskaties vērigāk tai apkārtnē un cilvēkos, kur tu dzīvo, iededzies gribā nebūt šai vidē tikai neauglīgs vērtētājs, bet darba darītājs — dzīves veidotājs, uz augšu vedējs — un tu atradīsi savai aktivitātei iespējas, kas pildīs tevi ar visdziļāko gandarījumu, kas padarīs „pelēko dzīvi“ daudzkrāsainu un vērtīgu! Jo tumšāka, neapzinīgāka, garīgi nabagāka liekas tava apkārtnē, jo plašāks, lielākām iespējamībām bagātāks īstenībā ir tavš darba lauks. Ja tajos cilvēkos, kurū starpā tu dzīvo, tu iedegsi jaunu kvēli; ja tu kaut vienu vienīgu cilvēku tuvināsi pareizākai dzīves izpratnei, celsi to sev līdz — tu būsi darījis lielu un svētīgu darbu, ko nekad nenožēlosi! Jo vairāk tu būsi ziedojis laika, domu un darbu šai „pelēkai videi“, jo tālāka paliks tev tā spilgtā iedomu pasaule, kas tevi vilinājusi — un jo dziļāks kļūs tavš dvēseles miers. Vide, kas tev likās pelēka un tukša, kļūs tev tuva un mīla, jo tā būs daļa no tavas sirds apgrotā darba, no tevis pašā.

Izlasi Annas Brigaderes pasaku par karalieni Janu un salīdzini tās apstākļus ar saviem apstākļiem. Skaisto karalieni Janu padzen Laikneminē, kur dzīvo mežonīgi trimdinieki — nabadzībā, netīrībā, naidā, „saplosītās

dzīves skrandās“ — trimdenieki, kas rej kā šakāļi un kauc kā vilki. Karaliene Jana tomēr nekrīt izmisumā, viņa parāda savas dvēseles spēku — un 17 gados šī sala pārvēršas ziedošā dārzā! Dari tu tāpat! Tev tas vēl vieglāk — tava apkārtne nav tik ļauna!

Bieži tālā nomalē dzīvojošam cilvēkam to dzīvi, kādā viņš dzīvo, padara pelēku arī slavas un sabiedriskā stāvokļa ilgas vai citas tieksmes. Ja arī tevi tās būtu ietekmējušas, pārlasi vēlreiz tos secinājumus, pie kādiem nācām, novērtēdami šķietamos ceļus uz laimi. Pārdomā, līdz arī tev kļūs skaidrs, ka lielākās bagātības slēpjas nevis ārpus mums, bet mūsos pašos — un tā pelēkā dzīve, no kurās tu tā raujies projām, kļūs daudz tuvāka un mīļāka! Apkārtne un apstākļi ir tikai trauks, kuŗa saturs esi tu pats. Un ja šī apkārtne tev šķiet pelēka un mazsaturīga, tad šo pelēkumu pirmā kārtā meklē sevī pašā, savā sirdī! Skaidrs skats katros apstākļos atradīs bezgalīgas darbības iespējas, un karsta sirds katru dzīvi padarīs skaistu un krāšņu. Pelēku apstākļu, pelēkas dzīves nav, bet ir tikai pelēks sirdis, pelēks gars. Ja dzīve tev sāk likties pelēka, tad velti nenosit laiku neauglīgās pārdomās par tiem apstākļiem, kādos tu dzīvo, bet ķeries bez kavēšanās ar vislielāko dedzību savā sirdī pie tās spodrināšanas. Tiklīdz tavs gars un sirds būt atkal spodra, arī dzīve apkārt tev, lai kur tu atrastos, kļūs spodras un krāšņas dzīvības pilna!

Pildīt savu dzīvi ar krāšņu saturu stāv tavā pašā varā! Tik ievēro, ka saturu tavai dzīvei dod ne tik daudz ārējie apstākļi kā iekšējie pārdzīvojumi. Tos vari radīt arī neatkarīgi no ārējiem apstākļiem!

Lai dotu savai dzīvei krāšņu saturu — izkop savu sirdi, savas jūtas! Vingrinies izjust visas pozitīvās jūtas un nejus negatīvās! Modini sevī un izveido neattīstītās pozitīvās jūtas! Padari skais-tāku un nosvērtāku savu jūtu pasauli!

Romantizē dzīvi! Ļauj mazliet vaļu radītājai fantāzijai, kas dod tev iespēju reālāk dzīvot savā jūtu pasaulē!

|| Pelēku apstākļu un pelēkas dzīves nav, bet ir tikai pelēkas sirdis un pelēks gars! Spoži iededz savu garu — spožs kļūs arī tavas dzīves saturs!

c. Mācies pārvērst negatīvās jūtas pozitīvās!

Jūtu izveidošana var iet ne tikai nule apskatītā virzienā, bet iespējama arī jūtu pilnīga pārvēršana, t. i. vienu jūtu pārvēršana kādās pavisam citās jūtās. Tā ir līdzīga enerģijas pārvēršanai kādā citā enerģijā, piemēram, siltuma pārvēršanai gaismā vai elektrības — gaismā u. t. t.

Vai tas iespējams! Gandrīz ikviens būs pārdzīvojis šādu jūtu pārveidošanos neatkarīgi no viņa paša gribas. Visparastākā ir dzīvē mīlas jūtu pārvēršanās naida jūtās. Viņš, piemēram, iemīlējies viņā un „bezgalīgi“ viņu mīl. Gatavs darīt visu viņas dēļ, nest, vismaz vārdos, vislielākos upurus. Un tad piepeši — viņš dabū zināt, ka viņa mīl kādu citu. Acumirkli viņa karstā mīlestība var pārvērsties tikpat karstās naida jūtās. Viņš, kas vēl priekš stundas bija gatavs viņas dēļ nest vislielākos upurus, tagad gatavs viņu pazemot, nicināt, vajāt. Ka te nav tikai jaunu jūtu rašanās, bet vienu, jau bijušo jūtu pārvēršanās citās jūtās, to liecina arī tas, ka naida un sašutuma jūtas šajos gadījumos ir taisni tikpat intensīvas, cik intensīvas pirms tam bija mīlas jūtas. Tikai tas var karsti nīst, kas karsti mīlējis, un cik karsti viņš mīlējis, tikpat karsti viņš tagad nīst.

Protams, tas nav vienmēr un visos gadījumos. Ir cilvēki, kas paliek savām jūtām uzticīgi, kas cieš, bet tomēr tāpat mīl. Ir arī cilvēki, kas apvalda savas jūtas — aukstasinīgi uzņem notikušo. Bet ne tas mūs šai gadījumā interesē. Pašlaik mūs interesē vienīgi konstatēt, ka vienas jūtas var pēkšņi pārvērsties citās jūtās, paturot visu savu stiprumu. Ja nu tas notiek neapzinīgi, vai tad tas nevar notikt arī apzinīgi? Un ja tas var notikt apzinīgi, tad taču ar zināmu iekšēju disciplīnu un gribas spēku iespējams pārvērst vienas jūtas otrās tā, kā tas vislietderīgāk un mums vispatīkamāk! Šis jautājums nav tik fantastisks, kā tas pirmā acumirkli

var izkļūties: ka naidu mēs varētu pārvērst mīlā, ie-
naidu draudzībā u. t. t., kaitīgās un mocītājas jūtas pār-
vērst, tā sakot, pozitīvā jūtu enerģijā.

Piemēram, mūs ir pārņēmušas izmisuma jūtas, kas galīgi saplosa sirdi un sagādā neizsakāmas mokas. Tās ir jūtas, kas tomēr ļaujas — un to apstiprina daudzi ga-
dījumi dzīvē! — pārveidoties prieka jūtās. Izmisuma
cēlonis pa lielākai daļai ir faktisko apstākļu pārvērtēšana,
saistīta ar pašiedvesmi negatīvā virzienā. Atgūstot kaut
cik aukstasinību un mierīgu prātu apsverot visus ap-
stākļus, bieži cilvēkam izdodas atrast pieturas punktus,
kas atdod tam ticību dzīvei, pārlicina, ka stāvoklis nav
tik traģisks, kā tas licies pirmā acumirkli. Dažreiz šo
pieturas punktu dod pārdomas, kā līdzīgos apstākļos vē-
lāk izveidojusies citu cilvēku dzīve, kā tie atspirguši no
sava izmisuma un dzīvojuši pēc tam vēl laimīgu dzīvi.
Dažreiz šo pieturas punktu dod arī kāda līdz šim ne-
ievērota apstākļa atcerēšanās, kas modina jaunas cerī-
bas u. t. t. Un kas notiek? Bieži vien izmisumam seko
dziļa prieka izjūta — visas cerības nav zudušas! — Un
jo dziļāks ir bijis izmisums, jo lielāks ir prieks par
„atgūto dzīvi“. Intensīvās izmisuma jūtas
pārveidojas tikpat intensīvās prieka jū-
tās. Dažreiz šis prieks var būt tikpat nepamatots kā
pats izmisums, bet priekam ir liela un spēcīga ietekme:
tas daudzkārt palīdz uzvarēt cerību stariņam, kas to ra-
dījis.

Liela loma negatīvu jūtu pārvēršanai pozitīvās ir
bijusi arī visas latvju tautas vēsturē. Smagā verdzība
modināja latviešos nospiebtības, izmisuma jūtas, bet lat-
vietis pārvērtā tās spītā — šai gadījumā veselīgas pretes-
tības jūtas. Šī spītība verdzinātājiem un savam sūram
liktenim pasargāja mūsu tautu no bojā ejas, kas būtu ne-
izbēgami notikusi, ja virsroku būtu ņēmušas tikai izmi-
suma jūtas. Ļoti daudzos gadījumos latvietim izdevās
pārvērst negatīvās jūtas pozitīvās ar dziesmas palīdzību.
Dziesma bija burvju līdzeklis — un var arī tagad būt —
kas palīdz pārvērst skumjas priekā u. t. t.

Liela māksla, kas prasa jau zināmu talantu un ru-
tīnu, ir prasme vadīt savu domu gaitu tā, lai

zināmas jūtas atrastu pavisam citu motivāciju vai iztulkojumu, un tad ar labu gribu tās viegli vien var pārvērsties pavisam pretējās jūtās. Mūsu griba un pašiedvesme var pārvērst arī naida jūtas milas jūtās, cietsirdību līdzjūtībā u. t. t., pārvēršot modušās postītājas jūtas spēkā, kas nes mums pašiem svētību un gaišumu. Jo sevišķi šo svētīgo mākslu sludināja un mācīja Kristus. Jauka illūstrācija ir arī Skalbes pasaka Kaķīša dzirnavas. Visas nodarītās pārestības Kaķītis piemin bez dusmām, bez naida un sāpēm. Kēniņš, klausīdamies viņā, brīnās, kā tik viegli var sāpes pieminēt. Viņš nebija zinājis, „ka sāpes var tik viegli lidot un dūkt kā baltas sniega pārslas, kuņas atstāj tālu apakšā izmocītās zemes dubļus“. Šī lielā māksla tomēr darija Kaķīti laimīgu.

Cik tālu var iet cilvēka dvēseles brīnišķā vara, liecina arī piemēri vēsturē par dažu ideju cīnītāju likteni. Pat sāpes un mokas tie pārvērtuši dziļā dvēseles mierā un pārliecības spēkā, laimīgu smaidu iedami mokās vai pat nāvē. Atminēsimies kaut vai Džordano Bruno, kas, 6 gadus novārdzināts cietumā, atteicās tomēr pirkt brīvību pret atsacīšanos no savas pārliecības. Lepni paceltu galvu viņš noklausījās savu nāves spriedumu, sacīdams tiesnešiem: „Varbūt jūs nolasāt spriedumu ar lielākām bailēm, nekā es to uzklausu“. Viņš mira uz sārta bez viena vaida, raudzīdamies visu laiku debesīs. Par īpatnēju jūtu pārvēršanos liecina arī gadījums ar matemātiķi Paskālu, kas kādu nakti savas zobu sāpes pārvērta „dzinējspēkā“ grūtas matemātikas problēmas atrisināšanai: zobu sāpju mocīts, viņš sēdās pie šīs problēmas, pakāpeniski aizmirsta savas sāpes un — atrisināja sarežģīto uzdevumu.

No katra, protams, nevar sagaidīt brīnumus, bet lielākā vai mazākā mērā savas negatīvās jūtas pārveidot pozitīvās jūtās ar labu gribu var katrs.

|| Mācies pārvērst negatīvās jūtas pozitīvās! Ar zināmu iekšējo disciplīnu un gribas spēku iespējams naida jūtas pārvērst milā, ienaidu draudzībā, izmīsumu dzīves priekā u. t. t.

Mācies vadīt savu domu gaitu tā, lai negātīvās jūtas jau pašā sākumā atrod pavisam citu motivāciju, kas tās pārvērš pretējās jūtās! Esi savu jūtu kungs: stiprs cilvēks var veidot savas jūtas tā, kā to prasa viņa paša labsajūta un laime.

d. Baudi bagātības, ko dod daba!

Neizsmejamu bagātību, neskaitāmu pārdzīvojumu avots ir daba. Lielais dabas mīlotājs un neaizmirstamo dabas ainavu tēlotājs Apsīšu Jēkabs kādā vietā saka: „Lai eju, kur iedams, visur man mežs iet līdz kā mīļš draugs, kas mani pazīst un ko es pazīstu jau no bērna kājām, ar ko es saaudzis kopā un ar ko man vislabāk sakrīt prāts un domas un jūtas.“ Dabas mīlotājs katru mirkli tajā var atrast jaunus spēkus, jaunus ierosinājumus, jaunus pārdzīvojumus. Katram tie sasniedzami un pieejami. Bet cik nav tomēr cilvēku, kam paliek sveši visi tie bagātie, daudzkrāsainie pārdzīvojumi, ko sniedz daba! Neskaitāmi cilvēki tā iestiguši savu materiālistisko dziņu šauros un pelēkos aplokos, ka viņi nav spējīgi pacelties pāri tiem, saskatīt brīnišķo pasauli, kas atrodama turpat ap viņiem un aicina pie sevis katru. Tūkstoši pilsētās mītošo cilvēku gandrīz jau aizmirsuši dabas esamību. Lielākais, kādu retu brīvdienu viņi izraujas no pilsētas mūriem, lai — „zaļumos“ paēstu pusdienas vai iedzertu. Daba pati kā tāda šādos gadījumos pa lielāku daļai paliek neizjusta, pat neredzēta.

Maldu tēlu apžilbināts cilvēks ir palicis akls, un arī dabā daudzreiz viņš skatās tukšu skatu, nespēdams tajā nekā vairs saredzēt. Svešs viņam ir saules lēkta un rieta burvīgais skaistums, plavu un mežu smarža, zvaigžņu mirdzums, jūras šalkas un tā noslēpumainā dzīve, kas norisinās katrā plavas stūrītī, meža biežoknī vai ezera krastā. Viņa „paradīze“ bieži vien ir piepīpotās krogus telpas ar saksofona gaudām vai drebošā, zibošā kinolentas uzburtā „daba“. Viltojums garšo viņam labāk par neviltotu produktu.

Smagi aplaupa sevi cilvēki, kas aizmirsuši dabu! Tie pielīdzināmi „puķu cienītājiem“, kas apmierinās ar

papīra puķēm, kurpretim dzīvā zieda burvīgais skaistums un smarža viņiem sveša.

Ja arī tu esi jau attālinājies no dabas, vai esi ceļā uz šo attālināšanos — griezies apkārt, atpakaļ pie dabas! Varbūt, tu esi tik tālu jau atsvešinājies no tās, tik dziļi iestidzis dzīves kņadā, ka daba tevi vairs neinteresē? Tad tomēr — netici tam! Tā ir tikai maldīšanās. Nevienu veselu, normālu cilvēku daba nevar neinteresēt. Tā var būt vienīgi paviršība, sekls, notrulināts skats, kāpēc daba var likties neinteresanta. Mācies piespiest sevi ciešāk ieskatīties dabā, vērot, izprast un just! Neizej cauri mežam vai pļavai, savās ikdienišķās domās un aprēķinos iegrimis. Asini savu skatu un novērošanas spējas — tu atradīsi dabu. Tu piepeši it kā atmodīsies, kā zvīņas nokritis no tavām acīm, un tu sāksi redzēt pasauli, ko līdz šim nebiji redzējis. Uz viena paša upes krasta tu varēsi nostāvēt garu stundu, un skats, ko būsi redzējis, vēl ilgi glabāsies tavā atmiņā. Ieskaties zvaigžņu baros, tu ilgi vēl jutīsi savā sirdī to brīnišķo mirdzumu. Atlaidies zālē, tu stundām ilgi varēsi noraudzīties laukumā starp pāris smilgām, raudzīdamies līdz šim neredzētās miniātūrvalsts notikumos.

Kas neprot lasīt — tā acīs grāmatai nav nekādas vērtības, tam grāmata ir neinteresanta. Un ja tu neesi nemaz mācījies lasīt dabas grāmatā, tad nav nekāds brīnums, ka tā tevi nesaista. Tāpēc mācies lasīt lielajā dabas grāmatā un mācies nevien saburtot, bet lasīt tekoši un izprast izlasīto — tad tu atradīsi dabas grāmatā brīnišķīgus stāstus, kas atklās tev jaunu, skaistākiem pārdzīvojumiem bagātu pasauli!

Mācies redzēt, saprast un izjust dabu! Katram, kas to prot, daba dod jaunus spēkus, ierosinājumus un neskaitāmus pārdzīvojumus!

Neapmāni sevi ar domām, ka daba tevi nesaista! Šāds uzskats ir tikai paviršība, pašapmānīšanās. Piešpiest sevi mazliet ciešāk ieskatīties dabā — un tu atradīsi to! Tu atradīsi jaunu pasauli un mācīsies baudīt bagātības, ko dod daba.

e. Dzīvo skaistajā grāmatu pasaulē!

Droši vien, arī tu esi jūsmojis bērnībā par septiņjūdžu zābakiem un par kalifu valsts burvja paklāju, uz kuŗa vajadzēja tikai uzsēsties un vēlēties — un burvja paklājs sēdētāju bija jau aiznesis tai zemē un apstākļos, kādos viņš vēlējās būt. Droši vien, arī tu kādreiz esi teicis: tāds paklājs gan būtu brīnišķa lieta! Bet vai tad tas nav arī tavā rīcībā? Tā taču ir — grāmata, kas nes tevi nevien pāri visiem kalniem un jūrām, visām robežām, bet arī pāri laikam — atpakaļ sen aizgājušos laikos. Tā atver tev nevien visas durvis un vārtus, bet arī visas sirdis un to noslēpumu glabātaves. Visiespējamākā no visām mantām ir šis „burvju paklājs“ — bet cik bieži tu to izmanto?

Jel mācies pazīt grāmatu — šo cilvēka visuzticamāko, vissirsnīgāko draugu! Neizsmelams ir tas padomu skaits, ko tu vari tur smelties, un grāmata ir tavš draugs, kas nekad nav nevalīgs. Vienmēr tā gatava pārrunāt un apspriest ar tevi visus dzīves jautājumus, un grāmata ir draugs, kam neizsmelama piedzīvojumu bagātība, kas pratīs vislabāk atrisināt dažādās sarežģītās dzīves problēmas, uz kuŗām tu meklē atbildi.

Mācies cienīt grāmatu — šo lielo skolotāju! Tā palīdzēs tev atrast savu dvēseli, stiprinās tevī laba un ļauna atziņas, rūdis tavu gribu, skubinās un mudinās tevi izvēlēties ceļu, kas ved pretim laimīgai dzīvei. Tā nostādīs tavu acu priekšā paraugus, kuŗiem tu vari sekot droši un palāvīgi.

Mīli grāmatu — tā nekad tevi nevils. Grāmata modinās tevī daudzas jaunas, skaistas jūtas un domas, kas darīs visu tavu dzīvi pilnkanīgāku un daiļāku. Daudz kas tev paliks svešs un neizjūsts, ja tava dzīve būs pagājusi bez grāmatas.

Izproti grāmatas lielo nozīmi: grāmata — tā ir koncentrēta dzīve, kristalizēta dzīve. Tā vienas dzīves vietā dod tev simtas dzīves. Tā dod tev iespēju izstaigāt visus dzīves ceļus bez klūdīšanās, nožēlām un maldīšanās sāpēm.

Grāmata ir brīnišķīgs spēka avots, kas atjauno

cilvēku ik dienas un uztur to mūžam jaunu. Kas neuztur vienmēr pietiekoši gaišu sava gara liesmu, nepiegādā tai jaunu kurināmo materiālu, svaigu gaisu ar skābekli — novecojas daudz ātrāk. Bet laba grāmata taisni ir tas vērtīgākais, ārkārtīgi koncentrētais dedzināmais materiāls cilvēka gara ugunij — materiāls, kas deg un tomēr nesadeg, bet aizdedzina cilvēkā aizvien jaunas liesmas, uztur jaunības gara spraigumu un drosmi, vienmēr atjaunojot cilvēku.

Cik liela ir grāmatas ietekme uz cilvēku, to liecina atgādinājumi modernā ārstniecībā, kur grāmata lietota kā ārstniecības līdzeklis. Piemēram, franču ārste Lisija Gijē izārstējusi daudzas dvēseles slimības, liekot slimniekiem lasīt pašiem vai lasot tiem priekšā piemērotas dzejas.

Ne mazāku ietekmi grāmata atstāj uz katru tā saucamo normālu cilvēku, kam, varbūt, mazliet paburzīti nervi (kam gan tie tagad nav paburzīti?), bet kas citādi vesels. Un ne tikai dzejas vien, bet jebkuŗa krietna un vērtīga grāmata, lai kāda satura tā būtu. No ikvienas labas grāmatas plūst tas brīnišķīgais spēks, kas slēpjas aiz visa redzamā un taustāmā — papīra un burtiem, un ne tikai lasīšanas brīdī vien, bet arī ilgāku laiku pēc tam, kad lasītājs kā apburts staigā šī spēka ietekmē un vadībā.

Šis spēks ir tās lielās domas, dziļās un cēlās izjūtas, asais dzīves skats — tās dāvanas un spējas, kas dotas īstajam rakstniekam šī vārda plašā nozīmē, lai viņš varētu ieskatīties dziļāk dzīves noslēpumos, saredzēt un izprast to, ko mēs dzīves steigā nepagūstam vai nevaram uztvert un saskatīt, un tad to saprotamāk un bieži pat it kā taustāmā veidā mums parādīt.

Ar to grāmata — laba grāmata — modina lasītāja gaišos spēkus: paļaušanos cilvēka cildenajām īpašībām, ticību prāta uzvarai pār neprātu, daiļuma pārākumam par riebīgo, labā nepārvāramajam spēkam cīņā ar ļauno. Vai tad lasītājam nerodas griba sevi veidot pēc kāda grāmatas varoņa parauga, rīkoties tāpat, kā rīkojušies tie cilvēki, kas aizkustinājuši mūsu dvēseles dziļākās stīgas? Vai, piemēram, lasot par mūsu tautas pa-

saku varoni — „mulķīgo dēlu“, vēlāko Antiņu — arī mums neuznāk vēlēšanās vismaz lasīšanas brīdī, būt tādiem pašiem Antiņiem, kuŗu darbi kā garīgi bērni dzīves grūtos brīžos nāk palīgā un saka: „Es — mīļš vārdiņš, ko tu teici; es — labs devumiņš, ko devi; es — tavs žēlumiņš par svešiem; es — tavs vaids par vājiem vaidēts“.

Un ja dzīves cīņas pagurumā atšķiram grāmatu un lasām, ka „neražens ir katrs, kas kaujas lauku atstāj, kamēr tam šķēps nav salauzts trijos gabalos, kamēr tam krūtis nav trijās vietās caurdurtas, kamēr tam bulta nav gājusi caur pašu sirdi — ikkatrs tāds ir neražens un atmetams“, vai tad atkal neatjaunojas dzīves spars un cīņas drosme?

Bet kad pavisam liekas salauzti spārni un pats it kā samīts dubļos, tad jāņem tikai grāmatu grāmata, no kuŗas atmirdz dievišķais Kristus tēls, kas saprot cilvēka vājos spēkus („kas no jums bez vainas, lai met pirmo akmeni uz viņu“), žēlo bēdīgos un iepriecina grūtsirdīgos, grib pacelt visus cilvēkus līdz dievībai, padarīt tos par debesu tēva bērniem, — vai tad atkal nerodas stipra ticība, ka vēl var piecelties un par jaunu uzsākt lidojumu pretim saulei? Kad galīgi nomāc domas, ka tev it kā nav ne drusciņas laimes, jo nav it kā nepieciešamo laimes nosacījumu — bagātības, slavas u. t. t., tad pašķirsti vēstures lapas un tu redzēsi, cik ātri tas viss var izgaist, un ja arī pastāvētu, tad tie tomēr nav īstie laimes pamati. Šos pamatus atrast tev atkal palīdzēs grāmata. Tā pret visu, visu, kas taisās apslāpēt dzīves ugunis, jaunības garu un sparū, grāmata dod pretlīdzekli, kas kā grāmatas autora gara labākā daļa pāriet lasītāja gara ipašumā.

Ir pietiekoši pierādīts fakts, cik lielā mērā cilvēka gara dzīve ietekmē visu miesas dzīvi, ir noteikti un nepapgājami novērojumi, ka gaišas domas, cēli mērķi stiprina visu cilvēku, pat dziedina viņu no dažādām kaitēm, bet gara tukšums un pagurums sagrauž kā rūsa pat veselīgāko organismu. Šīs gaišas domas lielos apmēros dod grāmatas kā kultūras mantu glabātuvas, un tāpēc

grāmatu var ar pilnu tiesību saukt par cilvēka atjaunotāju.

Par to var katrs pārlicināties, paskatīdamies savā apkārtnē uz tiem cilvēkiem, kas lasa labas grāmatas, kas piekopj rosīgu gara dzīvi, vispār, kas vairāk elpo grāmatu gaisu: tie var būt bieži jau gados veci, bet tomēr ir jauneklīga svaiguma pilni. Viņi vēl ir garīgi jauni un līdz ar to arī fiziski pietiekoši spēcīgi. Turpat līdzīgos apstākļos dzīvo cilvēki, kas neinteresējas par grāmatām, neatjauno savas gara ugunis, gada laikā nepaņem rokā nevienas vērtīgas grāmatas, Tie ir kā sastinguši, kā pusdzīvi. Tiklīdz jau daži gadu desmiti aiz muguras, jau viņu gara liesma ātri nodzies.

Vairojot dvēseles gaišos spēkus nenozīmē pakļauties tam naīvajam optimismam, it kā viss dzīvē būtu tikai jauks vien un visiem tikai labi klātos, bet gan to, ka, pieaugot tiem gaišajiem spēkiem, ko dod laba grāmata, visas neveiksmes un nepatikšanas nesalauzīs cilvēku, bet atradīs to mūžam jaunu un tā atdursies pret viņu kā pret stipru un cietu mūri. Grāmata droši palīdz mums izcelt visu pozitīvo un pārvarēt negatīvo. Uzņemot grāmatu domas un tēlus savā gara pasaulē, līdz ar to iegūstam spēkus tikt pāri nedienām un citiem tādas nesagādāt. Tas ir visvērtīgākais, ko spēj dot grāmata kā cilvēka atjaunotāja.

Tik mazliet paskaties un paklausies, kā grāmatu vērtējuši un uz to skatījušies visi lielie gari, pret kuriem arī tu noliecies dziļā godbijībā. Mūsu tautas gaišais gars Kronvaldu Atis par grāmatu saka: „Savā mūžā gan jau esmu piedzīvojis, cik sīvi sāp miesīgais izsalkums un ka tas beidzot jāremdina ar miesīgu barību, ja negribi nomirt badā. Bet pie sevis arī esmu novērojis, ka garīga barība, ja ne pavisam, tad taču uz kādu laiciņu spēj izklidināt pašu rūgto miesas izsalkumu.“

Angļu dabas pētnieks Džons Leboks teica: „Neviens nevar labu un interesantu grāmatu stundas laiku lasīt, pats caur to netapis labāks un laimīgāks. Ne tikai uz acumirkli; mums paliek atmiņā daudz priecīgu un laimīgu domu, kuŗas varam atmiņā saukt, kad vien gribam.“

Lielais franču filozofs un politiķis Monteskjē rakstīja: „Studijas man bija labākais līdzeklis pret dzīves apnikumu; nekad man nebija tādu bēdu, kuŗas viena stunda, pavadīta grāmatas lasot, nebūtu aizdzinusi.“

Lielajam angļu vēsturniekam Makolejam bija viss, ko tik daudzi kāro — bagātība, slava, augsts stāvoklis, gara dāvanas, bet arī viņš par savām vislaimīgākām stundām savā mūžā sauca tās, ko viņš pavadījis pie grāmatām. „Mīlāk es gribētu dzīvot,“ viņš teica, „par nabaga vīru kādā jumta istabiņā ar daudz grāmatām, nekā būt karalis, kam nav nekādas patikas uz lasīšanu.“

Gandrīz bez izņēmuma visi lieli vīri ir bijuši arī kaislīgi lasītāji, un grāmatas ir bijušas viņu sasniegumu avots. Lielais filozofs Bekons jau kā zēns ar vislielāko interesi lasīja grāmatas par filozofiju. Fiziki Ampēru mocīja īsts lasīšanas izsalkums, bet otrs slavenais fiziķis Faradejs, kas jaunībā bija grāmatu sējējs, brīvā laikā līdz vēlai naktij lasīja iesiešanai nodotās grāmatas. Tāpat ar lielu aizraušanos nodevās grāmatai lielais amerikānis Franklins, mācīdamies burtliča amatu. Tā kā dienu laika viņam bija maz, tad viņš to darīja naktī. Lai cik niecīga bija viņa uztura nauda, viņš tomēr prata vēl atlicināt naudu grāmatu iegādāšanai, labāk iztikdams pusdienās ar rupju maizi un ūdeni nekā bez grāmatām. Kaislīgs grāmatu lasītājs bija arī nesen mirušais Polijas maršals Pilsudskis, kas mīlēja lasīt par lielām personībām — Napoleonu, Miltiādu un Temistoklu, Epimanonu, Dēciju, Mūciju Scevolu, Scipionu. „Visi viņi mani savilņoja un darīja neizsakāmi laimīgu,“ saka viņš savās atmiņās. Itālijas brīvības cīnītājs Garibaldi, ko liktenis mētāja dažādās pasaules malās, kam vienmēr nācās turēt savās rokās cīņu ieročus — ne mazāk bieži šajās pašās rokās turēja arī grāmatas, vadādams tās līdz visās savās kara gaitās un vēlajās stundās labprāt tās lasīdams un nododamies pārdomām.

Mācies arī tu cienīt un izmantot grāmatu, saņemot lielās bagātības, ko tā dod! Bet mācies arī pareizi novērtēt grāmatu! Kā dzīvē ir īsti un neīsti draugi — tā arī daudzo krietno grāmatu vidū ir vieglprāši un sekli pļāpas. Tie nevar būt tavi draugi, jo tavs ceļš

iet pretim pilnībai. Nemeklē draugus, kas tev nosītis tikai nelietīgi laiku un raus tevī atpakaļ dziļi verdzībā, no kuŗas tu gribi izrauties, bet gan draugus, kas vedīs tevi augšup, kas darīs tevi stiprāku un laimīgāku.

Tādēļ izvēlies labas grāmatas! Izvēlies labas grāmatas un mācies tās lasīt. Mācies tās lasīt tā, lai pār lasīto tu nevis pārļautu acis, bet to izprastu, izjustu un pārdzīvotu. Pavirša lasīšana ir kaitīga. Tikai tas ir iemantojies grāmatas īsto vērtību un burvību, kas iemācījies to pārdzīvot. Viena pārdzīvota grāmata ir daudz vairāk vērts, nekā desmit tikai pavirši izlasītas grāmatas.

Iemācījies grāmatu nevien lasīt, bet arī pārdzīvot, tu būsi iemantojies vērtības, kādu nav vislielākam bagātīniekam, jo tu dzīvosi grāmatā reālu dzīvi, kuŗā tev atveŗas visas iespējamības. Grāmata ir tas burvju līdzeklis, kas tev atdod atkal to brīnišķo spēku, kāds tev bija, kad tu vēl biji mazs — kad tava fantazija bija vēl tik stipra, ka tā tev radija uz katra soļ visu, ko tu vēlējies: cēla tev no akmentiņiem sapņu pilsētas, pārvērtā niecīgus uzkalniņus milzu kalnos, pāris kokus — mūŗa meŗos, smilŗu graudus — zelta un dimantu kaudzēs. Kaut tā bija fantazijas pasaule, tomēr tā bija pasaule, kas tev pašam daudzkārt šķita reālāka par īstenību, par reālo dzīvi. Grāmata atdod tev šo pazaudēto spēku dzīvot skaistā pasaulē un lielu cilvēku vidū, kas kļūst vēl reālāki par reālo pasauli.

Neaizmirsti šo draugu un šo burvi laimīgās dienās, bet jo vairāk vēl — grūtākos dzīves mirkļos! Taisni grūtākos brīŗos tā tev būs vistuvāka un visnecieŗamāka. Tā palīdzēs tev tikt pāri riskantām domu aizām un šaubu laipām. Tā dos tev spēku izkļiedēt savu dvēseles nemieru un skumjas. Tā klusinās tavas sāpes, novērsīs izmisumu — un mācis tevi smaidīt. Mācis tevi novēŗtākos brīŗos — visu pārciest un smaidīt.

|| Mācies pazīt, cienīt un mīlēt grāmatu — šo uzticamāko draugu un lielo skolotāju! Grāmata ir koncentrēta dzīve, kas vienas dzīves vietā dod tev simtas dzīves.

Smel vienmēr jaunus spēkus grāmatā: grāmata ir brīnišķs spēka avots, kas palīdz tikt pāri visām dzīves grūtībām, atjauno cilvēku ik dienas un uztur to mūžam jaunu.

Visi lielie gari ir cienījuši grāmatu un smēlušies tanī ierosmī un spēkus. Seko arī tu viņu paraugam! Grāmata modinās tevī gaišākos spēkus: palaušanos cilvēka cildenajām īpašībām, ticību prāta uzvarai pār neprātu, daiļuma pārākumam par riebiģo, labā nepārvaramajam spēkam cīņā ar ļauno.

Bet mācies arī pareizi novērtēt grāmatu: izvēlies labas grāmatas! Un mācies lasīt tās tā, lai tu ne tikai izlasītu, bet arī izprastu, izjustu un pārdzīvotu!

Taisni visgrūtākos brīžos grāmata var būt tavš tuvākais un nepieciešamākais draugs. Tā palīdzēs tev tikt pāri savam dvēseles nemieram, skumjām un sāpēm un iemantot smaidu, kas visu uzvar.

f. Baudi mākslu!

Daudz bagātāku vari padarīt savu dzīvi, nenoraidīdams arī dziļos pārdzīvojumus, ko cilvēkam var dot māksla. Mākslas baudījums ir viena no vispilnīgākām un visspilgtākām, un tai pašā laikā viena no visskaidrākām baudām, kas neatstāj sirdī nekāda rūgtuma vai pašpārmētumu, bet ceļ mūs augšup, pretim skaistākai, pilnīgākai dzīvei. „Māksla runā par to,“ saka prof. A. Dauge, „kas ir aiz visa šā vietējā, dienišķā, pārejošā, par to, kas ir un bija un kas būs mūžīgi visas cilvēces dzīvē un viņas likteņos; par to, kas visiem, visiem cilvēkiem ir tuvs un rada un mūžīgi dārgs un svarīgs. Par to, kas ir ciest un cīnīties, kas ir milēt un cerēt, ilgoties un ticēt: par to, kas ir nāve un kas ir sāpes un izmisums, un arī par to, kas ir laime un liksmība, drosme un varonība. Par to, kas tas ir — būt cilvēkam, dzīvot cilvēces dzīvi, izdzīvot visas viņas likteņus.“

Mūsu talantīgais gleznotājs Jānis Rozentāls ir teicis: „Māksla ir intensīvu pūļu un dziļas smadzeņu darbības rezultāts.“ Tie ir dziļi un patiesi vārdi — jo

katrs liels mākslas darbs prasa no tā radītāja lielu gara spēku patēriņu. Bet līdz ar to māksla ir līdzeklis, kas atvieglo katram cilvēkam pacelties tajos pašos ideju un izjūtu augstumos, kādos savā darbā ir pacēlies mākslinieks. Mākslinieks ir kā drošsirdīgs pionieris, kas laužas cauri neskārtiem mūža mežiem, cirzdams tajos pirmo taku, pa kuŗu pēc tam bez kādām lielākām grūtībām var sekot katrs un redzēt un izbaudīt to jauno pasauli, uz kuŗu cilvēku ved šī mākslinieka cirstā taka.

Māksla atklāj jaunas pasaules, izraisa mūsos jaunas domas un jūtas. Bet māksla arī kāpina mūsu jūtas — padara tās dziļākas. Daudz pārdzīvojumu dod mums jau laba grāmata, bet ja vēl šo pašu darbu redzam teātrī, labu mākslinieku izpildījumā, mūsu pārdzīvojumi iegūst vēl spēcīgāku kāpinājumu. Kā paši lomu tēlotāji iedzīvojas savās lomās, tā arī mēs iedzīvojamies visā darbā, pārdzīvojam to tik dziļi un intensīvi, ka daudzi pārdzīvojumi reālā dzīvē nekad nav tik spilgti izjusti. Labs skatuves darbs labu mākslinieku izpildījumā var atstāt mūsos neizdzēšamu iespaidu: tas var ne tikai sagādāt mums acumirkļīgus pārdzīvojumus, dziļu laimes izjūtu, bet var mūs pilnīgi pārradīt — iedvest jaunu ticību dzīvei, vēlēšanos sekot redzētiem paraugiem; jaunu ticību sev, gribu sekot jauniem ideāliem. Daudzkārt tas gaišums, ko esam mantojuši šādā izradē, pārnāk līdz arī mūsu ikdienišķā dzīvē, padarīdams mūs pašus gaišākus, labākus, laimīgākus. Dažreiz pat nespējam izprast, kādēļ mūsos ir notikusi liela pārmaiņa. Pilnā mērā te attaisnojas dzejnieka Valerija Brusova vārdi: „Māksla ir pasaules atziņa ar citiem līdzekļiem nekā tikai ar prātu. Māksla ir tā, ko mēs citā laukā saucam par iedvesmi un parādību. Mākslas darbs ir atvērtas durvis, kas ved uz mūžību.“

Māksla mūs māca daudzas parādības skatīt pavisam citādām acīm, nekā esam tās paraduši redzēt vai redzējuši līdz šim. Ar pāris īpatnējiem vilcieniem talantīgs gleznotājs var tajās ikdienišķās parādībās vai ainās, kuŗās līdz šim mēs esam redzējuši tikai kaut ko tumšu,

drūmu, nejauku, izcelt kaut ko skaistu un jauku, un tā pati parādība mūsu acīs piepeši iegūst pavisam citu apgaismojumu, pavisam citu saturu. Māksla tā tad izvērsas par vienu no spēcīgākajiem līdzekļiem visa pozitīvā izcelšanai un negatīvā pārvarēšanai. Tā „korigē” dažādas parādības un visu dzīvi, resp. p a r l a b o mūsu u z s k a t u s par to, darīdama pasauli skaistāku un pilnīgāku, nekā tā līdz šim mums izlikusies.

Vismazāk ar prātu aptverams, bet viens no lielākajiem spēkiem ir mūzika. Tā spēj mūs pacelt brīnišķās izjūtu tālēs, pieliet ar jaunu dedzību un spēku mūsu smadzenes un locekļus, pārveidot mūs visdziļākos pamatos. Nīče teica: „Vai ir ievērots, ka mūzika atraisa garu, dod domām spārnus? Ka cilvēks, mūzikai nododamies, top lielāks filozofs?” Komponists Richards Vagners teica: „Ko mūzika izsaka, tas ir mūžīgs un bezgalīgs. Katrs var pēc saviem spēkiem, spējām un sirdsprāta no tās smelties, ko vien viņš spēj baudīt un sajust.” Un mūsu dzejnieks J. Poruks novērtēja mūzikas ietekmi tā: „Dziesmas satriec mūrus, pārvērš sirdis, mūzika tieši tīra un apskaidro mūsu dvēseles.” Pati latvju tauta ir dzīvs piemērs dziesmas lielajam spēkam, kas iznesis viņu cauri visām gadsimteņu grūtībām.

Tā tad — mācies saprast, izjust un baudīt mākslu! Ja māksla bijusi līdz šim tev vienaldzīga, tad atsvabinies no maldīgām domām, ka tevi māksla nevar interesēt. Tā var būt tev vienaldzīga tikai tikmēr, kamēr nesi viņā iedziļinājies. Jo vairāk tu mācīsies pazīt mākslu, jo uzmanīgāku skatu un jūtīgāku ausi tu uztversī mākslas darbus — jo vairāk tu atklāsi un jo tuvāka kļūs tev māksla. Nekad tev nebūs jānožēlo tās minūtes vai stundas, ko būsi veltījis mākslas izpratnei un pēc tam — mākslas izjušanai. Tā vedīs tevi pretim jaunām, pilnīgākām pasaulēm, tā modinās tevī jaunas, laimīgākas izjūtas, tā pārkausēs tavu dvēseli, dos tai jaunu spēku izcelt visu pozitīvo un pārvarēt negatīvo, tā tad mācīs vienu šo lielo dzīves mākslas daļu un ceļu uz pilnīgāku, laimīgāku dzīvi!

Mācies izprast un izjust mākslu! Māksla atstāj cilvēkam jaunas, bagātas izjūtu pasaules, padziļina mūsu jūtas, pārveido mūsu dzīvi un pasauli, izceļot tajā pozitīvo un pārvarot negatīvo!

Ja māksla tev vienaldzīga, tad tas ir tikai tava paviršība vai iedomas. Koncentrēdamies vērot un izprast mākslas darbus, tu iemīlīsi mākslu un iemantosī lielās bagātības, ko māksla var sagādāt katram cilvēkam!

g. Mīli skaisti un bez sāpēm!

Mīlestība ir spēks, kas var padarīt saulainu visu cilvēka mūžu. Mīlestība ir jūtas, kas visspēcīgāk var izcelt visu pozitīvo un pārvarēt visu negatīvo, tā pildot dzīvi ar krāšņāku saturu. Tam, kas mīl, saka Ģēte, visas grūtības vieglāk panesamas, viss skaidrāks, iekššķīgi tuvs; tas, kas mīl, visu labāk saprot un arvien zina, kas jādara; tā dvēsele kļūst tīra un gaiša un mirdz kā zelta pavedieni; arī cilvēku doma, mīlestības spārnota, paceļas augstāk.

Bet mīlestība ir jūtas, kas var arī — debesis pārvērst ellē. Cilvēki pārāk bieži, mīlestībā debesis meklēdami, atrod tanī elļi. Mīlestības jūtas sagādā cilvēkiem vissāpīgāko vilšanos, nemieru, ciešanas; cilvēks smagi pārsteidzas, izdara vislielākās muļķības, pat noziedzības, kas izposta visu viņa dzīvi; daudzos mīlestības jūtas dzemdē dusmas, neiecietību, greizsirdību un citas zemiskas jūtas; daudzus tā aizrauj tumsā un muklājā.

Tā tomēr nav mīlestības vaina — vainīgs cilvēks pats! Mīlestība ir kā uguns, kas var sildīt, radīt un celt, dot gaismu un spēku, bet var arī — postīt un iznīcināt. Neuzmanīga cilvēka, neprašas vai bērna rokās uguns var pārvērsties visu iznīcinātājā elementā; saprātīga cilvēka rokās uguns ir radītājs spēks, neatsverams ieguvums. Tāpat tas ir ar mīlestību! Mīlestība ir tāda, kādu to cilvēks rada un izveido!

Tāpēc tik liela un svarīga māksla ir — māksla mīlēt, mīlēt skaisti un bez sāpēm!

Ja vēlies, lai tava mīlestība būtu vienmēr saulaina, tad, pirmkārt, mīli, nekā neprasīdams! Gan mīlestības jūtu dabā ir tas, ka gribas būt mīlamā cilvēka tuvumā, to it kā iegūt sev, un pēc tā ikviens arī centīsies. Bet neesi tomēr tāds pat mīlis, kādi cilvēki mēdz savā mīlā būt. Viņi gatavi mīlotā cilvēka labā uzpurēties, viņam kalpot, viņu dievināt, bet — par tik, par cik. Mīlestība ir tikai tad un tikai par tik, cik dod pretim mīlotais cilvēks. Tā tomēr nav īsta mīlestība! Tā ir tikai iekārošana un juteklīga diplomātija, lai kaut ko iegūtu: vai nu pretmīlestību, vai pateicību, vai baudu, vai zināmu pamatu savām jūtām un fantāzijai. Bet ir nelōģiski un nepamatoti prasīt, lai kāds cilvēks samaksā mums par to, ka viņš radījis mūsos kādas jūtas! Gandrīz katrs cilvēks no sava iemīlotā tomēr to prasa! Un tiklīdz nesāņem — birst pārmetumi, mīlestība pārvēršas dusmās un strīdos. Divu tuvu cilvēku attiecības kļūst ļaunākas nekā divu vissvešāko cilvēku attiecības; divu cilvēku dzīve pakāpeniski pārvēršas mīlestības ellē. Ja gribi sevi pasargāt no tās, tad neļauj sevī attīstīties, neļauj vaļu savtīgai mīlai! Padomā un apzinies: izspiesta vai uzspiesta mīlestība nav nekā vērts. Bet mīlestība, ko tu saņem tādēļ, ka prasi, ko tev dod, it kā kādu pienākumu pildot — tā ir kropla mīlestība, kas nepadarīs tevi laimīgāku, bet labākā gadījumā dos tev vieniģi kroplas izjūtas. Cilvēka dabā ir arī tāda īpatnēja stūrgalvība: jo vairāk no viņa ko prasa, jo vairāk viņam uzliek kaut ko par pienākumu — jo vairāk viņš tam pretojas, pilda nelabprāt. Arī divu cilvēku mīlestībā ir tas pats. Jo mazāk pretmīlestības no otra prasīsi — jo vairāk tās saņemsi. Un tas, ko saņemsi, tad būs arī īsts — tas izraisīsies kā krāšņs, dabīgi plaucis zieds, nevis kā varmācīgi atplēsts pumpurs, kādu iegūst savtīgā mīla. Mīlēdams karsti, bet nekā neprasīdams — arvien tu tomēr saņemsi pretim vairāk, nekā mēģinādams kaut ko uzspiest vai izspiest. Un tai pašā laikā tu būsi pasargājis sevi no veltīgiem sarūgtinājumiem un mīlu no salnām, kas daudzus pumpurus iznīcina, pirms tie paspējuši atraisīties.

Otrkārt, mīli, izsargādamies no kaut jēl kādām ie-

priekšējām illūzijām, mīli, nekā negaidīdams! Varbūt, šādas mīlas sākums ir grūts. Ir taču daudz patīkamāk iztēlot sev jaukas nākotnes ainas, sapņot, ko visu mīlestība dos. Bet jo mazāk illūziju radīsi, jo mazāk no tās sākumā gaidīsi, jo vieglāks un labāks būs mīlas turpinājums. Tā tad izšķiries: vai nu par illūzijām bagātu, bet īsu sākumu un garu turpinājumu, kas nesīs neskaitāmas vilšanās — vai arī par atturīgāku, tā tad grūtāku sākumu, bet turpinājumu un noslēgumu, kas nedos vilšanās! Pirms padosies illūziju straumei, padomā: cilvēks, ko tu mīli, tev tomēr ir vēl svešs. Kaut arī tu būtu ar viņu saticies dienu aiz dienas, pavadījis kopā ar viņu daudzas stundas — viņš tomēr vēl ir tev svešs. Vajadzīgi vairāki kopā pavadīti gadi, kopīgi pavadīti prieki un bēdas, lai cilvēks cilvēku kaut cik izprastu un pazītu. Bez tam — cilvēkam, kas tikko iemīlējies, arvien piemīt tieksme sava iemīlotā labās īpašības pārspīlēt, visu ideālizēt, saredzēt pat to, kā viņā nemaz nav. Ļaudamies savām jūtām un illūzijām, iemīlējies cilvēks saskata savā iemīlotā nevis reālo cilvēku, bet savu sapņu tēlu. Viņš nerēdz vairs cilvēka, kāds tas ir, bet rēdz tikai cilvēku, kādu viņš vēlēties. Un jo pilnīgāks ir kāda sapņu tēls, jo vairāk no viņa sagaidīts, jo vairāk neesošu īpašību viņam iedomās piedēvēts — jo dziļāka vilšanās sagaida cilvēku viņa lielajā mīlā. No šās vilšanās izaug daudzie pārpratumi un ķildas, bet karstā mīlestība pārvēršas vai nu konvencionālās attiecībās, vai paradumā, vai juteklībā bez dziļākām jūtām, vai arī ļoti bieži — savstarpējā svešumā un pat īgnumā un naidā. Tā nomirst daudzas „lielās mīlas“ — dažreiz pat pāris dienās vai pāris mēnešos. Tāpēc mācies mīlēt, nekā negaidīdams! Neviens cilvēks nevar būt taisni tāds, kādu mēs vēlētos; viņš nevar just un domāt un rīkoties taisni tā, kā to iedomājamies, kā tas saskanētu ar mūsu uzskatiem. Bet mums nav arī nekāda pamata un tiesību pārmet viņam to, ka viņš nevar piepildīt visus mūsu sapņus un ilgas. Tomēr katra mīlestība vienmēr kaut ko dod, vai nu gaidām vai negaidām, bet tas, kas nāk bez gaidīšanas, sagādā vienmēr dziļāku izjūtu nekā gaidītais. Un no mīlas, no kuņas gaidīsi ļoti daudz,

piedzīvoši tikai vilšanos, kaut arī viņa kvantitatīvi tev dotu ļoti daudz. Turpretim no mīlas, no kuŗas gaidīsi maz vai nemaz, vienmēr iemantosī prieku un gandarījumu, kaut arī šī mīla būtu nabadzīgāka balvām nekā tā otra mīla. Mācies mīlēt bez gaidām, iedomām un illūzijām — tad mīla tevi nekad nepievīls, bet dos dziļu prieku par visu, ko šai mīlā mantosī!

Mīli gaiši! Tas ir — pārvērt savu mīlestību spēkā izcelt visu pozitīvo, pārvarēt iespējami daudz negatīvā. Attīsti cilvēkā, ko tu mīli, visu to labo, ko tu vēlētos redzēt, sekmē to visiem spēkiem! Cilvēks, ko tu mīli, ir kā puķe dārzā, kas augs un ziedēs tā, kā tu viņu kopsi. Priecājies par katru savu panākumu šajā darbā, bet negaidi neiespējamo: nepārmet cilvēkam, ko tu mīli, ja tev neizdodas to izaudzēt tādu, kādu tu viņu labprāt būtu gribējis redzēt. Saprātīgs dārznieks nekad nedusmojas uz puķi par to, ka tā nav izaugusi tāda, kādu viņš būtu vēlējies. Viņš arī atradīs katrā puķē savu skaistumu.

Un visbeidzot — mīli uzpurēdamies! Īsta mīla, kas nekad neviļ — ir uzpurēšanās, kalpošana otram cilvēkam, nekā par to neprasot. Kā jau minējām, tas nenozīmē tomēr, ka šāds cilvēks pretim nekā nesauņems. Taisni otrādi — nesavtīga uzpurēšanās ir visdrošākais ceļš iegūt pretmīlestību un līdz ar to visu, ko mīla dod. Dībini mīlestību nevis uz to, ko vari iegūt, bet uz to, ko vari dot, tad būsi pārdzīvojis un izjutis dziļāko un skaistāko mīlu, būsi mīlējis — skaisti un bep sāpēm!

Mīlestība ir spēks, kas var tavu dzīvi pārvērst debesīs vai ellē! No tevis paša atkarājas, ko tā tev dos. Tā tad — pārvērt mīlestību lielā pozitīvā spēkā!

Mīli, nekā neprasīdams, — tad saņemsi visvairāk!

Mīli, nekā negaidīdams — tad mīla tevi neviļ nekad!

Attīsti cilvēkā, ko mīli, visu labo, ko gribi viņā redzēt, un priecājies par saviem sasniegumiem. Bet

|| nepārmet cilvēkam, ko tu mīli, ka viņš neizaug taisni tāds, kādu tu gribēji viņu redzēt!

|| Dibini savu mīlestību nevis uz to, ko vari iegūt, bet uz to, ko vari dot — tad būsi pārdzīvojis un izjutis dziļāko un skaistāko mīlestību!

h. Esī uzmanīgs un rūpīgs baudu izvēlē!

Apskatot šķietamos ceļus uz laimi, jau konstatējam, ka baudās laime nav atrodamā. Tiksmes pārdzīvojumi, ko dod baudas, var vienīgi papildināt vai padziļināt laimes izjūtu. Bet arī tas var būt tikai tādā gadījumā, ja baudas nenonāk konfliktā ar iekšējo vērtētāju. Diemžēl, arī šajā ziņā cilvēki reti kad parāda pietiekošu uzmanību un rūpību, tā baudu nozīmi vēl vairāk samazinot, pārvēršot viņas savā dzīvē pavisam negatīvā faktorā.

Lai lietderīgi izmantotu baudas savas laimes izjūtas padziļināšanai, jāizvairās nevien no to nozīmes pārvērtēšanas, bet jāattīsta arī vislielākā uzmanība un rūpība baudu izvēlē. Nemaz jau netrūkst baudu, kas var sniegt dziļus pārdzīvojumus, neradot ne mazākās disharmonijas cilvēka dzīvē, ne mazākā konflikta ar sirdsapziņu. Parasti tomēr cilvēki ir tik pavirši un neloģiski savu baudu izvēlē, ka dzesē savas slāpes ar kaut kuŗu duļķi, kas viņiem tuvāk pagadās pie rokas, kaut gan bez sevišķām grūtībām viņiem būtu pieejams arī skaidra ūdens malks. Cilvēkam slinkums pastiept roku, lai noplūktu dzidru, sulīgu augli — tā vietā viņš apmierinās ar iepuvušu vai galīgi sabojājušos, kas viņam pirmais pagadās ceļā.

Viena no dziļākām baudām, ko dzīve cilvēkam sniedz, ir skaidra un sirsnīga mīla, bet taisni to ļoti daudzi cilvēki pārvērš par vienu no seklākām un sājakām baudām. Vispirms jau viņi aplaupa, meklēdami mīlā tikai fizisku baudu, tā atņemdami mīlai tās lielāko krāšņumu. Banālizējuši mīlu, degradējuši to līdz fiziskai baudai, neapvaldītu dziņu ietekmē cilvēki slid arvien zemāk un zemāk, padarīdami savu baudu arvien rupjāku un nepilnīgāku. Cilvēki metas vieglprātīgās izpriecās un iemanto seklas acumirkliņas izjūtas, kas padara viņus ti-

kai nabagākus: apraiņījuši savu dvēseli un miesu, vieglprātīgie uzdzīvotāji nolaupa sev iespēju kādreiz vēl izjust to dziļo un skaidro baudu, ko viņiem būtu sniegusi īsta mīla.

Šo klūmīgo neprātību cēloņi bieži vien ir samaitātu biedru ietekme, bet jo sevišķi — dzīves izpratnes un rakstura trūkums. Tāpēc tik bieži šiem maldiem par upuri krīt liela tiesa mūsu nenobriedušās jaunatnes. Vieglprātīgais uzdzīvotājs atgādina nepacietīgu ceļnieku, kas, nogājis dažus soļus saules tveicē, jau skatās pēc atspirdzinājuma. Daudz nedomādams, tas metīsies kaut kurā piļu dīķī, jauksies pa tā dūņām, nosmērēsies netīrs, bet līdz ar vardēm vienu acumirkli domās, ka bijis paradīzē. Turpretim, izturīgāks, pacietīgāks ceļnieks ies, līdz sasniegs kādu ezeru un atspirdzināsies tā skaidrajos ūdeņos, kas darīs viņu baltāku un tīrāku. Cilvēks bez rakstura, sajutis slāpes, būs tik nepacietīgs, ka steigsies pie pirmā grāvja un, labi apzinādamies, ka tas ir ceļa putekļu pilns, labi redzēdams, ka tajā mudž kukaiņi un gļotatas — tomēr, pārvarēdams sevī riebumu, apmierinās tajā savas slāpes. Sasniedzis savā tālākā ceļā avotu, no kuŗa plūst kristallskaidrs ūdens, liela prieka par šo atradumu tas vairs neizjutīs, jo savas slāpes viņš jau būs „veldzējis“ ar grāvja ūdeni. Tat tagad, dzerdams kādu lāsi avota ūdens, viņš pārdzīvos vēl to pretīgo izjūtu, ko nesen deva grāvja ūdens. Saprātīgāks ceļnieks pacietīsies, līdz viņš būs sasniedzis avotu, un veldzēs savas slāpes tajā. Un nekad viņš savu ricību nenožēlos: jo asākas būs bijušas tās slāpes, kas viņu mocījušas, jo skaidrāks būs tas atspirdzinājums, ko viņam dos skaidra avota sniegtais malks.

Viena no bīstamākām un zemākām baudām, kas arī aizrauj savos valgos un maldos jaunatni, ir apreibināšanās ar alkoholu, nikotīnu u. taml. Pamatos te ir neatturama tieksme izrauties no ikdienības, pacelties pāri tai, justies gudrākam, varenākam, pilnīgākam u. t. t., nekā īstenībā ir, jo parasti apreibis vai pat tikai iereibis cilvēks tāds jūtas: viss apkārt viņam liekas daudz rožaināks, atmirdz pievilcīgākā gaismā. Šī dziņa ir tik spēcīga, ka nekādi likumi un aizliegumi nevar at-

turēt lielu daļu cilvēku no apreibināšanās, sevišķi „stipro“ dzimumu — vīriešus.

Lieki būtu atgādināt, ka šāda „laimes“ iegūšana ir visrupjākā pašapmānīšanās, tikai laimes kvēpi, bet ar to vēl varētu kaut kā samierināties, ja tā notiktu visai mērenā kārtā, šauri novilktais robežās. Diemžēl, tā kļūst par nejēdzību un daudzu nelaimju cēloni, ja cilvēks apreibinās tik tālu, ka zaudē cilvēka seju un līdzību un nonāk neapziņas stāvoklī, kad viņš gandrīz vairs ne ar ko neatšķiras no neprātīga lopiņa vai pat ir vērtējams zemāk par to. Beigu beigās šī pašapmānīšanās cilvēkam nedod vairs pat šķietamu laimi, pat minimālās illūzijas, bet cilvēks pārvēršas vienīgi par savas kaislības upuri, kas to saplosa, padarot smieklīgu visu citu un dziļi nelaimīgu paša acīs.

Bauda nav nedz slimīga tieksme, nedz netikums, tik cilvēku īsredzība un glēvums pārvērtusi to maldos. Mācies tādēļ — tāpat kā visas parādības — arī baudas pareizi novērtēt un pareizi izmantot. Izcel arī baudās visu pozitīvo un pārvari negatīvo — tad bauda tiešām būs bauda, nevis slimīga, rūgta pašapmānīšanās! Tikai īsredzīgs nerrs un savu dziņu vergs var iestāstīt sev par „spilgtākiem pārdzīvojumiem“ un „īsto dzīves saturu“ tās zemās baudas, kādās iestigusī pēckara sabiedrība, aizraudama arī daļu jaunatnes sev līdz. Īsts dzīves mākslinieks nerīkosies „tāpat kā visi“, bet arī baudas rūpīgi sijās sava prāta un gribas sietos, paturot un izlietojot vienīgi to, kas dzīvi cel, ne to, kas viņu gremdē.

Izcel arī savās baudās visu pozitīvo un pārvari negatīvo! Neaizraujies ar tādām baudām, kas īstenībā ir tikai rūgti maldi. Tavā rīcībā ir baudas, kas neradīs ne mazākās disharmonijas tavā dzīvē.

Nepadari sekas savas mīlas jūtas un nepadodies māntīcībai, ka alkohols un citas apreibinātājas vielas var dot īsto baudu. Neesi īsredzīgs nerrs vai savu dziņu vergs, kas akli seko katrai ietekmei, bet īsts dzīves mākslinieks, kas arī baudas rūpīgi sijā sava prāta un gribas sietos!

3. Citu labklājības un laimes veicināšana.

Atsevišķa cilvēka laimes atslēga gan ir pašā cilvēkā, bet katrs cilvēks tūkstošām saitēm saistīts ar pārējiem cilvēkiem, ar sabiedrību. Padomāsim tikai, cik daudz rokām neiziet cauri tādi ikdienas nepieciešamie priekšmeti kā maize, cukurs, vienkāršs nazis, glāze, apģērbs u. tml.! Bet ne tikai tas — arī iekšējās pasaules dzīve, mūsu uzskati un pārliecība, domas un izjūtas, zināšanas un mākas, tas viss radies **s a d a r b ī b ā a r c ī t i e m** cilvēkiem, ir citu cilvēku ietekmēts. Vai tad kāds brīnums, ka mūsu dzīves gaita un liktenis cieši saistās ar citu cilvēku dzīves ceļiem un otrādi?

Sabiedrība nevien labāki nodrošina cilvēka eksistenci un ļauj pilnīgāk atraisīties viņa spējām, bet sabiedrība ir arī tas starpnieks, bez kura atsevišķa cilvēka jeb individa laime nevar būt tik pilnīga, cik pilnīga tā var būt sabiedrībā. Tas jo spilgti redzams jau tuvākā apkārtnē — ģimenē, bet šīs saites iet tālu pāri ģimenei, un tāpēc nevar, domājot par savu laimi un labklājību, vienaldzīgi un nevērīgi iet garām citu labklājībai un laimei.

Jau redzējām, ka nekad nevar nodibināt savu laimi, nepieļaujama kārtā postot citu cilvēku laimi, uz citu laimes rēķina. Te jāsaka vēl vairāk: mūsu personīgā laime lielā mērā atkarīga arī no citiem — no savstarpējām attiecībām, kas valda sabiedrībā, no citu cilvēku izturēšanās un viņu laimes. Jo pareizāki saskaņotas būs individu savstarpējās attiecības, jo harmoniskāka būs visa sabiedrība, jo laimīgāks būs katrs individs — jo pilnīgāka un stabilāka būs arī mūsu pašu laime. Te tā tad mēs jau nonākam pie trešā ceļa uz laimi: pie savas laimes celšanas, veicinot citu cilvēku labklājību un laimi.

Kā ejams šis ceļš un kurp tas mūs noved, to tuvāk apskatīsim nākošās rindās.

a. Ko tu gribi, lai citi tev dara, to dari arī viņiem!

Jau gandrīz divi tūkstoši gadu skan cilvēku ausīs šie Kristus teiktie vārdi: „Ko jūs gribat, lai cilvēki junus

„dara, tāpat darait arī jūs viņiem!“ Šie dziļas, dievišķas gudrības pilnie vārdi — nemaldīgais ceļa rādītājs katrai cilvēku sabiedrībai un visai cilvēcei! Šī viena likuma ievērošanas pietiktu, lai katra cilvēku apvienība pārvērstos harmoniskā sabiedrībā, kur ikviena individa laime būtu vispilnīgāk nodrošināta; kur zaudētāja nebūtu neviena, bet ieguvēji — visi.

Diemžēl, divi tūkstoši gadu ir bijis par maz, lai cilvēki pietiekoši izprastu šo vārdu nozīmi, lai pārvērstu tos savā uzskatā un sekotu tiem savos darbos! Vēl vienmēr paši cilvēki ir bīstamākie pašu ienaidnieki, kas vienmēr apdraud sava tuvākā un visas sabiedrības labklājību un laimi.

Lai kaut jēl cik radītu līdzsvaru atsevišķu individu attiecībās un individa attiecībās ar visu sabiedrību, katrā organizētā sabiedrībā radušās tiesiskas normas, likumi, kas spaidu ceļā mēģina panākt to, ko cilvēki negrib darīt la b p r ā t ī g i. Tā radīts jēdziens par cilvēku tiesībām un pienākumiem, un jāsaka: pietiktu, lai katrs indivīds pareizi saprastu un ievērotu savas tiesības un pienākumus — sabiedrība būtu pasargāta no konfliktiem. Bet arī te atkārtojas tā pati nelaime: cilvēki nevar vai negrib saprast un ievērot savas tiesības un pienākumus. Viss lielais vairums individu dziļi apzinās un izceļ tikai savas tiesības, aizstāv tās visiem līdzekļiem; turpretim savu pienākumu izprašanā un ievērošanā tādas aktivitātes vairs nav. Citādi sakot, cilvēks arvien tiecas vairāk saņemt no sabiedrības, nekā viņš grib tai dot. Tā par spīti visām tiesiskām normām vai pat aiz tām slēpjoties, rodas sīvas cīņas sabiedrības locekļu starpā, jo katrs cenšas vienā vai otrā dzīves nozarē iegūt iespējami daudz, un bieži cīņu izšķir nevis tiesības, bet brutāls spēks. Iznākumā rodas izmantotāji un izmantotie — tie, kas nodrošinājuši sev lielākās tiesības, un tie, kam uzspiesti lielāki pienākumi, nekā no viņiem varētu prasīt, apspiedēji un apspiestie — tie, kas neievēro savus pienākumus, bet realizē tikai savas tiesības, un tie, kas nevar realizēt savas tiesības, par spīti lielajiem pienākumiem, kādus tie pilda. Stāvokli vēl vairāk paasina tas, ka bieži vien ne tikai t r ū k s t s a m ē r a

starp atsevišķu individu tiesībām un pienākumiem, bet tiesības un pienākumus nepiedodamā kārtā arī neievēro. Kaut normas un to radītie spaidu līdzekļi novērš un izlīdzina daudzus konfliktus, pilnīgu līdzsvaru radīt cilvēku sabiedrībā tomēr nav viņu varā.

Pilnīgu līdzsvaru radīt var vienīgi pašu pārveidošanās, jo arī visu sabiedrībā vērojamo nesaskaņu un konfliktu cēlonis meklējams cilvēku iekšējā pasaulē. Pie konfliktiem ar citiem cilvēkiem vai sabiedrību cilvēkus noved tie šķietamie ceļi uz laimi, par kuriem jau runājām. Šie šķietamie ceļi uz laimi tā tad noved cilvēkus pie divkārša konflikta: iekšēja un ārēja. Padodamies savām materiālistiskām dziņām, tvarstīdams maldugunis vai celdams savu laimi, postot citu cilvēku laimi — cilvēks nevien sagādā sev vilšanos un iekšējus konfliktus ar savu sirdsapziņu, bet nonāk arī ārējā konfliktā ar citiem cilvēkiem, sarežģī un apgrūtina savu stāvokli arī ārēji. Malduguņu dēļ, kas nevar laimi dot, cilvēki tā tad sadedzina sevi iekšēji un vēl izcīna visasākās ārējās cīņas, nodarot cits citam neskaitāmas pārestības, sacelot cits pret citu naidu un sašutumu, sakurot sabiedrībā liesmas, kas galu galā aprij vai apdedzina visu cilvēku labklājību.

Nesaskaņas un konflikti sabiedrībā stāv visciešākā sakarā ar iekšējām nesaskaņām un konfliktiem katrā cilvēkā. Iekšējo nesaskaņu samazināšanās cilvēkos samazinās arī nesaskaņas sabiedrībā — līdz ar to pozitīvi ietekmēs katra atsevišķa individa labklājību un laimi. Savukārt, nesaskaņu samazināšanās sabiedrībā samazinās arī iekšējās nesaskaņas katrā cilvēkā — tā tad padziļinās arī viņa laimi. Ejotreizē abus ceļus — iekšējo un ārējo nesaskaņu apkaņošanas un samazināšanas ceļu — mēs visātrāktuvosimies vienam un tam pašam mērķim — savai laimei.

Vienmēr, lai kaut ko iegūtu, vajag kaut ko upurēt. Lai iegūtu dienišķo maizi, jāupurē laiks un zināms daudzums fiziskas vai garīgas enerģijas. Draudzību var iegūt, dodot draudzību; mīlu var iegūt, dodot mīlu vai uzupurējot sevi. Lai gūtu kaut ko no sabiedrības —

kaut ko, kas vēl vairāk nostiprinātu un padziļinātu mūsu laimes izjūtas — arī sabiedrībai kaut kas jādod, jāupurē. Mācīdamies cienīt otra dzīvi tāpat kā savu, ievērodami otra cilvēka vajadzības tāpat kā savas, aizstāvēdami katra tiesības tāpat kā savas — cilvēki dotu, un arī saņemtu pretim daudz vairāk, nekā viņi iegūst tagad asās savstarpīgās cīņās, kur pat katrs ieguvums saistīts ar zināmu sarūgtinājumu. Likuši savtības vietā sabiedrības pamatos savstarpējo uzupurēšanos, cilvēki atvērtu sev jaunu skaistu ceļu uz laimi.

Vai šāda uzupurēšanās sabiedrībai ir tik nedabīga vai neiespējama lieta? Īstenībā, uzupurēšanās jūtas, ar retiem izņēmumiem, nevienam cilvēkam nav svešas. Vienīgi aploks un apjoms, kādā mēs šīs jūtas realizējam, parasti ir daudz šaurāks. Mēs labprāt uzuprējamies, piemēram, mīlota cilvēka, sava drauga vai ģimenes labā, un šī uzupurēšanās mums nav nedz neparasta, nedz grūta, bet taisni otrādi — padara mūs iekšēji bagātākus un laimīgākus. Vai stāvoklis mainītos, ja šīs pat uzupurēšanās jūtas mēs pārnestu ārpus ģimenes robežām un uzupurētos sabiedrībai taisni tāpat, raugoties uz to kā uz paplašinātu ģimeni? Vai sabiedrības labā nestais upuris mums nevarētu sagādāt tādas pašas izjūtas, kādas sagādā uzupurēšanās ģimenei? Mēs taču jau redzam arī tagad, ka uzupurēšanās savas tautas un dzimtenes labā, kas ir uzupurēšanās sabiedrībai, sagādā cilvēkiem, kas to dara, dziļu apmierinājumu, par spīti grūtībām, ar ko saistīta šāda uzupurēšanās. Kāpēc tad šai virzienā mēs nevarētu iet līdz galam?

Tik paraugies cilvēkos, kas gājuši šo uzupurēšanās ceļu — vai viņi to nožēlo? Vai viņi, daudz ko atdodami, nejūtas tomēr laimīgāki par tiem, kas centušies tikai visu sagrābt?! Lielais cilvēku mīlotājs Dr. Fr. Hāzs, kas ziedoja visu savu dzīvi citu cilvēku ciešanu mazināšanai, jutās laimīgs un teica: „Visdrošākais ceļš uz laimi ir vēlēšanās nevis pašam būt laimīgam, bet darīt citus laimīgus. Lai to sasniegtu, vajag vērot ļaužu trūkumus, par viņiem rūpēties, nebaidīties no pūlēm, kas rodas, palīdzot viņiem ar padomu un darbu, īsi sakot, vajag viņus mīlēt, un jo biežāk rādām šo mīlu, jo stiprāka tā kļūst,

tāpat kā magneta spēks uzglabājas un pavairojas, ja tas pastāvīgi darbojas."

Galū galā, ja visi cilvēki uzpurētos sabiedrības labā, tad, upuri nesdams, neviens nekā pat nezaudētu. Ikviens nestais upuris tieši vai netieši nāktu atkal pilnos apmēros viņam pašam atpakaļ. Tā cilvēki uzpurēdami nekā nezaudētu, bet tikai iegūtu. Pirmkārt, visiem būtu aiztaupīts tas savstarpīgais naidis, kāds viņiem tagad jāizjūt; otrkārt, paliktu pāri tās daudzās vērtības, kas iznīcinās šais savstarpējās cīņās un naida amosfairā; treškārt, ikviens būtu izjutis sava pienākuma pildīšanas prieku un pasargājis sevi no tiem daudziem pašpārmetumiem, ko cilvēks izjūt tagad, nonākdams savas eksistences cīņā konfliktos ar citiem individiem un visu sabiedrību. Ikviens individa dzīve šādos apstākļos būtu daudz laimīgāka un pilnīgāka nekā tagadējā sabiedrībā, kurās pamatos ir indivīdu personīgās savtīgās tieksmes. „Ja katrs cilvēks visus cilvēkus mīlotu“, saka Šillers, tad katram piederētu visa pasaule."

Tā tad, ja gribi padarīt savu laimi iespējami pilnīgāku: dari arī citiem to, ko vēlies pats! Neatsakies uzpurēties citu labā! Tas labais, ko tu šādā ceļā no sevi izstarosi, atspoguļosies atpakaļ, padarot gaišāku arī tava paša dzīvi. Neļauj sevi pārliecināt ar valodām, kas bieži dzirdamas: jā, varētu jau uzpurēties, ja visi to darītu; bet ja to daru tikai es, tad pārvēršos vienīgi naivā ideālistā, kurū izmantos pārējie sabiedrības locekļi. Vienalga — esi labāk „naīvais ideālists“ nekā sausais aprēķina cilvēks, kas visu laimi gaida no maldugunīm! Bez „naīviem ideālistiem“ dzīve neiet uz priekšu. Ja savā laikā mums tādu nebūtu bijis, nebūtu arī neatkarīgās Latvijas! Un ja nu savā laikā atradās cilvēki, kas ziedoja pat savas dzīvības lielai idejai, tad kāpēc arī tu nevarētu uzpurēties, lai iezīmētu jaunu ceļu mūsu tautas nākotnei, liktu pamatus jaunam vēsturiskam uzdevumam, kas reiz jāpiepilda?!

Ir vērts šo upuri nest — kaut vai tā gaišā prieka dēļ, ko katram šis upuris dos; kaut savas personīgās laimes augstākā kāpinājuma dēļ. Ir vērts šo upuri nest, jo tas dod apziņu, ka cilvēks nav dzīvojis tikai vienai dienai

vien, bet cirtis pakāpienus cietā klintī pretim jauniem apvāršņiem. Ir vērts šo upuri nest: kaut arī tūkstoši tevi nesapratīs, atradīsies tomēr desmiti, kas sekos tavam paraugam, un pamazām augs šo desmitu pulks, kas beidzot ideju pārvērtīs tādā likumā un spēkā, kam pretoties nespēs un neiedrošināsies vairs neviens.

Jo lielāks ir upuris, jo dziļāku apmierinājumu dvēselei un lielāku baudu sirdij tas var dot. Izšķiries arī tu, kas gribi būt: vai cilvēks, kas nodzīvojis viendienas mušas dzīvi, savās sīkās dziņās un savtīgās tieksmēs degdams un sadegdams, vai gars, kas palīdzējis aizkurt lielu sārta jaunam, skaistākam, pilnīgākam laikmetam.

Mācies cienīt otra dzīvi tāpat kā savu, ievēro otra cilvēka vajadzības tāpat kā savas, aizstāvi katra tiesības tāpat kā savas — tas visdrošāk stiprinās arī tava paša labklājību un laimi!

Savstarpīgi uzpurēdamies, cilvēki iegūtu daudz vairāk nekā savstarpīgās cīņās. Tāpēc mācies uzpurēties! Neskaties, vai arī citi to jau dara vai nē! Uzpurēšanās dos tev tomēr tavas laimes kāpinājumu, dos apziņu, ka neesi dzīvojis vienai dienai, bet dzīvojis arī nākotnei!

b. Padari arī citu laimi par savu laimi!

Kā sabiedrības daļa, kā visas sabiedrības loceklis, ikviens cilvēks izjūt un arī tiešām nes savu daļu atbildības par visām tām nelaimēm, sāpēm, ciešanām, ko izjūt viens vai otrs sabiedrības loceklis. Vai nu tieši vai netieši — gan savas aktivitātes dēļ, gan savas aktivitātes trūkuma dēļ — mēs jūtamies un esam līdzvainīgi daudzu citu cilvēku ciešanās, trūkumā, smagos dzīves apstākļos u. t. t. Redzot citu cilvēku ciešanas, mūs dabīgi pārņem nepatīkamas izjūtas, kas daudzkārt var būt tik asas, ka aptumšo mūsu personīgo laimes sajūtu. Citu nelaime un citu ciešanas tā tad lielākā vai mazākā mērā atkarīgi no mūsu jūtīguma, var kļūt mūsu pašu nelaime un ciešanas. Jo mazāk sāpju un ciešanu būs apkārt mums, jo saulaināka būs katra individa personīgā laime. No tā dabīgi izriet, ka arī mūsu

pašu interesēs ir vairot citu cilvēku laimi un labklājību, vai mazināt viņu ciešanas un sāpes. Var teikt, ka šai ziņā sabiedrība ir kā spogulis, kas atspoguļo visu to gaismu, ko mēs paši izstarojam. Jo skaidrāka būs tā gaismā, ko izplatīsim apkārt sev, jo gaišāks viss kļūs apkārt mums. Lielā mērā no mums pašiem atkarājas, kādu atmosfāru mēs radām apkārt sev: vai tādu, kurā arī mēs paši elposim skaidru dzīvinātāju gaisu, vai tādu, kas pašus mūs smacēs.

Bet varam iet vēl tālāk: varam pavairot savu personīgo laimi, iemācot sevi, pieradinot sevi izjust un priecāties par citu laimi tāpat kā par savu personīgo laimi. Arī šīs īpašības pamati mūsos jau ir. Mēs protam jau priecāties par sava drauga vai mums tuvu un mīļu cilvēku laimi. Iesim vēl tālāk: iemācīsimies priecāties par katra cilvēka laimi. Tas dos mums daudz vairāk, tas darīs mūs daudz bagātākus, nekā palaušanās tām skaudības jūtām, kas tagad tik izplatītas un saēd daudzu cilvēku dzīvi.

Skaists piemērs, cik bagāts un laimīgs var justies cilvēks, kas iemācījies izjust un priecāties arī par cilvēku laimi, pārvērst arī citu laimi savā laimē, ir rakstnieces Annas Brigaderes tēvs, par kuru Zenta Mauriņa raksta: „Viņš priecājās par lekno zemi, kas iesstrādāta dos kviešus, biezus kā mūrus, kaut arī šie graudi nebirs viņa apcirknī. Priecāties par labumu, kas pašam nepieder, vai tā nav galvenā cēluma pazīme?.. Liksmot par labumu, lai tas piederētu kam piederēdams, sveicināt gaismu, lai tā nāktu no kurienes nākdama — to var tikai sirdī dziš cilvēks. Skaudība un nenovīdība ir verga pazīmes.“

Mācies arī tu tā pavairot savu laimi, kļūt viens no šiem dzišiem cilvēkiem! Priecājies par katru laimi un katra laimi — kā gaišumu, kas spīd tavā apkārtne un met savus starus arī uz tevi!

Citu sāpes un ciešanas var apēnot tavu laimi. Tāpēc mazini citu ciešanas un trūkumu, vairo viņu prieku un laimi — tas padarīs pilnīgāku un saulaināku tava paša laimi!

Mācies priecāties nevien par savu tuvinieku un

draugu, bet katra cilvēka laimi! Neskauzdams, bet priedādamies par cita laimi, tu vari pavairot daudzkārtīgi savu līdzšinējo laimes izjūtu skaitu. Jo lielāks būs lielais gaišums — laime apkārt tev, jo gaišāka kļūs arī tava paša sirds.

c. Veido sabiedrību, kurā arī tava personīgā laime varētu būt pilnīga!

Stīgu instrumenta skaņa ir atkarīga ne tikai no pašas stīgas, bet arī no rezonances, ko dod stīgai pārējās instrumenta daļas vai apkārtējā telpa. Šī apkārtne stīgas skaņu var klusināt vai pastiprināt; var padarīt to sulīgāku un pilnkanīgāku, bet var arī padarīt neskaidrāku un netīrāku. Stīgas skaņa atkarīga tā tad ne tikai no pašas stīgas, bet arī apkārtnes īpašībām. Tāpat tas ir ar cilvēku un sabiedrību. Cilvēks ir kā stīga, kuras rezonātors ir sabiedrība. Jo labāks būs šis rezonātors, jo sulīgāk un daiļskanīgāk izskanēs arī katra cilvēka dzīve — dziļāka un pilnīgāka būs viņa laime. Tā tad viss, ko cilvēks būs darījis savas apkārtnes izveidošanas labā, atsauksies arī uz viņa paša dzīvi.

Un kaut gan saka — vai tad nu viens cilvēks var izlabot pasauli, tomēr nevajag nekad par zemu novērtēt indivīda ietekmi uz sabiedrību. Ir dažreiz gadījumi, kur indivīda ietekme uz lielām masām izpaužas sevišķi spilgti. Pūlis (piezīmēsim, ka šeit un turpmāk vārds pūlis nav lietots nicināmā nozīmē, bet kā apzīmējums cilvēku kopai, ko vada vienādas izjūtas un tieksmes) zināmos apstākļos ārkārtīgi padodas iedvesmei, un šis masu iedvesmošanas spēks ir tik liels, ka „pārlicina“ un aizrauj sev līdz pat cilvēkus, kas domā pavisam citādi, nekā ir bijuši pūļa acumirklīgā noskaņā. Daudzgalvainais un „daudzdomainais“ pūlis var uz īsāku vai garāku laika sprīdi pārvērsties vienas idejas, vienas domas pārņemtā viengabalainā fanātiskā masā, kļūdams par spēku, kas pārvar katru pretestību. Atkarībā no tā indivīda vai indivīdiem, kas kļuvuši par pūļa iedvesmotājiem, pūlis var pārvērsties tiklab mežonīgā grāvējā spēkā kā arī

lielā radītājā spēkā. Šo pūļa psihisko īpatnību dēļ atsevišķs indivīds tā tad zināmos labvēlīgos apstākļos var kļūt par spēku, kas „taisa vēsturi“.

Galvenā kārtā katra atsevišķa indivīda ietekme uz sabiedrību izpaužas tomēr mazāk redzamā vai pat pavisam neredzamā veidā, kaut gan gala iznākums vienā, otrā gadījumā var būt ne mazāk liels un iespaidīgs kā darbi, ko pūlis rada dažās stundās vai dažās dienās. Viens vienīgs teikums, viena skaista doma, viena pareiza ideja, ko pateicis atsevišķs cilvēks, var nemanāmi apiet visu zemi, pāriet no mutes mutē, līdz tā no indivīda domas vai idejas pārvēršas visas sabiedrības domā vai idejā.

Pāri katram vārdam — teiktam vai rakstītam — stāv tomēr cilvēka darbs, viņa paraugs. Tas pārliecina un ietekmē spēcīgāk par visām labi sakopotām vārdu virknēm. Paraugs runā sirdij un pārliecina sirdi, un tas ir vairāk, nekā pārliecināt tikai prātu vien. Ja lielais mācītājs Kristus būtu bijis tikai mācītājs vien, tikai ideju sludinātājs vien, tad diezin vai viņa cēlās idejas būtu atradušas to atsaucību, kādu tās ieguva taisni tādēļ, ka viņš bija ne tikai šo ideju paudējs, bet arī konsekvents ievērotājs un izpildītājs visā savā personīgā dzīvē. Tas aizrāva viņam līdz desmitus un simtus, un taisni kā paraugs viņš suģestē miljonus vēl līdz šai dienai.

Atcerēsimies arī mēs ikreizes, kad domāsim par to — un par to mums vajag domāt bez mitēšanās! — kā ietekmēt un veidot sabiedrību, lai tā kļūtu pilnīgāka un labāka. Maz nozīmes būs mūsu runām, lai kā tās skanētu, maz nozīmes būs visiem pierādījumiem un mudinājumiem, maz nozīmes būs arī zināmu ideju labā izvestiem draudiem un spaidiem, ja šās idejas nepavadīs dzīvi, pārliecinātāji paraugi. Tapt paraugam, kas runā par savām idejām savos darbos — tas ir viens no lielākiem un svētīgākiem dzīves uzdevumiem, kas visvairāk var pārveidot sabiedrību, un tādēļ tas lai kļūst par ikviena uzdevumu un mērķi, jo, sekojot šim mērķim, katrs būs vislabāk piepildījis arī pats savu „es“. Vienalga, vai

mūsu pozitīvā doma ir vairāk vai mazāk spilgta, plašāka vai šaurāka — būsim ikreizes paši arī šīs domas dzīve paraugi. Tad mūsu dzīve nebūs veltī dzīvota, tad mūsu dzīve būs bijusi skaista simfonijs, kas skaisti izskanēs nevien mūsos pašos, atbalsodamās visapkārt mums un iepriecinādama ar savu atbalsi arī mūs pašus, bet skanēs vēl ilgī, varbūt, arvien vēl spēkā un krāšņumā pieaugdama, arī pēc tam, kad mēs jau atpūtīsimies no savām dzīves gaitām. Šai ziņā ikviens cilvēks var būt īsts varonis, jo, kā angļu filozofs Karlails saka, cilvēks var būt varonis arī bēz šķēpa un bruņām. Viņš var būt kluss, nedzirdams un nemanāms varonis, par kuŗa varonību neviens, varbūt, pat nezina, kuŗa vārdu nemaz nemin. No viņa gara un dvēseles lielā spēka tomēr var iziet tādi ierosinājumi, kas visu dzīvi ap viņu var ievilņot. Neviens pat nezina, kā tas noticis, no kurienes tas nācis.

Angļu filozofs Smailss saka: „Zelta vārdi, ko labi cilvēki runājuši, priekšzīmes, kuŗas viņi rādījuši, paliek mūžam dzīvas visos laikos, pāriet viņu pēcnācēju domās un sirdīs, palīdz tiem viņu dzīves ceļā un iepriecina viņus grūtos brīžos.“ Patiešām, vai daudz no tā, kas runāts, domāts un darīts, pirms mēs nākuši šai pasaulē, nav dzīvs vēl šo baltu dienu, vai neapgaismo mūsu gaitas vēl šodien? Vai tad nu mūsu pienākums — un pienākums, kas arī mūsu pašu dzīvi var padarīt skaistāku — nav atstāt tādu pašu mantojumu nākamām paaudzēm?!

Mūsu tautas dziesma saka:

„Visi manim labi bija,

Kad es pati laba biju.

Visi manim ļauni bija,

Kad es ļauna cēlējņa.“

Tādēļ — esi labs, tad arī citi būs labi! Dari laimīgus citus — arī tava laime klūs lielāka!

|| Dodams pozitīvas domas, rādīdams pozitīvu paraugu, veido pilnīgāku sabiedrību: tā pilnīgāka klūs arī tava personīgā laime!

|| Esi labs — tad viss ap tevi un pret tevi klūs labāks! Dari citus laimīgus — tā arī pats sevi tu darīsi laimīgāku!

4. Sevis izveidošana.

Ceturtais ceļš uz laimi ir sevis izveidošana: to iekšējo spēku izkopšana, kas vada, virza un disciplinē visus mūsu pārējos spēkus un jūtas, dodot iespēju sasniegt to, ko mēs tiešām vēlamies. No tā, līdz kādai pilnībai būsīm izveidojuši sevi, atkarājas, cik pilnīga un kāda būs mūsu laime: vai tai būs tikai nejaušības raksturs, vai arī tā būs apzinīgi radīta; vai tā būs bāla un trausla, vai spilgta un izturīga. Augsti izkopta sirdsapziņa, stipra griba, noteikts raksturs — tās ir īpašības, kas atveļ cilvēkam lielākās iespējas savas laimes izveidošanai. Tik tas, kas nemitīgi veido sevi, var kļūt īsts dzīves mākslinieks.

Bet kā to panākt? Te ir tikai viens ceļš, viens līdzeklis — gluži tāds pats, ar kādu vispār kaut ko mācāmies, t. i. izveidojam attiecīgas spējas — pakāpenisku, sistematisku vingrinājumu ceļš, sākot ar vieglākiem un beidzot ar grūtākiem. Tāpat kā iemācāmies lasīt, rakstīt, rēķināt, kādu mūzikas instrumentu spēlēt, kādu svešu valodu runāt, iemācāmies kādu arodu — ne uz reizi, bet pamazām, pakāpeniski, ilgākā laikā, tāpat varam iemācīties, piemēram, savaldīt savas dusmas, pārvarēt skaudību un tml. Pēc būtības starpības nav nekādas: ja nevingrināsimies attiecīgā virzienā — nekā nepanāksim, bet ja vingrināsimies — sekmes neizbēgamas. Vienīgā starpība tā, ka parastajās mācībās otrs cilvēks var viegli pārbaudīt, ko esam iemācījušies un ko nē, tāpat var dot noteiktu uzdevumu, piemēram, uzdot iemācīties no galvas kādu dzejoli, turpretim, savu rakstura īpašību veidošanā otram pārbaudīt panākumus jau nesalīdzināmi grūtāk un vēl grūtāk dot kādu noteiktu uzdevumu, piemēram, iemācīties nedēļas laikā savaldīt dusmas par 10%.

Te pirmā un galvenā loma piekrīt pašam sevis veidotājam, un tas tad arī rada zināmas grūtības. Labi zinām, cik grūti pašam vien mācīties: iedalīt katrai dienai savu vielu, to katrā ziņā arī iemācīties u. t. t. Bet ja ejam skolā un tur „uzdod“ katrai dienai savu darbu, kas jāpadara, pie kam skolotājs zina veicamos apmērus un

var pārbaudīt sekmes, tad darbs sokas nesalīdzināmi vieglāk. Mācoties bez skolotāja, gribas ātrāk tikt uz priekšu, tāpēc no sākuma cenšas ņemt paprāvu vielas daudzumu, bet pēc tam griba apsīkst un bieži nekas neiznāk — tik ilgi, kamēr cilvēks iemācījies mācīties pats. Gluži tāpat tas ir arī ar rakstura īpašību veidošanu, ar ko pašam jātiek galā — bieži pietrūkst pacietības, un no labā nodoma nekas neiznāk. Tāpēc jā sāk ar visvienkāršākām lietām un jāiemācās pats darba paņēmieni.

Darbu stipri atvieglo paradums — vairākkārtīgs atkārtojums. Lai cik grūta liekas kāda darbība, lai cik grūti to uzsākt, vajaga tikai piespieties vairākkārt to noteiktā laikā vai zināmos gadījumos atkārtot — un vēlāk šī darbība vairs nesagādā nekādu grūtumu, to sajūt par nepieciešamību. Tā var pierast nevien noteiktā laikā uzsākt darbu, valdīt par savu sejas izteiksmi nepatīkšanu brīžos, klusēt strīdu gadījumos, bet arī — apvaldīt dusmas, palikt aukstasinīgam u. t. t.

Tikpat svarīgi attīstīt pareizu domu gaitu un ietekmēt sevi iedvesmes ceļā. Var, piemēram, ieteikt pirmiem vingrinājumiem uztraukuma pārvarēšanu. Uztraukums, kā zināms, rodas visbiežāk tad, kad jātur pārbaudījums, jāuzstājas ar runu u. tml. Pirmais solis šīnī virzienā — jāpiegriež savam pārdzīvojumam, šīnī gadījumā uztraukumam, uzmanība, tikko tas sāk rasties, un jā sāk domāt apmēram tā: „Nu, kāpēc es uztraukšos? Ar to nekā panākt nevaru, tas tikai vēl vairāk samulsinās. Neiznāks tā, kā vēlētos — ko darīt: pats būšu vainīgs, jo neesmu sagatavojies kā vajadzētu. Tāpēc es neuztraukšos, es neuztraukšos, es neuztraukšos, es esmu mierīgs, pavisam mierīgs u. t. t.“ Ja šādas domas pavada vēl dziļie elpojumi, tad pēc dažām reizēm (protams, ne jau tūlīt pirmo reizi) samērā viegli tikt galā ar uztraukumu.

Turpmākiem vingrinājumiem var ieteikt skaudības pārvarēšanu. Tiklīdz sāk mosties skaudības pārdzīvojums, piegriežam tūlīt uzmanību un sakām: „Tam un tam cilvēkam ir tas izdevies (viņš ieguvis mantu, dabūjis paaugstinājumu, atzinību u. tml.). Nu, lai ir; kā-

pēc man jāskauž? Ja tas ir pelnīts, tad pavisam labi, jo ir taisni, ka cilvēks saņem par nopelniem vai dabas dāvanām to, kas nākas; tāpēc būtu aplami skaust, jo arī es pats sagaidu, lai mani atalgotu par nopelniem. Ja turpretim otram kāds labums nācis nepelnīti, tad, pirmkārt, vēl nav zināms, vai tas ir tiešām nepelnīts un vai tas tiešām ir labums viņam; otrkārt, nepelnītais un sevišķi netaisnā kārtā iegūtais „labums“ augļus nenes. Nogaidīsim un tad redzēsim. Bet no savas puses vēl palīdzēsim viņam — tas mūs padarīs iekšēji bagātākus.“ Pamēģinait tā rīkotos un pēc dažiem vingrinājumiem redzēsīt, cik daudz patīkamāk dzīvot pasaulē, nomācot skaudības jūtas, nekā staigāt ar skaudībā pārvērstu un izkēmotu seju. Vēl labāk, ja skaudības jūtas pārvēršam darbā, cenzamies panākt to pašu, un pat vēl vairāk, ko panākuši citi, un ja ne taisni tanī laukā, tad kādā citā, kam vairāk pieskaņotas mūsu spējas.

Aplūkosim tagad svarīgākos soļus sevis veidošanas darbā. Vispirms mums vajadzīgs ceļa rādītājs, kādā virzienā sevi veidot. Tā ir mūsu sirdsapziņa.

a. Seko savas sirdsapziņas balsij!

Tai pašā mirklī, kad tevī mostas kāda vēlēšanās vai nodoms, tu izjūti kādu iekšēju pamudinājumu vai liegumu to darīt. Šis pamudinājums vai liegums ir katra nodoma iepriekšējs iekšējs novērtējums, turklāt tīri intuitīvs novērtējums. Tā ir tavas sirdsapziņas balss, kas sargā un brīdina tevi no kļūmīgiem ceļiem, kas modina tevī visu labo.

Dažreiz šī balss ir tik stipra un katēgoriska, ka tu bez kādas cīņas, vai vismaz lielākas cīņas apvaldīsi savas dziņas un vēlēšanās un atturies no soļa, kam pretojusies tava sirdsapziņa. Bet dažreiz šī sirdsapziņas pretestība ir tik klusa, neaktīva, savukārt mūsu vēlēšanās vai dziņas tik spēcīgas, ka sirdsapziņas balss mūsu apziņā pazib un izgaist, un mēs sekojam tomēr saviem nodomiem. Dažreiz, kad sirdsapziņas lieguma spēks un mūsu dziņu pretpēks ir apmēram līdzsvarā, mūsos norisinās īsāka vai garāka cīņa, kas ļoti viegli var izšķir-

ties par labu vienai vai otrai pusei — vai nu dziņu sku-
binājumam vai sirdsapziņas liegumam.

Bet lai cik klusa atskan vienā vai otrā gadījumā ta-
vas sirdsapziņas balss — vērīgi uzklausī un
s e k o t a i, lai cik intensīvas šajā gadījumā ir tavas dzi-
ņas, lai cik dibināti liekas argumenti, kas rodas tālākās
pārdomās par labu taviem nodomiem. Pirmā intuitīvā
nojauta — tā jau ir tavas sirdsapziņas balss! — ir vien-
mēr pareizākā, tā nekļūdās, bet bieži gan mēs kļūdā-
mies, paļaudamies vēlākiem loģiskiem apsvērumiem, jo
šos apsvērumus vienpusīgi ietekmē un padara neobjek-
tīvus mūsu dziņas. „Tā dievišķā, nemirstīgā un debeš-
ķīgā balss,“ saka franču domātājs Russō, „tu nezinātāja
un aprobežotā, bet ar prātu un brīvību apbalvotā radi-
juma vienīgā pareizā vadītāja, tu nekļūdīgā labo darbu
tiesnese, kas vienīgā padari cilvēku Dievam līdzīgu!
Bez tevis nav manī nekā, kas mani paceltu pāri dzīv-
niekiem.“

Tā tad: ja tevī modusies kāda vēlēšanās un tai pašā
acumirkli radusies zināma iekšēja pretestība šim nodo-
mam — kaut arī pavisam klusa un īslaicīga — esi aug-
stākā mērā uzmanīgs pret visiem tiem apsvērumiem, kas
attīstīsies, pārdomājot radušos nodomu! Ievēro un ne-
aizmirsti, ka šie apsvērumi var būt vienpusīgi, ka tie
nebūs tavs objektīvs vērtējums un spriedums, bet mē-
ģinājums atrast pamatojumu un attaisnojumu savai rī-
cībai. Ja tikai uz vienu acumirkli tevī atskanējis sirds-
apziņas protests pret kādu nodomātu rīcību, tad no tā
paša momenta centies ietekmēt savas domas
un jūtas šā protesta virzienā! Protams, ta-
vas jūtas un dziņas tam pretosies, mēģinās dabūt tevi
savā pusē, bet esi stiprs, nepadodies tām! Meklē lo-
ģiskus apsvērumus un pierādījumus, kas pastiprina seci-
nājumu, ko paudusi tava sirdsapziņa. Meklē šos apsvē-
rumus, lai vieglāk pārvarētu savas tieksmes, lai paklau-
tos padomam, ko devusi tava sirdsapziņa. Tad nebūs
pēc tam nekā, kas būtu jānožēlo. „Cilvēki cieš tikai tā-
pēc,“ teica jau Sōkrats, „ka tie neklausā savas sirdsap-
ziņas balsij.“ Un mūsu rakstnieks — sirdsskaidrības cil-
dinātājs Apsīšu Jēkabs saka: „Neej nekur, kur gods un

sirdsapziņa tev liedz iet, nedari nekā, kas nav caurcaurim labs un patiess, nedari nekā, par ko tuvākais uz tevis varētu raudāt un žēloties, un ja tev arī liktos, ka pasaule tevi šādā ceļā vil — šis ceļš tevi nevils nekad.“

Sirdsapziņas vērtējums, sirdsapziņas normas ne katreiz saskan ar likumu normām un tā sauktām konvencionālām normām. Sirdsapziņas normas arvien ir plašākas par likumu normām, un daudz no tā, ko likums pieļauj un nesoda, sirdsapziņa nepieļauj un nosoda. Daudzas konvencionālas normas — sabiedrības parašas — sirdsapziņa neatzīst vai pat nosoda. Tā tad, šo normu vien vadīti, mēs savu sirdsapziņu neapmierināsim. Tā prasa no mums daudz vairāk, tā iespēžas dziļāk mūsu dzīvē un seko katram mūsu solim. Slepni izdarot noziegumu, varam dažreiz izbēgt likumīgam sodam, bet savai sirdsapziņai izbēgt nekādi nevaram. Nekā tai nevaram apslēpt, un to nevar arī pārliecināt nekādi „pierādījumu“ virknējumi vai domu akrobatika. Par katru darbu, ko izdarīsim pretēji savas sirdsapziņas balsij, tā mūs tiesās un sodīs, un daudzreiz cilvēki iepriekš nemaz neparedz, cik smags un sāpīgs var būt šis sirdsapziņas sods. Tas dažreiz var mocīt mūs visu mūžu, sarūgtināt visu dzīvi.

Tāpēc neesi nekad vieglprātīgs optimists jautājumā, kā izturēsies pret vienu vai otru soli tava sirdsapziņa! Nemēģini nekad radīt šai ziņā sev kādas illūzijas: sak, pāris dienas būs nemierīgāks prāts, bet tad atkal viss būs labi, tad atkal viss būs aizmirsies. Daudzreiz sirdsapziņa tiesā arī vēl pēc gadiem, tiesā gadiem ilgi. Daudzreiz tās pārmetēja balss kļūst ar katru dienu spēcīgāka. Arī ar to nevajag apmānīties, ka zināma nodoma rašanās brīdī sirdsapziņas balss stiprums nav licies sevišķi stiprs. To bieži aizēno dzīņu spēks, bet vēlāk, kad dzīņas jau apmierinātas, sirdsapziņa uzliesmo ar sevišķu asumu — un spriež par cilvēku smagu tiesu.

Sirdsapziņa daudzreiz ir liedzēja, bet daudzreiz ir arī pamudinātāja. Seko arī sirdsapziņas mudinājumiem tikpat droši un neatlaidīgi kā tās noliegumiem! Netici pretējiem apsvēru-

miem, kas tev rodas, analizējot „ar prātu“ sirdsapziņas mudinājumu. Šie apsvērumi, tāpat kā augšā minētos gadījumos, var būt tavu dziņu ietekmējuma rezultāts, tā tad var būt neobjektīvs spriedums. Sirdsapziņas pamudinājumam var, piemēram, pretoties apsvērumi par taviem materiāliem zaudējumiem, grūtībām vai ciešanām, ko tu sev sagādāsi, sekodams sirdsapziņas mudinājumam. Neļauj tomēr šiem apsvērumiem tevi ietekmēt! Sirdsapziņas alga vienmēr pārspēj materiālos zaudējumus un ciešanas, ko no tevis kādreiz prasa sekošana savas sirdsapziņas balsij. Jo lielāki ir tavi upuri — jo lielāka ir sirdsapziņas alga, kas nesis gaišumu un prieku tavai dvēselei. Jo aizrautīgāki sekosi katrai savas sirdsapziņas pavēlei — jo spožāka un stiprāka būs tava laime. Ja būsi sasniedzis ideālu saskaņu ar savu sirdsapziņu, pasaulē nekā nebūs, kas tevi varētu sāpināt, nebūs nevienas grūtības, kam tu netiktu pāri.

Apstāsimies pie dažiem piemēriem, kas var tuvāk raksturot pārrunāto.

Pieņemsim, ka tu esi valsts darbinieks, un tev piedāvā kukuli par kādas kombinācijas veicināšanu. Tai pašā momentā, kad tev piedāvā kukuli, tu izjūti kvēlu riebumu: tavās krūtīs kautkas protestā saslejas. Tā ir tavas sirdsapziņas balss, kas rāda tev pareizo ceļu, kas māca tevi, kā izturēties! Bet tu sāc sevi apmānīt. Tu sāc sev iestāstīt, ka to taču neviens nedabūs zināt, ka, galu galā, nevienam no tavas rīcības nekāds zaudējums neradīsies, bet „pabalsts“, ko tu saņemsi, tev itin labi noderēs. Tu sāksi sev, varbūt, pat iestāstīt, ka kukuldevējs ir „paša likteņa sūtīts“, jo tev būs iespējams ar šo naudu izkulties no dažādām grūtībām un — tad taču tu varēsi labāk nodoties savam darbam, labāk veikt savus pienākumus. Vārdu sakot, radīsies viens apsvērumus pēc otra, kas tev „pierādīs“, cik nevainīga un pat laba un nepieciešama lieta ir piedāvātā kukuļa pieņemšana... Tikai vēlāk, kad kukuli būsi jau pieņēmis un savu „moņa darbu“ padarījis — sāksi izjust, cik maldīgi un mākslīgi konstruēti ir bijuši visi šie apsvērumi. Tu netiksi vairs vaļā no sirdsapziņas pārmetumiem, ka tu tomēr esi sasmērējis savus pirkstus un savu dzīvi,

ka tu esi kļuvis morāliski netīrāks, un no šā nemiera tu nevarēsi vairs atkراتīties, tev nebūs vairs tā prieka par savu darbu, kas tev bija pirms tam. Tagad tu redzēsi, cik pareizs ir bijis tavs riebums pret kukuļa ņemšanu, kas radās tūlīt pirmā acumirkli, cik pareizi tu būtu darījis, ja būtu sekojis šim mājienam. Tad tu būtu izjutis dziļu apmierinājumu un prieku par to, ka neesi nopērkams, ka spēji pārvarēt kārdinājumu, ka tev ir vīra raksturs. Šī apziņa būtu padarījusi gaišāku tavu dzīvi. Tagad — tas zaudēts. Tagad — izliets ūdens vairs nav sasmelams, kauna traips no tavas dvēseles vairs nav nomazgājams. Ja arī tevi nesasnies likums un sabiedrības tiesa, tomēr tu esi smagi notiesāts — savu morālisko tīrību pats savās acīs tu tomēr esi zaudējis, un dažu labu reizi šī apziņa sāpinās tevi līdz asarām. Tā tad seko bez pretošanās savai pirmajai intuitīvai nojautai — savas sirdsapziņas balsij, neļaujoties apsvērumu virknei, kas nāk pēc tam, jo šie apsvērumi šādos gadījumos pa lielāka daļa ir neobjektīvi, dziņu ietekmēti.

Vēl viens piemērs. Tevi zobo. Tu saskaisties. Vienu acumirkli kāds iekšējs spēks tevi attur reaģēt ar dusmām uz izsmieklu. Bet ātri tevi pārņem citi apsvērumi. Kā?! Ja mani izmeļ, tad taču man ir tiesības atbildēt ar to pašu! Man taču ir tiesības aizstāvēties! Es pirmais nesāku. Es viņiem nekā nedarīju... „Taisnība“, tiešām, tā ir tavā pusē. Argumenti „pārlicina“. Bet kādas ir sekas? Tu reaģē ar asumiem. Iedegas strīdus. Birst daudzi vārdi no vienas puses un otras puses, daudzi apvainojumi un — daudzi jauni sarūgtinājumi abām pusēm. Kas beigu beigās iegūts, tādā veidā aizstāvoties? Tu pats vēlāk dusmosies, ka jūtu uzplūdamā pateikts viens otrs vārds, ko tu citā reizē nebūtu teicis, izdarīta viena otra tāda lieta, ko tu principā neatzīsti. Nekādu apmierinājumu, nekādu gandarījumu šis strīdus tev tomēr nebūs devis. Likumus tu neesi pārkāpis; kā liekas, „nekā ļauna“ arī neesi izdarījis — tomēr apmierināts ar sevi arī neesi. Kaut kas tevi grauž, kaut kas tev nepatīk. Liekas — vajadzēja rīkoties citādi. Bet vai tad tava sirdsapziņa tev to neteica jau tūlīt? Vai tā tevi jau laikus nebrīdināja un nemēģināja atturēt

no šā strīdus? Būtu tu sekojis tai, ne savām dusmu jūtām un šo jūtu ieteknē darinātiem apsvērumiem, iznākums būtu bijis pavisam citāds! Tu būtu klusējis. Tu būtu apvaldījis savas jūtas un būtu paturējis savu aukstasinību. Vai tā tu savu godu būtu vājāk aizstāvējis? Taisni otrādi: tu būtu vēl spilgtāk parādījis savu garīgo pārākumu. Tu būtu parādījis, ka esi vīrs, kas prot savaldīties. Tu būtu tālāk parādījis, ka citu zaimi neatstāj uz tevi nekāda iespaids. Ar to tu būtu pierādījis savam pretiniekam viņa bezspēcību: ka viņš ar saviem paņēmieniem nekā nevar panākt, ka viņš, kā saka, ir „velti muti dzesinājis“. Tu būtu novērsis nepatīkamo strīdu un būtu atstājis „kaujas lauku“ ar smaidu uz lūpām — kā bruņinieks un kā uzvarētājs. Un tevi apveltītu ar atzinības smaidu arī tava sirdsapziņa. Sekot tai tā tad bija daudz lietderīgāk un daudz dižēnāk!

Visu cilvēku sirdsapziņas tomēr nav vienādi izkoptas. Gan katra psihiski vesela cilvēka sirdsapziņas pamatā ir laba un ļauna atziņas, ir pamudinājums sekot labam un atturēties no ļauna, tomēr paša labā un ļaunā saturam var būt dažādas noskaņas, atkarībā no cilvēka attīstības līmeņa un tās sabiedrības kultūras līmeņa, kuras loceklis ir attiecīgais cilvēks. Mežona sirdsapziņas apjoms un saturs būs citāds nekā kultūras cilvēka sirdsapziņas apjoms un saturs. Tāpat ir starpība starp jauna zēna un piedzīvojuša cilvēka sirdsapziņu. Cilvēkam augot un attīstoties, labā un ļaunā jēdziens viņā kļūst arvien plašāks un pilnīgāks, arvien daudzpusīgāks savā saturā. Var teikt, katra cilvēka sirdsapziņa sastādās no laba un ļauna atziņas pamatsubstances un tiem atziņu kristalliem, kas izkristalizējas no zināmas sabiedrības labākām atziņām zināmā kultūras un dzīves periodā. No visa tā, ko sabiedrība nojauš vai atzīst par neapstrīdami labu un nepieciešamu, augstākās atziņas izkristalizējas arī mūsu sirdsapziņas laba un ļauna atziņās.

Bieži vien nesaskaņas cilvēka dzīvē rada tas apstākļi, ka cilvēka sirdsapziņas attīstība norisinās pārāk gausi. Cilvēks apgrēkojas pret sevi ne tādēļ, ka viņš

pretotos savai sirdsapziņai, bet tādēļ, ka viņa sirdsapziņas attīstība zināma notikuma brīdī ir vēl atradusies tādā attīstības pakāpē, kad jēdziens par labu un ļaunu šai konkrētā jautājumā viņā vēl nav bijis pietiekoši nobriedis un izveidojies. Vēlāk tomēr, kad sirdsapziņā šī atziņa jau nobriedusi, viņa tiesā cilvēku arī par šo darbu. Tas izliekas netaisni, bet tā nu tas ir, ka pieaugušus cilvēkus moca dažreiz pašpārmetumi arī par tiem grēkiem, kas izdarīti agrā jaunībā, kad trūka vēl pietiekošu atziņu. Vēl jo vairāk cilvēks izjūt pašpārtumus par to rīcību, ko viņš pielaidis, būdams jau pieaudzis cilvēks, kaut arī viņa sirdsapziņa toreiz nav vēl bijusi tik izkopta, ka viņš būtu pilnīgi apzinājies savu rīcību. Šai ziņā sirdsapziņas tiesa rīkojas ar cilvēku citādi nekā parastā tiesa, kas nesoda par pārkāpumu, ja cilvēks nav savu vainu apzinājies. Un tādēļ, lai pasargātu sevi no šādiem vēlākiem pašpārmetumiem, katram jācenšas pēc iespējas agri un ātri izkopt savu sirdsapziņu līdz augstākai pakāpei, lai izsargātos no nepatīkamiem konfliktiem ar sevi un citiem cilvēkiem, lai vēlāk daudz kas nebūtu jānožēlo, kas izdarīts tai laikā, kad trūcis pienācīgu atziņu par savu rīcību.

Kā to panākt? Kā attīstīt savu sirdsapziņu? Kā jau minējām, sirdsapziņas galvenais kodols — labā un ļaunā atziņas „pamatsubstance“ un sabiedrības labāko uzskatu kristalli, kas pamazām nogulsņējas katra cilvēka sirdsapziņā. Tā tad — jo ātrāk mūsu sirdsapziņa būs piesātināta ar šiem sabiedrības pozitīvo atziņu kristalliem, jo ātrāk tā būs panākusi savu briedumu, jo ātrāk, tā sakot, mūsu sirdsapziņa būs kļuvusi pilnīgi apzinīga.

Sirdsapziņas ātrāku nobriešanu var sekmēt dažādi. Liela ietekme ir kritiskiem dzīves vērtējumiem. Tālāk — atziņām, ko saņemam no vecākām paaudzēm, tā sakot, garīga mantojuma ceļā. Ļoti daudz var dot arī labas grāmatas. Grāmata ir neatsverams pašaudzināšanas līdzeklis — arī sirdsapziņas audzināšanas līdzeklis. Te dzīves parādības ir jau iztirzātas, dažādas atziņas ir jau kristalizētas, tās pāriet arī mūsu atziņu skaitā. Laba

grāmata ātrāk nekā kaut kas cits nobriedina arī mūsu sirdsapziņu, izkopjot to līdz tādai pakāpei, ka mums no pat agras jaunības, tikko sākam spert pirmos patstāvīgos soļus, laba un ļauna atziņa var būt jau pietiekoši izkopta un mums dzīvē vairs nav uz katrā soļa jātaustās. Ja arī mūsu griba ir guvusi pietiekošu rūdījumu, tad mūsu ceļi uz laimi nebūs vairs tikai akla taustīšanās.

Kā var izšķirt attīstītu un neattīstītu sirdsapziņu, tā jāizšķir arī vesela un slimā sirdsapziņa. Slimā sirdsapziņa ir tāda, kas uz laiku aptumšota dažādu spēcīgu dziņu un kaislību vai arī sistematisku secinājumu ietekmē. Ja cilvēks atrodas ļaunā sabiedrībā vai ilgāku laiku seko kaitīgām dziņām, viņa sirdsapziņa var notrulināties un palikt pret daudzām parādībām nejūtīga. Daudzreiz cilvēki ar šādu notrulinātu sirdsapziņu var pat izlikties laimīgi, jo viņi izdara noziegumu aiz nozieguma ar lielāko mieru un pat baudu. Tā tomēr ir tikai illūzija. Sirdsapziņas pagurums un notrulinājums nekad nav mūžīgs. Pēc kāda laika sākas tās atdzimšana, tās jūtības atjaunošanās — un tad sākas nenovēršamā bargā tiesa, kas tiesā par visiem sirdsapziņas paguruma laikā izdarītiem noziegumiem. Visnejūtīgākais noziedznieks — ja vien viņš nav psihopats — agri vai vēlu atmostas no sava sirdsapziņas truluma un tad dārgi izpērk visus noziegumus. Viņa šķietamā laime tad sabrūk un izkūp kā migla, un pāri paliek tikai neapklusināmi sirdsapziņas pārmetumi.

Lai pasargātu sevi no šādas illūzoriskas laimes, kam seko smaga atmošanās, tāpat kā pēc apreibināšanās ar alkoholu nāk smagas pagiras — stāvēsim arvien nomodā par savu sirdsapziņu, neļausim tai notrulināties un pārklāties sārņiem! Kopsim un spodrināsim to! Tad būsim arvien pasargāti no nepatīkamās vilšanās un savu darbu smagās nožēlošanas.

Latvju tauta pieder pie tautām ar augsti izkoptu sirdsapziņu. Visas mūsu tautas dziesmas ir piesātinātas skaistāko atziņu kristalliem, un šās atziņas stipras arī

mūsu dvēselēs, kaut gan tās pa daļai aptumšotas svešām, negatīvām ietekmēm. Ilgas pēc sirdsskaidrības jūtamas visu mūsu labāko rakstnieku darbos. Ļoti pareizi kādā savā darbā to uztvērusi Zenta Mauriņa, rakstīdama: „Vai vēl kāda tauta tik lielā mērā pazīst skaidrības ilgas kā latvieši?.. Krieviem skaists tas, kas sarkans, latvietim tas, kas skaidrs. To, kas reizē ir labs un skaists, latvietis apzīmē ar vārdu balts, un latviešu ilgas pēc baltām drānām ir skaidrības ilgas... Dzīļa ir doma par to, ka baltums kā tikumiska vērtība nav mantojams, bet iegūstams tikai ar paša spēku... Ilgas pēc baltām drānām vijas cauri visai mūsu literatūrai. Ja mēs no pašiem rakstniecības sākumiem līdz visjaunākām dienām izlasītu vislabākās dzejas, tad tās varētu sakopot ar virsrakstu „Skaidrības ilgas“... Ne tas visvairāk ilgojas pēc skaidrības, kas visvairāk grēko, bet tas, kam vissmalkāka sirdsapziņa, kas grēku saskata jau tur, kur cits vēro tikai niecīgu pārkāpumu.“

Ja nu tā — tad sargāsim, glabāsim un spodrināsim šo lielo vērtību vērtību, ko esam mantojuši no saviem senčiem! Neļausim sarūsēt tai, bet izkopsim to vēl līdz lielākai pilnībai, jo tas arī mūs pašus un mūsu dzīvi ved pretim lielākai pilnībai!

Seko vienmēr un visur savas sirdsapziņas balsij!
Tā nevilsi tevi nekad. Lai cik klusi skan viņas padoms — klausī tam!

Esi uzmanīgs pret visiem apsvērumiem un pierādījumiem, kas pretojas tavas sirdsapziņas balsij: šie pierādījumi mēdz būt tavu dziņu ietekmētie neobjektīvie slēdzieni.

Centies ietekmēt savas domas un jūtas arvien tai virzienā, kādā skubina tevi tava sirdsapziņa!

Neceri izvairīties no savas sirdsapziņas tiesas: tā tiesās tevi, kaut arī dažreiz pēc gadiem!

Attīsti un spodriņi savu sirdsapziņu, lai tu jau laikus spētu izvairīties no visa, kas varētu vēlāk tevi sarūgtināt!

b. Iedziļinies sevī un mācies sevi veidot!

Iedziļinies sevī! Pazīsti sevi! To teicām jau grāmatas sākumā, un to jo sevišķi gribam uzsvērt arī te — runājot par sevis izveidošanu.

Vairums cilvēku, protams, pārliecināti, ka viņi sevi diezgan raudzījušies, un pazīst sevi pietiekoši labi. Patiesībā tā ir tikai tāda pavirša iepazīšanās ar sevi — vismaz 99 gadījumos no 100 cilvēki tomēr sevis nepazīst.

Padomā arī tu vienu acumirkli: vai tu pazīsti, piemēram, kaut savus raksturīgākos sejas pantus un kustības prieku, vienaldzības, uztraukuma vai dusmu brīžos? Vai pazīsti savus raksturīgākos izteicienus — vietā un nevietā? Vai daudzreiz nav tā, ka viens vai otrs paziņa vērš tava paša uzmanību uz kādu raksturīgu parašu un tu pats par to brīnies, ka tev tāda paraša ir? Un ja nu tev pat tava ārējā seja ir tik sveša, tik neievērota, tad ko gan lai saka par tavu iekšējo seju, kurās saskatīšanai vajadzīga daudz lielāka uzmanība un nopietnība?!

Cilvēki domājas sevi pazīstam, bet sevis saskatīšanai viņiem parasti arvien pietrūkst vai nu laika, vai pacietības, vai pietiekošas uzmanības, vai arī — drošsirdības. Bieži vien liela daļa no visa tā, ko cilvēks zina par sevi vai domā par sevi, nemaz nav viņa paša novērojumi vai atklājumi, bet — citu cilvēku novērojumi, domas un spriedumi par viņu! Citu cilvēku spriedumi un vērtējumi bieži vien pārvēršas paša spriedumos, bet cilvēks tic, ka tās ir viņa paša domas, ka tā ir neapšaubāma patiesība, ka citādi nemaz nevar būt. Sevišķi bieži tā ir ar cilvēkiem, kam nākas papildnam dzirdēt citu cilvēku glaimus un slavinājumus. Viņi pamazām sāk ticēt, ka tā tiešām ir, ko viņiem saka, un viņi sevi redz caur šo glaimu prizmu. Protams, tas, ko viņi redz, nepavisam neatbilst īstenībai, ir tikai iedomu tēls, un tādēļ viņus bieži vien dzīvē gaida tik rūgtas vilšanās. Bet tāpat iet arī cilvēkiem, kam nākas dzirdēt no citiem pārāk daudz pārmetumu un irōnijas. Arī tie, ja viņi ir pārāk neaktīvi sevis vērošanā, nereti nonāk tik tālu,

ka pilnīgi notic citu cilvēku noniecināmam vērtējumam un domā par sevi un savām spējām daudz ļaunāk, nekā tas īstenībā ir. Arī viņi sevīs vietā faktiski redz tikai kādu iedomātu būti, un visa viņu dzīve līdz ar to pārvēršas dažādās maldu gaitās.

Pārāk vāji sevi pazīst cilvēki! Pārāk maldīgos uzskatos viņi ir par sevi — vienalga, vai nu šie vērtējumi aiziet pārāk optimistiskos, vai arī pesimistiskos vrzienos, vai vispār galīgi aplam attēlo faktisko stāvokli. Cilvēkiem parasti, kā jau minējām, „nav laika“ ilgāk uzkavēties pie sevis — un tie apmierinās ar pavisam īsu skatu uz sevi; otrkārt, cilvēki ir pārāk pavisā un seklī sevīs un savu īpašību novērtējumā. Ar to arī izskaidrojams, ka tik bieži cilvēki atklāj sevī tādus talantus un spējas, kādu viņiem nemaz nav, un dažreiz visu mūžu veltīgi nopūlas šo „talantu“ izlietošanā vai piekopšanā, ciešot vislielākās neveiksmes, bet tomēr vairs pat nemēģinot savus novērojumus un uzskatus revidēt. Tāpat, gluži pretēji — dažām, daudz spilgtāk izpausām un izmantojamām īpašībām, cilvēki nepiegrīez ne mazākās uzmanības un nepakustina ne mazo pirkstiņu tai virzienā, kur viņus gaidītu sekmes.

Paši cilvēki sevīs novērošanā un novērtēšanā ir jau pavisā, un visa apkārtne viņiem šo pavisāību vēl tikai pavairo un padziļina. Jau vecāki sāk saskatīt savā bērņā dažādas viņā gaidītas, bet neeksistējošas vai vāji attīstītas īpašības un gan ar uzslavām, gan pamudinājumiem arī bērņam iepotē tādus pašus uzskatus. Vēlāk tās pašas vai kādas citas tieksmes un spējas viņā saskata rotālbiedri un draugi, un tā cilvēks visu mūžu iet, tā sakot, no rokas rokā, no viena vērtējuma otrā, reti kad varēdams pats iegūt savu īsto, neviltoto, no ārienes neietekmēto novērtējumu. Reti kad cilvēks ir un kļūst tas, kas viņš patiešām ir un kam viņam vajadzētu būt — pa lielākai daļai viņš ir citu un savu iedomu auglis.

Ja nu tā iet ar sevīs atklāšanu — tad ko gan lai saka par sevīs izveidošanu? Kas gan var iznākt, ja no ūdens sāks kult sviestu, vai no maizes mīklas dedzināt traukus? Cilvēki tomēr no sevīs ļoti bieži veido to,

kam viņos nav ne mazākā pamata, nekādas piemērotas izejvielas. Vēl mazāk tie apzinās, kas īsti viņos visvairāk būtu attīstāms un veidojams. Tā iznāk, ka pa lielākai daļai viņi attīsta taisni to, kas visvairāk bija apslāpējams un atstāj pilnīgā novārtā to, kas visvairāk bija veicināms. Tā iznāk, ka cilvēki rakstura vietā attīsta tikai tādu dzīves glumumu, stipras gribas vietā stipras iegribas, pašsavaldīšanās un atturības vietā dažādas iekāres un vēlēšanās, izturības un drosmes vietā tikai mīkstčaulību un nedrošību... Tā iznāk, ka stipru un drošsirdīgu cilvēku vietā, kas varētu būt savas laimes kalēji, iznāk tikai nožēlojami likteņa vergi!

Tev tomēr atvērti arī citi ceļi! Eji tos! Topi stipra rakstura cilvēks un — laimīgs cilvēks! Bet šis ceļš iet caur tevi pašu: tas sākas tevī pašā! Tev jā-sāk visas savas gaitas ar koncentrētu, nopietnu, neatlaidīgu iedziļināšanos sevī! To nepanāksi, šad un tad atlaidies uz dīvāna un dažus acumirkļus pasapņojis par savu nākotni. To nepanāksi, pastaigādāmie pa bulvāri un pārdomādāms savu dzīvi, tai pašā laikā arī skatu logos vai garāmgājējos raudzīdāmie. Iedziļināšanās sevī prasa lielāku vientulību! Gan sabiedrība ir tā, kas tevi slīpē un audzina un var dot tev ļoti daudz, tomēr visam tam maz būs vērtības, ja tai pašā laikā tu neatradīsi iespējas būt pietiekoši ilgu laiku arī pilnīgi viens pats ar sevi. Tikpat nepieciešama kā sabiedrība — un pat vēl vairāk nepieciešama — ir vientulība!

Vientulība, iedziļināšanās sevī — lūk, īstais izejpunkts, no kura var sākties lieli darbi un lielu cilvēku ceļš, jo vienīgi vientulība var katru cilvēku padarīt patiešām lielu — viņu pašu un viņa domas. Ja tagad apkārt sev redzam cilvēkus, kas lauztin laužas dzīvē un lielos amatos, tikko viņu garīgā bagāžā iesaiņoti pāris domu graudi; ja redzam cilvēkus, kas, sevis vēl neatklājuši, grib atklāt dažādus brīnumus citiem — tad nebrīnīsieties, kāpēc tik sekli kļūst sabiedriskie ūdeņi, kāpēc ir tik daudz vārdu un tik maz domu, kāpēc ir tik daudz dzīvot gribētāju un tik maz dzīvot varētāju!

Neskaties šajos bēdīgos paraugos — tur tev nav ko mācīties! Labāk vērs savu skatu atpakaļ un paskaties, kā tapa priekš vairāk tūkstošiem gadu lieli gari, kas dzīvo vēl šodien. Ko darija Kristus, pirms viņš kļuva lielais mācītājs? Viņš pavadīja 40 dienas un 40 naktis — tuksnesī. Tuksnesī vai vismaz vientulībā auguši arī citi lieli gari un viņu lielās domas. Šo ceļu gāja Zaratustra, to gāja indiešu filozofi, vientulību vienmēr meklēja arī lielais grieķu prātnieks Sōkrats un daudzi citi īstie dzīves mākslinieki. Pitagorieši un stōiķi, kas dzīvoja ap Kristus laiku, ieteica ikvienam neiziet priekšlaikā „uz dzīves lielceļa“, bet pavadīt vispirms kādu laiku vientulībā. Jau pieminējam arī Ģētes bēgšanu no Veimāras: tikai pēc šīs bēgšanas viņš pilnīgi sevi atrada un nodibināja savas dvēseles kārtību un harmoniju, kas padarīja viņu par lielu dzejnieku un dzīves mākslinieku. Tāpat tas bijis ar visiem lieliem gariem.

Seko arī tu šiem paraugiem! Kaut vienreiz mūžā uzmeklē vientulību, lai iedziļinātos sevī, lai atrastu sevi un lai izprastu savus ceļus. Vēl labāk būtu, ja katru gadu tu uzmeklētu šo vientulību, lai atkal un atkal pārvērtētu un pārbaudītu sevi un savus ceļus, bet vismaz reizi būt tikai pašam ar sevi — tas ir vairāk nekā nepieciešami.

Tuksnešu mums nav — un nav arī katrā ziņā vajadzīgs tuksnesis! Mūsu dabai un raksturam ir daudz tuvāka meža un pļavu vientulība — un atrast tādu ikvienam no mums ir iespējams. Tur, mežu vai pļavu klusumā, mēs varam ikviens vislabāk atrast sevi.

Dažs jautās — kādēļ katrā ziņā vientulība jāmeklē mežā vai pļavā vai jūrā vai tuksnesī? Kāpēc to nevar atrast arī kaut kurās istabas četrās sienās? Zināmos apstākļos tiešām šo vientulību var dot arī četras istabas sienas, bet — tikai zināmos apstākļos, un arī tad tā nebūs tik pilnīga kā vientulība dabā. Pamatnoteikums vientulībai, kas domāta sevis izprašanai un sevis veidošanai, ir — pirmkārt, tai jābūt pilnīgai, t. i. tādai, ka nekas neatrauj mūsu uzmanību no sevis. Otrkārt, tai jābūt ilgstošai, jo pāris stundās cilvēks nevar pa-

nākt nopietnu iegremdēšanos sevī. Treškārt, tai jābūt tādai, kas rada zināmu attālumu starp mums un pasauli, kurā mēs dzīvojam, t. i. dod iespēju gara acīm skatīt to no zināma attāluma. Vislabāk šiem apstākļiem atbilst mežu vientulība, kurās spirdzinātāju ietekmi pastiprina vēl dabas tiešais dziļais iespaids.

Atstājīs tālu aiz sevis to dzīvi un dzīves kņadu, kādā tu atradies, paskatījies uz visu to no savas vientulības, no zināma attāluma, tu būsi pārsteigts, cik cītāda izskatīsies visa šī dzīve! Cik sīkas kļūs tās rūpes, kas vēl vakar tev likās tik lielas un svarīgas; cik niecīgas tās kaislības, kas tur tā plosa cilvēku; cik pārspīlēti visi tie uztraukumi un „dvēseles sāpes“, par kurām tur runā cilvēki; cik mazvērtīgas visas tās vērtības, kurū dēļ tur tā cilvēki sacenšas, būdami gatavi cits citu pat iznīcināt! Un kad tu būsi padomājis vēl ilgāk — tu smiesies par tām laužu intrigām, kas vēl aizvakar tev likās tik svarīgas; par tām syinīgām sejām, kādām cilvēki dara pavisam banālas lietas; par to nemitīgo kņadu, kurai tik maz jēgas. Jo vairāk tu pārdomāsi visu to dzīvi, no kurās tu uz brīdi esi izrāvis, jo spilgtāk tu nevien izpratīsi, bet arī izjutīsi to malduguņu mazvērtību, kurū dzenāšanu tik daudzi cilvēki un arī tu pats uzskatīji par laimes gūstīšanu. Un ja vēl tu ciešāk ieskatīsies tai dzīvē, kas norit mežā, un naktī paraudzīsies uz brīdi bezgalīgās zvaigžņu pļāvās — pasaulu pasaulēs, kurū starpā zeme ir tikai niecīgs puteklītis — cik niecīgs paliks tas šaurais lokš un visi šai lokā ietvertie pārdzīvojumi, kas tavās acīs vēl nesen likās stāvam visa centrā! Kas ir vairs tie prieki un uztraukumi, tās sāpes un bēdas, kas kvēlo tur — jūtot še lielo bezgalības elpu?! Kas cilvēka dzīve un visas ikdienišķās „svarīgās“ problēmas tās lielās problēmas priekšā, kas te tev atklājas?!

Vientulība palīdzēs tev sagraut tās pasaulēs „lielumu“, kurā tu dzīvoji, tās elkus, kurus tu pielūdzi. Vientulība atņems šai tikko atstātai pasaulei visas tās „burvības“ un varenību, svarīgumu un nepieciešamību, ko tu viņai, pats vēl tajā cieši ieslēgts, vispārējā kņadā ierauts, esi piedēvējis. Šeit, vien-

tulībā, tu mazliet mācīsies skatīt pasauli tādu, kāda tā ir, ne vairs tādu, kāda tev viņa parasti izliekas.

Tev jāsaugrauj šē tā iedomu pasaule, kurā tu līdz šim esi dzīvojis. Bet ne tādēļ, lai līdz ar to satriektu arī pats sevi. Ne tādēļ, lai arī pats sevi tu pārvērstu niecīgā puteklītī, kuŗa dzīve ir kā vēja pūsuma, kas izgaist gaisos, neatstājot nekādu pēdu. Tev jāsaugrauj tā iedomu un malduguņu pasaule, kurā tu līdz šim esi dzīvojis — bet ne tādēļ, lai pārvērstos pesimistā, kam visa dzīve zaudē jēgu un nozīmi. Nē — taisni otrādi: tev jāsaugrauj savu iedomu pasaule, lai padarītu sevi stiprāku un lielāku, nekā šai pasaulē tu līdz šim biji! Un arī to tu vislabāk panāksi šē — lielajā vientulībā.

Tu redzēsi ap sevi putnus un meža dzīvniekus un redzēsi, kāds prieks izskan viņu dziesmās un katrā viņu kustībā. Tu redzēsi, ar kādu dedzīgu neatlaidību katrs dara savu darbu, kaut gan starp viņiem nav ne pirmās, ne divdesmitās katēgorijas ierēdņu, nav avansēšanas un ordeņu, nav aplausu un uzslavu, nav pavēļu un pamudinājumu. Kas tad dod to prieku, kas izpaužas viņu dziesmā un katrā viņu kustībā? Vai ne pati dzīvība, savu spēku atraisīšana, par ko jau runājām? Prieks ir visur, kur kāds to jūt, un lai to varētu just, nevajag ne lielu bagātību, ne slavas, ne varas, ne daudz citu to lietu, bez kuŗām mēs, cilvēki, parasti neprotam vairs prieka just.

Jo vairāk un uzmanīgāk tu raudzīsies apkārt dabā un atkal pats sevī — jo skaidrāks tev kļūs lielais dzīves un laimes noslēpums: dzīve dod tikai to, ko jūtam, un dzīve ir tāda, kādu to jūtam. Un arī tas, kā jūtam, atkarājas — no mums pašiem. Pasaule tā tad ir tāda, kādu to gribam just!

Lūk, visu, kas apkārt mums, varam izjust tā vai citādi. Putna dziesma mūs var padarīt priecīgus vai skumjus, atkarībā no tā, kādām domām mēs ļaujam atraisīties šās dziesmas ietekmē. Raugoties skaistā ziedā, mēs varam modināt sevī vai nu skumjas par to, ka rīt vai parīt šis zieds būs jau novītis, vai arī prieku par

to, ka pumpurs izplaucis tādā skaistā ziedā. Un arī raugoties bezgalīgās tālēs — neaptveramās zvaigžņu pasaulēs, varam radīt sevī prieku par pasaules skaistumu un brīnišķo harmoniju, vai arī skumjas par savu niecību šai lielajā pasaules telpā. Tā tad: lai cik liela ir bezgalība, lai cik siki un nevarīgi mēs it kā tajā esam — mūsos tomēr ir spēks, kas padara mūs lielus šai visumā. Mēs varam izjust visu sevī un apkārt sev, visu tuvo un bezgala tālo tā, kā to gribam. Pasauli sevī un apkārt sev mēs varam izjust tā, kā to gribam.

Ja nu tā, tad kādēļ mums radīt sevī sāpes un ciešanas, neauglīgu nemieru un veltīgas vēlēšanās? Kādēļ necelt savu dzīvi tā, lai tā būtu priecīga un gaiša kā putna dziesma mežā, harmoniska kā visa pasaule, dziļa un mūžības elpas pilna, kā zilās tāles?! Kādēļ būt tik nevarīgam ārējo apstākļu vergam, ja mūsu dvēselē ir spēki, kas var mūs pacelt pāri šiem apstākļiem — par spīti tiem, just tā, kā mēs gribam just!

Lielā vientulība un iedziļināšanās sevī var visai tavai dzīvei dot stiprākus pamatus, var dot tev iespēju ciešāk un drošāk iekļauties mūžības ritmā. Aptvert ar prātu visa iesākumu un galu, dzīves jēgu un nozīmi — nav iespējams. Šī nespēka apziņa — ka nevar izprast visa būtību — daudzkārt padara cilvēku nedrošu, nemierīgu vai pat dziļi nelaimīgu. Bet paskaties ciešāk sevī un apkārt sev: notikumu mūžīgo gaitu tu tomēr vari saskatīt. Ir tikai viena pati bezgalība un divi tās virzieni, kas bijuši un ir un, acīmredzot, arī būs, no mūžības uz mūžību, cauri gadu tūkstošiem un pāri tiem — chaoss un kārtība, tumsa un gaisma, ienaidis un mīla, mokas un svētlaimība, elle un debesis.

Cik vien tālu sniedzas atpakaļ mūsu skats cilvēces vēsturē, mēs redzam: no tumsas un chaosa sācies cilvēces, visas pasaules gaīšais ceļš, kas ved to pretim arvien lielākai pilnībai, mūžīgai gaismai un dievišķīgai kārtībai. Cilvēku miljoni ir jau nākuši un ir svārstījušies starp šīm divām bezgalības malām, gan paceldamies augšup pretim debesīm, kur valda

mūžīga diena, kārtība, mīla un svētlaimība, gan slidēdami atkal lejup, pretim ellei, kur valda chaoss un mūžīga tumsa, mokas un naidi.

Kā vilņos šais divos virzienos šūpodamās, cilvēce ir gan cēlusies, gan grimusi, gan atkal cēlusies savā ceļā no tumsas un chaosa pretim gaismai un kārtībai. Miljoni cilvēku ir jau nākuši un gājuši, ir dzimuši un miruši, un no jauna dzimst, lai katrs par sevi un visi kopā ietu šo mūžības ceļu. Un ikviens no šiem miljoniem — kā šodien, tā vakar, tā pirms tūkstošiem gadiem — ir nesis sevī to dievišķo dzirksteli, kas izrāvusi viņu no tumsas un neziņas un cēlusi pretim visam gaišajam, visam labajam, pretim lielākai pilnībai, augšup — tuvāk viņa debesīm. Gan cilvēka spārnus — viņa garu bieži žņaudz miesas važas, kavēdamas viņu tā lidojumā, tomēr gara uzvara kļuvusi arvien redzamāka.

Ir nākuši pasaulē daudzi spēcīgi gari, kuŗos gaiši kvēlojusi dievišķā uguns, kas pacēlusi viņus straujā lidojumā pretim saulei.

Tie ir bijuši lielie domātāji un pravieši, kas uzmiņējuši šo mūžības ceļu un iedeguši spožas idejas, kuŗas kā bākas cauri gadsimteņiem rādījušas cilvēcei ceļu augšup.

Tie ir bijuši lielie zinātnieki un izgudrotāji, kas cēlušī cilvēka garu pāri materijai, kas centušies pārvērst viņu no apstākļu verga apstākļu valdniekā.

Tie ir bijuši lielie cīnītāji, kas, ciezdami un mirdami lielo ideju dēļ, ir mācījuši atzīt un izprast svētlaimību, ko dod kalpošana lielai idejai.

Jau daudzi, daudzi ir bijuši — gan bagāti, gan nabagi, gan dziļi izglītoti, gan vienkārši ļaudis — kas mācījuši mīlēt un uzpurēties. Paši paceldamies pretim gaismai un pilnībai, viņi aizrāvuši sev līdz — augšup — tūkstošus.

Bet ir arī bijuši kaisli un spēcīgi raksturi, kas, izdziestot viņu sirdī dievišķai dzirkstelei, ar visu savu pirmatnējo miesas smagumu krituši atpakaļ lejup — pretim tumsai un chaosam — arī aizraudami sev līdz tūkstošus.

Tie ir bijuši rupjā materiālisma un naida pravieši,

patmīlīgie, varas kārie despoti, zemu iegribu un instinktu vergi, kas samaitājuši un izpostījuši tūkstošu cilvēku dzīves un dažreiz atsvieduši par vairākiem gadsimteniem atpakaļ visu cilvēci.

Cilvēces ceļš nav bijis taisna, nepārtraukta taka, bet mūžīgu vilņu ceļš: tā gājusi augšup, gan celdamās, gan atkal grimdama. Un tāpat reta cilvēka ceļš ir bijis taisna, nepārtraukta taka: gan mīla ir pārvērtusies naidā, gan svētlaimība izdzisusi mokās, gan dienai sekojusi nakts; gan atkal naidā ir dzimusi mīla, mokās — svētlaimība, jauna diena uzaususi pēc nakts, līdz cilvēks pakāpienu aiz pakāpiena ir cēlies augšup, pretim savām debesīm, vai grimis atpakaļ arvien dziļākās mokās un tumsā. Ir tikai divi šie virzieni — pretim laimei vai mokām, un katram cilvēkam dota iespēja iet vienu vai otru no tiem.

Vai tas neizskaidro arī ikvienā cilvēkā mītošās laimes ilgas? Un vai tas neizskaidro arī, kāpēc visdziļāko, vispaliekošāko laimes izjūtu cilvēkam dod ceļš uz pilnību, mīlu, gaismu, sirdsskaidrību?! Šo ceļu iedams, cilvēks vispilnīgāk iekļaujas visas pasaules mūžīgā gaitā no tumsas un chaosa pretim gaismai un kārtībai — un jo lielāka ir šī saskaņa, jo pilnīgāka ir cilvēka laimes izjūta.

Visas mūžības mīklas ar prātu mums neatminēt. Bet mūsu dvēsele paceļ mūs pāri prāta robežām un dod iespēju ticēt dievišķai kārtībai, kas valda visās norisēs, dod iespēju droši palauties šai kārtībai un izjust ceļu, kas mums ejams, kas ved mūs augšup — pretim pilnīgai laimes izjūtai. Kāds cits atrisinājums tad mums vēl vajadzīgs? Tāpat kā skaistu mūziku mēs varam baudīt, izjūtot lielāko prieku un pacilātību, kaut gan nezinām tos dziļākos iemeslus, kāpēc dzirdētās skaņas rada mūsos tādu iespaidu, tā varam baudīt dzīvi, izjūtot dziļāko prieku un laimi, kaut arī paliek neatrisināti jautājumi, kāpēc īsti dzīve dod mums šās izjūtas, kas īsti pati dzīve ir un kas esam mēs paši. Mūsu varā ir vai nu ticēt dzīvei vai neticēt, laimīgam būt vai nelaimīgam, izjust pasaules būtību ar dziļāko mieru un palāvību vai arī mocītāja nemieru. Tad kāpēc būt ne-

prātim, kas ticības vietā izšķiras par neticību, laimes vietā izvēlas mokas un palāvības vietā — šaubas un neziņu!?

Lielajā vientulībā varam, ja vien gribam, sagraut tos maldu tēlus, kas mūs tik cieši saistījuši mūsu ikdienā, padarot tik nevarīgus, seklus un vājus; kļūt spēcīgāki garā un atrast arī stiprus pamatus un nešaubīgu pārlicību dzīvei. No šejienes tā tad sākas sevis izveidošana tālākai dzīvei. Caur jauno atziņu prizmu paraugoties savā līdzšinējā dzīvē, saskatīsim, cik daudzām iedomām esam tur padevušies, cik daudz kas mūsos un ārpus mums ir pavisam citāds, nekā tas likās. Saskatīsim arī visu to patiesi vērtīgo sevī, kas kopjams un stiprināms, lai, atgriežoties atkal dzīvē, tai dotu pavisam jaunu virzienu. Arī visu to, par ko esam runājuši šinī grāmatā — par īstiem ceļiem uz laimi, atraisot savus spēkus, izceļot visu pozitīvo un pārvarot negatīvo u. t. t. — šeit mēs ne tikai labāk aptversim, bet arī izjutīsim, jo tā apkārtnē, kas parasti mūs atrauj daudz ko līdz galam izdomāt un izjust, šē mūs vairs netraucēs.

Lielā vientulība palīdz cilvēkam nevien labāk un pilnīgāk iedziļināties sevī, bet arī vispār labāk koncentrēties, kas ir viens no galveniem sevis izveidošanas līdzekļiem. Daudzas, pārāk daudzas neveiksmes dzīvē mēs ciešam vienīgi koncentrācijas spēju trūkuma dēļ. Mēs esam tik pavirši savās domās un jūtās, savos spriedumos un darbos, ka tie mūs neizbēgami ved vai nu pie neveiksmēm vai sīkiem sasniegumiem, kas mūs neapmierina. Tādēļ ir tik dabīgi, ka, ķeroties pie sevis veidošanas, mums jāpiesavinās vispirms koncentrēšanās māka. Angļu filozofs Emersons ļoti dibināti saka: „Dzīves labklājība galvenām kārtām atkarīga no labas koncentrācijas, bet viss launums no izklaidības.“

Koncentrēšanās ir savu domu, jūtu, prāta, uzmanības, jutekļu sakopošana vienā noteiktā virzienā, noteikta mērķa sasniegšanai. Augstas koncentrēšanās spējas panākamas ar sistematiskiem vingrinājumiem. Ieteicams, piemēram, vingrināties savu novērošanas spēju attīstībā — koncentrējot visu savu uzmanību pie

zināma, noteikta priekšmeta, cenšoties iegaumēt visas tā īpašības, saskatīt to visos sīkumos. Ir liela starpība, ko ieraudzīsim un atcerēsīmes, apskatot vienu un to pašu priekšmetu paviršu, izklaidīgu skatu, un kāds šis priekšmets mums parādīsies, skatot viņu koncentrētu skatu. Tāpat varam vingrināties koncentrēt savas domas vienā virzienā — nelaut tām pārlekt no viena priekšmeta uz otru, bet ilgāku laiku palikt tikai pie viena priekšmeta. Arī mūsu domu spēks šai gadījumā būs nesalīdzināmi asāks nekā ir parasto domu spēks. Tāpat stipri pieaugs izjūtu spilgtums, ja mēs ievingrināsimies tās koncentrēt.

Šie atsevišķie vingrinājumi atvieglos mums vispārēju koncentrāciju, kas nepieciešama kāda lielāka mērķa sasniegšanai. Arī sevis izveidošana ir tāds liels mērķis, ko sekmīgi sasniegsim vienīgi tad, ja pratīsim koncentrēties pie šā mērķa. Lai to panāktu, jākoncentrē vispirms sava uzmanība, savas domas, sava griba pie šā mērķa. Jārada interese sasniegt šo mērķi, jāatgādina sev, ko mums šī mērķa sasniegšana var dot. Lai koncentrēšanās varētu būt intensīvāka, viss ceļš uz lielo mērķi sadalāms atsevišķos posmos, pie kuriem tad iespējams pakāpeniski saistīt visu uzmanību un spējas. Noteikti izšķiroties par mērķi, sekojot tam, jāatmet katras tālākas šaubas un svārstīšanās, jāizsargājas arī no visām nevēlamām blakus ietekmēm un no savas uzmanības novirzīšanas uz citiem priekšmetiem. Griba, ticība, koncentrācija — tie ir katra uzvarētāja drošākie sabiedroties.

Jo biežāk apstākļi tev to atļauj — meklē vientulību, lai iedziļinātos sevī, lai mācītos izprast sevi, lai nostiprinātu savas dzīves dziļākus pamatus, lai mācītos koncentrēties un veidot sevi iegūto atziņu virzienā! Ja tev nav izdevības izrauties no ikdienas dzīves uz kādu ilgāku laika sprīdi — izmanto arī tās iedziļināšanās iespējas, ko tev atļauj parastie apstākļi. Ieslēdzies vismaz savā istabā, lai neviens tevi nevarētu traucēt, un mēģini kādu laiku redzēt un skatīt tikai sevi. Skaties sevī drošsirdīgu skatu! Nemē-

ģini sev nekā noslēpt vai kaut ko nepamatoti at-
taisnot! Tā ir īsredzīga taktika, kas tevi pie mērķa ne-
vedīs. Esi šajās vientulības stundās nesaudzīgs proku-
rors, kas atklāj visus pārkāpumus un trūkumus! Kon-
centrēšanos sevī veicina savu kļūdu rakstiska
iztirzāšana vai uzrakstīšana, kas daudzkārt
stipri atvieglo savu īpašību atklāšanu.

Esi tā tad stingrs prokurors, bet arī taisnīgs
prokurors. Meklē savas kļūdas, nevis lai sevi iznīcinātu,
bet gan lai sevi labotu. Un mācies vienā laikā
atrast ne vien savas kļūdas, bet arī vi-
sus savus pozitīvos spēkus, lai tos pēc tam jo
vairāk izceltu un izveidotu, tā pārvarot savas kļūdas arī
savu pozitīvo spēku izcelšanas ceļā!

Meklē vientulību, lai iedziļinātos sevī! Vientu-
lības brīži padarīs asāku tavu prātu, dziļākas tavas
jūtas un stiprākus tavus iekšējos spēkus!

Meklē vientulību, kas var būt pilnīga un ilgsto-
ša un rada zināmu attālumu starp tevi un pasauli!
Tikai tādā vientulībā tu saskatīsi pasaules un sava
paša īsto seju un īpašības.

Iedziļinies sevī, lai sagrautu to iedomu pasauli,
kādā tu esi dzīvojis, lai paceltos pāri šauram lokam,
kas tevi iežņaudzis, lai padarītu sevi stiprāku un
lielāku!

Iedziļinies sevī, lai pārlicinātos, ka pasaule ir
tāda, kādu to jūtam, un var būt tāda, kādu to gri-
bam just!

Iedziļinies sevī, lai atrastu savai dzīvei stiprā-
kos pamatus, kas dotu tev iespēju ciešāk iekļauties
mūžības ritmā! Mācies ticēt dzīvei, paļauties uz
dievišķo kārtību, izjust laimi!

Mācies koncentrēties — tas ir viens no galve-
niem līdzekļiem sevis izveidošanai!

Meklē vientulību arvien, lai vienmēr sevi no
jauna pārbaudītu, atrastu un novērstu savas kļūdas
un izceltu visus pozitīvos spēkus, kas tevī mīt!
vientulība un nogremdēšanās sevī ir tas izejpunkts,
no kura sākas sevis izveidošana.

c. Izkop ticību sev!

Ticība — cilvēka drošākais sabiedrotais celā uz laimi, bet parastākais viņa pavadonis tomēr ir — šaubas! Cilvēks pieradis šaubīties par savām spējām, par savu laimi, pat par savu mērķi — kā gan šādā šaubu atmosfērā var dzimt panākumi?

Kas neprātis savas šaubas pārvērst ticībā — tam pat vislabākās spējas maz ko dos. Spējas bez ticības tām ir tikpat kā vējdzirnavas bez vēja. Jau Kristus teica: „Ja jūsu ticība būtu kā sinepju graudiņš — nekas jums nebūtu neiespējams.“ Cits, jaunāku laiku, grietas un ticības spēka paudējs Ibsens saka: „Kas pats sev uzticas, kas uz sevi uzņemto uzdevumu tur par veicamu, tas gūs uzvaru; mazdūšīgajam un šaubīgajam jāiet bojā. Ticiet paši sev, un jūs būsiet glābti!“

Painteresējies par to cilvēku gaitām, kas savā mūžā veikuši lielus darbus! Vai tās ir bijušas tikai lielas spējas, kas palīdzējušas viņiem šos darbus veikt? Arvien viņos bijusi arī stipra pašpārliecība, ticība sev un savam mērķim — un šī ticība ir novedusi viņus pie uzvarām.

Tā tad — izkop ticību sev! Bet arī tas ir darāms ar prātu un apdomu, lai neiznīcinātu pat to ticības dīgļi, kas katrā cilvēkā ir. Daudzreiz cilvēki, ķerdami pie ticības izkopšanas — tikai pavairo savas šaubas un neticību.

Tu neizkopsi ticību, bet tikai iznīcināsi, ja iedomāties — es ticu sev, un tūlīt bez apdomāšanas ķersies pie lietām, kas tev nav pašpēkām. Tik lielu ticību ar vienkāršu iedomāšanos vien nevar iegūt, lai uzreiz varētu darīt brīnumus. Arī ticība nav nekāda brīnumpuke, kas izplaukst vienā jaukā acumirkli, bet ir spējas, kas izaug lēni un pakāpeniski, to rūpīgi kopjot un audzējot.

Ar to vien nepietiek, ja tu atgādināsi sev: es ticu sev — lai veiktu jau visu. Tas būtu tas pats, it kā ja tu teiktu — es esmu stiprs — un mēģinātu tūlīt pacelt akmeni, kādu ceļ tikai stiprinieki. Lai šādu akmeni paceltu, ilgi jāvingrina arī savi muskuļi, līdz tie būs tik spēcīgi un spraīgi, ka varēs izvest tavu nodomu. Pieķeries pie

lielā akmens bez sagatavošanās, tu tikai sabojāsi savu veselību un paliksi kaunā.

Tā tad stiprini savu ticību, vingrinādam s to! Nesāc nekādus riskantus, vieglprātīgus eksperimentus ar savu ticību. Nesaki sev tūlīt pirmā dienā: „Es ticu, ka, sākot ar šodien, es pārvarēšu visas savas vājības; es ticu, ka savu darbu šodien beigšu ar vislabākām sekmēm u. t. t.“ Tā sākdam savas ticības izkopšanu, tu viņu nobeigsi vienā dienā, jo vakarā tu redzēsi, ka tava ticība nav tomēr spējusi to veikt, ko tu no tās sagaidīji.

Bet tici tam, ko jau esi veicis un vēl mazliet virs tā! Tici savām spējām, kas jau parādītas — un vēl mazliet virs tām. Tas vienmēr ir iespējams. Un tad nu nekavējies darbā arī pierādīt, ka tas tiešām ir bijis iespējams. Tad savu ticību būsi attaisnojis un līdz ar to arī stiprinājis. Jo vairāk būs šādu atkārtojumu, jo vairāk būs šādu piepildītu faktu — jo ticības spēks augs pats no sevis un, veicinādam darbu, celsies augšup līdz ar to. Ticība nedrīkst būt nekas, kas līdinās kaut kur augstu virs zemes — tās ceļš iet kopā ar darbu, mazliet vienmēr augstāk par to. Tāda ticība vienmēr būs spēka pilna un nesis cilvēku vienmēr augstāk, palikdama arī pati arvien spēcīgāka.

Saprātīgi izmanto arī visus citus apstākļus un panēmienus, kas var sekmēt tavas ticības nostiprināšanos! Mācies saskatīt savus panākumus ikdienas darbā, redzēt, ka vienu vai otru uzdevumu tu veic ne vājāk kā daudzi citi vai pat labāk — šis atklājums un apziņa stiprinās tevi arī citos darbos un uzdevumos!

Katrā ziņā atsakies vaidēt par savām neveiksmēm un klāstīt tās citiem: tā tu tikai ierodi pārspīlēt savas neveiksmes, sāc ticēt arī pats šiem pārspīlējumiem, tā tad nokauj palāvību saviem spēkiem un vēl — lieki izšķied savu enerģiju vaidēšanā! Cieti klusu, piedzīvojis neveiksmi, vai vēl labāk — apsver tās cēloņus un labi padomā, kā otrreiz novērst šādu neveiksmi.

Izvairies arī no citu vaidētāju sabiedrības! Ir tādu ļaužu kategorija, kas savu mūžu pārvērš vaidēšanā par saviem apstākļiem, savām nelai-

mēm un neveiksmēm, par visa niecību un nevērtību — un šādu laužu sabiedrībā pat dedzīgākais cilvēks var tā saindēties, ka arī viņš nekam vairs neticēs un arī viņu sāks visur piemeklēt neveiksmes.

Izturies aukstasinīgi pret tava darba palātājiem! Mācies no lietišķās kritikas, kā darbs darāms labāk, bet neuztraucies par palājumiem, ko nolūks ir tikai noniecināt tavu darbu.

Stiprini ticību sev arī iedvesmes ceļā. Pārliecini sevi, ka tu vari to veikt, ko esi uzņēmies veikt. Iedomājies, cik daudz spēj cilvēks lielu briesmu vai izmisuma brīžos; vai arī — atrazdamies hipnozes stāvoklī. Tā tad cilvēkā ir lielākas spēju un spēka rezerves, nekā parastos apstākļos tās izpaužas un novērtē, un zināmi apstākļi var visas šās rezerves laist darbā! Tādi apstākļi, kā redzam, var būt dažādi afekti u. t. t., bet tie var būt arī — tava griba! Tā tad vajag gribēt un ticēt — un tu spēsi! Tikai, kā jau teicām: neprasi no sevis pārāk daudz, lai tava ticība nesalūztu!

Ticība ir it kā spārni, kas cilvēka spējas ceļ augstāk un augstāk, bet taisni tādēļ starp šiem spārnieniem, t. i. ticību un spējām vajag būt samēram. Dodi spārnieniem iespēju augt, bet nesalauz tos! Tad kādreiz šie spārni spēs nest nastas, kas priekš kāda laika vēl būtu likušās nepanesamas. Tad ticība spēs darīt, salīdzinot ar to, kas kādreiz bij — brīnumus.

Izkop ticību sev, jo tā ir drošākais palīgs tavām spējām!

Izkop savu ticību ar apdomu, neprasīdams no tās pārāk smagus uzdevumus! Stiprini savu ticību, sistematiski to vingrinādams dienu no dienas, atbalstīdams to darbiem!

Atturies vaidēt par savām neveiksmēm vai klāstīt tās citiem — tas tevi tikai vājina!

Izvairies no vaidētājiem — tie saindēs arī tevi, un izturies aukstasinīgi pret tava darba palātājiem! Ievēro tikai lietišķu kritiku un — mācies no tās!

Stiprini savu ticību iedvesmes ceļā! Atgādinā sev, ko var cilvēks, kad tā spēki kādu ārēju apstākļu

dēļ atraisās pilnīgos apmēros! Pārlicieni sevi, ka tevī ir spēka rezerves, kuŗu pietiks nodoma piepildīšanai — vajag tikai gribēt!

d. Nostiprini labās parašas!

Atceries arvien, ko jau teicām: sevis izveidošana nav vienas dienas darbs! Neesi pārāk straujš, neuzliec sev pārāk smagas nastas! Tā tu tikai salauzīsi savus spēkus, un tavš labais nodoms beigsies ar neveiksmi. Ej uz priekšu soli pa solim, sākdamš ar vieglāko un pāriedamš uz grūtāko; pakāpeniski, bet toties neatlaidīgi! Tad sekmes būs drošas!

Labu parašu nostiprināšana ir viens no tiem pirmiem soļiem, ar ko vari sākt sevis izveidošanu. Šis uzdevums neprasa no tevis pārmērīgas pūles, bet tomēr prasa neatlaidību, izturību un sistēmu. Tas jau ievērojami izkopš tavus darba paņēmienuš. Pirmie panākumi nostiprinās arī ticību sev un sagādās prieku, kas mudinās turpināt sevis izveidošanu. Bet labu parašu nostiprināšanai ir vēl daudz lielāka nozīme — labu parašu izkopšana ir stiprs pamats visam tālākam sevis izveidošanas darbam. Kas būs iemācījies izveidot sevī labas parašas — tas viegli piesavināsies visas sevis izveidošanas augstākās mākas. Iegaumē gudros vārdus: „Sēj darbu — sēj raksturu — pļausi laimi.“

Daudzas lielas personības ir sagatavojušas sevi dzīvei, sākdamas tieši ar labu parašu izkopšanu.

Labu parašu izkopšana iet divos virzienos: labu parašu izkopšanā un ļaunu parašu izskaušanā. Darba lauks — ļoti plašš, jo ļauno parašu ikvienam ir papildnam, bet labo parašu skaits, ko iespējams un ieteicams piesavināties, ne mazāk. Darbs katrā ziņā jāpadara sistematiskš: neizšķiežot savu enerģiju un uzmanību tūlīt uz visām pusēm, vai lēkājot no vienas parašas izkopšanas uz otru un atkal atpakaļ, bet pakāpeniski izveidojot zināmas noteiktas parašas, kamēr tās tiešām kļūst par parašām — par īpašību, kas, tā sakot, ir jau mums „miesā un asinīs“. Lai darbs būtu plānveidīgs un sistematiskš, var ieteikt vest

īsu dienas grāmatu ar uzdevumiem un atzīmēm par viņu izpildījumu.

Tikai vēl reiz ievēro: sākt bez pārspilējumiem! Izvēlēties vispirms nevis vienu no grūtākiem, bet vienu no vieglākiem uzdevumiem un pakāpeniski pārej no vieglākiem uzdevumiem uz arvien grūtākiem. Otrkārt: labāk stingri un noteikti izveidot sevī zināmā laika sprīdī vienu kādu parašu, nekā neveiksmīgi nopulēties uzreiz ar daudzām parašām! Treškārt: vieglāk piesavināties kādu labu parašu nekā atradināties no launas; tāpēc sākt jau laikus piesavināties labas parašas, kas nelautu attīstīties launām parašām!

Pie kādu parašu nostiprināšanas tad nu ķerties? To skaits tik liels, ka uzskaitīt visas šē nekādā ziņā nav iespējams. Lai dotu tomēr zināmus ierosinājumus, ko ikviens varēs pats papildināt, atzīmēsīm tikai dažas svarīgākās.

Pieradinies pie kārtības! Sāc noteiktā stundā celties, noteiktā laikā iet gulēt — tas nostiprinās tavu veselību, vairoš tavus spēkus. Turi kārtībā un noliec istā vietā savas darba lietas — tavs darbs kļūs daudz ražīgāks. Vienmēr sakārto savu rakstāmgaldu, grāmatu plauktu vai skapi, savu istabu — jo vairāk to ievērosi, jo vairāk prieka tas tev pašam sagādās. Ists kārtības paraugs bija pazīstamais filozofs Kants. Visas viņa dienas gaitas bija iedalītas tīri matēmatiski, pat pastaigāšanās ieskaitot, tā ka Karalauču pilsoni pēc Kanta pārbaudīja savus pulksteņus. Varbūt Kants bija jau pārāk pedantisks — bet savu rīcību viņš tomēr nekad ne-nožēloja.

Pieradinies pie vienkāršības! Vienkāršība ēdienā, apģērbā, istabas iekārtā stiprinās tavu garu un miesu, pasargās tevi no mīkstčaulības, liekām rūpēm un raizēm. Romietis Marks Aurēlijs, būdams patriciešu dzimtas loceklis, tomēr jau bērnībā pieradināja sevi pie vienkāršības: gulēja uz cietiem dēļiem, nelaujot pat tos pārsegt ar paklāju. Viņš izauga par vienu no cēlākiem un laimīgākiem Romas valdniekiem.

Pieradinies nedzīvot pāri saviem līdzekļiem! Labāk un vieglāk pieciest kādu vajadzību, nekā

uzvelt saviem pleciem parādu nastu, kas kļūst arvien smagāka, līdz atņem tev visu dzīves prieku.

Pieradinies izlietot svētdienu atpūtai! Kārtīga atpūta sagādās tev labākas sekmes nekā cenšanās „ieraut“ uz atpūtas rēķina.

Atradinies no mūžīgās nevalas! Tā daudziem cilvēkiem īpatnēja: viņi mūžīgi steidzas, mūžīgi nevalīgi, mūžīgi noraizējušies un mūžīgi nelaimīgi. Pareizi iedali savu darbu, strādā ātri un kārtīgi, labi izmanto laiku, nevilcinies ar lēmumu, neuzņemies nevajadzīgus pienākumus — tad nevalas vairs nebūs. Ar savu nevalu tu tāpat nekā vairāk nepadari!

Pieradinies valdīt pār savu ķermeni, sevišķi savu seju! Daudzi paraduši skali smieties par vismazāko nieku; runājot stipri mētāties rokām; staigāt nodurtu galvu; skatīties „caur pieri“ vai „glūnēt“; sēdot saliekties; klusi un neskaidri runāt; sēdot nemierīgi grozīties u. t. t. Mācies valdīt pār savu seju; neļauj tajā atspoguļoties ne dūsmām, ne naidam, skaties drošu skatu, staigā paceltu galvu, izturies vienmēr mierīgi un nosvērti, runā skaidri un saprotami u. t. t. — un drīz vien redzēsi, cik liela ietekme uz visu dzīvi šām „nenozīmīgām“ lietām! Šo sīko ārējo parašu piesavināšanās ne tikai pavairo citu cilvēku simpātijas pret tevi un uzspaidu arī uz tavu iekšējo cilvēku! Disciplinējot, ierobežojot dažādu jūtu vai afektu ārējo izpausmi, disciplinējas arī pašas jūtas, vieglāk piesavināties pēc tam dažādas labas parašas attiecībā uz psihisko dzīvi.

Pieradinies būt vienmēr labā garastāvoklī! Neļauj sejā atspoguļoties sapīkumam, neļauj tam attīstīties arī iekšienē! Sāc ar to, ka ik rītu, piecēlies no gultas, pasmaidī!

Pieradinies nepārspīlēt sīkumus! Neuztraucies par niekiem. Ļoti daudzi cilvēki nieku dēļ nonāk līdz lieliem strīdiem un naidam.

Pieradinies būt vienmēr laipns un pieklājīgs! Tas nav tik grūti, ja tik sāc jau laikus to mācīties — un patīkamās sekas būs redzamas uz katra soļa.

Pieradinies būt dabīks! Nemākslo savus vaib-

stus, balsi, neizliecies citāds nekā esi. Dabisks cilvēks vienmēr atstāj vislabāko iespaidu, viņā neviļas citi, viņš neviļas arī pats sevi.

Pieradinies runāt patiesību! Saglabā savas dvēseles skaidrību! Meli tikai aptumšo tavu dzīvi, un visiem meliem „īsas kājas“ — vienreiz tie tevi „paglābs“, otrreiz ieogrūdīs postā.

Pieradinies nepļāpāt! Pļāpāšana ir viena no neļietderīgākām enerģijas un laika šķiešanām, un pļāpa ātri kļūst sekls cilvēks, kuŗa visi vairās.

Pieradinies neapgrūtināt citus cilvēkus ar savām runām, padomiem vai jautājumiem! Esi vienmēr īss un lietišķs.

Pieradinies koncentrēties: koncentrēti novērot, domāt, just, strādāt!

Pieradinies savaldīties, klusēt īstā laikā, palikt taktisks katros apstākļos u. t. t. u. t. t.

Sēj paradumu — pļausi raksturu!.. Katra laba paraša padarīs tavu dzīvi pilnīgāku un sekmīgāku!

Nostiprini labas parašas! Tās stiprinās tevi pašu un vairoš citu cilvēku cieņu pret tevi. Ar labām parašām liksi arī pamatu stipram raksturam.

Izkop savas parašas sistēmātiski un neatlaidīgi: sāc ar vieglāko, koncentrējies pie atsevišķiem uzdevumiem, neizsvaidies savos mērķos! Nav nevienas parašas, ko tu nevarētu piesavināties — tā tad nedrīkst būt nevienas parašas, kuŗas izkopšanu, reiz to sācis, tu atstātu pusceļā!

c. Mācies savaldīties!

Pašsavaldīšanās ir viena no cēlākām cilvēka īpašībām, kas var novērst bezgala daudz pavisam nevajadzīgu konfliktu un sarežģījumu, tā tad ikviena cilvēka dzīvi padarīt daudz saulaināku. Diemžēl, taisni šās rakstura īpašības cilvēkiem ļoti bieži trūkst — un tādēļ tikdaudz lieku sarežģījumu un sarūgtinājumu uz katra soļa.

Cik daudzi pārvērš savu mājas dzīvi ellē tikai pašsavaldīšanās trūkuma dēļ! Pārņāk, piemēram, mājās no darba ģimenes galva. Darbs viņu mazliet nogurdinājis, varbūt, gadijušās darbā arī kādas sīkas nepatikšanas. Ja viņš būtu sava garstāvokļa kungs, viņš censtos tagad izlietot mājas mieru, lai atpūstos, lai izkliedētu arī piedzīvotās nepatikšanas. Parasti turpretim notiekas pavisam citādi: saīgumu pārnes mājās un tikai meklē, kur to izpaust. Protams, izdevība jau rodas viegli. Vai nu zupa izliekas par sāļu, vai šķīvis nolikts ne tā, kā iedomājies, vai vienu minūti viņam uz pusdienām jāgaida. Patiesībā — tīrie sīkumi, pie kuņģiem vīrs ar raksturu nekad neatdurto. Bet sākas — vai nu pār vīra seju pārlaižas mākonis un viņš dusmīgs klusē, vai arī atskan kāds asāks vārds. Varbūt jau pāris acumirkļu vēlāk, redzot, kā šī izturēšanās sāpina viņa sievu, kas taču nav vainīga viņa nepatikšanās darbā — vīram pašam savas izturēšanās jau žēl. Bet nu jau par vēlu. Vainas apziņa cilvēku vēl vairāk sanervozē, pilnīgi sabojā viņa garstāvokli. Un tad sāk uztraukties arī pati sieva. Viņa sirsnīgi gaidījusi vīru pārņākam — gādājusi pat, ar ko to patīkami pārsteigt. Vīra klusēšana vai pārmetumi šādos apstākļos viņai ir sevišķi sāpīgi, viņa apvainojas, klusē arī savukārt vai atbild ar kādu asāku vārdu. Nu vīra īgnumam un dusmām ceļš vaļā: sieva taču nemaz nespēj viņu saprast, nemaz neredz, ka viņš ir noguris, nemaz neiedomājas, ka viņam bijušās darbā nepatikšanas. Ja nu tā — tad taču tā pilnīgi pelnījusi viņa pārmetumus. Un viņš neskopojas ar tiem. No sīkuma, kam tik viegli bija tikt pāri, vienam vai otram tikai mazliet savaldoties, izaug abpusīgu pārmetumu, asaru un strīdu lavīna, kas pazudina diviem cilvēkiem vai pat visai ģimenei veselu pēcpusdienu un bieži vēl vairāk.

Ir raksturīga parādība, ka pašsavaldīšanās visbiežāk trūkst taisni tur, kur starp diviem cilvēkiem valda mīla. Daudzas laulības ir sairusas vienīgi pašsavaldīšanās trūkuma dēļ. Atsakoties no viena vienīga asa vārda, ko liek izteikt acumirkļīgi aizkartaš pašlepnums vai kāds cits apstāklis, būtu no-

vērstas tūkstošas traģēdijas. Diemžēl, šās mākslas cilvēkiem parasti trūkst.

Tādēļ mācies lielo pašsavaldīšanās mākslu — mācies to jau no jaunības! Dzīvē vienmēr gadīsies kādi nepatīkami pārsteigumi vai nepatīkšanas, bet īsts dzīves mākslinieks nekad tiem nepiegrīzīs lielu vērību. Viņš nesarauc tūlīt pieri un nestaigās apkārt pa pasauli, savas bēdas klāstīdams, bet sacīs sev — saki arī tu tāpat! — apmēram šādus vārdus: „Jā. Noticies kaut kas tāds, kas man nepatīk. Bet ja tā — vai tad būtu pareizi šās nepatīkšanas vēl padziļināt? Man taču itin nekā nēdos ne savu nepatīkšanu sīka analizēšana, ne viņu izklāstīšana, ne dusmošanās. Vai nu es saraucu pieri grumbās un nokaŗu degunu un staigāju apkārt bēdīgu seju, vai es sūkstos vai lādos — piedzīvotā liksta mazāka nepaliks. Taisni otrādi: ar savas uzmanības koncentrēšanu pie šās likstas, ar saviem neauglīgiem apsvērumiem, kā tad būtu bijis, ja kaut kas būtu noticis citādi, ar dusmošanos un bāršanos savu likstu es taču tikai padziļinu — tam gluži ārējam notikumam, kas gadījies neatkarīgi no manis, es pievienoju vēl tos iekšējos nepatīkamākos pārdzīvojumus, ko es radu no jauna pats. Kādēļ tas vajadzīgs? Ja notikušais nav vairs izlabojams nedz ar dusmošanos, nedz ar īgnumu, tad kādēļ dusmoties un īgt? Vai nav visloģiskākais — pasmaidīt par notikušo, lai cik nepatīkams tas bija, nelaujot sabojāt gara stāvokli!“

Tā ir pareizā domu gaita šādos gadījumos, kas apbrīnojami līdz. Protams, ne jau katram, ne jau uzreiz. Vajag sistēmātiski sevi pie šās domu gaitas pieradināt; kā saka, vajag ilgāku laiku trenēties, vajag piesavināties zināmu tehniku un rutīnu — tikai tad būs panākumi. Bet panākumi tiešām būs tādi, ka šis garīgais treniņš ar augliem atmaksāsies. Katrs cilvēks tādā ceļā stipri samazinās savu apmākušos dienu skaitu, bet dažam stiprākam raksturam pat vienmēr spīdēs saule, arī tad, kad lietus līst un pie apvāršņa plosās pārkoņa ne-gaiss!

Mācies savaldīties! Nav nekāda māksla uz dusmīgu vārdu atbildēt ar tikpat dusmīgu, bet māksla ir

šādos gadījumos klusēt. Daudzreiz klusuciešanā ir arī simtkārt vairāk vīrišķības nekā visvīrišķīgākās frazēs. Klusēdams tu vienmēr pierādi savu pārākumu, klusēdams tu novērs strīdu un nelauj mākoņiem pārklāt tavu sauli.

Dusmas un atriebības jūtas tev nedara ne goda, ne prieka. Tādēļ mācies viņas arvien apvaldīt! Izplūzdams dusmās un atriebībā, vienu acumirkli tu vari justies šķietami laimīgs, bet pēc tam tavā sirdī iestāsies tukšums un nožēlošana. Turpretim nekad tu nenožēlosi, nekad nejutīsi sirdsapziņas pārmetumus, nekad nebūsi nelaimīgs par to, ka esi savaldījies. Taisni otrādi: jo grūtāk tev dusmu brīdī būs bijis savaldīties, jo vairāk apmierināts ar sevi, lepnāks uz sevi un laimīgāks jutīsies, kad šim dusmu brīdim būs jau garām. Arī uz citiem cilvēkiem tava pašsavaldīšanās atstās daudz labāku un svētīgāku iespaidu nekā dusmas. Kāds mācītājs, notvēris savā sētā malkas zagli, viņu laipni pamācīja: „Tu esi paņēmis pārāk lielu klēpi! Tu būtu labāk darījis, atmākdams pēc malkas divos paņēmienos.“ Zaglis pēc tam nekad vairs nerādījās mācītāja sētā. Ļoti ātras dabas cilvēks bija krievu ķeizars Pēteris I. Kādreiz lielās dusmās tas iesvieda savu nūju spogulī. „Nu, vai tagad pils skaistāka?“ mierīgi jautāja viņam Katrīna. No šīs dienas Pēteris sāka saprast pašsavaldīšanās lielo nozīmi un — laimi.

Nožēlojams mīkstčaulis ir cilvēks, kas saviebjas vai vaimanā katras mazākās nepatikšanas gadījumā. Neesi nekad tāds! Nepazemo sevi līdz tādas kauna pilnas mīkstčaulības pakāpei! Mācies savaldīties!

Neuztraucies par nedibinātiem pārmetumiem un tenkām! Tie var sāpēt tikai tad, kad tu nesavaldies un pats sevi sasāpini. Tikmēr, kamēr tava dvēsele paliks mierīga, ap tevi var skanēt neskaitāmi pārmetumi — tie tomēr ne mazākā mērā neietekmēs tavu gara stāvokli vai labsajūtu. Ne tam ir kāda reāla nozīme, ko citi par tevi saka, bet vienīgi tam, kā tu pats to uztver. Katra sarūgtinājuma īstais cēlonis meklējams nevis ārējā pasaulē, bet tevī pašā. Kā tu uz ārējiem iespaidiem reaģēsi, tādi būs to rezul-

tāti. Jo vairāk pratīsi savaldīties, jo pilnīgāks sava garastāvokļa kungs un noteicējs tu būsi. Tā tad — lielāku pašsavaldīšanos!

Ja tevi kāds apvaino — nesteidzies ar atbildi! Labāk noskaidri savās domās līdz trīsdesmit un tikai tad atbilde: tava atbilde būs jau daudz citāda, un katrā ziņā tā būs daudz labāka.

Nesaki sev — es esmu tik straujš un neapvaldīts, ka es nespēju savaldīties: tāda mana daba! Tā nav nekāda daba, bet rakstura vājība, paviršība, gribas un vingrinājumu trūkums. Nežēlojies vairs par savu dabu, bet sāc bez kavēšanās vingrināties pašsavaldīšanās mākslā. Koncentrējies sava nodoma izvešanā — tavs pirmais pašsavaldīšanās mēģinājums būs sekmīgs. Un kad tev būs jau izdevušies trīs vai četri šādi pašvaldīšanās mēģinājumi, tad tu jau redzēsi, ka tā lieta nemaz nav tik grūta un neiespējama, un tevī būs jau modusies griba un vēlēšanās, pašsavaldīšanos atzīt par likumu. Un to tu arī panāksi — tikai pamēģini un atkārti!

Mācies savaldīties: tas pasargās tevi no daudziem pavisam liekiem un nevajadzīgiem konfliktiem un sarūgtinājumiem!

Tiklīdz tevi pārņem dusmu vai īgnuma jūtas — apvaldies un aukstasinīgi apsver: palaušanās šīm jūtām vedīs tevi pretim nepatīkamām izjūtām, kurpretim savaldīšanās tevi nomierinās.

Atbildēdams uz dusmīgu vārdu ar klusuciešanu, tu pierādi savu garīgo pārākumu, novērs strīdu un paturi savu sirdsmieru.

Neuztraucies par nedibinātiem pārmetumiem un tenkām — ja tu savaldīsies, šās tenkas un pārmetumi tev nekaitēs!

Neatsaucies uz savu straujo un neapvaldīto dabu — tavās rokās ir tās pārveidošana!

f. Aukstasinību visās lietās!

Aukstasinība ir pašsavaldīšanās augstākā pakāpe. Kas pieradinājies savaldīties, tas pārvērtīs šo pašsavaldīšanos ar laiku aukstasinībā, t. i. daudzas jūtas, kas

tam agrāk bija jāapvalda, viņā nemaz vairs nepamodīsies. Tie dzīves sūkumi un „lielās lietas“, kas citus uztrauc un sarūgtina, viņā neradīs nekādu pārdzīvojumu. Viņš paliks nejutīgs pret citu uzbrukumiem, pārmetumiem, zaudējumiem, neveiksmēm, pat briesmām un kritiskākiem momentiem dzīvē. Šī īpatnējā nejutība — aukstasinība — ir nevien stipras bruņas, bet arī ass ierocis. Tā nevien pasargā cilvēku no lielākām sāpēm, bet arī nodrošina viņam asu prātu un skaidru, neiespaidotu un neaptumšotu loģiku tādos apstākļos, kad tās cilvēkam parasti mēdz būt vismazāk, bet kad tā visvairāk vajadzīga, proti — nopietnākos, kritiskos dzīves brīžos.

Vāja rakstura cilvēks kritiskos brīžos dreb un bailojas, zaudē nereti katru sajēgu, katras spējas pareizi apsvērt savu stāvokli, rīcību — un iznākums ir tas, ka ieskrien vislielākās briesmās, pat viegli novēršamos vai pārvaramos sarežģījumos neglābjami aiziet bojā. Aukstasinīgs cilvēks mazākās grūtības pārvarēs pavisam viegli un pat viskritiskākos brīžos pratīs vēl atrast izeju, pratīs stāvokli, kur cits jau neglābjami būtu zaudējis līdzsvaru, uzvarēt. Jo lielākas kļūst briesmas, jo vairāk sarežģās stāvoklis — jo asāk un intensīvāk darbojas viņa prāts, jutekli un loģika. Viņam briesmas nav nekas tāds, kas satricē un iznīcina, bet tikai sarežģīts stāvoklis vai problēma, kas jāatrisina, un jo sarežģītāka šī problēma, — jo vairāk viņš tajā iedziļinās, jo intensīvāk un drošāk viņš to pārdzīvo. Piedzīvojis jūrnieks nebaidās vētru. Taisni otrādi, vētrā viņš „jūtas savā elementā“. — Vētra sasprindzina viņu, dod dziļu cīņas pārdzīvojumu, pacel visu savu spēku un spēju atziņas kalngalos, kur viņš visdziļāk un vispilnīgāk izjūt savu esību. Tā pati vētra, kas glēvulim sagādā dzīvnieciskas bailes un īsti fiziskas mokas, istam jūrniekam dod vienu no skaistākiem pārdzīvojumiem.

Tādēļ — aukstasinību! Soli pa solim pretim tai. Vienmēr un visur! Aukstasinība nenozīmē nejutīgu cilvēku, tā nenozīmē trulumu, bet gan iekšēju disciplīnu. Aukstasinīgs cilvēks disciplinējis sevi tā, ka viņš jūt tikai to, kas derīgs, ko lietderīgi just. Viņš neizjūt nelietde-

rīgo, bet toties jo spilgtāk izjūt visu nepieciešamo, patiesi skaisto un vērtīgo.

Kā aukstasinīgam kļūt? Aukstasinība nepavisam nav iedzimta īpašība, kas tikai dažu cilvēku priekšrocība. Arī aukstasinību var piesavināties katrs. Skatoties skursteņslaucītājā, kas mierīgi staigā pa piecstāvu nama jumtu, dažs labs nodrebinās — es to nevarētu! Nieki! Tāpat, varbūt, reiz domāja arī tas uz jumta, bet kad sāka vingrināties — pierada! Tāpat tas arī kaļalaukā. Dažs labs pirmā kaujā dreb no bailēm, zaudē katru pašsavaldišanos. Vēlāk pierod — aukstasinīgi skatās briesmām acīs. Tā tad ceļš uz aukstasinību: r ū d ī š a n ā s! Pēc iespējas vairāk vingrinājumu, pašdisciplīnas, koncentrācijas un pašiedvesmes! Mācies pārvarēt vispirms uztraukuma ārējās izpausmes — neļauj savā sejā atspoguļoties jūtām, kas tevī uztraukuma brīdī norisinās. Iemācīties valdīt uztraukuma brīžos pār savu seju un locekļiem, tu pamazām iemācīsies valdīt arī par pašām jūtām, neļaut tām vaļu, bet apspiest tās. Nešaubies, ka tu to vari panākt! Atgādini sev, ka tu to vari! Atsevišķie sekmīgie piedzīvojumi stiprinās tevī pašlaušanos uz sevi, iedvesīs tev drosmi un — tālākos panākumus.

Pieradini sevi pie aukstasinības visās lietās un vietās! Kāpēc dzīvē būt glēvulim, ja no tevis paša atkarājas būt — varonim?!

Vingrinies aukstasinībā! Aukstasinība ir bruņas, kas pasargā no lielākām sāpēm un uztraukumiem, un ierocis, kas palīdz uzvarēt viskritiskākos dzīves brīžos.

Glēvuli salauž visniecīgākās grūtības, kurpretim aukstasinīgajam pat grūtākā cīņa dara prieku.

Aukstasinību var piesavināties katrs, kas neatteiksies vingrināties šajā mākslā. Pirmais ceļš — norūdišanās!

g. Vingrinies pārvarēt kārdinājumus!

Kārdinājumi ir tādi apstākļi, kas tikpat labi cilvēka dzīvi var pārvērst ellē, kā arī padarīt to krāšņāku.

Bet maldās tas, kas domā, ka cilvēka dzīvi var padarīt krāšņāku — padošanās kārdinājumiem. Dzīvi skais-tāku padara — kārdinājumu pārvarēšana. Stipra rakstura cilvēkam kārdinājumi nesagādā nekādas nepatīkamas izjūtas vai sekas, bet tikai pavairo viņa patīkamo pārdzīvojumu skaitu: katrs pārvarēts kārdinājums dod viņam saldo uzvaras izjūtu, dod sava spēka apziņu un prieku.

Bet lai tā būtu — sistēmātiski jāmacās un jāvingrinās kārdinājumus pārvarēt. Vispirms kārdinājumi ir viens no pateicīgākiem materiāliem savas gribas rūdīšanai, un kad jau griba norūdīta — tie ir vairs tikai patīkama ro-taļa cilvēka gribai.

Arī kārdinājumu pārvarēšanā ievēro zināmu attu-rību un pakāpenību! Ir kārdinājumi, kas paši par sevi vēl nenes mums nekā ļauna, kas ir pēc savas dabas nekaitīgi, un ir kārdinājumi, kas jau pēc savas būtības ir tādi, ka sekošana tiem atnesīs mums dvēseles nemieru, rūgtumu un nožēlošanu. Ir tā tad starpība piemēram, starp kārdinājumu — iziet jaukā vasaras vakarā, kad darāms kāds darbs, pastaigāties, un kārdinājumu — aiziet uz krogu kopā ar biedriem žūpot. Pirmā gadījumā mēs nenonāksim tik asā sadursmē ar sevi, jo šie pati tieksme nav ne ļauna, ne kaitīga, bet tā tikai nepiemērota dota-jos apstākļos. Ja cilvēks vēl nav pietiekoši norūdījies sa-vu gribu, tad viņam nav iemesla un nav ieteicams sevi pārāk agri tiesāt par padošanos pirmās kategorijas kārdinājumiem, jo tad viņš var ātri nonākt pie tā, ka, neva-rēdams visus kārdinājumus pārvarēt, nemēģinās vairs pārvarēt nevienu, zaudējis ticību sev. Tā tad labāk, kamēr griba nav norūdījusies droši pieveikt katru kārdinājumu, koncentrēties vispirms cīņai ar ļaunākās dabas kārdinājumiem.

Nekādā gadījumā nesāc kārdinājumu pārvarēšanu ar vieglprātīgiem solījumiem vai apņemšanos — „es vairs nepadošos nevienam kārdinājumam, es apspiedišu sevi katru kārdinājumu“. Tu vari pārvērtēt savu spēkus un ciest neveiksmi. Koncentrē labāk savu uzmanību uz at-sevišķu kārdinājumu pārvarēšanu, saīsti savu apņemša-nos ar atsevišķiem noteiktiem kārdināju-

miem, kas stājušies tev ceļā, un norūdi savus spēkus konkrētu, noteiktu kārdinājumu pārvarēšanā. Tikai tādā ceļā tu pakāpeniski norūdīsi un piemērosi sevi arvien lielāku un grūtāku kārdinājumu pārvarēšanai.

Ievēro vēl vienu lietu: tev jātiek pilnīgā skaidrībā par savas cīņas saturu un jēgu. Kārdinājumu pārvarēšana nedrīkst eksistēt tikai kā kādas bauslības vai pienākuma pildīšana. Tik sausi un mēchaniski pieejot šim jautājumam, tavas cīņas zaudēs daudz ko no savas pievilcības un tava griba — daudz ko no sava spēka. Kārdinājumu pārvarēšanai ir daudz dziļāks saturs nekā tikai sava pienākuma pildīšana. Kārdinājumu pārvarēšana kā arī vispār gribas spēka izpausme ir — viena no dziļākām un spilgtākām un tai pašā laikā arī viena no veselīgākām, skaistākām baudām. Tas labi jāapzinās un šī apziņa jāizkopj, lai kārdinājumu pārvēršana neizvērstos par formālu, mēchanisku aktu. Kārdinājumu pārvarēšanai jābūt pārdzīvojumam ar dziļām patīkamām izjūtām!

Tā tad pašķir ceļu tai patīkamai izjūtai, kas rodas tevī pēc katra pārvarēta kārdinājuma! Izkop šo iekšējā apmierinājuma un prieka izjūtu! Liec to pamatos katrai turpmākai cīņai ar jauniem kārdinājumiem! Tas pārvērtīs pašu šo cīņu baudā un arī — dos tavās rokās labākus un spēcīgākus ieročus savu kaitīgo dziņu apvaldīšanai un ierobežošanai. Ik reizes, kad tu taisies izšķirties vai esi jau izšķīries pārvarēt kādu kārdinājumu, dziņas nāk ar argumentiem, ka šo kārdinājumu apspiešana tev daudz ko laupa, ka tā prasa no tevis atsacīšanos no zināma prieka vai baudām. Dziņas cenšas iegaltot tev, ka, atteicies sekot šiem kārdinājumiem, tu padarīsi savu dzīvi bālāku, tukšāku, ka tu pārvērtīsies nožēlojamā askētā, kuŗa dzīvē vairs nav nekādu pārdzīvojamu. Šie dziņu argumenti izsūt tevī dažreiz no sliedēm. Tev tiešām sāk līkties, ka tava „ietiepīgā“ griba tevī aplaupa, ka tā tavu dzīvi padara nabagāku. Lūk, tādēļ ir svarā apzināties un paturēt acīs, ka atsacīšanās, kārdinājumu pārvarēšana nav vēl atsacīšanās no pārdzīvojamiem un izjūtām, bet ir vienīgi vienas izjūtas atlīdzināšana ar otru, augstākas kvalitātes pārdzī-

vojuma izraudzīšanās zemākas kvalitātes pārdzīvojumā vietā.

Piemēram, kāds ir faktiskais stāvoklis, kad mums nākas pārdzīvot kārdinājumu — aiziet līdz draugiem uz krogu „uzdzīvot“? Dziņas aizrāda, cik patīkamus pārdzīvojumus mums var dot sekošana šim aicinājumam pavadīt jautras stundas. Dziņas nostāda lietu tā, ka atsacīšanās sekot šim kārdinājumam cilvēku aplaupa, atņem viņam priekus, atstāj viņu „tukšā“. Dziņas nostāda lietu tā, ka vienā pusē ir tikai bauda, bet otrā — sausa pienākuma apziņa vai „ietiepība“, atsacīšanās. Tā patiesībā tomēr nav. Jau tai pašā brīdī, kad būsīm kārdinājumu galīgi noraidījuši, izjutīsim vienu no patīkamākām baudām — sava garīgā spēka apziņu un atsacīšanās baudu. Tālāk: mums taču nepaliek tukšums pa to laiku, kamēr biedri „līgsmojas“, bet mēs šo laiku sprīdi ar kaut ko aizpildām, un ļoti iespējams, ka šai laikā mēs sagādāsim sev kādus citus, daudz patīkamākus un tīrākus pārdzīvojumus. Vēl tālāk: īsti patīkamu izjūtu pārdzīvosim otrā rītā, kad redzēsīm savu biedru nogurušās un skābās sejas un sarauktās pieres. Tā būs patīkama izjūta, ka mēs no šim nepatīkamām uzdzīves sekmēm esam sevi pasargājuši. Kurā pusē tad nu ir patīkamo izjūtu vairākums?

Diemžēl, cilvēki parasti nav pieraduši pieiet kārdinājumiem arī no šī viedokļa. Viņi atļauj brīvu vaļu tikai dziņu argumentiem, bet necenšas pietiekoši intensīvi vai pat nemaz necenšas apsvērt stāvokli vispusīgi. Viņi sagādā paši sev liekas ciešanas vienīgi savu maldīgo iedomu dēļ, ka kārdinājumu pārvarēšana ir kāda atsacīšanās, ir ciešanas, kaut gan, kā redzējām, tās būtība nepavisam nav tāda.

Tā tad izkop sevī pareizu atziņu par to, ko dod kārdinājumu pārvarēšana! Padziļini un izkop šo apziņu un attīsti savu domu gaitu pareizā virzienā, nelaujot visu argumentēt tikai dziņām vien!

Vienmēr sevišķi svarīga lieta — prast valdīt pār domām, citiem vārdiem, apziņas centrā paturēt to domu, ko gribam redzēt piepildītu, jo pastāv psiholoģijas likums, ka katra doma cenšas realizē-

ties. Tas nozīmē, ka viss mūsu organisms pieskaņojas un, tā teikt, sagatavojas darboties tanī virzienā, kādā iet mūsu domas. Tāpēc mūsu domām jābūt vienmēr gaišām, jaukām, labām domām. Tās atspoguļojas vispirms cilvēka sejā — sejas pantos, sejas izteiksmē. Ne par velti tāpēc seju dēvē par dvēseles spoguļi, kas rāda iekšējo skaistumu. Šis iekšējais skaistums daudz jaukāks un pievilcīgāks nekā pareizie, klasiskie sejas panti paši par sevi. Te ir tā noslēpuma atrisinājums, ka cilvēki ar nepareiziem sejas pantiem var būt un bieži ir ļoti daiļi un galvenais — šo daiļumu var iegūt katrs pats, ja arī daba to tieši nebūtu devusi.

Mācies pārvarēt kārdinājumus: tas ir viens no labākiem līdzekļiem savas gribas rūdišanai un vispār padara tavu dzīvi nevis nabagāku, bet bagātāku pārdzīvojumiem!

Ievēro kārdinājumu pārvarēšanā zināmu pakāpenību. Sāc savus vingrinājumus ar ļaunāko kārdinājumu pārvarēšanu, pakāpeniski pārejot uz citiem! Neizsvaidies savos solījumos, bet koncentrējies noteiktu, konkrētu kārdinājumu pārvarēšanā!

Vingrinies apziņas centrā vienmēr paturēt to domu, ko gribi redzēt piepildītu! Tas ievērojami atvieglos kārdinājumu pārvarēšanu — vadot visas domas šai virzienā.

h. Rūdi savu gribu!

Nav grūti izšķirt gribu no dziņām, jo dziņas ir akla s, instinktīvas tieksmes, kas darbojas neatkarīgi no mūsu prāta. Bet vajaga vingrināties skaidri izšķirt un šķirt arī gribu no iegribām. Dzīvē bieži šos jēdzienus sajauc un arī iegribas, vēlēšanās pieskaita gribai, vai arī ar vārdu griba saprot dažādas iegribas. Bet iegribas un vēlēšanās ir tikai pasīvas, bieži vien nenoteiktas un ātri pārejošas vai mainīgas tieksmes. Turpretim griba ir noteikta, stingra apņemšanās sekot kādam mērķim, par spīti pretestībām, kādas nāktos pārvarēt. Iegribas bieži iekvēlojas un izdziest, bet īsta griba nerimstas, kamēr nav sasniegts sprauštāis mērķis.

Ja sirdsapziņa ir tā mēraukla, kas dod mums iespēju orientēties, kādi ceļi ved mūs pretim laimei, ir, tā sakot, mūsu dzīves kuģa kompass, tad griba savukārt ir tā stūre, kas ved mūs pretim mūsu mērķiem, pārvērš lietderīgā rezultātā visu mašīnu darbību. Cik stipra būs mūsu griba, — tik lietderīga būs mūsu dzīve, mūsu spējas pārvarēt visas dzīves grūtības un sasniegt savus mērķus. Ne par velti Ģēte saka: „Cilvēka griba — viņa laime.“

Dzīve vienmēr ir sasniegusi un sniedz uz katra soļa piemērus, ko visu spēj cilvēks ar stipru gribu. Kur vāja rakstura cilvēks zaudē cīņu izdevīgos apstākļos, tur stipras gribas cilvēks uzvar pat tādos apstākļos, kad uzvara liekas neiespējama. Stipra griba pārvar visdažādākos šķēršļus. Jau pati par sevi vien tā piepilda cilvēku ar pašapziņu un drosmi, kas dara cilvēku laimīgu, un viņa panākumi, viņa uzvara šo laimes izjūtu vēl kāpina. Stipras gribas cilvēku nebaida un nesāpina pat zaudējumi, sāpes un ciešanas, jo griba palīdz pārvarēt arī tās; palīdz nejūt sāpes un būt vienaldzīgam pret zaudējumiem, nepazaudēt nekad dvēseles līdzsvaru.

Stipras gribas cilvēku piemēru vēsturē diezgan daudz. Atcerēsimies kaut vai Sōkratu, kas bija izveidojis sevī tādu gribas spēku, ka droši gāja pretim nāvei, atšācījās bēgt un mira visdziļākā mierā — kā laimīgs cilvēks. Stipras gribas cilvēks bija arī Kants, kas savu dzīvi tā bija iekalis prāta diktētos likumos, ka gandrīz nekas viņa dzīvē nebija padots nejaušībai, bet visās gaitās viņš sekoja principiem un noteikumiem, kādus viņš bija atzinis par pareiziem. Tā viņš nevien padarīja harmonisku visu savu dzīvi, bet pārvarēja pat savu fizisko nevarību.

Redzot un atzīstot gribas lielo nozīmi cilvēka dzīvē, jau no senseniem laikiem cilvēki meklējuši ceļus, kā vispilnīgāk izveidot gribu. Senās Romas stōiķi jau veidoja savu gribu ar norūdīšanos, dziņu apspiešanu, iekšēju disciplinēšanos. Ievēribas cienīgs paraugs te ir Romas ķeizars Marks Aurēlijs. Kādreiz, būdams stipri izslāpis, mazais zēns tomēr atteicās uz laiku no savu slāpju dzesēšanas, paiskaidrodams savam

vectēvam: „Vai tu man neteici, ka Katons varējis savaldīt savas visspēcīgākās iekāres? Kāpēc tad Annija dēls lai nebūtu pietiekoši stiprs un nespētu uz dažām stundām atlikt kādas vajadzības apmierināšanu? Pieņemsim, ka liktenis man dāvātu valdnieka zizli: vai es spētu pār citiem valdīt, kad es nebūtu kungs par sevi?“ Un kad liktenis tiešām dāvāja viņam valdnieka zizli, Marks Aurēlijs pierādīja, ka viņš spējis būt kungs ne vien pār citiem, bet arī pār sevi. Par spīti daudzām grūtībām, ar kuŗām viņam nācās savā valdīšanas laikā cīnīties, viņš bija laimīgs un arī citus darija laimīgus, kļuva viens no vairāk mīļotiem un cienītiem valdniekiem. „Ja tu, veselam saprātam sekojot,“ rakstīja savās piezīmēs Marks Aurēlijs, „to, kas tev jādara, izdari ar centību, spēku, labvēlību un, bez raudzīšanās uz blakus apstākļiem, centies uzturēt sevī tīru savu ģeniju, laimīgu dzīvi, un neatradīsies neviens, kas tevi no tā aizkavētu.“ Tā Marks Aurēlijs domāja, tā viņš darīja — un bija laimīgs, kaut gan pārdzīvoja dažu labu ārēju traģēdiju, kas citam būtu laupījuši dvēseles līdzsvaru.

Pie īpatnējas metodes gribas izkopšanā pieturējās pazīstamais jezuītu ordeņa nodibinātājs Ignatijs Lojola, kas arī bija spilgts stipras gribas cilvēka paraugs. Ignatijs Lojola atsacījās no savas spožas karjēras, slavas un greznības un brīvprātīgi devās vientulībā un nabadzībā, sekodams savai sirdsbalsij. Viņš mācījās pats un mācīja citus iedziļināties sevī, dziļi pārbaudīt visas vērtības, lai tad pašaiļiedzīgi varētu kalpot Dievam. Uzskatīdams, ka arī stiprai ticībai vajadzīga stipra griba, Lojola mācīja attīstīt gribu, dzīvi nostādot savu acu priekšā ticības labās un neticības ļaunās sekas: Ignatijs Lojola lika iedomāties, cik vien spilgti iespējams, no vienas puses, elles ugunis, no otras puses — paradīzes svētlaimību. Lojola tā tad centās dot cilvēka gribai konkrētu virzienu, t. i. panākt tā saucamo objektīvizāciju. Lojola cieši uzsvēra arī vingrinājumu nozīmi. Viņa grāmata: „Gara vingrinājumi“ („Exercitia spiritualia“) ir viens no pirmiem lielākiem mēģinājumiem Vakareiropā dot norādījumus, kā ar pakāpeniskiem vingrinājumiem izkopt tās gara īpašības, ko vēlamies kāpināt, un pārvarēt

nevēlamās. Šie vingrinājumi bija jāizpilda sistematiski katru dienu. Un jāsaprot — arī Lojolam bija lieli panākumi. Ja iekšēji irstošā katoļu baznīca atjaunojās un nostiprinājās, tad tur ļoti lieli nopelni tieši Ignatijam Lojolam un viņa fanātiskiem mācekļiem.

Jau no seniem laikiem gribas izkopšanai lielu vērību piegriezuši un lielus panākumus sasnieguši indīešu filozofi, kādēļ tā sauktās jōgu mācības radījušas dzīvu interesi visā pasaulē. Lai cilvēks kļūtu sava ķermeņa un dvēseles spēku kungs, jōgi ieteic piegriezt lielu uzmanību elpošanas vingrinājumiem, izejot no tā, ka pareizai elpošanai nevien liela nozīme veselības kopšanā, bet elpošana arī visvieglāk padodas gribas ietekmei un tā, sākot ar savas elpošanas disciplinēšanu, pakāpeniski var nonākt līdz pilnīgai gribas varai pār visu ķermeni. Bez tam jōgu mācības prasa citu organu vingrinājumus un visu dvēseles spēku koncentrēšanu, lai sasniegtu pašsavaldīšanos, rakstura stingrību u. t. t.

Jaunākos laikos Francijā izveidojies virziens, kas gribas izveidošanas pamatos liek ciešas saskauņas radīšanu starp jūtām, vārdiem un kustībām. Šī metode prasa, lai vispirms iedomājas mērķi jau kā sasniegtu, tad vārdiem to sev atgādina, modina patīkamas izjūtas par iedomāto stāvokli, ko iztēlojas jau sasniegtu, un tad arī savās kustībās un darbībā izturas tā, it kā tiešām jau atastos tai stāvoklī, kādu grib sasniegt. Šādus vingrinājumus ieteic izdarīt ik rītus pēc uzmošanās un vakaros pirms aizmigšanas, kā arī katrā gadījumā, kur gribai vajadzīgs pamudinājums.

Amerikā stipri izplatīta tā saukto „baiļu iedomu“ apkaŗošana, uzskatot bailes, nedrošības sajūtu kā gribas vājības iemeslu. Lai izveidotu stipru gribu, jāattīsta sevī baiļu, nospīstības, nedrošības jūtu vietā spēka apziņa, cerība, drošsirdība, pašpalāvība u. t. t.

Kā redzam, gribas izveidošana vienmēr un visur ir saistījusi un saista ļoti daudzu cilvēku uzmanību — un ne bez pamata! Ja runājam par sevis izveidošanu, tad varam teikt, ka griba ir visa iesākums un gals; vienā un tai pašā laikā griba ir kā mērķis tā līdzeklis. Griba ir, no vienas puses, līdzeklis un visa iesākums, jo zināms

gribas daudzums vajadzīgs pat, lai ierosinātu sevi zināmā virzienā domāt, lai varētu nostiprināt labas parašas u. t. t. No otras puses, griba ir visa mērķis un gals, jo savu domu disciplinēšanas, labu parašu izkopšanas mērķis u. t. t. taču ir gribas izkopšana un nostiprināšana līdz tādai pakāpei, ka tā bez kādas sagatavošanās un palīg-līdzekļiem varētu pavēlēt mūsu miesas un dvēseles spēkiem katrā gadījumā un katrā laikā.

Griba norūdās dzīvē jau arī parastā kārtā, ārējo apstākļu ietekmē. Tā izaug dzīves cīņās un dzīves grūtībās. Te lielā dzīves grūtību nozīme cilvēka izveidošanā. No ļaudīm, kas „likteņa“ vai cilvēku lutināti, gribas cilvēki nerodas. Viņi rodas tur, kur cilvēkam nākas pārvarēt citu aiz citas daudzas grūtības — trūkumu, ciešanas. Protams, rezultāti lielā mērā atkarīgi arī no paša cilvēka. Vienos un tajos pašos apstākļos viens cilvēks norūdās — kļūst stipras gribas cilvēks, cits salūzt — pārvēršas mazdūšīgā mikstčaulī. Bet cilvēks var savu gribu norūdīt arī neatkarīgi no saviem ārējiem apstākļiem, ja nododas sistematiskam pašaudzināšanas un veidošanas darbam. Pilnīgu gribas gatavību var dot tikai šāda apzinīga sevis veidošana, lai kādi ir ārējie apstākļi, un pie šā veidošanas darba tad nu arī pakavēsimies tuvāk.

Lai izveidotu stipru gribu, jāsakopo visi savi spēki divos virzienos: pirmkārt, jānovērš cēloņi, kas nelabvēlīgi ietekmē, vājina gribu, otrkārt, jāizveido, jāstiprina griba neatlaidīgi, sistematisku vingrinājumu ceļā.

Cēloņi, kas vājina gribu, var būt ļoti dažādi. Minēsim, piemēram, tādas lietas kā kūtrību, izturības un pacietības trūkumu, patstāvības un pašpalāvības trūkumu, nosvērtu vai nospiestu garastāvokli u. t. t. Tāpēc iegaumē labi, cik liela nozīme ir vispārējai veselībai, gara un miesas spraigumam, par kuŗu izveidošanu runājam iepriekšējās nodaļās. Ja tev trūks pienācīgu fizisko un gara spēku rezervju, tad tavai gribai grūti būs panākt izvirzīto nodomu piepildīšanu. Velti daudz ar pātagu izdēdējušu, novājējušu zirgu — tas nespēs pavilkt vezumu, ko var pavilkt spēcīgs, labi kopts un barots zirgs. Pā-

tagas vien nepietiek, lai zirgam dotu sparū — vajag auzu arī! Vispār, piedzīvojis neveiksmi kāda nodoma izvešanā, nekavējies koncentrēt savu uzmanību pie šo neveiksmju cēloņiem, atrast un novērst tos. Tad katrs nākošais uzdevums veiksies vieglāk. Zirgs dažreiz nevar pavilkt vezumu vienīgi tādēļ, ka viņš nepareizi iejūgts, vai tml. Novērs šos trūkumus — viss ies gludi!

Pie cēloņiem, kas var nelabvēlīgi ietekmēt gribu, šē neapstāsimies, jo par tiem un viņu novēršanu diezgan daudz jau esam runājuši iepriekšējās nodaļās — pārlasi vēl reiz tās un tikai padomā, kādi apstākļi katrā gadījumā īsti ir bijuši tavu neveiksmju cēloņi.

Uzsākot aktīvus, sistematiskus gribas vingrinājumus, jāizveido un vienmēr jāievēro pareizi darba paraņēmieni. Tie katram tikpat nepieciešami kā karavadonim taktika un stratēģija. Bez labas taktikas un stratēģijas liels un labs karaspēks var zaudēt kauju pret necīgu pretinieku un otrādi — labi vadīti, nelieli spēki var pieveikt daudzkārt stiprāku pretinieku. Taisni tāpat ir sevis izveidošanā, cīņā ar dažādām kaitīgām dziņām, ļaunām parašām u. t. t.

Izraudzīties kādu uzdevumu savas gribas vingrinājumam, koncentrējies pie tā! Izvairies no visiem apstākļiem, kas var atraut uzmanību no tava uzdevuma. Cieši turi acīs mērķi, izvirzi to priekšplānā! Skaidri apsver savu mērķi un ceļus uz to, attīsti neatlaidību! Nodod visus savus dvēseles spēkus gribas ricībā! Izmanto tieksmes un jūtas, kas var atbalstīt tavu gribu: attēlo sev mērķi visā tā pievilcībā; atmodini atmiņā tos patīkamos pārdzīvojumus, ko tevī radīja līdzīga vai cita mērķa sasniegšana; atgādini sev, ka gribi būt laimīgs, ka mērķa sasniegšana tevī tuvina laimei. Turi savu acu priekšā arī kādu paraugu; kādu ievērojamu personību, kas šādu uzdevumu katrā ziņā būtu veikusi, radi sevī vēlēšanos tapt tāda pati personība! Centies arī izraudzīties sava nodoma izvešanai labvēlīgus ārējos apstākļus, nesarežģī bez vajadzības savu uzdevumu! Pieradinies ātri, bet pietiekoši skaidri katreiz

apsvērt apstākļus un ātri izšķirties, jo gara vilcināšanās ar kāda nodoma izvešanu gribu vājina.

Uzsākot savas gribas izveidošanas gaitas, cieši iegaumē arī, ka vienmēr — un jo sevišķi iesākumā — jāatturas no katra pārspīlējuma. Šai ziņā parasti kļūdās ļoti daudzi, izraudzīdamies savas gribas stiprināšanai pārāk grūtus uzdevumus. Tā griba nenorūdās, bet salūst. Gribas vingrinājumi jāizraugās uzmanīgi, izvēloties vispirms tādus uzdevumus, ko tiešām ir izredzes bez sevišķi lielas piespiešanās izpildīt. Kad viens šāds uzdevums veikts, nākamais var būt jau mazliet grūtāks. Tā katrs vingrinājums dos spēku un ticību nākamā, grūtākā uzdevuma veikšanai, jo panākumi gribu stiprina, turpretim neveiksmes nodomātā uzdevuma izvešanā gribas spēku vājina, rada neticību sev, nedrošības sajūtu.

Ļoti svarīga lieta arī gribas izveidošanā ir uzmanības koncentrēšana pēc sava prāta, kas tāpat jāiemācās pakāpeniski. Parasti atšķir aktīvo uzmanību no pasīvās. Pasīvā uzmanība darbojas tur, kur kaut kas pievelk, saista mūsu uzmanību bez kaut kādas piespiešanās no mūsu puses, piem., interesanta grāmata, teātra izrāde, kinofilma, interesanta saruna u. tml. Te piespiešanos prasa uzmanības atraušana no tādām interesantām lietām. Aktīva uzmanība darbojas tur, kur vajadzīga zināma piespiešanās, aktivitāte, lai varētu noturēt uzmanību pie kādas lietas vai paturēt kādu domu, priekšstatu uzmanības centrā. Prast rīkoties ar savu uzmanību aktīvi, t. i. saskaņā ar savu nodomu, piespiežot uzmanību pievērsties tam, kam to atrodam par vajadzīgu, ir liela māksla. Tā jāiemācās — tāpat pakāpenisku vingrinājumu ceļā — lai varētu ķerties pie tālākiem uzdevumiem, jo atkarībā no tā, vai varam noturēt uzmanības centrā kādu nodomu, būs arī šā nodoma izpildīšanas iespējas. Tiklīdz laujam izslīdēt no uzmanības centra nodomam, tā jau tas pa pusei zudis, jo tā vietu aizņem citi priekšstati un domas.

Sāc savus gribas vingrinājumus ar nelieliem, nevisai sarežģītiem uzdevumiem, kas neprasa ne spēku, ne laika ziņā pārāk lielu piespiešanos, un tikai

pakāpeniski tos palielini smaguma un ilguma ziņā. Nekad nepaliec ar vienu uzdevumu pusceļā, nekad neapmaini uzdevumus, nepārsviedies no viena uzdevuma uz kādu citu. Katra šāda svaidīšanās un svārstīšanās bojā gribu. Labāk kaut ko negribēt nemaz, nekā gribēt un tad savam nodomam atnest ar roku.

Kādus uzdevumus izvēlēties gribas norūdišanai? Apstājies vispirms pie saviem parastiem ikdienas pienākumiem, ikdienas darba! Piešpied sevi izpildīt tos ar katru dienu labāk un noteiktāk. Izmanto tālāk savu gribu to labo parašu izveidošanai un nostiprināšanai, par kuŗām jau runājām. Tālāk — paturi acis savas gribas izveidošanā tos mērķus, kuŗu dēļ tu attīsti savu gribu. Pie gribas norūdišanas tu esi ķēries, lai ietu pretim laimei, bet uz laimi ved — savu spēku atraisīšana, visa pozitīvā izcelšana un negatīvā pārvarēšana, citu labklājības veicināšana — tā tad arī vingrinājumiem savas gribas izveidošanā jāiet šai pašā virzienā! Šādi vingrinājumi tad paši par sevi tevi jau tuvinās laimes izjūtai un tai pašā laikā sagatavos tevi vēl pilnīgāku laimes izjūtu apzinīgai radīšanai.

Visasākās cīņas tavai gribai nāksies izcīnīt ar dažādām ļaunām parašām un dzinām. Bet nebaidies! Ja būsi labs stratēģis, tiks galā arī ar tām.

Piemēram, tu esi kaislīgs smēķētājs, bet tu sāc apzināties šās parašas kaitīgumu un esi nodomājis no tās atradināties. Labs nodoms, bet ja par savu gribas spēku neesi vēl skaidrībā, nepārsteidzies. Varbūt, tava griba nav vēl pietiekoši stipra, lai pārvarētu lielāku kaislību, stipri iesakņojušos paradumu, kāds šai gadījumā ir smēķēšana. Dzīve rāda, ka ļoti daudzos gadījumos solījumi „sākot ar rītdienu atnest smēķēšanu“ beidzas nesekmīgi. Ja arī tavam svinīgam solījumam — atnest smēķēšanu — var būt iespējami tādi paši rezultāti, tad labāk neriskē un atturies no tāda solījuma. Tas būs tavai gribai stiprs trieciens: neturējis solījumu, tu būsi parādījis savas gribas nespēku un tā satricinājis tās autoritāti. Šādu gadījumu atkārtosšanās tavu gribu nekādā ziņā nenorūdis, bet

pārvērtīs vaskā, kas ar pirmo pretestību maina savu veidu.

Protams, tas nenozīmē, ka nevajaga atmest smēķēšanu. Tas nozīmē tikai to, ka nevajaga tikai „mēģināt” atmest smēķēšanu. Ja tu neesi par savu gribas spēku vēl drošs, tad „nemēģini” vēl lielo uzdevumu, bet pārbaudi savu gribas spēku, veicdams kādu mazāku uzdevumu tai pašā virzienā. Dod labāk sev solījumu, piemēram, vienu dienu nesmēķēt. Tas vēl nebūs tavai gribai pārmērīgi smags uzdevums — to tu veiksi, un tas jau katrā ziņā tev jāveic. Ja pēc tam tu jūti, ka tava griba ir pietiekoši stipra tavas kaislības pārvarēšanai, tad vari dot sev tūlīt solījumu — atmest smēķēšanu pavisam. Bet ja tev jau pirmā diena ir bijusi pārāk grūta un tu solījumu tikko, tikko esi izpildījis, tad labāk atkārtoti to pašu vingrinājumu pēc dažām dienām, pagarinot atsacīšanās laiku, lai tava griba iegūst zināmu rūdījumu, un tad dod sev izšķirošo solījumu.

Labi pazīstami dzīvē ir arī tā saucamie „paģīru solījumi”, kas tikai ārkārtīgi bojā un samaitā gribu. Pēc uzdzīvē pavadītas nakts, fizisko un morālisko paģīru ietekmē, sirdsapziņas pārmetumu mocīts — cilvēks karsti ilgojas tīrākas, labākas dzīves, kas viņam vairs nesagādātu šādas paģiras. Šo jūtu uzplūdumā cilvēks gatavs uz vislabākām lietām, ar mieru dot sev un citiem svinīgus solījumus un zvērustus vairs neiet šādus ceļus, bet laboties. Stipri pozitīva tendence, bet — pa lielāku daļai ar bēdīgiem rezultātiem. Cilvēks pārvērtē savas spējas, galvenā kārtā savas gribas spējas un nožēlošanas spēku. Kad paģīru asums izgaiss, izgaiss arī nožēlošanas spēcīgais iespaids, nepatīkamās izjūtas aizmirstas, un cilvēku sāk atkal vienmēr stiprāk ietekmēt dziņas un kārdinājumi. Griba gan cenšas no sākuma apspiest šos kārdinājumus, cīnīties pret tiem, bet dziņas parasti izrādās spēcīgākas, un griba ciņu zaudē. Līdzīgiem gadījumiem atkārtojoties, gribas autoritāte kļūst arvien vājāka. Cilvēks pazaudē ticību tai un galu galā visam atmet ar roku un pat nemēģina vairs laboties, bet vai nu sāk skatīties uz to kā uz neizbēgamu launumu, vai arī mēģina atrast savai rīcībai kādus attaisnojumus.

Nožēlošanas spēkam tomēr ir liela nozīme, un tas var dot ļoti daudz, ja tikai cilvēks pieturas pie saprātīgākas taktikas, labāk apsverot savas gribas spēku. Ja esi aizkļuvis līdz paģirām un neesi vēl savu gribu norūdījis, tad nedod šādos gadījumos sev vieglprātīgus solījumus — šī bija pēdējā reize manā mūžā, tāds ceļus es nekad vairs nestaigāšu. Apņemties labāk vai nu atteikties uz kādu zināmu laiku — piemēram, vienu mēnesi — tad tava griba varēs labāk koncentrēties un, no otras puses, tavu dziņu pretestība nebūs tik sīva, tik izmisusi — vai arī apņemties atteikties no savu maldu ceļu vienas, kļūmīgākās daļas — tad tavai gribai nebūs jācīnās tik plašā frontē. Izvēlēties šādu taktiku, centies pilnos apmēros izmantot tās svētīgos augļus. Iespējams, izvedamās cīņas laikā pastiprini vēl savu nožēlošanas spēku, koncentrē savas domas pie tā, cik ļaunas sekas tev sagādājušas tās dziņas, kuņģam tu biji padevis, no otras puses, koncentrējies izjust arī savas atteikšanās saldumu, savas gribas uzvaru, apsverot tai pašā laikā visus tos ieguvumus, ko tev dod šī atteikšanās. Tas dos tavai gribai jaunus spēkus un sparū, un kad būs pagājis noliktais mēnesis, tu vari to atkal pagarināt, lai uzsāktu jaunu, šoreiz, varbūt, grūtāku cīņas periodu, jo tagad tavas dziņas uzsāks pretuzbrukumu tavai gribai ar atjaunotu sparū, jūdamās vīlušās savos aprēķinos, ka pēc mēneša tām būs ļauta brīva vaļa. Izturi arī vēl šo cīņas periodu, un tu jau būsī stāvokļa kungs! Tu varēsi nevien gribēt, bet apzināsies arī, ka vari savu apņemšanos realizēt, un realizēsī to. Tāpat, apņemties atteikties no viena kāda netikuma vairāku netikumu virknē, un godam izpildījis šo apņemšanos, tu būsī norūdījis sevi jaunas cīņas izvešanai. Panāktā uzvara dos tev uzvaras prieku, un tās skubinās tevi panākt jaunas uzvaras. Cīņa ar savām dziņām ir līdzīga cīņām kara laikā. Uzvaru panāk nevis tas karavadonis, kas, neapsvēris savus un pretinieka spēkus un vispārējo stāvokli, bez apdoma metas kaujā un cīnās, kur pagadās, bet tas, kas labi apsver un novērtē pretinieka spēkus, apsver, kur pretinieka fronte ir visvājāka, kur koncentrēts uzbrukums būs vissekmī-

gāks, un tad plānveidīgi attīsta uzbrukumu, kaujot pretinieku pa daļām un tikai tad pārejot ģenerālu uzbrukumā, kad jau var izmantot iepriekšējo kauju panākumus un to morālisko spēku, ko karaspēkam devušas pirmās uzvaras.

Dzīve dod ikdienas neskaitāmus gadījumus, kas izmantojami savas gribas stiprināšanai. Izmanto tos, tikai neapkrauj savu gribu ar pārāk dažādiem uzdevumiem un pārāk smagām nastām. Rikojies tāpat kā atlēts, kas lēni un neatlaidīgi palielina svaru, kuŗu viņš vingrinās celt. Tā viņš garākā laika sprīdī sasniedz lieliskus rezultātus, bet ja viņš ir pārāk straujš un tūlīt cenšas cilāt lielus smagumus, kas viņam nav pa spēkam, tad viss pasākums beidzas tikai ar sastaipīšanos, un no viņa neiznāk vis atlēts, bet tikai kroplis.

Esi tā tad mērens un apdomīgs savu uzdevumu izvēlē un nešķiedies ar nenoteiktiem, neveicamiem vai neiespējamiem solījumiem, jo tā tikai vieglprātīga spēlēšanās ar savu gribu, kas ātri noved pie tās bankrota. Konkrētizē savas apņemšanās līdz pēdējam sīkumam un tad — neatlaidīgi realizē tos!

Ar lielu rūpību gar sava rakstura izveidošanu strādāja pazīstamais dabas pētnieks Benjamiņš Franklins, tādēļ interesanti pāris vārdos apstāties pie viņa piedzīvojumiem. Divdesmit divu gadu vecumā viņš cieši apņēmas pārvarēt visas kaifīgās tieksmes. Bet jo vairāk Franklins pūlējās izvairīties no savām kļūdām, jo vairāk viņš pārliecinājās, ka ar pārliecību par tikumiskās dzīves lietderību vien vēl nepietiek. Lai izvairītos no katras pašapmānīšanās un sasniegtu plānveidīgu sevis izveidošanu, viņš sastādīja pārskatu par laba cilvēka īpašībām. Pēc tam viņš gribēja ar vislielāko noteiktību sekot šim ideālam. Drīz tomēr viņš pārliecinājās, ka viņa uzmanība un spēki pārāk izkļiedēsies, ja viņš uz reizes mēģinās realizēt to pilnību, kādu viņš domās ar sajūsmu bija radījis. Viņš redzēja, ka sekmes iespējamā, vienīgi pakāpeniski izveidojot sevī uzstādītā ideāla atsevišķās īpašības. Franklins izgatavoja mazu piezīmju burtnīciņu un katru lapas pusi iedalīja septiņos laukumos: katrs bija domāts savai dienai ne-

dēlā. Šajos nodalījumos viņš atzīmēja katru savu kļūdu, ko viņš atzina. Katru nedēļu viņš tomēr piegriezta sevišķu vērību vienai no savām kļūdām. „Man par lielu pārsteigumu,“ raksta pats Franklins, „pārliecinājos, ka man ir nesalīdzināmi daudz vairāk kļūdu, nekā es biju iedomājies; tomēr es izjutu gandarījumu, redzot tās samazināties. Bieži man uznāca kārdinājums atmet visam ar roku; man sāka izlikties, it kā tik apzinīga precīzitāte, kādu es no sevis prasīju, ir jau savā ziņā niekošanās tikumiskās lietās. Tomēr savus vingrinājumus turpināju. Un kaut gan arī nekad nesasniedzu to pilnību, pēc kādas es ar tādu sajūsmu tiecos, bet palīku tālu no tās, tomēr ar savu tiekšanos es kļuvu labāks un laimīgāks cilvēks, nekā man tas būtu izdevies bez tās un neievērojot vajadzīgo uzmanību; tāpat kā tie, kas, kopējot varā grieztu parauglapu, gan nekad nesasniedz šo parauglapu pilnību, tomēr ar saviem vingrinājumiem savu rokrakstu uzlabo... Šo informāciju es atstāju saviem pēcnācējiem, lai dotu viņiem iespēju zināt, ka viņu priekštecis var pateikties par savas dzīves ilgstošo laimi šai metodei un Dieva svētībai.“

Šai metodei vari droši sekot arī tu — tad tev par savu dzīvi nebūs jāsaka tā, kā saka par cilvēku kādā savā darbā franču rakstnieks Diderō: „Trīs ceturtdaļas savas dzīves mēs aizvadām ar to, ka kaut ko gribam un nedarām, vai darām to, ko negribam.“ Īstai gribai vienmēr seko darbi vai, kā ķīniešu paruna saka: „Stiprs cilvēks grib; citi tikai grib gribēt.“

Kāds bagāts tirgotājs — tā stāsta japāņu teika — reiz uzdevis kādam māksliniekam uzgleznot gaili, bet tik pilnīgi, cik vien iespējams. Pagājuši vairāki gadi, bet mākslinieks nerādījis ne acu. Tad tirgotājs devies pie viņa apjautāties, vai glezna vēl vienmēr neesot gatava. Mākslinieks laipni lūdzis tirgotāju apsēsties un sācis gleznot. Ceturtdaļstundas laikā gailis bijis uzgleznots, un mākslinieks pasniedzis to tirgotājam. Kad tirgotājs apjautājies par maksu, gleznotājs minējis tik augstu summu, ka tirgotājs katēgoriski atteicies tik daudz maksāt. Tad mākslinieks parādījis uz kādu lielu papīru kaudzi — uz katra papīra bijis zīmēts tikai gailis!

— un teicis: „Jau trīs gadus es zīmēju vienu un to pašu zīmējumu, un tikai šādā vingrinājumā ceļā esmu panācis tādu pilnību, ka tik īsā laikā varu izgatavot tādu gleznu tik pilnīgi. No šiem trim apstākļiem atkarīgs mākslas darba raksturs. Tāpēc man jāsaņem atlīdzība arī par to laiku, ko es pavadīju vingrinādamies, kamēr sasniedzu tādu gatavību gleznas izgatavošanā.“

Seko šim paraugam savas gribas vingrinājumos — un arī tu sasniegsi tādu gatavību, ka spēsi ar savu gribu katrā acumirkli radīt vispilnīgāko dzīves mākslas darbu. Ar augļu augļiem tava paša turpmākā dzīve tev atlīdzinās to, ko tu šajos vingrinājumos būsi ieguldījis!

Rūdi savu gribu, lai varētu veidot savu dzīvi tā, kā tava laime to prasa!

Meklē un novērs visus cēloņus, kas nelabvēlīgi ietekmē, vājina tavu gribu!

Uzsāc neatlaidīgus, sistematiskus savas gribas vingrinājumus! Izveido un stingri ievēro pareizos darba paņēmienus! Paturi vienmēr acīs mērķi, skaidri aptver savu ceļu uz to, izšķiries ātri, izsauc sevī patīkamus pārdzīvojumus un jūtas, kas atbalsta tavu gribu, attīsti neatlaidību!

Atturies no pārspilējumiem uzdevumu izvēlē! Nedod sev vieglprātīgus solījumus izpildīt to, ko tu vēl nevari izpildīt. Katra neveiksme atstās uz tavas gribas izveidošanu stipri negatīvu ietekmi.

Rūdi savu gribu, pakāpeniski pārejot no vieglākiem uz grūtākiem uzdevumiem. Neizvēlies vienā laikā daudzus, bet izvēlies noteiktus konkrētus uzdevumus!

Koncentrē savu uzmanību pie šiem uzdevumiem, jo domas atvieglos gribas darbu.

Izvēlies vingrinājumus, kas iet tai pašā virzienā, kādā iet īstie ceļi uz laimi!

I. Mācies no ciešanām mākslu būt laimīgam!

Neviena cilvēka dzīve nepaiet bez nepatīkšanām, neveiksmēm, ciešanām — gan miesas, gan dvēseles cieša-

nām. Bieži nepiepildās viskarstākās vēlēsānās; atgādās, ka jāzaudē tuvi un mīli cilvēki; dabas katastrofas nereti ierindi simtiem un tūkstošiem cilvēku cietēju pulkā. Cik daudziem uzbrūk dažādas slimības, cik liēlam skaitam jākaujas ar trūkumu, jācieš netaisnība, jāpanes apvainojumi! Un kur tad visādas sikas ikdienas nepatīkšanas un sarūgtinājumi!

Varētu likties — un daudziem diemžēl liekas, ka nevar nemaz runāt par laimi, ja pasaulē tik daudz ciešanu.

Un nu ievēro labi: taisni no ciešanās var mācīties dzīves mākslu būt laimīgam!

Ciešanu māksla ir īstā dzīves māksla — svarīga un nepieciešama. Ko nozīmē ciešanas tavā dzīvē, tas atkarājas tikai no tevis, tavas brīvās gribas. Pašas par sevi tās nav ne ļaunums, ne labums, ne ienaidnieks, ne draugs. Tās ir tikai izejviela, no kurās var pagatavot, ko grib: indi vai zāles tavai turpmākai dzīvei. Vispirms tiec galā ar jautājumu, kas tev ciešanās var bieži uz mākties: kāpēc taisni es esmu tas, kam jācieš? Uz to dod atbildi ar pretjautājumu: Kāpēc lai taisni es būtu tas, kam nav jācieš ja cieš visi cilvēki, visa pasaule? Kāpēc lai man būtu privilēģija (vai tiešām privilēģija?) būt atbrīvotam no ciešanās? Uz kādu tiesību pamata?

Tālāk atceries, ka ciešanas mūs māca atzīt un vērtēt savu laimi. Kā vesels cilvēks parasti neprot pienācīgi novērtēt savas veselības un priecāties par to, ka viņš ir vesels, tā arī cilvēks, kas ilgāku laiku bijis laimīgs, var sākt nesajust savas laimes. Kā zvaigznes visspožāk mirdz vistumsākajā naktī, tā cilvēka apziņu ciešanu brīdī apgaismo bijušās un nākamās laimes stari — nesalaužamā ticība, ka viņš var būt un arī būs vēl laimīgs, ka viņš bijis laimīgs, bet nav to sapratis.

Redzējām, cik liela nozīme savas laimes celšanā tam, ka veicinām citu laimi. Un nu ciešanas mūs tuvina citiem cilvēkiem, it īpaši tad, kad mūsu tuvums un palīdzība tiem visvairāk vajadzīgi — viņu ciešanās. Kas nav trūkuma redzējis, pilnīgi nevar saprast trūkumcietēja; kas nav slims bijis, nevar iedomāties slimnieka stāvokli. Ciešanas tuvina cilvēkus savā starpā, padara tos

vienlīdzīgākus, jo no ciešanās tāpat kā no nāves nav pasargāts neviens. Tā tad ciešanas ir liels sociālās izlīdzināšanas faktors. Ja, piem., bagātais varētu nodzīvot savu mūžu bez ciešanās, tad nabagam tas liktos kā liela netaisnība, kas brēc uz debesīm. Nē, šinī ziņā nav starpības ne starp bagāto un nabago, ne starp augsto un zemo: cieš karali, cieš valdnieki, cieš visvienkāršākais strādnieks; katram savs bēdu un ciešanu mērs. Bet vai tad ciešanu ir tik daudz? Nē, nava visai daudz; to būtu vēl daudz, daudz mazāk, ja cilvēki paši nesagādātu cits citam nevajadzīgas ciešanas.

Ja jau pasaulē būtu vairāk ciešanu un bēdu nekā prieka un laimes, vai tad cilvēkiem gribētos tā turēties pie dzīves kā viņi turas? Parasti ir tā, ka rodas līdzsvars, ja vienā svaru kausā liekam priekus, otrā bēdas, vismaz caurmērā tā tas ir. Dzīves māksla ļauj prieku un laimes daudzumu vairot un ciešanu svaru mazināt; tā var likt tam svaru kausam, kur prieks un laime, nosvērties vairāk uz leju un tā palikt.

Lai no ciešanās mācītos būt laimīgam, jāmacās tikt galā vispirms ar mazākajām ciešanās — ikdienas nepatīkšanās, par ko jau esam runājuši.

Mācies savaldīties un paciest sīkākas neveiksmes, mācies panest sāpes un sarūgtinājumus ar smaidu, mācies būt par mazu varoni arī ikdienas dzīvē. Tā sagatavotu, tevi lielā ciešanu stunda, ja tāda pienāktu, neatradīs nožēlojami mazu un mazdūšīgu. Jau Seneka mācīja: „Centies, lai nekas nenāktu negaidīts! Par visu domā, visu sagaidi!”

Sagaidījis, panes likteņa sitienus aukstasinīgi un ar drosmi, jo daudzreiz ļaunums ir kā lietuvēns: tiklīdz tu sāc ar to cīnīties, tas jau pagalam!

Atceries, ka nekad nevaram zināt tanī brīdī, kad notiek kas mums nepatīkams, vai tas galu galā nenesīs mums kāda labuma! Bieži, ļoti bieži tas tā tiešām ir.

Bet neaizmirsti, ka daudzas ciešanas nāk kā mūsu pašu darbu sekas. Tāpēc uzlūko tās kā taisnu sodu un domā par savu izturēšanos nākotnē, ja negribi, lai tās atkārtotos!

Liels ciešanas ir kā ugunsgrēka signāls, kā trauksme — saņemt visus spēkus!

Pārvari tad iespējami ātri nedzīvo punktu un sāc darboties! Labākais līdzeklis pret dvēseles mokām un ciešanām ir darbs, kustība, darbība. Pēc pirmajām izbailēm, kas arvienu mazliet stindzina, ķeries iespējami ātri pie sava parastā darba vai sniedz palīdzību citiem cietējiem — vai vismaz dodies labi tālā gājienā svētītajā Dieva dabā!

Nekliedz un nevaimanā! Tas palīdz maz. Saliec labāk rokas sirsnīgā lūgšanā un gremdējies mūžības dziļumos. Tas tev dos brīnišķīgu spēku droši skatīties acīs bēdām un nelaimēm, pārvarēt visas ciešanas un atkal iegūt līdzsvara stāvokli, kamēr pamazām atgriezīsies atkal laimes izjūta.

Paļāvība un stipra griba tevi pasargās no daudzām slimībām, bet ja būsi sasirdzis, tad palīdzēs ātrāk kļūt veselam.

Katra slimība ir savā ziņā kara stāvoklis: ienaidsniēks jāpārvar un jāpiespiež atkāpties vai vismaz jāmēģina pārvērst par draugu un sabiedroto. To var panākt tikai stipra griba kopdarbībā ar ārstu.

Ciešanas mūs māca atzīt un vērtēt savu laimi.

Ciešanas tuvina cilvēkus citu citam, padara tos vairāk sociāli vienlīdzīgus: kopīgās bēdās visi jūtamies tuvāki cits citam.

Nevairo citu ciešanas, bet no savām mācies pareizāk skatīties uz dzīvi.

Sāc ar mazo nepatīkšanu pārvarēšanu un paciešanu, saņem lielās aukstasinīgi un ar drosmi.

Pārvērt ciešanas darbā, kustībā, darbībā!

Stiprini gribu, kas palīdzēs pārvarēt kā miesas, tā dvēseles slimības.

j. Izkop savas tikumiskās vērtības!

Nav nozīmes stiprai gribai, ja cilvēks to neizmanto savas laimes pamatu stiprināšanai, bet vēl ļaunāk — ja savu gribas spēku viņš izlieto malduguņu gūstīšanai, par kuņģam mēs runājām šās grāmatas sākumā. Gribas

vērtība vispilnīgāk parādīsies, un tās norādīšanai upurētās stundas vispilnīgāk atmaksāsies, nemitīgi izmantojot to savu tikumisko vērtību izkopšanai un sargāšanai.

Tikumiskā tīrība, sirdsskaidrība — viena no dārgākām cilvēka mantām, kuŗas vērtību daudzi vai nu pārāk maz apzinās, vai apzinās pārāk vēlu. Tāpat kā viena vienīga noskaņojusies stīga, viens vienīgs nepareizs tonis var iznīcināt vislabākā mākslas darba iespaidu, tā viens vienīgs plankums tavā sirdī var iznīcināt visas tavas dzīves labskanību.

Nedz tev, nedz kādam citam tīkas redzēt netīru, vēl jo vairāk netīrīgu cilvēku — miesas netīrība modina tevī riebumā sajūtu un tu no šāda cilvēka novērsīsies. Tāpat ikvienā cilvēkā riebuma sajūtu rada kāda dvēseles netīrība, ja vien viņā nav mākslīgi notrulināta sirdsapziņa. Un vispirmā kārtā savas dvēseles netīrību izjūt katrs cilvēks pats, izjūt to bieži tik asi, ka visa viņa dzīve zaudē krāšņumu un vērtību.

Palasies mūsu tautas dainas un ieklausies, cik augstu senais latvietis vērtējis tikumisko tīrību — dvēseles spodrumu un baltumu! Gandrīz katra otra tautas dziesma ir himna tikumiskai tīrībai, sirdsskaidrībai. Nav ilgi jādomā, lai atzītu, ka tas nav bijis tikai tāds tikumisks fanātisms, bet dziļa dzīves gudrība. Vienīgi tikumiski tīra dvēsele var izjust dziļāko sirdsmieru — pamatu, bez kuŗa laimes izjūta nekad nevar būt pilnīga. Vienīgi tikumiski tīra dvēsele var izjust gaišāko prieku. Vienīgi šādai dvēselei katra bagātība ir bagātība un — nabadzība nav vairs nabadzība.

Pirms aptraipi savu sirdsskaidrību — pārdomā, simtkārt pārdomā — vai ir vērts? Padomā, ka tu taču gatavojies pašreiz upurēt to, kas pārāk grūti atgūstams. Vai tās, ko tu par šo dārgo maksu gūsi, var atsvērt zaudēto? Tavām dziņām — mantkārībai, godkārībai, varaskārei, dažādām kaislībām tavas izšķiršanās brīdī, protams, netrūks dažādu argumentu un motīvu, kas mudinās tevi upurēt dažādu „labumu“ dēļ savu sirdsskaidrību. Bet esi uzmanīgs pret šiem argumentiem! Mēs jau pārrunājām, cik vienpusīgi un neobjektīvi ir visi šie

dziņu argumenti, kā tie sabrūk un sašķīst, tiklīdz dziņas sasniegušas savu: tad paliek pāri tikai dziļa nožēlošana.

Tādēļ vērs savu gribu pret šiem viltīgiem argumentiem un pārliecinājumiem. Satriec tos, pirms tu izšķīries! Negaidi to klūmīgo brīdi, kad tie būs paši sašķīduši, pēc tam, kad tu jau būsi klūmīgo soli spēris. Ikreiz stādi saviem dziņu argumentiem pretī savas sirdsapziņas argumentus — un tad izmanto savu gribas spēku, lai ietu pareizo ceļu!

Var rasties dzīvē tev izdevība — veiklas kombinācijas, viltības vai blēdības ceļā uzlabot savu materiālo vai sabiedrisko stāvokli. Šīs kombinācijas un viltības var būt tik veiklas, ka tu pat nesadurīsi ar likumu un juridiski esi brīvs no atbildības. Vai ar to pietiek, lai izšķirtos? Protams, tevī modīsies argumenti, kas tevi šai virzienā pārliecinās. Bet tiklīdz tu būsi kāroto ieguvis, sāksies šo argumentu atplūdu laiks, un tad arvienu stiprāki kļūs tavas sirdsapziņas argumenti. Vai tad nav labāk tūlīt likt darboties savai gribai un pastiprināt savas sirdsapziņas argumentus, kas nav pārejoši, bet kļūst arvienu stiprāki?! Tad tev nekādā gadījumā nebūs jāviļas.

Nestādi šādos gadījumos sev par paraugu citus, kas jau upurējuši savu tikumisko tīrību dažādu materiālo labumu iegūšanai. Neapmāni sevi ar viņu šķietamo laimi. Citu cilvēku vērojot, tu vari redzēt tikai viņa ārējo pasauli. Tu nevari redzēt, kas norisinās viņa sirdī. Un katra šoļa, katras rīcības gala rezultāts jau atrodams tikai cilvēka iekšienē. Velts ir ārējais spožums, sasniegtais stāvoklis un šķietamās baudas, ja dvēselē ir vērmelju malks, kas visu sarūgtina.

Meli kādreiz šķiet ērts un parocīgs līdzeklis, kā izbēgt nepatīkšanām vai sarežģījumiem dzīvē. Maldīšanās! Istenībā vienīgais ērtais un parocīgais līdzeklis pret nepatīkšanām un sarežģījumiem ir — aukstasinība, drošsirdība. Tās tiek galā ar visām grūtībām, neradot nekādu nepatīkamu seku. Turpretim meli ir, pirmkārt, nedrošs līdzeklis, jo „meliem īsas kājas“, un, otrkārt, meli ir nefīrs līdzeklis, kas bieži vien sagrauz

tevi vairāk par tām nepatikšanām, no kurām tu esi gri-
bējis izvairīties, un sagrauj arī tevī pašcieņu.

Pēckaŗa un pēcrevolūciju laikmetā, kurā mēs dzīvo-
jam, valda ārkārtīgs tikumisko jēdzienu saduļķojums.
Daudz no tā, kas vēl pirms trīsdesmit gadiem gandrīz
katram latvietim likās kā nepārkāpjams dabas likums —
tagad daudz cilvēku apziņā gandrīz pilnīgi izdzisis.
Pirms trīsdesmit gadiem uz katru cilvēku, kas bija apza-
dzis savu tuvāko vai sabiedrību, ikviens skatījās ar dziļu
riebumu. Pirms trīsdesmit gadiem bija organiski pretīgi
vai pilnīgi sveši tādi vārdi kā kombinācijas un
spekulācijas. Tagad ir neskaitāmi cilvēki, kam lie-
kas, ka bez šiem vārdiem un darbiem dzīve nemaz nav
ista dzīve. Pirms trīsdesmit gadiem nicināja cilvēku,
kas lišķedams un glaimodams taisīja karjēru. Pēckaŗa
laikmetā to uzskata par normālo ceļu karjēras taisīšanai.
Morāles pamatprincipi tā tad liekas sašķobījušies, daži
pat sāk domāt, ka tie vispār lieki, tikai vecu laiku aiz-
spriedumi; ka jaunai „spējīgākai“ paaudzei nav ar tiem
jārēķinās, ka šie uzskati ir savu laiku pārdzīvojuši.

Vai tā tiešām ir? Maldīšanās, kas daudziem smagi
maksā un maksās vēl smagāk! Juku laiku sārņi jau
sāk izšķīst un nosēsties. Sirdsskaidrības ilgas
dvēselēs sāk atmosties, un tās sauciens kļūst
atkal arvien skaļāks un katēgoriskāks. Mēs jau dzīvo-
jam tikumiskās atdzimšanas priekšvakarā. Tā sirds-
skaidrība, kas izvadījusi latvieti cauri gadsimtiem, kaut
arī tā ne vienu reizi vien ir bijusi smagi apdraudēta, pie-
dzīvos no jauna savu renesansi. No jauna nāks laiki,
kad blēdis sabiedrības acīs būs tikai blēdis, un ne manta,
ne „gods“ nevarēs izpirkt netīru rīcību vai netīrus dar-
bus. No jauna nāks laiki, kad sirdsskaidrība pacelsies
visu acu priekšā uz tā pjedestāla, kur tā gadu simteņiem
ir stāvējusi, kaut gan verdzības un vagaru laiki to ne
vienu reizi vien ir centušies sagraut un iznīcināt. Nāks
laiki, kad ilgas pēc baltas dvēseles būs atkal stipras un
būs noteicējas, jo — tikai tad var atsevišķs cilvēks un
visa tauta būt stipra un laimīga, ja laime dibināta uz
sirdsskaidrības.

Šie laiki nāk — ir jau klāt. Ilgas pēc sirdsskaidrī-

bas mostas un iedegas. Tādēļ — ja arī šajā ziņā gribi būt tālredzīgs — paturi savu sirdsskaidrību! Ja tu to zaudēsi, aizbildinādams savu rīcību ar tagadējā sabiedrībā stipri izplatītiem ieskatiem, tu viegli vari piedzīvot laikus, kad nāks cita sabiedrība, kas izmetīs tevi no sava vidus. Ko tad tev līdzēs visi tie „sasniegumi“, ko tu būsi ieguvis, zaudējot savu tikumisko tīrību? Tevi tiesās un morāliski notiesās nevien tava paša sirdsapziņa, bet arī sabiedriskā doma! Tādēļ esi tālredzīgs un — nezaudē savu tikumisko tīrību!

Nekad materiālo labumu vai citu kādu malduguņu dēļ nepazaudē savu pašcieņu! Mēs smejamies dažreiz par naīviem mežoniem, kas atdevuši eiropiešiem zeltu un briljantus par krāsainiem stikla gabaliņiem vai spoguļiņiem, veselās bagātības par kādu nevērtīgu grabuli. Diemžēl, arī mēs, gudrie eiropieši, nereti esam tikpat naīvi un savas dārgākās mantas izmainām pret stikla gabaliņiem, vai nevērtīgiem spīguļiem. Pašcieņa — viena no mūsu vērtīgākām mantām, bez kuņas mēs neesam nemaz vairs mēs. Bet kā ar to cilvēki rikojas? Gandrīz uz katra sola dzīvē nākas vērot, kā cilvēki iemaina pret savu pašcieņu sīkus, niecīgus ārējus labumus. Tā ir viena no neizdevīgākām maiņām — un tomēr viena no ikdienišķākām maiņām. Bieži cilvēki glaimo, aprunā citus, pazemo sevi, lai iegūtu „labāku vietu“. Bet kas tad galu galā ir šis ieguvums? Iepriekš mēs jau apskatījām, par kādām maldugunīm izvēršas šāds kāpiens, kur katrs pakāpiens nes arī jaunas prasības un jaunu neapmierinātību.

Bieži cilvēki zaudē pašcieņu, lai iegūtu ārējo varu pār citiem — glaimojot un piemērojoties viņiem, iztopot viņu instinktiem un kaislībām. Kas iegūts? Vara kā tāda dod cilvēkam maz, ļoti maz; par to jau runājām. Un ja nu vēl cilvēkam jāapzinās, ka zem ārējās cieņas slēpjas iekšēja ironija vai pat nicināšana, ja cilvēkam jāapzinās, ka šim sasniegumam upurēta sava pašcieņa — tad kas gan paliek pāri no sasniegtās varas? Pašcieņa ir pārāk vērtīga manta, lai to upurētu kādu šķietamu ārēju labumu dēļ. Kas pašcieņu zaudējis — visu zaudējis. Tādēļ — bruņojies ar stipru gribu, sargā to!

Drošsirdība — viens no skaistākiem tikumiem. Jau veca paruna saka: drošam pieder pasaule. Tik tiešām — vienīgi drošam var piederēt pasaule. Glēvulis nevar būt ne persona, ne personība, kam pasaulē vai dzīvē kāds iespaids un svars, bet tikai lieta, tikai lieta citu rokās. Ja arī tam dažkārt „laime uzsmaida“, tad nevarīgs viņš paliek pat savā laimē, pat savu laimi izjust viņam nav drosmes un spēka.

Drošam pieder pasaule — jo viņš veido dzīvi. Viņš ietekmē dzīvi tādā virzienā, kādu viņš to vēlas redzēt. Ja arī viņam dažreiz cīņa jāzaudē — tas nemazina viņa cīņas nozīmi. Jo cīņā nav vērtīga un svarīga tikai uzvara, tikai gala iznākums vien, bet visa cīņas gaita, katrs cīņas moments. Katrs solis cīņā dod pārdzīvojumu, un jo drošāks ir bijis šis solis, jo dziļāks un patīkamāks ir no tā mantotais pārdzīvojums.

Drošsirdību prasa ne tikai kara lauks. Drošsirdību prasa katra vieta, katrī apstākļi.

Esi drošsirdīgs un aizstāvi apspiesto — ne tikai šā apspiestā, bet arī pats sevis dēļ: taisnības izjūta darīs tevi bagātu, bet tikai tad, ja tu to parādīsi, nevis tikai paturēsi sevī kā kādu teorētisku atziņu.

Esi drošsirdīgs un nesaki nekad nepatiesību! Nebaidies, kā to citi novērtēs. Kaut arī patiesības dēļ tevi vajātu — tas tevi nabagāku tomēr nepadarīs. Tevi nabagāku var padarīt tikai ārēji, materiāli. Bet mēs taču jau runājam, ka materiālām vērtībām ir tikai tik daudz nozīmes un vērtības, cik mēs tās izjūtam. Visu vērtību istā vērtība ir vienīgi mūsu izjūtās. Un tiklīdz tu iedziļināties izjūtās, ko var dot materiālās vērtības un ko var dot tikumiskā skaidrība, tu pārlicināties, ka patiesības dēļ nestais upuris ir tomēr daudz lielākā mērā ieguvums nekā zaudējums.

Esi drošsirdīgs un atzīsti savas kļūdas! Kļūdīšanās nav ne grēks, ne noziegums; kļūdu dēļ vien cilvēks nepelna ne nosodišanu, ne izsmieklus. Smieklīgs un nožēlojams cilvēks kļūst tad, kad viņš savas kļūdas negrib atzīt par kļūdām. Šo stūrgalvību pat grūti par stūrgalvību saukt — tā vienkārši ir nožēlojama glēvulība. Drošsirdīgais nebīstas atzīt savas kļūdas, tāpat kā īsts

varonis neuztraucas par atsevišķu zaudētu kauju, kam sekojušas jaunas uzvaras.

Esi drošsirdīgs — ne to ārējo labumu dēļ, ko dod tava drošsirdība: tam ir blakus nozīme, un šo sasniegumu rēlātīvi nepietiekošais daudzums tavu sirdi lai neskumdina! Drošsirdība katrā gadījumā atal^oo tevi jau kā tāda: tā dod tev savas personības, savas pilnvērtības izjūtu, un tā vien jau ir manta, kas var darīt cilvēku bagātu.

Sargā un izkop visas savas tikumiskās vērtības: tās ir visdārgākās vērtības, vislielākā bagātība — tās dod tev ilgstošu dvēseles mieru un laimes pārdzīvojumu, nevis tikai īslaicīgas, ātri izgaistošas izjūtas!

Izlieto savu gribu visu savu tikumisko vērtību izkopšanai un pasargāšanai! Sirdsskaidrība, tikumiskā tīrība — viena no dārgākām cilvēka mantām!

Palasies mūsu tautas dainas un ieklausies, cik augsti senais latvietis vērtējis sirdsskaidrību! Tas nav nekāds fanātisms, bet dziļa dzīves gudrība, jo vienīgi tikumiski tīra dvēsele var izjust gaišāko prieku.

Sargies sevi apmānīt ar to cilvēku šķietamo laimi, kas, upurējami savu tikumisko tīrību, ieguvuši dažādus materiālus labumus! Tu nevari redzēt, kas norisinās viņu sirdīs, tu nezini, kas viņus gaida nākotnē, tāpēc tu nevari spriest, cik „laimīgi” viņi ir!

Nezaudē malduguņu dēļ savu pašcieņu! Pašcieņa ir pārāk vērtīga manta, lai to upurētu kādu šķietamu labumu dēļ.

Esi drošsirdīgs: vienīgi drošsirdīgam pieder pasaule, vienīgi tāds var veidot skaistu dzīvi. Un esi drošsirdīgs katrā vietā un katros apstākļos. Esi drošsirdīgs — aizstāvēt apspiesto, vienmēr runāt patiesību un arī atzīt savas klūdas! Drošsirdība vienmēr dos tev tavas pilnvērtības izjūtu!

Izkop visas savas tikumiskās vērtības — ļauji tām darīt gaišu tavu dzīvi!

k. Skaties priecīgu skatu!

Jau runājām par to, ka pasaule mums ir tāda, kādu mēs to jūtam, bet savukārt tas, kādu mēs viņu jūtam, atkarājas — vispirmā kārtā no mums pašiem. Lūk, viens no svētīgākiem darba laukiem tavai gribai! Pie-radini sevi, disciplinē sevi, piespied sevi just pasauli tādu, kādu to gribi just! Tu gribi būt laimīgs — tā tad gribi skatīties priecīgu skatu pasaulē; tad skaties priecīgu skatu!

To tu jau būsi ievērojis, ka viss apkārt tev izskatās citāds atkarībā no tā, kāds ir tavs garastāvoklis. Ja tas ir labs, tad tu vari priecāties un būt laimīgs par sauli un mākoņiem, par katru ziedu, ko tu redzi, par katru putna dziesmu, par katru sava drauga vai svešnieka vārdu. Ja tu esi labā garastāvoklī, tad tu smiesies pat par to, ka ejot aizķeras kāja un tu paklūpi, pat par to, ka apkārt sev redzi īgnas sejas; pat par savām klizmām un neveiksmēm. Bet ja tev ir drūms garastāvoklis? Tad tevi nospiedīs un kaitinās tiklab mākoņi pie debesīm kā gaišākā saule; tu dusmosies uz putna dziesmu, un skaistais zieds modinās tevī drūmas domas! Visniecīgākā neveiksme tevī sacels dusmas un sašutumu vai pat izmisumu, un viss, kas norisinās ap tevi, būs rūgts kā vērmes. Vienīgi — tava drūmā garastāvokļa dēļ! Vienīgi savas paviršības dēļ nākam pie aplamiem secinājumiem, ka „vainā“, t. i. mūsu tumšo izjūtu cēloņi meklējami ārējā pasaulē un ārējos apstākļos. Īstenībā arī šie cēloņi meklējami mūsos pašos! Vienos un tajos pašos apstākļos viens cilvēks var justies laimīgs, otrs — nelaimīgs, atkarībā no tā, kāds katra garastāvoklis. Ļoti pareizi šo stāvokli raksturo amerikāņu filozofs Trains:

„Optimistam ir taisnība un pesimistam ir taisnība. Viens atšķiras no otra kā gaisma no tumsas, bet abiem ir taisnība, katram no sava viedokļa ņemot. Šis viedoklis ir katram viņa dzīves noteicējs: tas nosaka, vai dzīvei jābūt pilnai spēka vai pilnai nespēka, pilnai prieku vai pilnai sāpju, pilnai sekmju vai — nesekmju. Optimistam ir spēks lietas ieraudzīt to visumā un pareizās

attiecībās, pesimists visu redz no aprobežota un vienpusīga viedokļa; viena izpratne apgaismota ar gudrību, otra — aptumšota ar nezināšanu. Katrs ceļ savu pasauli no sava iekšējā materiāla, bet kas no šī radīšanas darba beidzot iznāk, to nosaka tas viedoklis, pēc kura katrs strādā. Optimists rada, ar savu augstāku gudrību un ieskatu rīkodamies, pats savas debesis, un tādā mērā, kādā viņš darbojas, viņš palīdz tādas debesis radīt arī visai pasaulei; turpretim pesimists ar savu aprobežotību rada sev un savai apkārtni — eli.“

Tā tad esi sava garastāvokļa kungs un skaties priecīgu skatu! Izkāp ik rītus no gultas „ar labo kāju“ un skaties priecīgu skatu pretim jaunai dienai — kaut arī tev stāv priekšā grūta diena! Priecīgais skats padarīs tev to vieglāku. Labs garastāvoklis ir liels spēks, kas atvieglo daudzus darbus un palīdz pārvarēt dažādas grūtības.

Nestaigā mūžīgi norūpējies par savu veselību! Jo vairāk būsi norūpējies, jo biežāk sāksi domāt, ka tev kas kait — jo tava veselība bojāsies un radīsies dažādas kaites. Stiprini savu veselību un kopī sevi, bet — skaties priecīgu skatu! Tas ir visdrošākais ceļš uz veselību.

Nestaigā pastāvīgās raizēs par saviem darbiem un ienākumiem un nākotni! Jo vairāk tu raizēsies un vaidēsi — jo mazāk tev veiksies, jo lielākas nelaimes tevi piemeklēs. Priecīgs skats dod visam pilnīgi citu veiksmi.

Met projām savas jaunās nojautas un paredzēšanas — tikko tām sāksi ticēt, tās piepildīsies! Priecīgs skats ir vislabākās bruņas pret visām šām „nojautām“.

Novērtē katru stāvokli un notikumu kritiski, objektīvi, bet — skaties tomēr priecīgu skatu! Nepārvērtē tumšās puses uz launo pusi. Nav iemesla skumt vai sarūgtināties dzīves negatīvo parādību vai cilvēku kļūdu dēļ. Arī ēnām sava nozīme — tās tikai vēl spožāk izceļ gaismu, un, tumsā raugoties, dažreiz vislabāk izjūt gaismu. Tumsu redzot, nepaliec drūms, bet — ilgojies jo karstāk gaismas!

Skaties priecīgu skatu arī savās neveiksmēs, bez

kuņām dzīve nenorīt. Ja nebūtu negatīvā, nebūtu arī pozitīvā. Laimes izjūta, kas sastingtu vienā stāvoklī, nebūtu vairs pilnīga laime. Nav iemesla tomēr nelielās svārstībās redzēt jau nelaimi — tās tikai atsvaidzina un kāpina laimes izjūtu. Vai vilni atņem jūrai tās krāšņumu? Tāpat tas ir ar dzīvi!

Koncentrē savu gribu priecīgā virzienā — arī tava dzīve ies tavai gribai līdz!

Pasaule būs tāda, kādu tu to jutīsi. Tāpēc pieradini sevi, disciplinē sevi, piespied sevi just pasauli labu un gaišu!

Esi vienmēr sava garastāvokļa kungs! Koncentrē savu gribu priecīgā virzienā! Prieks ir liels spēks, kas spēcina, dziedina un nodrošina sekmes.

1. Mācies smaidīt!

Smails ir dievišķīgā gara atspulga, kam brīnišķs spēks un vara. Smails remdina sāpes, smails izkļiedē dusmu mākoņus, atbrūno pretinieku, ceļ nojauktos tiltus no sirds uz sirdi, dod grūtībās jaunu spēku un siltumu ikdienai. Smails visur un vienmēr ir saulainais brīnumdaris. Tikai jāprot smaidīt. Jāgrib smaidīt! Jāpārkausē dusmas un sāpes smaidā!

Mācies smaidīt, kā smaidījuši lieli cilvēki, padarīdami gaišāku savu un citu dzīvi. Smails palīdzējis daudziem dzīves māksliniekiem tikt vieglāk pāri nevien dzīves sīkumiem, bet arī smagajiem zaudējumiem un grūtākajiem acumirkļiem mūžā. Ja gadās tev dzīvē kādas nelielas nepatīkšanas, atgādini sev, ka pēc pāris dienām tu par tām tikai pasmaidīsi — un tad sāci labāk smaidīt tūlīt! Arī ar nopietniem zaudējumiem tu ar laiku samierināsies un varēsi par tiem pasmaidīt. Kādēļ tad to nedarīt tūlīt? Viss atkarīgs taču tikai no tavas paša gribas. Lai pamudinātu to, atceries, kā vēl daudz grūtākos apstākļos izturējušies citi ļaudis — protams, vīri, ne glēvuļi.

Mācies smaidīt — pārkausēt visas grūtības, visas nepatīkšanas un sāpes smaidā! Kad tevi kāds grib kaitināt, neuztraucies, bet padomā, cik neglīta būtu tava

dusmās pārvērstā seja. Iedomājies to un pasmaidi — tu būsi uzvarējis.

Ja tev nodara netaisnību — pasmaidi! Uztraukdamies par to, arī tu pats sev nodarīsi netaisnību, bet smaids tavu pārmetumu izlīdzinās.

Ja tevi pievil — pasmaidi! Pasmaidi, jo tava dvēsele ir ar vienu piedzīvojumu bagātāka, bet viņa nav tomēr nekā zaudējusi.

Ja noraida tavu mīlu — pasmaidi! Tas izskatīsies daudz labāk, nekā tu lauzīsi rokas un staigāsi skābū seju. Patiesi, tu neesi tik nabags, lai būtu atkarīgs no cita cilvēka mīlestības vai laipnības.

Ja tevi moca sāpes — vaimanāšanas vietā pasmaidi: smaids mazina arī sāpes, bet vaimanāšana tikai palielina tās! Parādi ar savu smaidu citiem un arī pats sev, ka tu esi arī savu sāpju kungs!

Ienācis īgnu laužu vidū, nesaīgsti viņiem līdz, bet pasmaidi: vienīgi smaids var izkļiedēt šādā atmosfērā lietus mākoņus un pasargāt tevi no indīgā īgnuma!

Mācies smaidīt! Savu dzīvi mēs paši padarām pārāk traģisku vienīgi tādēļ, ka neprotam īstā brīdī pasmaidīt. Kad senam latvietim gāja grūti — un pārāk bieži viņam gāja grūti — viņš nesalūza savās grūtībās, bet pārvērtā tās smaidā un dziesmā:

Priekš Dieviņa apņemos
Noskumusi nedzīvot!
Labāk dziedu nekā raudu,
Grūtu mūžu dzīvodama,
Vai es savu grūtu mūžu
Raudādama atraudāšu?!

Saki arī tu tāpat! Tavs mūžs ir daudz vieglāk pārvēršams — smaidā!

Mācies smaidīt! Pārvērt dzīves grūtības smaidā! Smaids remdina sāpes, izkļiedē dusmu mākoņus, atbrūno pretinieku, cel nojauktus tiltus no sirds uz sirdi, dod siltumu ikdienai!

5. Kalpošana kādam augstākam mērķim.

Jau runājām par diviem pretstatiem, diviem virzieniem visumā. Tie ir chaoss un kārtība, tumsa un gaisma, naidis un mīla, nāve un dzīvība, mokas un svētlaimība. Viss pasaulē norisinās šo divu pretstatu robežās, un cilvēces ceļš ir viļņveidīgi gājis augšup — pretim lielākai kārtībai, gaismai, pilnībai. Jo pilnīgāk cilvēks iekļaujas šai vispārējā progresa ritmā, jo aktīvāk piedalās viņš pats, iedams vai sekmēdams pacelšanos augšup — jo pilnīgāka un dziļāka ir viņa laimes izjūta.

Cilvēks izjūt jau laimi, varēdams augt, attīstīties, darboties, atraisot savus radītājus spēkus, izceļot visu pozitīvo un pārvarot negatīvo. Cilvēks var izjust laimi, darbodamies kā atsevišķa, autonoma vienība visumā, ja vien viņa tieksmes un darbi iet tai pašā vispārējā progresa virzienā.

Bet cilvēks darbojas nevien kā atsevišķa vienība — arī kā daļa no sabiedrības. Līdz ar to viņa svars un ietekme uz vispārējo gaitu pieaug, pastiprinās. Un ir raksturīgi — tas kāpina arī viņa laimes izjūtu. Cilvēks, kas brīvprātīgi atraisa savus spēkus sabiedrībā, izceļot visu pozitīvo un pārvarot negatīvo, sekmējot ne vairs tikai savu, bet visas sabiedrības ceļu augšup, kalpojot arī citu labklājībai un laimei — pārdzīvo savu spēku atraisīšanu daudz intensīvāk, daudz dziļāk, izjūtot arī dziļāku laimi.

Vēl tālāk — cilvēks ir ne tikai daļa no sabiedrības, bet arī daļa no visas cilvēces, daļa no visuma. Un lūk — cilvēka tieksmes atraisīt savus radītājus spēkus sniedzas pāri arī sabiedrībai, cenšas iekļauties visuma gaitā. Cilvēka mērķi neapstājas pie viņa paša, neapstājas arī pie sabiedrības — cilvēks sajūt tieksmi kalpot vēl kādai augstākai idejai, atraisīt savus spēkus kāda lielāka mērķa labā! Dažos šī tieksme ir tik

stipra, ka viņi sajūt dziļas dvēseles mokas, neatrazdami ceļus, kā to panākt, nevarēdami tikt skaidrībā par virzienu un mērķu saturu, vai nevarēdami atrast visam esošam izskaidrojumu. Toties cilvēki, kas radījuši sev skaidrību un pārliecību par saviem augstākiem mērķiem, kas uzsākuši tiem sekot, izjūt visdziļāko laimes pārdzīvojumu — ja vien viņu ceļš iet augšup. Šis tā tad ir vēl viens ceļš uz laimi — viens no tālākiem ceļiem, kuŗa gals nav vairs saskatāms, bet aizvijas saulainos mūžības krastos.

Pie dažādiem šiem ceļiem šeit tuvāk vairs neapstāsimies, tikai pieminēsim, ka tiem pieder lielo patiesību meklētāju ceļš, lielās mīlestības praviešu ceļš u. t. t. Apstāsimies tuvāki vienīgi pie viena liela mērķa, kas ciešāk saistās ar mūsu tautas gaitām.

Tāpat kā katrs indivīds, arī katra tauta iet savu īpatnēju gaitu. Tāpat kā katram indivīdam, arī katrai tautai ir sava īpatnēja dvēsele, savas parašas — tradīcijas, jā, pat sava labāk vai vājāk izkopta griba. Un tāpat kā katrs indivīds, arī katra tauta nevar pārmainīt savu dvēseli, bet gan var to veidot, attīstīt līdz lielākai pilnībai.

Tas cilvēks, kas sācis iet sevis izveidošanas darbu; kas atbrīvojas un atkratās no visām mākslīgām, viņa dvēselei svešām ietekmēm; kas izkopj visas savai dvēselei īpatnējās pozitīvās īpašības — iet savus īstos ceļus uz laimi. Tāpat savus īstos ceļus uz laimi ies tā tauta, kas nenogurstoši izveidos savu dvēseli, visas savas pozitīvās īpatnības; kas atraisīs pilnos apmēros visus savus fiziskos un garīgos spēkus pozitīvā virzienā.

Tā tad — tāpat kā runājam par sevis izveidošanu attiecībā uz cilvēku, varam runāt arī par sevis izveidošanu, attiecinot to uz tautu.

Pietiek tikai mazliet ieskatīties mūsu tautas vēsturē, lai redzētu viņas īpatnības, viņas lielākās bagātības, stiprumu un spēku. Nav bijis mums pagātnē un nav arī tagad tādu dabas bagātību, kas pašķirtu iespējas izveidot savu zemi par tehnikas brīnumzemi vai lielu bagātību zemi. Mūsu zemes lielums un iedzīvotāju skaits padara mums pārāk grūtu arī sacensību ar citām lielākām

un bagātākām tautām dažādu izgudrojumu un atklājumu laukā. Mēs varam, protams, šai virzienā darīt ļoti daudz, bet nebūs iespējams pārspēt citas tautas tādos apmēros, lai to pārvērstu par savu īpatnību. Vispār, mums būtu ļoti grūti radīt kaut ko spilgtu, ar ko varētu izcēlties kā īpatnība un paraugs citu tautu starpā, ja nebūtu mums šīs vienas lielās bagātības, kas mums tomēr ir. Un tā ir — mūsu tautas gars, tās dvēsele! Tā ir viela, no kuras varam uzcelt skaistāko, īpatnējāko celtni!

Latviešu stiprā, baltā, dzīvespriecīgā dvēsele, kas uzvarējusi gadsimteņu smagās nastas — tā aicināt aicina ikvienu no mums kalpot lieliem uzdevumiem, lieliem mērķiem! Šai mērķi saplūst visi ceļi uz laimi: kā atsevišķi indivīdi veidodami paši sevi, mēs palīdzam noskaidroties un izveidoties arī savas tautas dvēselei; kā savas tautas locekļi izkoptami savas tautas īpatnības, varam izveidot laimīgas tautas paraugu, tā kalpojot kā tauta arī augstākiem mērķiem.

Vajag tikai gribēt šo lielo ceļu iet! Un lai to ietu — nepietiek lepoties ar savas tautas slaveno pagātņi. Slavena pagātne nav tam, lai aizsegtu tagadni, bet tā ir aicinājums — radīt arī slavenu nākotni. Darba ir daudz. Tai skaidrā un stiprā dvēselē, ko esam mantojuši no saviem senčiem, ilgie nebrīvības gadi, kari un revolūcijas ir radījuši arī savas plaisas un sārņus, un esam arī kļuvuši par kūtriem, lai šos sārņus notīrītu un visas plaisas aizlīdzinātu. Dzīve tomēr mūs aicina un sauc — ne tikai pieminēt savu senču dvēseles lielo spēku, bet arī pilnā mērā atgūt to un izveidot līdz vēl lielākai pilnībai, vēl lielākam spožumam. Ceļam, ko iezīmējuši mūsu senči, ko tie ierakstījuši mūsu asinīs, jāklūst arī par mūsu un nākošo paaudžu ceļu. Ikvienam individuāli augot un izveidojot sevi, pilnīgākam un laimīgākam topot, mums visiem kopā jāizaug un jāizveidojas par tautu, kas mirdzētu ar savām tikumiskām īpašībām, ar savas dvēseles baltumu, ar savu nesavtību, ar savu darba mīlestību, un darba prieku, ar savu raksturu un sa-

vas dvēseles spēku! Mums ir vislielākās iespējas sasniegt to, ja vien mēs gribētu. Mums ir savdabīgi spīlgi paraugi, ko devuši mūsu senči, mums ir vēl asinīs kvēle, kas viņiem bijusi, un arī tas, ka mēs neesam pārāk liela tauta, atvieglo mums iespēju padarīt pieminētās īpašības par visas tautas īpašībām. Vajadzīga tā tad vienīgi šā mērķa skaidra apzināšanās un cieta, arvien pieaugoša griba koncentrēties pāri par visām lietām taisni sava rakstura izveidošanā līdz augstākai pilnībai. Tā mūsu tauta ieņemtu goda pilnu vietu citu tautu starpā — kā garīgi stipras, spraigas, iekšēji bagātas un laimīgas tautas paraugs!

Ejot katrs savus ceļus pretim laimei — tikai ne šķietamos, bet īstos — mēs varam iet pretim arī savas tautas laimei, varam kalpot lieliem mērķiem, kas pilnīgi iekļauj mūs lielajā dzīves ritmā — pretim lielākai pilnībai, pretim saulei!

V. Pa kuŗu ceļu?

Tad nu jautāsim sev: pa kuŗu ceļu? Kā redzējām — izvēle liela. Brīvība arī. Varam iet dažādos virzienos . . .

Varam iet, piemēram, vieglās izdzīves ceļu. Pievilcīgs ceļš: viegli ripot no kalna lejā. Sola spilgtus pārdzīvojumus... Varam iet, bet iesim bez illūzijām, ar skaidru apziņu: tas ved pretim dzīves apnikumam un sirdsapziņas mokām.

Varam iet arī savu materiālistisko dziņu ceļu. Raust mantu un bagātību. Ticēt, ka tā ir brīnumdaris, kam viss iespējams. Apreibināties ar ārējo spožumu, ko tā dod... Varam iet, bet zinām: tā tomēr cilvēkus pievil. Apvij ar ārēju spožumu un — aplaupā dvēseli. Paliek beigās pāri — tukšums un pelni.

Varam iet savu kaislību ceļu. Tas ir ceļš, ko iet jūras viļņos iesviestas skaidas... Ja gribam būt skaidām līdzīgi un piedzīvot šo skaidu likteni — tad metīsimies šai straumē!

Varam iet pāri citu cilvēku laimei, pat pāri liķim, slavas un varas spožo ceļu... Cik tu m š u padara šis spožums sirdi — to arī zinām.

Varam meklēt savu laimi — netikumīgā kārtā postot citu cilvēku laimi... Šķietamās vērtības „viegli nāk“ un — viegli aiziet. Pāri paliek tikai sirdsapziņas mokas, un arvien vairāk nožņaudz mūsu „laimi“ nenovēršamais dzīves dzelzs likums.

Ir arī citi ceļi. Tie daudziem šķiet grūtāki. Tie prasa iedziļināšanos sevī. Prasa darbu un izturību, sevis veidošanu un audzināšanu, rūdišanos un gribu, disciplīnu un uzpurēšanos.

Tie prasa daudz. Bet dod vēl vairāk. Dod stiprus pamatus dzīvei. Atraisa gaišā priekā tavus spēkus. Māca izjust darba saldumu. Dod fizisko un garīgo

veselību un spraigumu. Uzglabā tevī jaunības garu līdz sirmam vecumam. Padara skaistāku tavu dvēseli. Pilda dzīvi ar daudzpusīgu, krāšņu saturu. Padara skaistākas tavas jūtas. Māca baudīt bagātības, ko dod daba, māksla, grāmatas. Māca mīlēt skaisti un bez sāpēm. Padara arī citu laimi par tavu laimi. Dod tev aukstasīnību. Sargā tavu pašcieņu. Dara tevi drošsirdīgu! Iemāca skatīties priecīgu skatu un — smaidīt arī grūtībās. Dod tev neskaitāmas laimes izjūtas, arvien tās kāpinot. Dod lielo dvēseles spēku — pārvarēt visas grūtības, nezaudēt nekad savu dvēseles līdzsvaru, savu sirdsmieru.

Ir dažādi ceļi, un tev ir brīva izvēle: tapt stipram vai vājam; varonim vai glēvulim; savu dziņu vergam vai savu dziņu, domu un jūtu valdniekam; vadītājam vai uzvarētājam; nelaimīgam „vieglas dzīves“ meklētājam vai drošsirdīgam dzīves grūtību pārvarētājam; rotallietai likteņa rokās vai sava likteņa veidotājam; cilvēkam, kas dzīvojis vienai dienai, vai cilvēkam, kas dzīvojis mūžībai; īstam dzīves māksliniekam vai vājam diletantam; tapt laimīgam vai nelaimīgam. Tavās rokās un tavā varā ir — brīva izvēle un visas iespējas!

Pa kušu ceļu? Izšķiries! Un ja reiz izšķiries iet pretim laimei — tad vairs nesvārsties! Tad nojauc visus tiltus aiz sevis, lai nebūtu vairs jāskatās atpakaļ! Tad ej tik uz priekšu — neatlaidīgi, droši un priecīgi. Gribi, vari un — dari! Tas ir tavos spēkos!

Satura rādītājs.

Priekšvārdi.

Lapp.

I. Ievads.

1. Apstājies un padomā 5
2. Dzīves māksla 7
3. Laime 10

II. Ko sauc par laimi un kur tā meklējama.

1. Ko sauc par laimi 13
2. Kur parasti meklē laimi 14
3. Kā meklējama laime 16
4. Kur atrodams īstais laimes avots 21

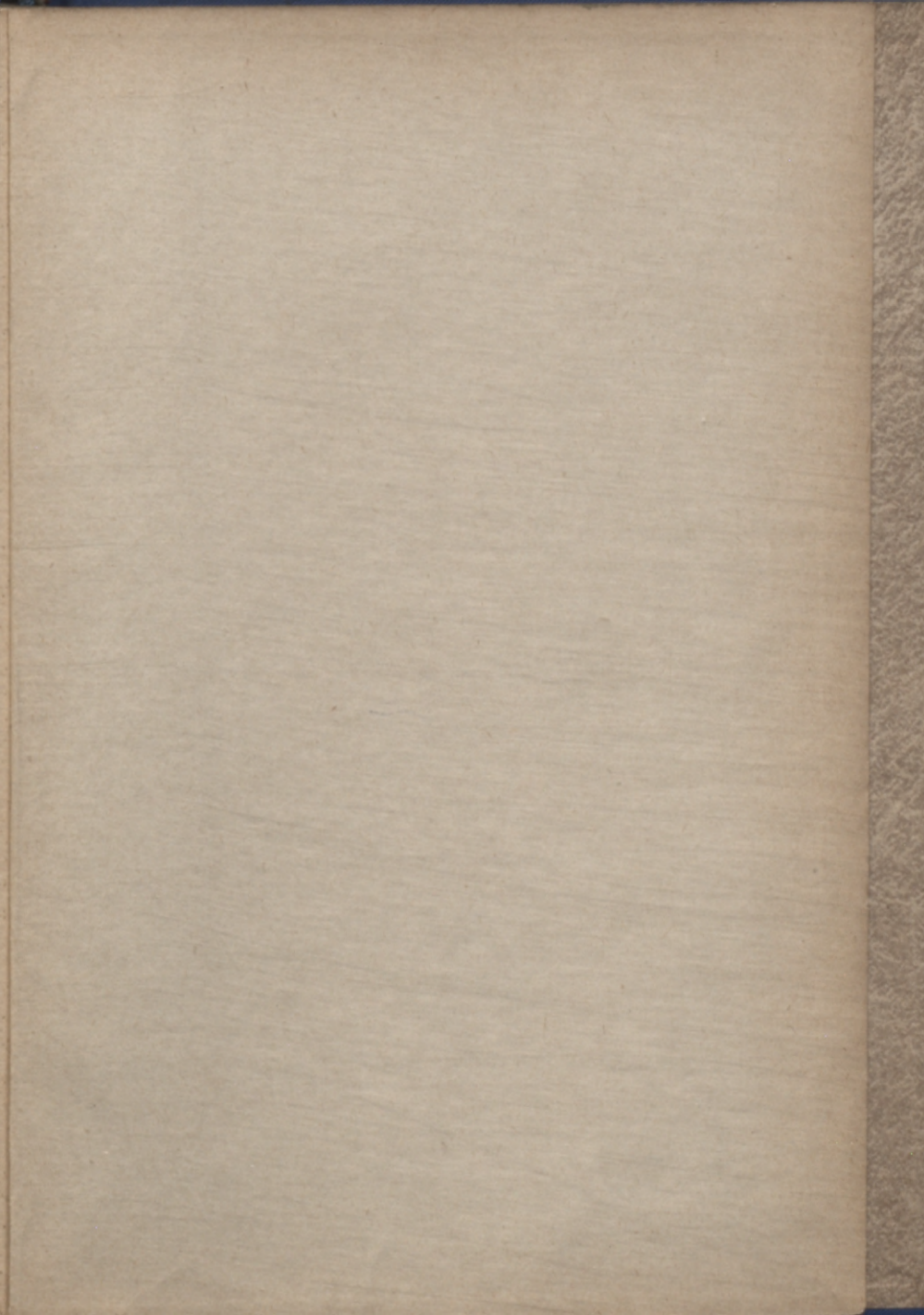
III. Šķietamie ceļi uz laimi.

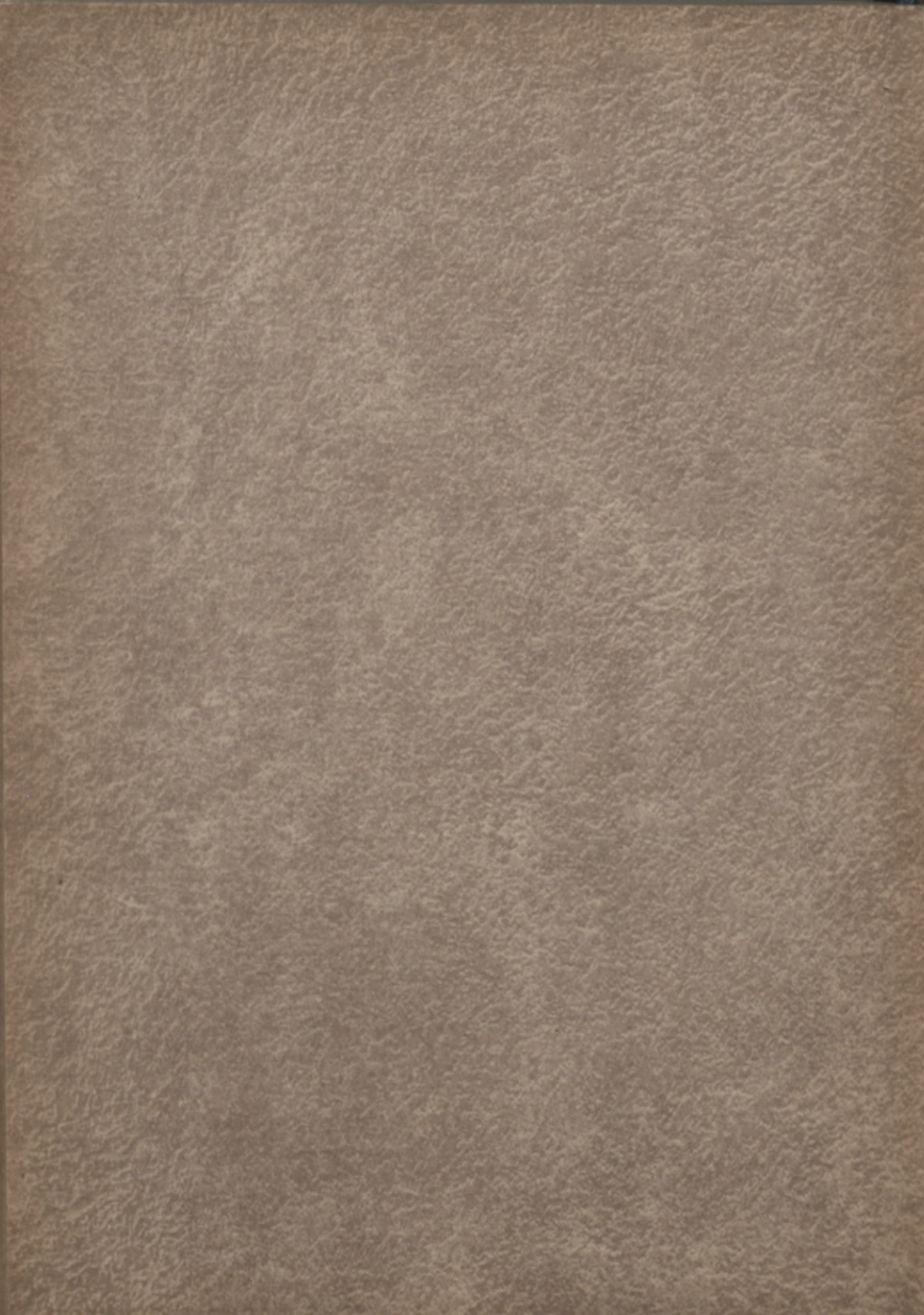
1. Maldugunis 26
2. Savas laimes celšana, netikumīgā kārtā postot citu laimi un labklājību 58
3. Laimes meklēšana pirms atsvabināšanās no zemiskām jūtām 66

IV. Īstie ceļi uz laimi.

1. Savu spēku atralsīšana 70
2. Pozitīvā izcelšana un negatīvā pārvarēšana 124
3. Citu labklājības un laimes veicināšana 171
4. Sevis izveidošana 181
5. Kalpošana kādam augstākam mērķim 246

V. Pa kuru ceļu? 250

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309062953

GRĀMATU APSADNĒCIĀS ANĢĻU SĪDZĀJUMS